

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

SAMUELIS PUFENDORFI

Specimen

CONTRO- VERSIARUM

Circa Jus Naturale Ipsi nu-
per Motarum.

Propert. l. 2.

Maxima de nihilo nascitur historia

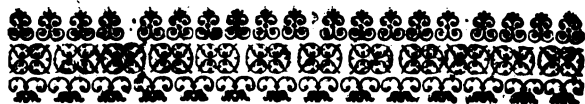

UPSALIAE,

Ex Officina DANIELIS VAN DER MYLEN:

ANNO M. DC. LXXVIII.

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE
100 Brook Hill Drive
Cambridge, MA 02139
U.S.A.

Reverendissimo Domino

**DN. JOANNI
BAAZIO**

**S. THEOLOGIÆ DOCTORI, AR-
GHIEPISCOPO UPSALIENSI, EJUS-
DEMQUE ACADEMIÆ PROCAN-
CELLARIO,**

*Domino ac Fautori meo vene-
rando.*

 **Vo calumniarum adparatu Li-
bros meos de jure Naturæ &
Gentium malevoli quidam in-
vaserint, apud Rever. T. Dignita-
tem multis exponere supervacuum
fuerit, quippe cui dudum istius litigii
origo insolesque est perspecta. Ista
malignitatis aut inscitæ documenta,
utut sparsim jam à me discussa, denuo**

)(2

uno

DEDICATORIA.

uno velut fasce comprehendere, solidaque responsione adjecta orbi erudito exponere, existimationis meæ magnopere interesse judicavi; simul ut aliquando molestæ huic descriptioni clausulam imponerem. Nam postquam semel ita perspicue ostendero, quam procul ab illis erroribus absim, quos tanta cum importunitate certorum hominum intemperix mihi impingere fategerunt, non magnopere mihi deinceps curandum erit, num alii malignitati suæ immori malint. Cæterum quod isthoc scripti Rever. Tuæ Dignitati potissimum inscribere sustineam, præter admirationem, qua sapientiam tuam, aliasque queis præfulges virtutes prosequor, hæc me ratio subegit, ut ostenderem, quanta me causæ meæ fiducia teneret, dum velut arbitrum sumerem non vereor ex eo ordine, cuius unum aut alterum nescio
quam

DEDICATORIA.

quam splendidum membrum eas lites præcipue excitavit, aluitve. Simulq; ut hoc facto demonstrarem, utut malevoli ordinis sacri autoritate in fraudem meam abufuros sese speraverint, illibatam tamen penes me perstare venerationem, quæ isti ordini debetur; nec injurias unius aut alterius universis à me imputari. Quin potius me confidere, Rever. Tua Dignitatem, & quibus par animi integritas, quam maxime detestaturam artes oppido quam deformes, quibus ad famam meam maculandam isti homines grassati sunt. Optime nimirum Rever. Tua Dignitas perspicit, quantopere à prudentia, gravitate, atque moderatione, virtutibus vestro ordini tam commendatis, abhorreat, re non intellecta tumultuari; per calumniã aliis fæda dogmata affingere, vera & innoxia cavillationibus in sinistram partem detorque-

DEDICATORIA.

re, ad rationes deniq; aurem obstruere. Et qui circa inania aut falsa tanto cum fervore se jactat, is etiam ubi solida propugnat, impetu potius rapi, quam iudicio duci videtur. Sed mihi causam meam asseruisse suffecerit; adversarios pro suo quemq; merito cordatorum virorum censura notabit. Mihi post tam acerbas insectationes non modico solatio erit, si Rever. T. Dignitas candorem Instituti mei benevole interpretetur, & me, qui virtutes Ipsius ex animo æstimo, favore suo amplectatur. Ita Deus O. M. Rever. T. Dignitatem multos per annos Ecclesie & Reipublicæ bono servet!

Reverendissima Tue Dignitatis

Dab. Holmiæ. prid.
Kal. Julias Anno 1677.

addictissimus

SAMUEL PUFENDORF.

LECTORI BENEVOLO

Salutem.

ET si plerasq; calumnias & cavillationes, quæ libros nostros de Jure Naturæ & Gentium livor & inscitia incelsere hæctenus laboravit, jam antea, quantum cordatis & æquis rerum, arbitris sufficere poterat, discussim; vilum est tamen hoc scripto universam illam litium telam retexere, unoq; obtutu eam talium rerum curiosis conspiciendam exponere. Nam & dispersa minus ad memoriam valent, & interea temporis quædam istorum hominum lehedæ, non modico veneno turgidæ, in manus meas inciderunt, quibus aliquid reponi existimationis meæ interesse videbatur. Simulq; otium quantumvis ingratisimum superpetebat, turbatis bello Musis nostris, & intra Malmogiæ munimenta sese abdentibus. Intra quæ claustra dum cæteri connixæ studio publicum hostem arcere satagunt, mihi juratos famæ meæ latrones propulsasse muneris instar fuit, postquam nihil operæ à me in remp. conferri poterat. Et sane istos homines condigna virtutibus suis elogia audire, corun-

AD LECTOREM.

eorundemq; artes in manifesta luce constitui non mea magis, quam omnium bonorum ingeniorum intererat, & quibus aliqua ad excolendam rem literariam facultas. Quæ si pro industria sua nullum aliud præmiû manet, quam ut tam sordidorum dentium lacinæ exponantur, præstiterit barbariem deinceps & ruditatē, quam bonam mentem habere amicam. Equidem id nunquam sperare ausus sum, ut meæ sese omnibus approbarent; quin & optandum mihi duxi, si cordatus quispiam & eruditus vir discutienda sibi sumere vellet, quæ dubii quid habere viderentur. Nam heic vicisse gloriosum, succubuisse non indecorum fuerat futurum; & poterat fortasse ejusmodi collisio ad illustrandam aut solidandam veritatem aliquid momenti non poenitendi adferre. Ast quæ mihi mota fuit lis, non disceptationis literariæ, sed latrociniæ potius indolem habuit; cum adversariis meis nihil aliud fuerit propositum, quam consumpto omni calumniatorum adparatu maculam famæ meæ adspargere, & livori suo, misellæq; ambitioni litare. Qui præter alias molestias hujus quoq; rediviosissimi laboris necessitatem mihi imposuerunt, ut elogia ipsorum meo potissimum stylo forent publicanda; postquam non pa-

rum

AD LECTOREM.

rum ad illustrandam hanc controversiam facit, istos homines paulo penitius nosse; & *Apologie* meæ nebula potius istos involvere, quam in aprica luce destituere propositum fuit. Ac de *Nicolao* quidem *Beckmanno*, cujus vesania primos veluti motus hisee turbis dedit, peculiari scripto satis expositum; nec ut tam infami nomine memorando ulterius immorer, decorum fuerit. Nisi quod hoc prætereundem non est, Alastorem istum usque adeo ab ingenio suo non discedere, ut etiam nupera Danorum in Scaniam irruptione affinem suum cohortis optionem subornavit, ut me cum uxore & liberis trucidaret. Qui sanguinem meum sicarius cum manipulo sicariorum Londinum advolabat, & cum ibi me non invenisset, Malmogia capta facinus sese exsecuturum tredebatur. Verum ut istum sicarium sceleris irritum Lundense prælium exinxit: ita sine dubio universa Tenebrionistarum secta, ex tanta sui conditoris virtute non parum splendoris mutuatur. Quanquam nescio an primo huic loco celsurus sit *Josua Schuurmanus*, quippe ex cujus cerebro *Index Novistarum* progenitus est, qui solus exprimendo viri animo ingenioque sufficit, & qui novam apud sectam symboli vicem subit. Istum hominem in me

impe-

AD LECTOREM.

impegit genii scævitas turbis serendis nata,
& quod hoc velut compendio ad famam singulari-
mque eruditionis opinionem grasari
in proclivi duceret, postquam bonas per ar-
tos tenebris sese eripere non dabatur. Ac
statim quidem cum post absolutam peregrin-
ationem, quam ad exemplum Imperatoris
Hadriani pedibus fere obierat, in patriam
revertisset, obtentu Zeli, aut æstu potius, id
turbatum dedit, ut ni Gedānum profugisset,
capitis supplicium subiturus fuerat. Quod
totum negotium in Pomerania Electorali
notorium est. Cum Gedani satis tutum se
non crederet, Holmiam se penetravit; ubi
prima cura erat fami depellendæ quid cir-
cumspicere, simulque bipotentem braccarum
portam obstruere. Inde pastoratus circum-
spiciebatur. Et cum sub id tempus munus
concionatoris Teutonici Holmiæ vacaret,
magno cum ambitu, & non sine turbis in ple-
be exortatis, ad idem nequidquam adspira-
bat. Sed mox cum de instituenda Academia
Carolina ageretur, ut importunum flagita-
torem aliquo extruderent, concionatorem
Teutonicum Londini ipsum agere jubent,
adjuncto extraordinarii Professoris titulo,
ut aniam haberet studia sua ulterius exco-
lendi. Sed postea cum qui vocatus erat ce-
lebris.

AD LECTOREM.

lebris Theologus accedere abnuisset, virò, qui tunc gratia quorundam Regni Procerum florebat, adulando adrepfit, quo procurante Professoris Theologiæ vocabulo potitus est. Talem in locum protrusofacile quidem erat turbulentia & rixositatis famam acquirere, mota vanorum litigiorum serie, in quorum præmiumparum aberat, quin munere dimoveretur. Sed eruditionis opinionem sibi circumponere difficile fuerat ei, qui ex universa philosophia præter vocabula elenchorum sophisticorum, & ex Theologia recentes quasdam controversias, crepare nihil poterat. De cætero in linguis orientalibus, Patribus, historia & antiquitate Ecclesiastica, elegantioribus literis ac solida philosophia plane hospes; ingenio insuper ita infelici, ac tardo, ut ad jejunam concionem consarciandam integra septimana opus esset, totq; annorum spacio vix duæ aut tres misellæ dissertationes procuderentur, modici tironis specimen; nisi quod aculei calumniarum, quibus posteriores duæ refertæ sunt, insignem artis Sycophanticæ peritiam præ se ferant. Igitur cum mire gestiret ostendi, & dicere, hic est, uno momento ex numero obscurorum virorum emerfurum se sperabat, si quam maculam operi meo mihiq; possit ad-
spec-

AD LECTOREM.

spergere; cum sporaret, prætextum Zeli
 Theologici apud imperitos adplausum, & si
 secus res cecidisset, excusationem sibi pari-
 turum. Præsertim cum nativum ipsius stu-
 pore, & tenuitatem eruditionis singularis
 quædam facultas suppleret. innocentissimo
 dicta detorquendi, & vis quædam, qualis in
 certo muscarum genere deprehenditur, pro-
 luvie sua etiam optimas carnes polluenti.
 Sicuti & de istius hominis pia & candida in-
 tentione hoc testari potest, quod cum silen-
 tium ipsi aspera cum increpatione & com-
 minatione foret impositum, hoc solatio ist-
 hanc ignominiam sibi levavit, quod à suo a-
 mico & socio *Nicolao Beckmanno* tanta mihi
 per libellum famosum contumelia foret in-
 ferenda, ut ex illa multum detrimenti ex-
 istimatio mea per Germaniam sit captura.
 Hisce igitur si jungamus fraudes circa
 hoc negotium adhibitas, quas in *Apologia*
 mea satis exposui, & quarum pleræque à
Schwarzii malitia promanarunt; Sane
 nemo cordatus fuerit quin agnoscat, mirius
 quam pro meritis *Afinium Tenebrionem* vapu-
 lasse. Cæterum ut quæ mihi intentabantur
 calumniæ majore cum pondere procede-
 rent, in partes quoque trahitur *Petrus Winstru-
 pius Sæmia Episcopus*, qui cum *Schwarzio* nu-
 per

AD LECTOREM.

per atrocissima lite collisus fuerat, cui hieco & errores circa religionem, & neglectum officii & animum Regi infidum objecerat; quæ lites demum, cum in exitium *Schvvarzii* eruptione viderentur, mea potissimum opera compositæ sunt, pro quo officio tam egregiam mihi gratiam *Schvvarzium* paulo post retulit. Quod autem *Winstrupius* ille, quem per quadriennium ego omni observantia & sinceræ amicitie exhibitione coluissem, tam facili negotio permoveri potuerit, ut in fabula tam inficeta primarum partium actor esse vellet, una quidem causa fuit, quod illi nunquam moris fuit, actiones suas ad sanam rationem exigere, sed cæco potius impetu fere. Altera autem, quod solo officii sui vocabulo me oppressurum se speraret. Enimvero autoritatem & munus illius viri calumniis in me jactatis parum ponderis addidisse nemo mirabitur, qui cogitaverit, impudenter sperasse sui ullam rationem habitum iri, cui cum talibus tam fœdo in negotio societatem colisse religio non fuit. Præsertim cum nulli mortalium minus quam ipsi perspectum foret, quid proprie in controversia esset, quippe cui vocabulum juris gentium vix fando auditum foret, & cui nullo alio argumento erronea

quæ

AD LECTOREM.

quædam libro meo contineri constabat, quam quia *Schubarzio* tale quid fabulanti fidem adhibuerat. Sed cum non modica clade istorum copiarum in Suecia conciderentur, ex Germania supplementum sibi quaesitum ivere successu non plane irritum. Nam & ibi inventi sunt alii Triumviri, qui tam fædæ militiæ duces se ferrent. Quorum primus *Fridericus Gesenius* Garlebiensium Præsul, cum sibi à me retorsio justissime impacta foret, id omnibus viribus egit, ut furoris palmam fraterculo suo *Nic. Beckmanno* ancipitem redderet. *Valentinus* autem *Welschmius* cum nescio quo fato in cathedram publicam protrusus esset, & omnibus jam occupatis nullum tabellis novis locum relictum cerneret, ac mire tamen aliqua via inclarescere arderet, expeditissimum judicavit hitem mihi intendere; præsertim cum misere metueret, ne quisquiliæ Scholasticorum, & Magistrorum nostrorum Collegia MScra, quib⁹ innutritus erat, detrimenti quid caperent. Fiduciam autem homini potissimum dedit impudentia, & quæ ignorantiam comitatatur audacia, & quod stentoræ vocis in hoc litigio non modicum fore usum prævideret, simulq; quod in proclivi ipsi esset magnam vim infictarum dissertationum evomere,

mere,

AD LECTOREM

mere, quarum puto facile monasteria enocaret. Sed maximum firmamentum partibus addere creditur *Joannes Adamus Scherzerus* Theologus Lipsiensis, si modo aliis omnibus tanti foret, quanti sibi ipse est. Etsi haecenus post principia sibi cavere, & tacito supercilio & clandestinis calumniandi fraudibus grassari tutum duxerit. Nam cum praevideret, sophisticationes suas, quibus recentes Magistros tantopere exercuit, in hac pugna parum roboris habituras, à Splendissimo Collegio, (quod ut in librum meum abs se non lectum tam immitem censuram ferret, induxerat) literas impetravit, ne publice super injuria mihi facta rationem redderet. Et nihilo secius calumnias de me in imperitos juvenes propagare non desistit, simulque si quem senserit æquiora de scriptis meis sentientem, in quem malignitatem suam exserere possit, acerrime perstringit. Cæterum quam pium & candidum isti homines scopum circa movendas & fovendas hasce lites habuerint, artes ab ipsis adhibita satis loquuntur. Quibus cavillationibus autem strophisque universam calumniarum scenam adornarint, tum aliis scriptis, tum hoc ipso manifestissime fuit expositum, sic ut cordatum lectorem nihil amplius desideraturum sperem quod

AD LECTOREM.

quod vel ad depellendas adversariorum criminationes, vel illustrandam meam sententiam faciat: Eoꝛ posthac minus sollicito mihi esse licebit, si qui calumniarum & nugarum desinere non velit, cum semel ita perspicue formato controversæ statu quæ ex adversum afferri possunt ultro collabantur, & mihi parum decorum sit futurum, quibusvis jejunis schedis peculiati scripto occurrere. Qui enim hæc nostra capit, ei facile fuerit, si quid præterea scrupuli movetur, proprio Marte discutere. Sed qui ne nunc quidem inanæ litium mihi motarum perspicere valet, illius circa negotium literarium nullæ ratio est habenda. Et cum ab erroribus Theologicis, quos isti impingere mihi conati sunt, alienum me esse protestatus sim, ac verbis meis vim illatam ostendissim, si quis ne nunc quidem adquiescere velit, quid aliud præter professum calumniandi studium præ se fert? Denique si cuiquam quid accerbitoris hoc & alia istis hominibus opposita scripta videantur habere, is facile veniam justæ dolori dabit, si modo cogitare velit, quid animi sibi futurum fuisset, ejusmodi calumniis & injuriis adperso, & num mollius tractari mereantur, qui vitam, famam, fortunasque meas & meorum infensissimo atque implacabili animo perditum & subversum ivere, animæ insuper salute me exitura, si mendaciis & maledicentiæ aliqua vis Divinum apud Numen foret.

B. V.

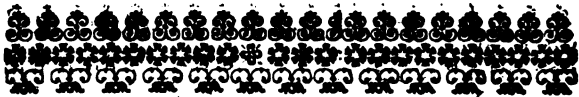
SAMUELIS PVFENDORFII
EPISTOLA

AD

Plur. Reverendum atq; Celeberrimum Virum

DN. D. JOH. ADAMUM
SCHERZERUM,

Theologum apud Lipsienses Primarium,
Super censura quapiam in
librum suum inique lata.

*Plurimum Reverendo, atque Celeberrimè
Vir,*

Antiqua est ista cruditorum
fors, qui prius inventis aliquid
addere, aut polituram adhibere
sunt aggressi, ut primum fere
hunc laboris sui fructum perci-
piant, varia variorum judicia
incurrere; ac sæpe malevol-
orum aut sciorum dentem lassare. Scholastica
cum primis ingenia quibus morbis agitentur;
quis est qui ignoret? Invidere alterius famæ, ar-
reptam semel opinionem mordicus defendere;
carpendis aliis auctoritatem sibi conciliatum ire,
clarorum virorum inimicitias inclarescere velle;
intemperie litigandi laborare, velut epidemica
isti ordini labes semper fuit. Quid ergo mirum;
si & mea scripta unius vel alterius supercilio non
omnia ex parte se potuerunt adprobare? Et qua
fronte postulare velim, ut omnia mea in oracu-
lorum vicem ab aliis adorentur; cum ipse nun-
quam circa res rationi subjectas in ullius magi-
stri verba jurandum mihi duxerim? Aut cur
ægre feram; quam ego in alios innoxiam liberta-
tem mihi sumsi; eandem alios in me quoque ex-
ercere? Enimvero quæ in me tentata sunt; post-
quam illustrandæ disciplinæ juris naturalis me-

EPISTOLA PUFENDORFII

am quoque symbolam conferre institui, nescio
 ad quam morbi speciem referenda sint. Ut
 enim inter officia heroicæ pietatis referre velis,
 sententias non intellectas, aut maligne interpo-
 latas distortasque hæresium vocabulo diffama-
 re; tamen libellos famosos publice edere, in-
 duellum provocare, de sicariis immittendis mi-
 nas jactare, supra ludimagistrorum rabiem est.
 Sic facile est, ut *Vigilis* alicujus vecors maledi-
 centia contemnatur. Ast quod abs tam gravi
 Collegio apud populares meos liber meus tam
 atroci notatus sit censura, id plane præter omnem
 meam opinionem accidisse fateor; cum potius
 in istis non leve mihi præsidium positum adver-
 sus aliorum iniquitatem arbitraret. Et sane cum
 viderem, tantos viros ex libello famoso de me
 sententiam tulisse, non poteram non graviter
 commoveri, non tam quod apud intelligentes
 eares existimationem meam læsura esset; quip-
 pe cum facere injuriam, non pati turpe sit; sed
 quod necessitas mihi foret imposita secus senti-
 endi de illis, quos sincero affectu prosequi perpe-
 tuo cupiebam. Animus tamè erat tantam injuri-
 am tacite concoquere, eamq; natali solo, quod me
 ac mea studia quondam tam benigne fovit, con-
 donare; in primis quod spes esset, oblivione ean-
 dem paulatim sepe liendam, diemq; temere præ-
 cipitata judicium emendaturam. Ast id non am-
 plius integrum est per importunitatem *Christiani*
Vigilis sub quo vocabulo *Dn. Fridericum Gesenium*
Superintendentem Garlebiensem latitare fama
 publi-

EPISTOLA PUFENDORFII

publica & amicorum literæ indicant; qui in impudenti suo scripto tam odiose Saxonice censure mentionem injicit, ut in me, meosque injuriosum, si ejusdem iniquitatem ulterius dissimulem. Præsertim cum apud imperitos tam speciosa nomina à malevolis magna cum ambitione jactentur, velut quibus ipsorum causa immane quantum sublevetur. Quod autem isthoc scriptationis ad Te potissimum, *Vir. Celeberrime*, dirigam, ejus ratio inferius satis adparebit. Visum est enim jam una fidelia duos parietes dealbare, & ad maledicum *Vigiliæ* libellum pauca quædam reponere; ut agnoscas quam turpe Tibi sit futurum, si ab istorum partibus stare videaris, qui ruditatem & malitiam suam tam impudenter apertantur.

Præter Sycophantias igitur & maledicta; quæ impuro scripto passim spargit *Vigil*, tria sibi præcipue agenda sumit; unum est, ut *iniquitatem in jure natura* me admisisse arguat, quod retortionem ipsi impeggerim ob attributum Fratri meo aut mihi *Sinceri Wrenbergii de divortio dialogum*. Hæc si quid efficere volebat *Vigil*, præbandum erat, vel plane id scripti à se nobis non fuisse tributum, vel vere tributum. Horum cum neutrum præstare possit, nugæ tamen agere mavult, quam delictum suum agnoscere. Ac sane nulla erat causa, quæ *Vigiliæ* necessitatem imponebat jejunum illud scriptum emittendi. Horribile mendacium est, *in Suecia controversam agitari super caelesti monegamias præcepto; tris*

EPISTOLA FUFENDORFIE

viales ibi *discursus* in *congressibus publicis ac convivii solennioribus* ea super re frequentari. Sane illis qui in Suecia habitant: de hoc nihil auditum fuit. Neque *Dn. D. Menzero* *epistola* tale quid tradit. Non enim, si unus vir super epulis, incertum serio, an ingenij exercendi, vel informationis petendæ causa cum erudito viro, quid differuerit, id statim trivialis & publica erit controversia, ut non solum fato hujus Regni sit indolescendum, sed & vicinis à contagio periculum immineat. Et quidem ut *Vigil* potissimum ingruenti malo obviam ire debuisset; cui potius incumbebat auditores suos monere, ut probæ notæ cerevisiam coquant. Sane enim si quid heic in moribus aut dogmatibus labet, non deerunt idonei emendandi autores: nec unquam eo nobiscum res redibit, ut *Præfulis* *Garsdelebiensis* opera Ecclesiæ nostræ indigeant. Ut non sine fastu crepet; *se à DEO non ita univ. Ecclesiæ destinatum, ut non totius etiam salutem querere debeat.* Nam valde dubito, an *Pontifex Romanus* *Præfulem* *Garlebiensem* æquò animo collegam sit admissurus. Quid porro opus erat *Vigili* scripto, cum jam dialogus iste à *Dn. D. Menzero*, quem ea res propius spectabat, abunde esset confutatus? Cujus tamen æmulum se ferre per modestiam abnuvit, dum ait: *ab initio se sibi potius quam alii scripsisse.* Credas graves stimulos carnis fensisse hominem, ut agere pluribus uxoribus ducendis abstinere se potuerit, nisi demum *emphasin phræses, & oratione*

duo

EPISTOLA PUFENDORFII.

duo in carne una, sibi ad nauseam inculcaret, ardoribusque suis ab aquis diluvij, & igne Sodomorum, syllogismisque in forma propositis medicinam peteret. Sed si tanta scribendi libidine miser aegrescebat, cur Pufendorffium nomen vellicandum sibi sumebat? Cur non *Dn. D. Menzeri* prudentiam imitabatur, qui rem ipsam tractasse contentus, de autore parum sollicitus est? *Fama publica*, inquit, *susurrabat*, Pufendorffium esse autorem *trivialis discursus in Suecia de Polygamia divinitus non interdicta*. Ast antequam *susurris* fidem adhiberet præsul, evolvisse debuerat illud *Sincedis XIX. 15.* Quin ipse *Vigil* agnoscit, à me non potuisse Holmiæ discursus disseminari, qui in Scania dego, in quam eo tempore vix biennium erat cum adpulissem. Fratrem autem meum ejus *opinionis autorem & professorem* fuisse, effrons plane commentum erat, quem constat proximis novem annis apud exteros perpetuis legationibus detentum, hæc spatia non nisi semel paucos per menses Holmiam invisisse. Quod ipsum æque facile nosci poterat, quam quo munere is quondam in Suecia functus esset. Nil ergo habet, quod indignetur *Vigil*, si ad famam nostram vindicandam retorsione in ipsum usus sum. Cur enim remedium juris communis nobis solis non pateat? Neque verò in ea retorsione dictum quid est, quod leges non permittunt, Nam ad ipsum solus §. 3. *Apologia* spectat. Et quod *Vigil* in *Asinij Tenebrionis* eologia involare velle videtur, id si vel maxime ego

EPISTOLA PUFENDORFII

non invideam, ipse tamen Afinius intercedet, qui per ista martyrum se coronam meritum arbitratur. Frustra porro ad famam *Vigil* provocat, cujus falsitas facillime deprehendi poterat, & quæ nondum inveterata, aut longo meo silentio confirmata erat. Frequens autem est, ut ubi plures de aliquo sinistri quid sparserint, ille talitrum accipiat, qui primus id publice spargere ausus est. Ergo caveat deinceps *Vigil* nasum suum ante primum agmen protendere. Ridiculum autem est, quod scribit, me debuisse *scandalum, quod VVas venbergii scripto Ecclesia obvenerat, cedere*. Nimirum quia jam scandalum dat is, de quo mendacia sparguntur, non is qui mentitur. Sed nec dignitas sua *Vigilem* tutum præstabat, quo minus retorsionem audiret. Non enim credit Pufendorfius, Præsulatum Garlebiensem id habere fastigii, ut injurias inde profectas tacite deglutire debeat. Intentio pia, quam jactat, excusare *Vigilem* potuisset, si privatim scripta epistola me monuisset. Sed ubi publice fama nostra læditur, defensio nobis patet etiam adversus stolide credulum, aut inconsultæ pietatis specimen edere parantem. Quin si *Vigil* aliquem ex suis cerevisiæ coctoribus, famæ mendacio deceptus, gravis cujusdam facinoris pro suggestu nominetens arguisset, injuriarum postulari poterat. Et mihi vitio vertetur, si in conspectu Orbis eruditi scriptum uti vocat *atbeum, venenatum & perniciosum* falso impingenti retorsionem opposuero. Nisi forte negare velit, se unquam id scriptum mihi attri-

attri-

EPISTOLA PUFENDORFII

attribuisse; sed tantum illi, qui mihi *alter ego* sit, Atqui ipse fatetur, *in sua scriptione ex publica fama Pufendorffiorum nomen menti observasse*, (quæ ipsius est latinitas,) & suum scriptum forte *Besstavium fortunam habuisse*. Ergo vel meo nomine, vel ejus, qui mihi alter idem est, rertorsionem cape. Quis denique credat, sensum communem illi homini inesse, qui me jubet *illam calumniam, illudque mendacium ea, quæ par est, evidentia probare?* Adparet Garlebiæ incognitum esse, quod actori probatio incumbat. Quanto fatius ergo fuerat *Vigili* ægrotos imitari, qui amaras pilulas non diu intra dentes revolvunt, sed confestim deglutunt. Nam hærebit jure impacta ipsi rertorsio, quousque ingenue injuriam suam agnoverit.

Alteram partem scripti defensio Afiniij Tenebrionis occupat; de qua vel ideo non magnifice sperare possumus, quod ipse clientem suam ignorat. *Plurima dixit in lavum conversus; at illi dextram jacebat Bellua*. Sane enim quem tam suavi fratris & socii vocabulo compellat *Afinium Vigil*, ne pilum quidem Theologi habet: sed *Variusque Jurio Doctore* est. Jctus inquam est, qui *Judicem Novitatum* ipse veterator jam perpetuis damnatum tenebris denuo protraxit, & nefariis modis interpolatum edicuravit. Hoc igitur parente iste foetus, à primis suis genitoribus abdicatus, deinceps censetur. Nec ullam unquam sani sincipitis Theologum tam absurda ambitio vexabit, ut *illam deformem prolem sibi velit vindicare*. Et

EPISTOLA PUFENDORFII.

quæ tanta rerum novarum prurigine laborat Præ-
 sul Garlebiensis, quædam circa hoc negotium ipsi
 antehac ignota pandam. Cliens igitur ipsius vo-
 catur NICOLAUS BECKMANNUS *Heida Holsarum* J. U.
 D. & in *Academia Carolina* Ex professor; qui & an-
 tea edita *medulla Justinianæ*, & *Commentario ad*
prima Juris fundamenta suam in exscribendis li-
 bris solertiam satis ostendit. Huic viro regenitum
 Indicem Novitatum orbis debet. Quam ta-
 men operam non gratis insumsit. Nam & ipse ju-
 diciali sententia infami relegatione est damnatus,
 & *Judex Novitatum* manu carnificis comburendus
 insignem lumen auctori fænerabit. Dignum ergo
 jam ad paret patella operculum Asinii clientis pa-
 tronus *Vigil*. Quem quod asinum subinde & tur-
 ciferum salutaverim, mitius irascetur *Vigil*, si inge-
 nii mei simplicitatē cogitare velit, quod scapham,
 scapham & ficum ficum vocare amat. Sed & illud
 mali advocati specimen exhibet *Vigil*, quod si vel
 maxime daremus, ipsius clientem ex sacro esse
 ordine, ejus causam turpi prævaricatione desti-
 tuat. Si enim agere quid volebat, macilentus
 iste Judex in justum systema inauditæ cujusdam
 Theologiæ erat redigendus. Aut si hoc speci-
 men calumniæ ingenium ipsius superabat, saltem
 ab impudentia subsidium erat petendum, & im-
 portune clamandum; illos errores utique in
 meo libro adstrui. Quorum cum neutrum fa-
 ciat, sed nū nisi *Atlantem ipsi incumbentem*, ac
 intemperiem Zeli crepet, & pauculas proposi-
 tiones philosophicas imperite vellicet; videri pot-
 est

EPISTOLA FUFENDORFII

est virum istum non obscure arguere, quasi per
inscitiam aut precipitantiam circa horrendos
errores tumultum moverit, qui nusquam nunc
adparent. Sed & videtur novus iste caustidicus,
quasdam sententias ponere, quas nescio an om-
nes citra granum salis sint admissuri. Veluti
quod de censura Theologorum in disciplinas
rationi subjectas jactat. Sane enim peculiaris
disciplina est Theologia, tum ab aliis scientiis,
tum ab ipso quoque jure naturali distincta. Li-
cet enim Theologia moralis plurima inculcet
præcepta, quæ & ipsa jus naturale tradit; hujus
tamen, non illius, disciplinæ est, eorundem ne-
cessitatem ex ratione demonstrare. Unde sane
nihil repugnat, dari Theologum, articulorum
fidei Christianæ gnarum, sed qui in alias scien-
tiis sit plane hospes. Hinc sane impudenter,
censuram sibi arrogabit in ea, quæ non didicit.
Quod si autem quis cum Theologia alias quoque
disciplinas se conjunxisse gloriatur, illi tamen nec
alia via in hisce addiscendis, quam cæteri, pro-
gressus est, nec ideo quod Theologus audit, pe-
culiæ quasdam inspirationes sensit; cum &
ipsa Theologia non alia jam ratione quam cæte-
ræ disciplinæ addiscantur. Unde si circa alias
disciplinas moliri quid velit Theologus, non pro
imperio, sed rationibus rem geret, & ex princi-
piis cuique disciplinæ peculiaribus; nisi ea
principia falsa esse demonstrare possit. Tum si
quid à recentioribus tradatur, quod in ipsius
dictas

EPISTOLA PUFENDORFII

dictatis & collegiis manuscriptis non invenitur, non statim hæresin & atheismum proclamet; sed num illud revera ita se habeat examinet. Denique si imperite procedat, non minus eruditum ludibrium se credat debere, quam si alium ratio fugiat, præsertim si cum ignotantia factum aut pertinaciam conjunxerit. Ubi porro summis civitatum Rectoribus ipsorum Theologorum scripta sub suam censuram revocandi jus est, quo obtentu isti in aliarum scientiarum doctores dictaturam exercebunt, nisi quatenus sibi ab istis peculiariter sit delegatum. Præterea nisi Theologos supra communes leges ponere vellet *Vigil*, non erat, quare tam indignum facinus clamitaret, si cujuscumque sacerdotis injuria & vesania ab aliis fortiter repellatur. Equidem merito prudentes rixas cum sacerdotibus vitare monent. Sed si ipsi ultro in nos irruant, num cervices nostros pedibus eorum calcandas proster-nemus? Aut si unus vel alter Ecclesie minister hostili in nos animo feratur, num ideo cæteris minus amicis uti nobis licebit? Sane enim ut & ipsi inter se capitalibus odiis dissideant, nihil novi est. Quæ insuper *Vigil* de persecutione philosophiæ Cartesianæ gannit, me non tangunt. Non enim, quia sacerdotes in *munitissima* Helvetia eam ex scholis suis exturbarunt, ideo ac rem tetigerunt, qui Judicem Novitatum architectati sunt. Et dubito an quicquid ubique est eruditorum Helvetius sit assurrecturum. Sane mea sententia præstabat, inquirere, num ea philosophia cum rerum natura

EPÍSTOLA PUFENDORFII.

congrueret, quam quotisque illa à vulgatis scholarum dogmatibus discedat. Novum quod si dogma, an vetus, modo verum, nihil interest. Et si veritas nova fuerit eruta, non difficile erit eandem cum antiquis veritatibus contiliare. Maneat porro usus, tollatur abusus; abs quo ne vulgata quidem philolopia immunis est. Et fallor an plerique non tam pro veritate pugnant, quam ne nova philosophia introducta ipsi in tironum classem rejiciantur. Sed: quid Cartesio fiat, ejus sectatores viderint. Deniq; nec id opera, quod ego in falsis Hobbesii sententiis destruendis collocavi, ideo minoris est, quia *Richardus Cumberlandus* eodem anno in diversa regione in eundem arma movit. Ergo hactenus nihil attulit *Vigil*, quo clientis sui causa sublevaretur; nisi forte in eo sibi vehementer placet, quod sacra dictatam profane adplicare calluerit, aut protritum illud Zeli pallium tam putide jactet, quod nunquam non velando sacerdotum furori inservit.

Ad extremum tamen non vulgaris causidicæ specimen exhibet *Vigil*, dum saltem sibi comparatum Asinium probum atque eruditum virum haberi debere pertendit. Et sane si considero, qua via *Vigil* suam in eruendo naturali jure felicitatem voluerit ostentare, jam Asinius sublimi vertice sidera ferire videtur. Ac primo quidem carpit, quod socialitatem (non *adpetitum socialitatis*) constituerim fundamentum legis naturalis. Per fundamentum ego intelligo
prima-

EPISTOLA PHEENDORFII.

primariam propositionem in disciplina juris naturalis, extractam ex observationibus à natura rerum & hominum petitis, sub qua ceteræ propositiones facile possint subsumi & in eandem resolvi. Eodem sensu, quo in Sacris Literis dilectio summa legis dicitur. Sicuti & ea sententia Platoni, Aristoteli, ac cum primis Stoicis est familiarissima; ac fundamento *Hobesii* de conservatione sui ipsius præcipue opponitur, quod & ipse *Cumberlandus* mecum oppugnat. Unde neque socialitas natura humana prior constituitur, neque ab hac via jus naturale inquirendi ratio, & quicquid luminis homini post lapsum adhuc superest, excluditur; uti *Vigil* sibi persuadet. Ea porro socialitas non in illistarum terminatur, qui peculiari nobiscum societate juncti sunt; sed ad omnes omnino homines porrigitur. Et leges universalis istius socialitatis quarumvis particularium societatis leges antecedunt, iisque limitationem & exceptionem addunt. Id quod ex *Operis* mei p. 185. 186. & L. III. c. 1. ac passim adparet. Ut nullus plane locus sit *pejssimæ* illis *consequentis*; quas *Vigil* nectit; quibus jam à me occursum est. L. 2. c. 3. §. 10. 11. Quin & iisdem *consequentis* *Salvatoris* nostri sententia de dilectione proximi obnoxia est, si *Garlebiensis* ratiocinatio valet. Sic illud quantam malitiam arguit; quod *Vigil* hæcce verba nostra calumniatur: *religio quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra spheram hujus vitæ terminatur; quæ latius explicabitur in libello*

EPISTOLA PUFENDORFII.

libello nostro de Officiis l. 1. c. 4. §. 8. 9. Ergo ni fallor Garlebiæ nova jam religio surgit, quæ citra operam Salvatoris nostri ex sola illa notitia circa cultum Dei, quam in hac conditione ex rationis lumine haurimus, salutem æternam confert. Habent Garlææ doctores, quod sibi de tali præfule gratulentur. Pari rabie carpitur dictum, jam Asinii supercilio notatum: *Expedire ut publice civitas ejusmodi doctrinis personet, quæ tum sine & usu civitatum congruunt, simulque animi civium à puero istis imbuantur.* Quæ sententia ex l. 7. c. 4. §. 8. desumpta de directione duntaxat doctrinarû, quæ ex lumine rationis profluunt, ac præcipue moralis philosophiæ & juris naturalis, agit. Nam de potestate summorum imperantium circa sacra Christiana tractare consulto abstinui, hæc id ratio operis mei ferebat. Cæterum quo minus ego deinceps quoque ita doceam, neque Jesuitæ, neque Anabaptistæ, neque Millenarii, neque Quackeri, neque universa Fanaticorum cõhors, neque Asinius Tenebrio, neque *Vigilme* prohibebunt; qui omnes hæc amice conspirant, & facultatem turbas in republ. movendi hoc dogmate subtrahi indignantur. Nam quod aliqui afferunt dictum *Matth. x, 34. 35.* id quale sit etiam pueri vident. Nisi forte isti homines in Sacra Biblia Indicem Expurgatorium moliantur, in quo primo omnium Salvatoris nostri elogium. *Princeps pacis* expungatur; tum præterea virtutes caritatis, veritatis, humanitatis, mansuetudinis, humilitatis, patientiæ, facilitatis, ad condonandas

EPISTOLA PUFENDORFII.

Etas offensas, & similes, quæ ad pacem alendam faciunt, longe exesse jubeantur; & in eorum locum Christianis commendetur odium proximi, superbia, morositas, turbulentia, ardor vindictæ, pertinacia, libido calumniandi, & similes, quæ fini & usui civitatum, *Vigili* & sociis tantopere invito, quam maxime repugnant. Nec dubium est, quin tunc *Vigil* cum suo cliente illustre Christiani orbis lumen sit futurus.

Denique circa quæstionem de origine moralitatis in actionibus humanis nil nisi nugæ & virus eruat *Vigil*. Eam moralitatem antecedenter ad voluntatem Dei se habere absque sensu dicitur. Cum enim Deus liberrima voluntate creavit hominem, id est, animal rationale ac sociale; quomodo voluntas Dei excludi inde queat, quod eidem obligatio observandi legem naturalem sit injuncta? Si ad totum subjectum producendum voluntas Dei concurrat, cur eadem à præcipua istius affectione removetur? Sic quando dicitur: ea de quibus lex naturæ disponit, *per se* sunt honesta aut turpia: istud *per se* opponendum est dispositioni legislatorum humanorum; nequaquam autem vel dispositioni Creatoris, qui legis naturæ autor est, vel congruentiæ aut aberrationi istorum actuum à natura hominis rationali ac sociali, ex qua lex naturalis intelligitur. Ac fateor me non ita esse perspicacem, ut videam, quod periculum rebus humanis immineat, si dicatur; Deum eo ipso dum hominem creat, animamque eidem inspirat, simul eidem legem naturalem

EPISTOLA PUFENDORFII:

turalem tulisse & insinuasse ; cui qui congruunt actus honesti, qui non congruunt turpes sint. Sic & (ut obiter hoc addam,) ille *Professor Jenensis*, qui nuper eandem quæstionem ventilandam sibi sumsit, non multum à *Vigile* abit ; dum absurdas aliquot propositiones mihi de suo affingit, & mox postquam propria figmenta operose destruxit, vacuo sibi ipse plausus theatro dat. V. g. Hæc erant mea verba : *Postquam Deus destinasset creare hominem animal rationale ac sociale, non poterat non lex naturalis ipsi congruere non ex necessitate absoluta, sed hypothetica. Si enim IS (in hac vocula mirifice se jactat) ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia & feræ & horridi species animantis fuisset producta.* Ex hisce verbis Ilte fingit, me respondisse, *hominem dupliciter spectari posse. 1. ut DEUS eum destinavit creare animal rationale ac sociale. 2. ut DEUS eum potuisset ferum & horridum animal producere. Item : postquam Deus decreverat creare hominem, in liberrimo Dei beneplacito fuisse, qualem naturam homini voluerit assignare, nam animalis rationalis ac socialis, an naturam animalis horridi & feræ. Idem : DEUS potuit creare hominem, & potuit velle creare, ut tamen in beneplacito ipsius adhuc fuerit, qualem naturam homini vellet assignare, num animalis rationalis ac socialis, an feræ & horridi. Felicia ingenia, quæ somniate possunt, quod volunt ! Quid istis faciemus, qui ex tam plana sententia ejusmodi monstra-*

EPISTOLA PUFENDORFII.

communiſcuntur? Sane enim uno eodemque decreto Deus conſtituit cæteris eminentius animal creare, idemque facere rationale ac ſociale, cui animali vocabulum hominis inditum: nequaquam autem primo quidem decrevit creare hominem, & poſt interpoſitam deliberationem de forma ipſi aſſignanda conſtituit. Unde poſtquam Deus iſti animali hanc formam attribuit, non poteſt non eadem iſti competere, hoc quippe ſenſu eſſentiæ rebus neceſſario convenire, & æternæ dicuntur, quia quam formam Creator illis dedit, eam non poſſunt non habere; & ſi quis diverſam formam rei alicui velit affingere, non illam ipſam rem, ſed diverſam concipiet. Unde ſi quis per ſuperfluam curioſitatem quærat: Quid ſi Deus creaffet animal, forma externa hominem, qualis nunc eſt, referens, quod & ipſum tantisper hominem vocabimus; ſed ut idem non foret rationale ac ſociale? Ei reſpondemus, iſtud animal non futurum verum hominem, qui animal ſociabile eſt, ſed aliud ferum & horridum animal, non obſtante externa figura inter bruta referendum. Igitur vocula IS d. l. non notat mihi verum hominem, quales nos ſumus, ſed id animal, quod ſuperfluæ quæſtionis gratia tantisper fingitur. Neque vero ejuſmodi locutio plane inſolita, aut inaudita eſt; ſed ubi cunque ſimiles quæſtiones proponuntur, reſponſio aliter concipi nequit. Sufficiat unum exemplum adduxiſſe. Ponamus conſtare de diverſa
natura

EPISTOLA PUFENDORFII.

natura scarabæi, & grylli campestris seu cicadæ, Ponam9 moveri hanc quæstionem; num ex gryllo campestri potuerit fieri scarabæus? Respondeo, minime; quia si IS, qui jam ita petulca & obstrepera est indole, tetricam & inficetam scarabæi naturâ sortitus fuisset, non amplius gryllus campestris foret, sed purus putus scarabæus, pomis volvendis unice occupatus. Plura addere nihil attinet. Neque enim operosam responsionem istę nariæ merentur. Sed nec *Vigilem*, qui in furias plane abit, amplius morabor, postquam hoc duntaxat addidero; ne si clamando rumpatur, ipsum heic vesaniæ suæ socios inventurum. Nam & ejus similes heic Anticyras navigare jubentur; neque moris apud nos est, innocentes viros rabiosorum hominum seditiosis clamoribus ad supplicium dedere. Hoc unicum tamen *Vigil* sua scriptione est consecutus, quod nemo unquam ipsum *canem mutuum* sit adpellaturus, (à quo convicio mirum quantum abhorret.) Nam quantum latratu valeat, non amplius puto obscurum est.

Sed ut ad re redeam, *Celeberrime Dn. Scherzero*, vides impudenti huic homini, ut mihi tam proterve insultet, Saxonicam censuram animos cumprimis addere. Ex qua & alii malevoli cornua sumunt, ac apud imperitos speciose jaectant: oportere utique atrox quid esse, quod tanti viri damnaverint. Ipse igitur agnoscis necessitatem mihi incumbere, ut publice super ejus censuræ iniquitate

EPISTOLA PUFENDORFII.

eate querelam moveam. Quod quare apud Te
 potissimum faciam, non una mihi ratio est. Nam
 & Tu caput es Facultatis, ad cuius relationem re-
 scriptum Consistorii Dresdensis Anno 1673. d. 16.
 Junij emissum est; in qua tuæ non possunt non
 præcipuæ partes fuisse. Et retulerunt heic mihi,
 qui eo tempore Lipsiæ Studiorum gratia agebant,
 juvenes fide digni, & qui ut mendacio mihi illu-
 derent, causam non habebant; Te cum primis Jn-
 dici famoso, cum ex panegyri Francofurtensi Li-
 psiam afferretur, non mediocre pretium posuisse.
 Et cum postea Perillustis Consistorii Præses
 (quem honoris gratia nomino,) Te comite ta-
 bernas librarías apud vos inviseret, inque meum
 librum incideret, Te super Indice ipsum monuis-
 se, adjuncto, librum meum cupide legit eoque
 grave periculum juventuti imminere. Atque is
 Dresdam reversus sine dubio in Consilio de ista
 re mentionem injecit; quæ occasio fuit, ut Facul-
 tatis theologicæ apud vos judiciû exquireretur.
 Eo mandato accepto Facultas nihil aliud quam
 indicem transmisit, tanquam qui fallere non pos-
 set. Et quanquam primarius Consistorii Assessor
 theologus, vir non minus exquisita eruditione,
 quam animi moderatione insignis, censeret, rem
 in medio relinquendam; (sicuti ipse amico cui-
 piam meo Dresdæ factus est: prævalere tamen
 ceteri, ut rescriptum illud Lipsiam transmittere-
 tur. Ubi patet, Consilium Ecclesiasticum, nulla
 amplius facta inquisitione, sententiam theologo-
rum

EPISTOLA PUFENDORFII.

rum Lipsiensium arripuisse. Quod Consilium tamen facile excusatum habeo; cum istorum virorum munia non ferant, ejusmodi libris curiose evolvendis vacare. Sed ex theologis Lipsiensibus, quod pace eorum fiat, lubens quærerem: num Ipsi probi mortis res esse videatur, ex libello famoso de bono viro judicium ferre? num Ipsi librum meum cum Indice Novitatum accurate contulerint, ac rite perpensis omnibus liquido deprehenderint, omnes me & singulos errores Indice notatos tradere; nec minus, omnia & singula, ibi notata erronea, esse? Quod periculum in mora fuerit, ut meam responsionem non prius videre vellent, quam mox securam facile credere poterant? Quæ causa subegerit, ut cum ipsi alias ultro & propria autoritate convolare soleant ad quævis, quæ erronea sibi videntur confutanda, nunc Consilij Ecclesiastici rescriptum interponendum judicaverint? An denique Ipsi forte peculiarem quampiam censuram in hocce Regnum & quæ heic eduntur scripta sibi arrogent? Enimvero aut me omnia fallunt, aut reliqui Collegæ tui in Te solum, *Vir Celeberrime*, culpam conferent, seque in tuam sententiam pedibus ivisse fatebuntur. Cum ergo Tu rescripto Dresdensi solus aut præcipue causam dedisse videaris, quo gravissimam mihi injuriam illatam protestor; tuum nunciat, *Vir Celeberrime*, ejus rescripti æquitatem publice asserere, & quod causa prius rite cognita &

EPISTOLA PUFENDORFII.

disceptata sit conceptum : simulque liquido ostendere, ubinam horrendi illi errores contra *orthodoxam Theologiam* in libro meo delite-
 fiant, Tum quænam sit illa *recepta doctrina publica*, abs qua qui discesserit, etiam sub alieno regno vivens, tam asperam notam mereatur; qua auctoritate ejusdem *avertia* sit stabilita, & quæ obligatio quicquid est eruditorum stringat, ut quæ Lipsiæ recepta sit doctrina philosophica, ei necessario inhærere debeant; denique quo anno, mense, ac die sapientia ad eam perfectionem Lipsiæ pervenerit, ut quo progrediatur amplius non habeat. Mire enim habet animus cernere, quibus strophis & cavillationibus opus sit, ut alicui capitales in fide errores impingi possint, de quibus ipse nunquam cogitavit, et quidem ut ex illis laqueis extricare se nequeat. Tum quæ sit illa omnibus numeris perfecta doctrina Lipsiæ recepta, in quam universo orbi literato deinceps jurandum sit. Hoc præstito sane non mediocre ingenij specimen exhibebis, simulque ab omnibus eruditis maximam inibis gratiam, qui jam supervacuo ulteriora inquirendi laborem se liberatos gaudebunt. Promitto Tibi, si mecum egeris, uti eruditum & cordatum virum decet, me ita vicissim Te excepturum, ut humanitate abs Te non vincar. Sin alia via placuerit, & tunc videbo, ne in ære tuo maneam. Sed Tuæ dignitatis erit potius ita in hac disceptatione versari, ut veritati lumen aliquod attulisse, non
 scomæ

EPISTOLA PUFENDORFII.

scōmmatibus certasse videamur. Me sanè uti non temere quis dejecerit sententiis, quas solidæ rationes fulciunt: ita si forte humani quid passus sim, ubi liquido id fuerit demonstratum, vel errasse me gaudebo, ut tandem aliquando Te docente ad apicem ejus disciplinæ pertingere liceat, circa quam capeffendam non parum mihi temporis infumtum. Vale, *Vir Celeberrime!* Dabam Londini in Scania d. 17, Septembr.

A. 1674.

CAPUT I

De

ORIGINE ET PROGRESSU DISCIPLINÆ JURIS NATURALIS.

§. I.

Ius naturale, humano genericozum, quod omni tempore populorum mores & negotia plerumq; ex parte rexit, quodque actu ipso exprimere optimo cuiq; semper cordi fuit, hoc demum seculo in justæ formam artis redigi ceptum est. Equidem olim non defuere, qui cultiorum populorum leges civiles, in quibus naturale jus magnam partem faciebat, literis consignatas luculentis commentariis illustrare sategerunt. Uber quoq; fuit proventus philosophorum moralium, quibus circa mores hominum ad dictamen sanæ rationis componendos opera est posita. Verum, qui naturalia jura à positivis accurate discerneret, & ista in plenissimo systematis rotunditatem disponere aggrediretur, ante *Hugonem Grotium* nemo extitit. Equidem in legibus Ebraeorum & origine divina & antiquitate quàm maxime venerabili vis ulla est caput juris naturalis, quod

A

cazum

tatum non fit. Sed uti in ipso legum codice, ita & in commentariis, quibus eas leges istius nationis doctores illustratum ivere, positiva naturalibus immixta conspiciuntur, ad quæ curiose digerenda sese accinxit. *Joannes Seldenus*, honesta, uti adparet, & minime livida adversus *Grotium*, æmulatione, & quia alias præcipuas Juris Ebraici partes illustrandas susceperat: (sicut ab hocce in peculiare volumen colligeretur quicquid ex sententia populi Ebraici juris naturalis & gentium haberetur, separatum ab eo jure, quod duntaxat inter cives ejusdem reip. valebat. Quo minus tamen eruditissimum & quantitatis pretii opus vicem pleni, & ad captum omnium populorum, attemperati systematis in jure naturali subire queat, tres potissimum causæ mihi obstare videntur. Prima est, quia ibi non satis exposita reperiuntur ea, quæ ad prædian juris naturalis pertinent. Per eam autem intelligimus illa velut præcognita, quæ ad præcepta legis naturalis, earumque rationes plene & distincte intelligendas requiruntur, & quidem quæ velut domestica sunt huic juri, nec ex aliis disciplinis mutuo sumuntur. Ex quo genere est doctrina de indole rerum moralium in genere, de principiis actionum humanarum, earumque natura, & affectionibus, de principio moralitatis, de legibus in genere, de statu, conditione & natura hominis in respectu ad actiones morales, de natura & requisitis pactorum, de origine & natura sermonis, & domini, de modis acquirendi, de pretio rerum. De natura &

varie,

varietate contractuum, de origine & natura tam societatum primarum, quam civitatum, de imperio civili, ejusque partibus & affectionibus, & si quæ sunt alia. Deinde *Seldenus* legem naturalem non deducit ex tali aliquo principio aut hypothesi, cujus evidentiam omnes nationes agnoscant, aut ad quam agnoscendam argumentis ex rationis lumine petitis adduci queant. Nam fundamenti loco substernit septē illa præcepta Noachidarum, quorum autoritas apud Judæos antiqua traditione nitebatur, quam adstruere aut elevare meum non est. Etsi mihi quidem valde probabile videatur, primos homines potius ex divina quadam & peculiari informatione, quam propria ratiocinatione præcepta legis naturalis hausisse. Verum ut quis omnibus populis & *tribibus* ejus traditionis, & numerum istorum præceptorum argumentis utrinque admisissis persuadeat, id vero valde arduum fuerit. Præsertim cum nec circa id sollicitus fuerit *Seldenus*, ut istorum præceptorum necessariam convenientiam cum natura humana, aut eorundem sufficientiam ad regendas omnes actiones hominum morales demonstraret. Denique & illud tantum agit *Seldenus*, ut quid doctores Ebræorum senserint exponat; quam accurate autem istorum sententia cum sana ratione congruant, parum examinet. Quod tamen necessarium erat, siquidem pleni systematis vicem istud opus subire debebat; quippe cum populus Judaicus seipsum quidem eminenti dignatione, alias autem nationes sat maligna æstimaverit.

Cum tamen jus naturale ad gustum totius generis humani adaptaturo necessum sit ponere, omnes homines circa fruitionem juris naturalis esse æquales.

§.2. In libris Novi Fæderis præcepta legis naturalis passim luculentissime inveniuntur expressa, & quidem ut illa non solum jubeantur exerceri citra ullum nationis discrimen, sed & omnibus cum acquisitis, quæ perfectam actionem absolvunt. Et ea omnia ut ad unum caput, velut ad legem quampiam fundamentalem, possent revocari, ex qua cæteræ perspicua consecutione deducerentur, ipse Salvator noster cum in finem dilectione proposuit, quæ cum nostra societate quam amicissime conspirat. Ist hæc porro præcepta omnibus modis illustrare conati sunt, qui in libros divinos commentarios ediderunt tantum non infinitos; sic ut in Theologia Christiana nullum præceptum desiderari videatur, quod ad regendas in universum hominis actiones, moresq; faciat. Non eo minus tamen res literaria etiam apud Christianos peculiarem disciplinam exponendo juri naturali requirebat, postquam universum genus humanum, cui utiq; communi lege opus erat, in religionem Christianam non consensit. Cum enim ea pars religionis Christianæ, quæ de regendis moribus tractat, satis habeat dogmata sua confirmasse ab autoritate & jussu DEI, qui Filium suum Salvatorem mundi misit, in alias eorundem rationes inquirere parum laboret; inde fit, ut hoc modo adornata præcepta legis naturalis sanctionem

moniam suam iis duntaxat adprobent, quibus divina Christianæ religionis auctoritas; agnoscitur. Sed cum hancce non exigua humani generis pars ignoret aut adspernetur, cui tamen & inter se & cum Christianis agenti negotia utique ad legem naturalem attemperanda; adparet sane ex alio principio, apud omnes æque agnito, & ad omnium captum attemperato deducendum esse jus, ad quod omnium eorum actiones exigantur, quæ tam diversa circa religionem sentiunt, Est præterea religio prout ex adæquato suo principio hauritur, in sua natura ad sublimiorem finem & usum ordinata, quam qui tantum intra hujus vitæ limites coërceatur. Inde non Christiana solum religio, sed & pleræque aliarum devotis suis sectatoribus præmia, malitiosis violatoribus supplicia post hanc vitam decernunt. Ita tamen ut non vera solum religio, sed & falsæ cuique abs se diversæ religioni efficaciam ad præmium post hanc vitam nanciscendum detrahant. Sed in eo omnes consentiunt, quod actiones moresque ad legem naturalem bene compositi ad decus, tranquillitatem & emolumentum hujus vitæ manifeste faciant. Igitur qui disciplinam juris naturalis ad captum universi generis humani adornare vult, ei sublimior iste, probioris vitæ finis & usus velut sequestrandus est, & Theologis relinquendus, & ad eum duntaxat usum respiciendum, qui apud omnes in confesso est, & quem vel sensuum iudicio deprehendere queas. Idque eo magis, quod controversiæ Theologicæ tantæ fere contumacia animorum dis-

ceptari soleant, ut si quæ disciplina illis involvatur, non secus atque ad incerta fyrtrium navis ad hærescat, nec cursum suum ulterius tenere queat. Accedit, quod neque in authenticis Novi Fæderis libris, neque in commentariis ea inveniantur, quæ ad padian juris naturalis pertinere supra dicebamus; quippe cum talia tradere extra scopum istorum scriptorum fuerit. Nihilominus in aprico est, plurimum lucis & subsidii nostræ disciplinæ accedere non solû ex divinis libris, sed & ex commentariis eorum, quibus primæva & genuinæ religionis Christianæ dogmata unice cordis sunt. Ast vero illi doctores, qui in Episcopi Romani verba jurarunt, quæ omnia ad potentiam & quæstum sacerdotum vertere labor est, legi naturali, & universæ de moribus doctrinæ magnam caliginem offundere, dum immensa voluminum mole id agunt, ut penes solos sacerdotes facultas sit conscientias hominum ex suo lubitu temperandi, cæteris liquido suarum actionum iudicibus adempto cæci obsequii necessitas incumbat.

§. 2. Inter veteres populos, quantum nobis constat, non est, qui plus operæ in illustrandis suis legibus posuerit, quam Romani, quibus disciplina juris plurimum sane debet. Et dignum admiratione est, quantum excelluerint ingenia Romana, ubi ad certum studiorum genus velut impetu quodam incumbere cœperunt. Sic quantum eloquentia, quantum poësi & historia valeant, nemini est ignotum, qui literas novit. Post cum sub Cæsaribus peritia juris plurimum com-

mendationis haberet ad nanciscendas admini-
 strationes aulicas, & provinciales, per duo fere
 secula præstantissima Romæ ingenia excolendæ
 Jurisprudentiæ sese adplicuerunt. Ex quorum
 scriptis longe ampliolem nostra secula fructum
 potuissent capere, si illa volumina integra ad
 nos pervenissent. Verum Justinianus, instituto
 rei literariæ oppido quam pernicioso, pro inte-
 gris operibus lacinias quasdam & excerpta nobis
 transmisit, quæ recentioribus seculis immensam
 commentariorum molem pepererunt. Cum uti-
 que longe satius fuisset veterum Jurisprudentum scripta,
 erudita sane & magno studio elaborata evolvere,
 quæ universa non unus ex recentioribus scribaci-
 tate sua æquavit aut superavit, quam per in ex-
 haustam commentariorum oceanum jactari. Et
 veterum monumenta integra, sua luce velut ra-
 diantia, parciorem longe recentiorum operam
 admisisse. Fatendum tamen est, quicquid ad-
 huc Romæ Jurisprudentiæ superest, juri natu-
 rali plurimum lucis attulisse, non solum quia isti
 magnopere curæ fuisse adparet omnia ad rectam
 rationem & æquitatem revocare; sed etiam quia
 plurima ad prædian juris naturalis spectantia ab
 Ictis Romanis luculenter fuere pertractata.
 Quantamcunque tamen laudem Romano juri tri-
 buamus. Fatendum utique est, peculiari adhuc
 disciplina juris naturalis optis fuisse, siquidem do-
 ctinæ morali sua constare debebat perfectio.
 Nam nec omnia, quæ ad prædian, juris naturalis
 pertinent, in juris prudentia Romana ita accur-

te, prout par erat, deducta inveniuntur; & cum ibidem naturalia positivis & quæ ex peculiari indole reipublicæ Romanæ proveniunt, immixta sint, ista utique liquido discernere non poterit, nisi qui aliunde hauserit, quæ nota hæc ab illis dignoscantur.

§. 4. Veterum Philosophorum monumenta non paucas quidem sententias continent ad jus naturæ illustrandum facientes; ut tamen longæ minoris sint, quam expectari ab illis par erat, quibus hæc præcipua esse opera debebat, mores hominum ad legem naturalem formasse. Neque isthunc veterum defectum suppleverunt, qui proximis abhinc sæculis philosophiæ studium professi sunt. Cum enim inter diversas veterum Philosophorum sectas Stoicorum placita, nonnullis emendatis, in solidum juris naturalis corpus facillime videantur potuisse componi, istis neglectis sola Aristotelis dogmata in scholis rerum potita sunt. Cujus viri admiratio nescio quo fato per complura sæcula gentem scholasticam ita velut ætonicam reddidit, ut nihil perfectius ab humano ingenio proficisci posse crederent, & summus eruditionis apex haberetur, istius scripta posse interpretari. Equidem quin inter summa ingenia, quæ unquam innotuerunt, Aristoteles sit referendus, nemo talium rerum intelligens abnegaverit. Dicere tamen, ab eo cæteris nihil relictum, quo ulterius progredierentur, & in Creatorem injurium, & in tot sæcula contumeliosum fuerit. Ne de aliis partibus philosophiæ quid dicam.

eam, sine ipsius Ethicæ, si seponas, quæ de principis actionum humanarum traduntur, vix aliud quam officia civis cujuscumque reip. Græcicæ continere videtur. Sicuti & in politicis maxime præ oculis instituta Græcarum suarum civitatum habuisse, earumque libertatem cum primis æstimasse ipsum adparet; qui gravis est defectus discipline universi generis humani vobis inservitur. Id quod peculiari scripto deducere animus erat, ni ingruens calumniatorum importunitas alio cogitationes avertisset, & alacritatem meam non parum refrigerasset. Cur enim me scribendo defatigem, si nullum aliud laboris præmium me manet, quam ut latratores à fama mea depellem.

§. 5. Ne igitur res literaria diutius nobilissimam juris naturalis disciplinam desideraret, primus effecit vir incomparabilis *Hugo Grotius*, tunc temporis otio literisque abundans in Gallia, quem in patria male habitum humanissime exceperat, idque instigante potissimum *Nicolao Peirescio*, celeberrimo illo: literatorum fautore, & *ipso ad instigatorem* quem tamen ut de ejusmodi opere concinnandi cogitationem susciperet, monitum fuisse crediderim. Hæc à sapientissimo *Bacone*, Angliæ quondam Cancellario, super augmentis scientiarum tradita sunt. Hic enim vir præcipue nostro seculo velut classicum tecinisse, & signum fustulisse videtur, ut in rebus philosophicis aliquid ulterius & exquisitius investigaretur, quam quo hætenus scholarum perletem resonuerant. Sic ut

si quæ est pulchrius nostro tempore efflorescentis
 philosophiæ gratia, isti viro non minima ex parte
 debeatur. Accinxit porro sese *Grotius* ad molien-
 dum opus, in quo nulla priorum vestigia
 ipsum regebant, admiranda instructus ingenii &
 iudicii felicitate, pari scientiâ literarum sacrarum,
 juris civilis, omnigenæq; eruditionis, & infinita
 lectione. Velut tamen diffusam universam disci-
 plinam primo conatu abs sese exhauriri posse,
 ita titulum operis temperavit, ut ne eidem te-
 mere imperfectio posset obijci. Cæterum quo
 ad plausum istud opus apud solidæ eruditionis æsti-
 matores receptum sit, memorare nihil attinet.
 Et quantumcunque alii culturam aut polituram
 disciplinæ juris naturalis addiderint, *Grotii*, lu-
 minibus haut quidquam obstruent, ut ut ab ipso
 spicilegium haut spernendum sequentiam inge-
 nio & industriæ fuerit relictum. Neque eo mi-
 nus illustre opus suos passum est manes. Cum
 enim vir iste nulli inter Christianos sectæ ita rigi-
 de se videatur addixisse, nisi quod ad illos pro-
 xime accedat, qui *Arminiani* audiunt; eoque
 fuerit ingenio, ut propter discrepantes opiniones
 non statim in partes discedendum arbitraretur:
 à sacri cum primis ordinis hominibus sat aspere
 acceptus fuit. Nam à Pontificiis quidem ejus-
 dem opus inter libros prohibitos est relatum non
 tam ob ea, quæ ipsorum placitis circa religionem
 dissona continet, quam quia in universum solis
 dior philosophia moralis rationibus regni tene-
 brarum adversatur; cum alias facile fuisset medi-
 cinam

cinam facere, reſectis materiis theologicis. Si-
cuti à noſtratibus hominibus factum eſt, qui con-
tenti errores notaſſe, veris debitam aſtimatione-
nem ideo non detraxerunt. Cum prætereain
opere tam denſis ſententiis conſerto non poſſint
non plurima occurrere, quæ vel dubii quid, vel
obſcuri videantur habere: iſtis fulciendis aut
illuſtrandis, ſimulque emendandis, quæ & illum
hominem fuiſſe arguant, nonnulli commentari-
os adornare inſtituerunt. Quos inter præcipue
Boecklæus judicium attulit & doctrinam *Grotiano*
opere parem. Sed & aliorum unus & alter ope-
re pretium fecit non ſpernendum. Auſi tamen
ſunt etiam in publicum commenta ſua protrude-
re homines adoleſcentes, aut leviter literiſtincti,
aut non niſi nugis *Sophiſtarum* innutriti; quos
non pauci alii videntur ſecuturi, qui & ipſi par juſ-
ſibi credent peritura non parcere chartæ. Ut
plane metuendum ſit, ne ſucceſſu temporis tot
in *Grotium* commentarii, quot in *Petrum Lombardum*
aut *Anſtimum Juris*, enaſcantur. Quorum mo-
les tamen neque *Grotium* multum lucis, & discipli-
næ juris naturalis plurimum remoræ adfert, collis-
ſis inter ſe ipſis commentatoribus, & lite orta non
tam de veritate, quam de ſententia *Grotii*, deniq;
novis ſubinde exortis ſcriptoribus, qui in prio-
res commentarios commententur.

§. 6. Poſt *Grotium* circa juſ naturale operam
quoque poſuit *Thomas Hobbes*, vir ſummo inge-
nii acumine; qui uti ipſe ſtudiis mathematicis
innutritus erat, ita & *explicite* demonſtrandi ma-
thema-

thematicis usitatam doctrinæ morali accommodare, licet non usquequaque modo scholastico adornatum, laboravit. Cui fini etiam certam doctrinæ suæ hæpothesin substravit, in quam ultimo demum demonstrationes ipsius resolverentur. Arrisit autem ipsi potissimum vetus *Epicuræorum* hypothesis vel genii convenientia, vel quod eam in praxi civitatum, omnia fere ad sui conservacionem & utilitatem referentium, conspiceret; vel etiam, quod aliquando suspicatus sum exemplo & æmulatione viri amicissimi *Petri Gassendi*; qui cum in physicis maxime Epicuræorum dogmata recolenda suscepisset, *Hobbes* ejusdem immorali- bus tradita novo schemate induta in theatrum orbis eruditæ producere instituit. Nè malis dicerem, ipsum vim ingenii ostentare voluisse, suscepta defensione hypotheseos tam exotæ vulgo, & paradoxæ. A quo non multum abit, quod *Serenissimus Magna Britannia Rex* ante aliquot annos *Samueli Sorbiera* de hoc *Hobbesio* dixerat: *se illo virtuti in vicem uris ad molossorum viros tentandas & acuendas.* Quicquid hujus sit, id sane adparet, hoc præcipue ipsum agere, ut potestatem regiam adversus turbulentos homines, qui tunc Angliam sub obtentu libertatis graviter exercebant, assereret, simulque jus circa sacra summo imperio civili adversus fanaticos vindicaret. Quod institutum uti in se quidem magnopere probandum est, modo istud jus legitimis terminis coarceatur: ita ferri plane non possunt hypothesibus ipsius: ita crude assumta, & quæ eadem super-

superstruuntur dogmata quædam, à sana ratione
 abeuntia, & non exiguam labem rebus humanis
 inferre idonea. Ne de his memorem, in quibus
 circa religionem Christianam à vero sensu divi-
 narum literarum diversus abit; quibus destruen-
 dis operam impendere aliorum est. Neque
 tamen quisquam rerum intelligens inficias ive-
 rit, inter multa mala reperiri quoque plurima
 exquisitè bona, & quantivis pretii; & illa ipsa,
 quæ ab eo falsa traduntur, ansam præbuerunt sci-
 entiam moralem & civilem ad fastigium perdu-
 cendi, sic ut de non paucis, quæ ad perfectionem
 istius faciunt, vix cogitare alicui in mentem ve-
 nisset, absque *Hobbese* si fuisset. Cæterum,
 oppugnatus est iste tum à suæ nationis homini-
 bus, tum ab aliis, qui tamen non omnes parem
 ingenii laudem eo nomine adepti sunt. Quan-
 tum tamen mihi constat, ipsius hypothesein inter
 Anglos solidissime destruxit *Richardus Cumber-
 landus*, libro erudito & ingenioso *de Legibus Na-
 turæ*; simulque adversam hypothesein, quæ ad
 Stoicorum placita proximè accedit, firmissime
 adstruxit; quorum utrumque & mihi propo-
 situm fuit. Et fateor me magnopere gavisum,
 cum id scriptum in diversa terrarum parte eodem
 anno prædiisse conspicerem, dispari quidem fa-
 cie adornatum, sed quod tamen eandem mecum
 hypothesein assereret, & pleraque à me in *Hobbese*
 notata destrueret. Nec ideo alterutrius nostrum
 opera minoris est, cum uterque præter illa com-
 munia etiam peculiariora quædam habeat: nec mi-
 nus

nus dexteritatem suam adprobet jaculator, qui eundem cum altero scopum eodem tempore tetigit. Quid præterea intra proximos abhinc annos in nostra disciplina elaboratum fit, insigne momentum eidem afferens, ob itinera bello heic loci, ubi isthæc scribo, fere interclusa nondum videre contigit.

§. 7. Quid causarum me impulerit, ut & ipse circa excolendum jus naturale operam navarem, in præfatione operis mei satis exposui. In quo id præcipue me egisse adparet ut quantum ingenio adsequi possem, omnia, quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent, complecterer, & in ordinem non hiulcum aut salebrosum digererem. Tutam ut omnes controversias theologicas ab eadem sequestrarem, ipsamque ad captum universi generis humani, quod circa religionem in diversissimas opiniones discescit, accommodarem. Id quod etiam solícite video egisse *Richardum Camberlandum*, ut ut ipse professione Theologus esset. Scilicet quod nunquam nativo nitore exsplendescere, & tranquilla velut pace læta efflorescere queat hæc disciplina, ni supra istas tempestates subducta fuerit. Præsertim cum viri eruditi iniquissima lege cum talibus congregiantur, qui vel affectibus vel inscitæ suæ tam venerabilis vocabuli autoritatem circumponere soleant, & non contenti super veritate inquisivisse, omnibus viris ad opprimendos aut infamandos suos adversarios connitantur, quos rationibus sese superaturos desperant. Eo molestius iniquitatem for-

tis meæ fero, quod cum omni studio id egerim, ut Theologis amicis uterer, ab illorum uno & altero potissimum inquitum factum calumniarum, quibus loca quædam libri mei exagitata sunt. Neque sermo mihi est de *Jesuitis Viennensibus*, qui librum meum ad ipsos perlatum in publico mercatu Viennæ vendi prohibuerunt, utut, cum super hoc facto interrogarentur, nullam idoneam ejus prohibitionis causam afferre possent. Nam id mihi apud sapientes bonosque commendationis efficacissimæ loco est, quod istis hominibus mea scripta invisa sint, utpote quæ cum rationibus regni tenebrarum, cujus ipsi columina sunt, haut quidquam congruunt. Sed super improprietate unius & alterius ex nostratibus quæror, quibus licet verba ac mentem meam sat perspicue explanaverim, & quam longe ab illis opinionibus, quas mihi affingere non verecundantur; tamen velut aures oculosque ad meam responsionem obturassent, ita cæptam semel criminationem pertinaciter coccyssare pergunt. Et cum judicarem, commodissimam hanc fore viam controversiæ isti penitus excutiendæ, si quæ maxima sapientiæ persuasionem inter obtrectatores meos turgere videtur, *D. Schorserum* Theologum Lipsiensem in publicæ scriptionis certam prævocarem, utpote in quo plurimum videbatur facultatis ad expromenda omnia, ob quæ liber meus istis sapientiæ divinæ & humanæ Atlantibus sese adprobare haut potuerit: ea quoque spe finiendi

niendi litem tam infacetam excusatus sum, postquam iste quidem à superioribus literas impetravit, quibus incertam suam non apricari juberetur, & nihilominus in privatis lectionibus apud studiosam juventutem talium ignaram calumniis me onerare non desinit. Igitur si veritatis & æstimationis meæ asserenda causa visum est, hanc quoque operam suscipere, & de quo præcipua quæ adversus librum meum objecta sunt, quantum quidem eorum in noticiam meam pervenit, explanare & diluere. Quæ ipso tempore, quos doctosque rerum censores manifeste perspecturos spero, si qui deinceps in me clamare perrexerint, id non aliam ob causam fieri, quam quòd per improbam & impudentem injuriæ continuationem obtenturos sese arbitrentur, ut ne injuriam intulisse videantur. Mihi tamen hæc opera defuncto fas deinceps erit, calumnias istas negligere, & qui respicere nolint malevolos livori suo immerfos despiciere. Cum enim in hæc mea potestate non sit, ut isti bonam mentem habeant propriam, causa non est, quare me ulterius torqueam. Quin & infinitus juxta atque inglorius labor foret, tantum scalpere, quantum isti homines pruriunt.

CAPUT II.

De

NOVITATIBUS PHILO-
SOPHICIS.

§. I.

Reccepta sunt inter homines certa quaedam vocabula, odiosam alicujus rei notationem habentia, quibus istas velut per compendium, & contra allegationem alterius rationis damnari moris est. Ex quo genere etiam vocabulum *NOVITAS* est, quo illi qui in magistrorum suorum verba pararunt, aut receptis semel opinionibus mancipio sese addixerunt, magno cum supercilio proscribere solent, quicquid ab ipsorum sacrosanctis traditis discrepaverit. Cum enim se solos in possessione veritatis, omnibus numeris absolutæ, constitutos arbitrentur, & veritatem uniformem esse tractitium sit, eo ipso graviter antea sibi incognita notari arbitrantur, si ea nova sibi videri pronuncient. Sic Pontificiis ad dogma aliquod damnandum sufficit id hæreticum declarasse. Sic inter opifices, qui in ipsorum tribum receptus non est, certo convitio notatur, utut alias artis sit callentissimus.

§. 2. Videamus igitur, num ipsa novitas in se aliquid vitii aut falsitatis contineat. Novum aliquid duplici respectu dici potest, vel quod id recens existere ceperit, vel quod nuper in noticiam

am ejus pervenerit, à quo novum appellatur. Priori respectu novum esse, in se quidem nihil plane vitii habet, imo novitatem, quæ quidem cum bonitate conjuncta est, peccati sui comitatur gratia. At non ideo doctrinam aliquam vitiosam velit declarare quod nova sibi videatur, illi hoc primo demonstrandum fuerit, eam, quam ipse hæctenus possedit scientiam, non veram modo esse, sed etiam omnibus numeris absolutam, ita ut nil melius inveniri, aut eidem addi queat. Alias enim tironi aut semidocto, etiam quæ eruditissimis protritissima sunt, nova ac mira videntur. At quis erit ita sibi suffensus, ut tam perfectam rerum philosophicarum scientiam sibi arrogare presumat? Quantum est quod scitur! quantum est quod nescitur! Igitur mittamus quærere, quam nova aut vetus aliqua sit doctrina, & illud unice investigemus, quam vera aut falsa eadem sit. Et vero mirum est extare adhuc, qui ex novitate in rebus philosophicis invidiam alicui movere aggrediatur, cum constet, quam multa veteribus ignorata recentium, & nostri seculi felicitas aut industria in medicina, astronomia, mathesi, rebus naturalibus eruerit; imo quam ad plura nova investiganda doctissimi viri sub patrocinio & auspiciis maximorum Regum & Principum quotidie adhuc conantur. Imo ex novis illis Canonibus libenter quærerem, si quis loci alicujus ex sacris scripturis novam interpretationem eruerit, quam genuinam esse liquido demonstrare queat, an non isthæ omnino sit admittenda, &

vetus hæcenus recepta, repudianda? Sane si quis istam solo novitatis nomine repudiaverit, satis indicat, magis sibi cordi esse hominum errantium auctoritatem tueri, quam Dei & veritatis genuina effata amplecti. Sed nimirum in aperto est, quod nova dogmata, priusquam usu recepta fuerint, gravem sæpe oppugnationem sentiant, id à veteribus ludimagistris oriri; qui non solum invidia flagrare solent adversus recens inclarescentia ingenia, tanquam luminibus suis obstructura; sed etiam ad auctoritatem hæcenus partam defendendam necessarium vident omne illud opprimere, quod ab ipsorum scitis discrepat. Nova enim doctrina recepta, ipsi dictatura hæcenus passim dejecta, & in Cæticum tabulas referuntur. Tum ab ipsis prælecta & commendata compendia, manualia, tabellæ, synopsis, & quæ festivo titulo vademecum superbiebant, ad piper relegantur. Inprimis vero gravissima tunc strages incumbit collegiis manuscriptis, quibus excipiendis miseri adolescentes tantam atramenti vim profuderant. Ex quibus etiam ratio patet, quare nova doctrina apud juvenes maxime ad plausum inveniant. Nimirum quia ipsi non solum gloriæ cupidi sunt, & scientiæ nondum protracta desilentare se gestiunt; sed etiam quia à præconceptis opinionibus vacui nondum mentem suam in certam partem flexerunt; & præcipue quia existimationis istorum nihil interest, an vetus doctrina collabatur, cui ipsi nondum nomina sua dedertunt. Multo minus autem reprehensionem imp-

retur illa novitatis species, quæ non tam consistit in novis veritatibus eruendis, quam in veteribus expoliendis, ac concinna methodo adornandis, aut quæ disjecta hæcenus & confusa res in formam artis digeruntur, & demonstrationibus stabiluntur; modo dignum sit opera, quod hæcenus receptis superadditur. Talis enim labor in re literaria eandem laudem habet, ac si à magistratibus via publica muniantur, remotisque salebris atque ambagibus eadem plana & directa reddantur.

§. 3. Atqui, repomint aliqui, qualiscunque novitas non in religione solum & republica, sed & in re literaria & philosophia motus & turbas solet excitare; eoq; satius fuerit jamdudum tritam viam placito tenore decurrere. Sæpe enim veteres opiniones & antiqua instituta ita penitus a nimis hominum sunt insolita, ut etiam meliora introduci citra graves motus, ingentia mala producere idoneos, nequeant. Enimvero uti per minute imperfectionis correctionem gravissima incommoda excitare, & lippitudinem eruto oculo curare absurdum fuerit: ita superiori seculo cum instauratores purioris religionis judicarent, errores, qui recepti tunc religioni admixti erant, exitiabiles esse, non ideo omiserunt eosdem impugnare & exturbare; etiamsi facile prospicerent, isthanc etiam in melius mutationem citra graves motus non perficiendam. Sic in republica refores quedam vitia inveterata quietis causa sæpe tolerant; sed ubi ea demum in exitium publicum

cum eruptura videntur, periculis, per ipsa pericula medicinam facere non dubitant. Quae autem in re literaria & philosophica emergunt, novitates saepe strepitum excitant, sed qui sere ultra nubeculam pulveris scholastici, & *λογισμίας*, non procedit. Atramenti plus in hisce bellis, quam sanguinis effunditur; & postquam scommata, cavillationes, convitia, clamores, & reliquus adparatus umbratici Martis est absumtus, ultro malacia redit. Et ubi rixae istae respubl. molestae coeperint esse, facillimum est eas injecto levi pulvere, sicut apum praelia, sedare. Quod si a partibus novitatum veritas stet, multoque magis si emolumenti quid in genus humanum exinde provenire sit aptum, vesaniae proximum fuerit solertibus ingenijs corporem imperare, & eximia Creatoris dona abdicare ideo tantum, ne alicui veterum naznarum consillatori bilis moveatur. Ac si, qui superiore seculo elegantiores literas instaurabant, magnopere curassent, quid *Magister Ortwinus Guethus* & id genus obscurorum virorum indignatui essent, barbaries forte in hunc usque diem Europam sepultam teneret. Quod si alicui graece videatur, tabellas & compendia, tanto adplausu hactenus celebrata; juvenutis manibus excuti, receptis novis libellis; ei cogitandum fuerit, valde insolens esse, cum tempus edax rerum & invidiosa vetustas nobilissima humanae industriae opera destruat, tabellas istas indignari, si in pulverem, ex quo fucoreverunt, revertantur;

cum & novos libellos, qui veteres nunc eji-
ciunt, deinceps idem fatum sit mansurum, proveniente
felicioris ingenii factu. Nisi forte *Seberzerus* suo
Vademecum, & *Aurifadiva distinctionum*, & *Opera*
Prærio Orientali æternum florem pollicetur.

S. 4. Instat tamen *Fridericus Gesenius* *Garle-*
biensium Superintendens; philosophiæ *Cartesi-*
anæ novitates omnem præne Europam pertur-
basse, eoque ex præpotentissima *Batavia* & mus-
nitissima *Helvetia* fuisse proscriptas: idemque
que meis novitatibus fieri debere contendit.
Ad quod repono; si quid in quacunque parte rei
literariæ minus recte sese habeat, ejus negotii cura
nemini minus competere, quam *Gesenio*; qui
quanta dignatione inter suos sit, documento esse
potest, quod Superintendens *Lipsiensis* ante
paucos annos defunctus ad istius nugæ & male-
dicum scriptum sub nomine servuli sui, qui spur-
rius erat, responsum edi curaverit, adeo indi-
gnus ipsum ducebat, quicum honesto viro scrip-
tionis commercium intercederet. Deinde
non videt, quare mihi præjudicio sit, quod in
Cartesium alicubi statutum est. Sane non omnes
in philosophia novitates, sed *Cartesianæ* duntaxat
notatæ sunt. Quæ autem à me circa jus natu-
rale expoliendum tentatæ sunt, è *Cartesianis*
principiis haut quidquam profluxere; neque cum
ipsius philosophia quidquam commune habent,
nisi quod utrinque auctoritati veterum magistro-
rum parum defertur, quæ firmis rationibus non
submittuntur; Quod si autem nonnulli *Car-*
tesianæ

vestanz philosophiaz sectatores quaedam dogmata civitati theologicaz haecenus adscripta sollicitare ceperint, ea primo non philosophiaz culpa est, sed hominum eadem abutentium. Deinde & illud prius dispiciendum erat, num dogmata à Cartesianis in dubium vocata fuerint vere theologica, seu quaz sedem & fundamentum suum in expressis sacrae scripturae dictis habeant, an vero ex eo sint genere, quaz ex philosophia Aristotelica, aut Scholasticorum commentis in systemata theologica irrepsent, eoque theologiam sanctimoniam non suam inde, sed per diturnam usurpationem obtinuerunt. Nam priorem veritatem sollicitare impium fuerit. Quae autem ad posterius genus pertinent, ubi à veritate abierint, sub examen revocare non magis nefas fuerit, quam quod superiori seculo purae religionis instauratores magnam vim traditionum & commentorum humanorum è Theologia exturbarunt. Quin si quis cordatus & solide doctus manum admoveere velit, non paulo spissius volumen de abusu vulgaris philosophiaz posset conscribere, quam *Samuel Maresius* de Cartesianae philosophiaz abusu intra quindecim dies conscripsit. Facit quoque haec illud *Baconis Novi Organii* l. 1. c. 63. *Pessima res est errorum apotheosis, & Pro peste intellectus habenda est, si panis accedat veneratio.* Praeterea nescio quas turbas meos moret Praesul Garlxanus, per omnem partem Europam ex philosophia Cartesianae exortas. Sane de bellis, aut seditionibus aut insignibus mutationis

tionibus in religione aut rebus publ. ex eo fonte featurientibus ne fando quidem auditum est. Rîdiculæ autem inter turbas Europæ refertur impotentior rixa quorundam ludimagistrorum, aut pueriles factiones scholarium, pro autoritate præceptorum verbis, aut quandoque pugnis decertantium. Quod enim tanto cum clamore inter istos homines res geritur, in causa non est materiz gravitas, sed plerumque inexpugnabilis illa pervicacia scholasticis ingeniis usitata, qualem cunque opinionem adhibito omni iracundiæ instrumento defendendi. Sed neq̄ auditum mihi unquam est de interdicto aliquo ordinum generalium apud Batavos, quo philosophia Cartesiana à Republica proscrip̄ta fuerit, cum eam unus & alter ibi publice docere aut profiteri non vereatur. Et si maxime tale quid promulgatum fuisset importunitate eorum, qui quod juvenes didicerant, senes dediscere nolebant, tamen nescio quodnam ea res veritati præjudicium afferre queat, aut quid decreta Ordinum Hollandiæ, aut magistratus Helvetiorum contra naturam rerum, sanam rationem & experimenta faciant. Equidem facile largimur, Bataviam esse *propertissimam*, & Helvetiam *innovitissimam*. Sed num aut istius classes, aut hujus montes aliquid momenti habent ad hoc, ut sacerdotes earum regionum quam dexterrime de philosophia judicasse censeferi debeant? Enimvero quid Cartesiane philosophiæ fiat, me quidè nec tangit, nec angit. Et si qua parte illa à rerum natura & ratione abit, recte impugnatur; quæ

cum

cum utraq; conveniunt, suos reperient defensores quantoscunq; clamores & Scholasticorum mancipia follant. Eo minus autē aliquis abusus in Theologia ex nostra doctrina metuendus est, quod ego non solum eandem omni studio à controversiis theologicis removeam, sed & expresse protestatus sim, ea, quæ à me de naturæ pœnarum traduntur, ad tribunal humanum: du utaxat pertinere, non autē ad tribunal divinum; eoque justitiam, quam homo in hominem exercet, & justitiam divinam hæc quidquam eodē modulo metiendam. Seu ut apertius dicam, articuli fidei de lapsu Adami peccato originis, satisfactione Christi, fide, justificatione hominis, & similes non magis ex disciplina juris naturæ, ad captum omnium gentium adornata, didicari possunt aut debent, quam mysterium Trinitatis ex physica.

§. 5. Non minore animi ardore novitatis philosophicas impugnat *Valentinus Velsheminus*, Professor Jenensis, cui magni instar piaculi habetur, quod ego id agere videar, ut Moralitæ & Scholastici manibus juventutis studiose excutiantur. Inde acri instinctus ceteris non ita pridem in promotione Magistrorum orationem reritavit *de Laudibus Scholasticorum*, quæ, si digna tractatio accessisset, ob argumenti cognationem locum merebatur inter ludieras illas emditorum declamationes, puta, *Magengii* de Luto, & *Dan. Heinsii* de Pediculis, & *nifallor Pafseratii* de laudibus Scabiei. Atque ut

B 5

erudico

erudito seculo salivam moveamus, locum ex illa declamatione adducemus, ex quo simul strategemam istius hominis, quo ingens causæ suæ præsidium sibi comparatum est, adparet, dum caniculæ instar caudam sub alvum defæcipientis Theologorum pedibus adrepat. Cum igitur plurima super argumentum suo acerrima faucium contentione vociferatus esset, demum adjungebat: *Sed ne cum turbanobis res sit, demus ei advocatum, & quem alicum, quam qui novissime opus de Jure Natura conscripsit.* Et postquam verba ex præfatione operis mei huc spectantia recitasset, pergebat. *Vos venerandi mei Præceptores Theologi, vos inquam rogo, vos obsecro, eloquamini, per DEUM eloquamini, an Moralissimum Princeps Thomas, Metaphysicorum, Rapa-Suarez, Molina, Vasquez, Valentia, Conimbricenses, Sanchietz, & Beatus Stablius noster, scriptores æternitate dignissimi, nugæ duntaxat vendicentur.* Ubi non possum quin maximas agam gratias *Velthemia*, quod ita ingenue arcanam, ac præcipuam causam prodiderit, ob quam tantos clamores isti homines in me sustulerunt. Scilicet quia ægre ferunt illi, qui omnem ætatem in scholasticorum lacunis contriverunt, in votis mihi esse, ab orthodoxa juventute limpidos doctrinæ moralis fontes adiri. Quid enim in hoc genere præstabilius à me posset effici? De cætero quominus elogiis Scholasticorum oppido, quam frigidis immoriatur *Velthemius*, ego quidem minime omnium invideo. Habeat ille secum suas delicias, servetq; sepulcro, gaudeant similibus labra

libra lactucis, consenescat in nugis, denique vel
vividus ob propagatum barbariei regnum in Bea-
torum classem transcribatur. Majorem sane mi-
hi adplausum apud solide eruditos polliceor, si
Scholasticos dixerim tractare doctrinam barbaris
vocalibus, frivola subtilitatis speculationibus a-
dornatam, scientiæ proficuae inanem, astutissimo
consilio nutritam ad otiosa ingenia vana dispu-
tationibus distinenda, ut à scrutandis divinis lite-
ris, solidaque eruditione, simulq; fraudibus regni
tenebrarum perspicieendis removerentur. Quæ
non solum per se nihil ad culturam aut decus vi-
tæ confert, sed & pestilentissima est, dum bonas
& utiles literas suffocat, ingenia vana scientiæ per-
suasione distendit, veterq; sapientiæ incapacia
reddit. Quæ denique sola qui imbuti sunt, ne-
hilo quidem meliores, prudentiores, rebus ge-
rendis aptiores, aut circa solida rerum dijudican-
da perspicaciores redduntur. Quin observatum
est, eorum, qui unice istis nugis immergi sunt, in-
genia velut fideratione afflari, ut & circa tractan-
da solida & seria longe ineptiores, & in conversa-
tione ac utque communis vitæ longe sint intrac-
tabiliores, quam illi, qui sola nativa ingenii bonita-
te subnixi nunquam literas attigerunt. Sic ut re-
vera præter omnes literas nescire, quam nihil
præter Scholasticos nosse. Et mirum quam mi-
serè liberalitatem suam collocent Principes, qui
suis stipendiis ejusmodi homines alant, per quos ju-
ventus nihil sapere discat.

§. 6. Atqui ad venerandos Theologos provocat *Veltbemiur*; qui sanè scholasticâ philosophiâ nauci non faciunt, quippe absque qua negant, se cum Pontificiis disputare posse. Ad hoc terculamentum, quod velat caput Gorgonis mihi ostentatur, repono; mea parum interesse, quam fordida veste illi suam Theologiam adornent. Nam ex eo nequaquam consequitur, disciplinam juris naturalis iisdem quoque panis involvendam, aut eandem ex lacunis Scholasticorum hauriendam. Neque enim mihi propositum est cum Pontificiis disputare, sed jus omnibus gentibus commune tradere ex principiis ad omnium hominum captum accommodatis. Neque inventa est nostra disciplina, ut disputandi materiam præbeat, sed ut actiones ac negotia tum singulorum hominum, tum integrorum populorum ad eandem exigantur. Neque tam prætere de morali philosophia meriti sunt isti Scholastici, ut quia è re ipsorum fuit heic nugari, nobis quoque in eorum gratiam necessarium nugandum sit. Deniq; nulla me causa tam abjecte de me sentire cogit, ut non ex meo potius iudicio disciplinam juris naturalis tractare debeam, quam ex supercilio eorum, quorum sputa *Veltbemiur* lingit. Præsertim cum nec illa ratio omnibus cõdatis probetur quare in Academiis orthodoxis fovenda & propaganda sint Scholasticorũ commenta, quod alias cum Pontificiis disputari non possit, & hoc ipso nativam Theologiz faciem non quidem fuce, sed illuvie & squalore deformati necessum sit.

lit. Gui enim fini cum hisce disputare volunt? An ut ex illis suffragiis & testimonia pro firmandis nostris dogmatibus petant? Atqui hoc levi & superficiali eorundem evolutione obtineri potest, & quæ hautquaquam legentis animum aut dictionem tinctura sua inficiat. Illis ipsis tamen suffragiis neque nobis opus est ad veritatem nostram adstruendam, neque operæ pretium fit circa convincendos aut convertendos, & velut propriis telis conficiendos Pontificios. Sane *Luthero*, nostro, & aliis puræ religionis instauratoribus, de hac methodo Papatum subruendi in mentem non videtur venisse, qui dictis Sacra Scripturæ maluit rem gerere, quam disputationibus Scholasticorum, quos Sophistarum vocabulo notare solenne ipsi est. Quicquid satius duxit Theologiam plano & perspicuo modo ex divinis literis proponere, quam barbarie & obscuritate dictionis, aut Sophismatum importunitate cum adversariis certare, aut disputationē à solidis & perspicuis rebus ad intricata otiosorum aut astutorum hominum commenta ventilanda transferre. Neque unquam videtur iste vir credidisse, ut quis nugatorem convincat, necessum esse cum nugis istius se conformare; aut aciculis in hostem pugnandum, ubi gladii & tormenta ad manum sunt. Et sane superfunctorie admodum rimati sunt compagem regni Pontificii, qui putant, detrimenti quid posse eidem inferri, si quis disputandi & sophisticandi dexteritate ipsorum doctores Scholasticos excelluerit. Quin & animadver.

inadversum est, ex quo tempore quidam nostratum Theologorum istis Scholasticis pretium aliquod ponere ceperunt, neque in universum eosdem cum *Luthero* inter *hereticos* numerarunt, res nostræ religionis subinde in deterius ivisse, Pontificios contra fines suos promovisse, & ad recuperanda, quæ quondam amiserant, non parum spei concepisse. Quod si tamen quis sit Theologus, qui ad perfectionem muneris sui Scholasticis se carere non posse persuasus sit, ei quidem ego suas delicias minime omnium invidabo. Sed unum tantum ab ipso rogo, ne mihi irascatur, si ego vetus & mucidum fermentum ex doctrina morali, ejusque præcipua parte, disciplina nimirum juris naturalis, exesse jubeam.

CAPUT III.

De STATU HOMINUM NATURALI.

§. I.

Inter ea, quæ à malevolis meis secus intellecta in clamandi & calumniandi occasionem arrepta sunt, primum videntur locum occupare, quæ super statu hominum naturali à me tradita sunt. Cum enim isti neque quid status naturalis à me vocitaretur, aut quibus limitibus ejus consideratio

tio

do includeretur, accurate attendissent, neque de ipso aliquid in libellis moralibus, si quos evolve-
rant, legere se neminissent; in eam prolapsi sunt
opinionem, quasi ex Theologia mutuo sumpta est
dogmata forent, & quasi de primæva conditione
protoplastorum in paradiso mihi ageretur. Eo-
que cum mea tradita de statu hominum naturali à
primæva conditione Adami multis modis abire
viderentur, gravissimum me errorum esse re-
um atrociter vociferari cæperunt. Enimverò
vel ex solo hoc specimine constare potest, quam
dura sit cõditio scriptorum, ad quæ censenda ho-
mines semidocti, & livore in ipsorum autores tu-
midi provolant: quæ licet apud sapientes turpis-
sime se prostituant, apud imperitos tamen & sui
similes indignas læpe suspiciones in viros inno-
centas excitare possunt. Ut autem malevolorum
meorum inscitia eo facilius in apricum protraha-
tur, pauca quædam præmittere necessum est, quæ
ad cæterarum quoque controversiarum enoda-
tionem multum conferre possunt.

§. 2. Ac primo quidem considerare debuis-
sent importuni isti censores, quod diserte in *præ-
fatione operis mei* professus sum, & in ipsa tracta-
tione passim expressi; me disciplinam juris na-
turalis instituisse tractare universaliter, seu ita ut
ea foret ad captum omnium hominum & natio-
num, quamcunque demum circa divina persua-
sionem haberent. Qua de causa etiam quem ju-
venilibus annis delineabam libellum, rudimenta
hujus disciplinae continentem, titulo *Elemento-
rum*

DE STATU HOMINUM.

nam Jurisprudensia universalis inscripseram. Eoque talia à me fundamenta hujus disciplinae constituenda fuerunt, quae ad captum omnium hominum essent, & ad quorum veritatem agnoscendam omnes homines ope solius rationis adigi possent. Hujus sphaeram quae excedunt, quaeque ex revelatione divina dependent, apud omnes populos non aequè probatâ aut receptâ, velut scopo nostro parvam inservientia, & ad partem duntaxat humani generis informandam idonea, seposui. Eoque consulto abstinui ab illis quae in divinis literis, rationis sibi relictae captum superantia traduntur. Cavi inquam sollicitè, ne ullam controversiam attingerem, quae vel gentiles inter & Christianos, vel inter horum sectas agitari fuerunt. Cum autem doctrina de statu protoplastorum in paradiso ex solis divinis literis hauriatur, & ex solo rationis lumine investigari nequeat; debebant malevoli & praesuppositis illis, ac praemissa protestatione colligere, nihil de statu paradisiaco sermonem non institui, nisi hunc à me vocato naturali status designari. Quamquam enim apud scriptores gentiles, Poetas cum primis de auro saeculo, & recentis adhuc mundi placida temperie quaedam jaecentur, quae multi ex felicitate Adami in Paradiso detorta autumant: ista tamen vel ex cerebro Poetarum plane conficta sunt, vel ex dulcedine otiosae & dissolutae vitae interpolata, quae priscis Graeciae incolis ante inventas urbes & leges agitabatur. Sicuti & hodie gentes quam maxime incultae suam barbariam

heriam politiorum populorum cultura & disci-
 plina longe preferunt. Nam neque in ista au-
 rei seculi felicitate poetas unum duntaxat per ho-
 minum sed insignem jam eorum multitudinem
 vixisse memorant; & degeneratio morum, de
 qua illi canunt, non ad intrinsicam vahit labem
 naturae humanae; sed ad corruptionem ex prava
 consuetudine ortam pertinet.

§. 5. Deinde haec quoque insuper habendum est
 statistica aliaplus iusto latagentibus, vocabula ad
statistica naturalis quam maxime esse ambigua. Eor-
 quatenus qui illis usus est, in antecessum perspi-
 cuae definire debet, in quo sensu ista abs se accipi-
 antur, ita plane absurdum & maliciosum est, limi-
 tes quos scriptor ipse sibi constituit, migrare; &
 diversis vocabuli significationes, inique inhi-
 xas dogmata nolenti volenti obtrudere. Perinde ac
 si quis Jctos haereses arcesere velit, ideo quod
 ipsorum de poenitentia in contractibus placita
 toto caelo discrepant ab illis, quae Theologi de poe-
 nitentia seu conversione hominis ad DEUM do-
 cent. Jam autem manifestum est, in quam diver-
 sis disciplinis, & quam diverso sensu de statu ho-
 minum naturali soleat & possit agi. Physicus
 status hominis seu conditionem naturalem ca-
 pit, quatenus is opponitur monstruoso, distorto,
 mutilo, aut male conformato; Medicus, prout
 idem morbido contra distinguitur. Quidam ex
 Interpretibus Juris Romani, quando de statu ho-
 minum tractant, divisiones hominum vel secun-
 dum

dum statum naturalem, vel secundum statum civilem considerant. Juxta naturalem statum, considerant hominem, prout est vel masculini formæ, vel hermaphroditus; & prout in utero adhuc vel extra eum existit. Sic Theologi, si ipsi videntur, statum integritatis poterunt vocare statum hominis naturalem, qui oppositus est statui naturæ corruptæ, seu inquam genus humanum per lapsum Adami devolutum est. In disciplina autem juris naturalis triplici à me modo status hominum naturalis consideratus fuit. Uno modo, prout opponitur statui & conditioni brutorum, per quem homo spectatur tanquam eximium pro ceteris animalibus, in quibus à Deo præditum donis, per quæ idoneum sit Creatorem ex operibus suis agnoscere, mirariq; & vitam agere honestate ac decore ordine conspicuam. Huic statui & conditioni vocabulum naturalem recte tribuitur, quia non ex proprio arbitrio homines sibi ejusmodi vitam elegerunt & instituerunt, sed ad eam agendam obligatio à Creatore per ipsam naturam injuncta est, ad eam cognoscendam solum rationis lumen, quod nunc homini superest, atiq; sufficit; etsi illa universum hominis officium, quantum ad finem ejusdem supremum requiritur, non plene absolvat. Altero modo statum hominis naturalem consideravimus, prout opponitur illi culturæ, quæ vitæ humanæ ex auxilio, industria, & inventis aliorum hominum propria meditatione & ope, aut divino monitu accessit. Ad quem statum designandum supposuimus naturam

ram

tam humilis, quæta ea nunc deprehenditur pra-
 via inclinationibus scæta, & quæ in summa indis-
 creta, inscicia, atque imbellia comitatur, ante-
 quam ab aliis hominibus quid opus ipsi accesserit.
 Quæ statum miserimum esse propter pauperiem,
 incultum, insciam atq; infirmitatē pronanciavi-
 mus, si cum eo comparemus commoditates, quæ
 postea ope aliorum hominum aut propriam per-
 industriam nobis accedunt. Quæ quidem res ita
 manifesta est, ut sensu plane destitui tum oportet,
 qui ista capere nequeat. Etne quis arbitre-
 tur, in hac doctrina novi quid esse, is expendere
 poterit *Eccl. S. Scripturæ*, v. g. *Jobi 7, 21. Eccles. XVI, 14, 5, 6. Eccles. V, 14, 1. Timoth. VI, 7.* & similia,
 quæ sicut homini nascenti non inultra splendo-
 ris aut opum circumponunt. Potest autem & hu-
 jus considerationi hominis vocabulum status na-
 turalis non absurde tribui, quod atq; usus sermo-
 nis communis ferat, naturalis, seu quæ per nati-
 vitatem adfuit, contradistinguitur illis, quæ factio-
 alienæ aut proprio post accedunt. Tertio modo
 statum hominis naturalem consideravimus, pro-
 ut opponitur statui civili, per quem plures eidem
 summo imperio civili sunt subiecti. Juxta hanc
 considerationem illos invicem in statu naturali
 vivere patet, qui neque communem in terris ha-
 bent Dominum, & quorum unus alteri non impe-
 rat, aut parec, qui que adeo nullo alio vinculo
 invicem juncti sunt, quam quod ex communis
 humana natura resultat, seu quod alter æque
 homo sit atque nos. Et istum statum na-

turalis vocabulo insignire nobis placuit, non solum exemplo recentium quorundam politico-
rum, sed & quia naturale ei, quod ex facto & pe-
cto humano fuit, opponi iustissimum est. His
igitur considerationes naturalis status quantu-
rum pertineant ad statum Adami in paradiso, de
quo ex sacris literis constat, vel pueri nō se pote-
rant, qui nondum ero lavantur. Quod si autem
harum litium autores excipere valint, se de statu
naturali in tabellis suis ethico-politicis & in notis
ad easdem MStis nihil legisse, & ne verbulum de
eodem apud Metaphysicorum Papam, Cardina-
les, Acoluthos, Officiarios & Exorcistas haberi; eos
que hoc vocabulo audito statim Paradisum sibi a-
nimo obversatum: scire debebant, sedam hanc
esse & plane inexcusabilem precipitantiā, quod
ad censuram ferendam provolaverint, antequam
quid à me & quo sine traderetur intellexissent.

§ 4. Quibus premisis facile patet, quam ma-
liciose & imperite primus Indis architectus Jo-
sua Schwartzius mea verba in alienissimum sensum
torquere conatus fuerit. Quod licet in A-
pologia mea sat perspicue exposuim à me sit: ta-
men pertinax stupor, aut corrigi nescius calumni-
andi morbus certorum hominum necessitatē mi-
hi adfert eadem denuo inculcandi; & ad verita-
tis iubar ultro concussientibus forcipe palpebras di-
ducendi. Ut igitur representarem indolem sta-
tus hominum naturalis juxta secundum modum
considerandi, ita disputare incipio l. II. c. 2. §. 2.
p. 140. *Si concipiatur hominem in huiusce mō-
dum*

dum projectum, & nonnullam cum opem ab aliis ho-
 minibus accedentem, & prout plurima partes natu-
 ra per se non daret per industriam humanam ad usum
 hominis erant exculta ac disposita, statum ipsius lon-
 ge miserrimum fuisse, manifestum est: si vel maxi-
 mum juxta prædictum statum ac robore ponamus,
 quom primum existere cepisset. Ex hisce verbis
 Indicia auctor pro candore suo talem propositio-
 nem elicit: *Docet, illum statum, in quo homo abs-
 que ulla cum vel ope ab alio homine accedente con-
 sideratur, longe miserrimum esse; ne illo quidem,
 excepto, in quo homo juxta statum ac robore prædictus
 fuit, quam primum existere cepisset, b. e. statum A-
 dami ante Evam creatam.* Quis non videt, vix
 verbis juxta ac sensui meo inferri, & mihi plane
 Sermonem non esse de Adamo in Paradiso? Sed
 ut eo clarius ostenderem, qualis esset homo sibi
 soli relictus, finxi duntaxat, aliquem hominem
 undecumq; in orbem incultum projeci. Idque
 ipsum satis inculcavi adhibitis vocabulis *conci-
 piamus, & pronamus*; quæ usurpari non solent lo-
 quenti de iis, qui revera existunt, sed qui tantum
 finguntur, seu melioris declarationis ergo suppo-
 nuntur. Si enim de Adamo fermo fuisset insti-
 tutus, non opus erat dicere *concipiamus statum*
 ipsius; qui non fingendus, aut per meram hypo-
 thesin assumendus est, sed quem revera existen-
 tem in divinis libris descriptum reperimus. Ne-
 que de Adamo pronunciari poterat, quod sit in
 huncce mundum *projectus*, quod de tali dicitur,
 quem unde venerit nescimus. Adamum autem

velut deliberato Dei consilio in mundum hunc
 ce introductum novimus. Sic etiam de Adamo
 absurde diceretur, *ponamus* eum iusta statura fuisse,
 cum existere cepisset. Hoc quippe non pe-
 nendum est, sed certo constat, à Deo non infan-
 tem, sed hominem iusta statura præditum esse
 creatum. Quam porro malitiose verba mea in ali-
 am structuram transmutantur! Cum enim hæc
 sit mea propositio: Etiam si iste homo solitarius,
 undecumq; in orbem incultum projectus, ponatur
 fuisse iusta statura cum cepisset existere, ejus ta-
 men status erat futurus miserimus; ex hac *Indi-
 ci auctoritatem* concinnat enunciationem: Status
 illius hominis, qui iusta statura erat præditus,
 cum primum existere cepisset, erat miserissimus.
 Perinde ac si dicerem, *Schwarzii* etsi togam gestat
 ad talos descendente, tamen totus quantus ca-
 lumniator est; Scillud sic invertere velim; qui-
 cumq; togam talem gestit, calumniator est. Aut si
 dicerem; simia manet simia, etiam si aurea gestat mo-
 nilia; ergo qui aurea gestat monilia, est simia. De
 cetero quod ejusmodi homo, (qualè nos fingimus
 aut concipimus, ut ostendamus quid boni homini
 ab homine accedat,) sit futurus miserimus, nemo
 tam stupidus est, quin persuadere sibi possit.

§. 5. Nec minus ea verba, quæ d. l. immediate
 sequuntur, à *Schwarzio* male habentur: *Inde licet
 de originis primarum hominum sacra libera hæcerent, a-
 ppen ipsa mortalium primæva indigentia & imbecilli-
 tas nobis fidem facerent, primam hominis stirpẽ ser-
 vari non potuisse sine peculiari Numinis curæ, recens-
 tem & adhuc attonitum orbis incolam media vita ne-*

refr. an. habere docentia. Adparet puto vel mediocriter perspicacibus, hisce verbis continuari hypothesein ceptam, ac satisfieri illi dubio, quomodo illa, qui in mundum projectus fingitur, in tanta ignorantia & indigentia rerum servari potuisset? Ad quod hisce verbis respondetur, etiam si quis sacras literas ignoraret, ex quibus constat, Deum ante & post lapsum singulari cura primos homines complexum fuisse; tamen si quis solo rationis lumine usus supponat, hominē undecunq; in mundum incultū fuisse projectum, simulq; consideret ejusmodi hominis ignorantia & indigentiam, non aliter colligere potest, quā impossibile fuisse eum sine peculiari Numinis cura servari potuisse. Quis non videt, heic per *primam hominum suspensam, & res omnē orbis incolam* à nobis non intelligi Adamum, sed illum, qui in orbem incultum undecunq; projectus fingebatur seu supponebatur. Scilicet si quis abstrahat à cognitione ex sacris literis hausta, & sus per originibus generis humani ex solo rationis lumine meditari incipiat; ad sane primo deprehendit, genus humanū non existisse ab æterno, sed aliquando initium cepisse, & quidem orbe terrarū jam existente. Inde ulterius progrediendo alterutram presupponere cogitur, primos illos homines vel infantes fuisse cum primum existerent, vel iusta jam statura præditos. Utrisque colligit tanta miseria & inopia fuisse conflictandum, ut pereundum ipsis iterum fuerit, nisi Deus peculiarem eorum curam egisset, quousq; eo proventi forent, ut invento adparatu aliquo vitæ, & juncta atq; communicata ope suæ indigentia succurrere

didicissent. Et ad hoc colligendum inducit primaeva mortalium indigentia & imbecillitas, i. e. quam indigi jam sint homines & imbecilles, quando recens nascuntur. Quis ita stupidus est, quin intelligat, hæc ad Adamum non pertinere? Quamquam nec huic peculiarem Dei curam defuisse ex divinis scripturis apertissimum sit. Sic & quædam recentem istum incolam orbis terrarum dicimus *attonitum* fuisse, id nequaquam ad Adamum spectat, sed ad eum, quem nos tantisper supponimus. Talem enim si fingas repente in hoc mundo constitutum, omnium rerum ignarum prima vice adspexisse clarum solis jubar, vastissimum cœli spatium, ignotas arborum atque animalium species, mox obortas tenebras, cœlum stellis confutum, se solum inter omnia nova locatum, non credimus talem ista attonitum adspecturum, quod quis ad sueta admirationem minuisset?

§. 6. Sed & alio ex loco conatur evincere *rationis* Judicium, quasi Adamus in statu integritatis à me miserrimus fuerit pronunciat. Ego enim cum I. II. c. i. instituissem ostendere, quare natura hominis non congruat, ut vivat ex levitatione desuæ *conditione natura humana primigenia, aut post superveniente*. Cum enim in natura hominis deprehendantur quædam egregia, quædam prava, & vero per solem rationem firmiter demonstrari nequeat, imperfectionem & labem illam ex culpa ipsius hominis provenisse; inde origo ejus labis in medio relinquitur in disciplina, quæ ultra rationem adsurgere non vult. Est ex

divinis libris constat, quæ præclara sunt in hominis natura, ex prima va conditione, prava ex superveniente esse. Unde illi quidem, qui sola ratione agit, non opus est explicare, ex quo fonte bonæ aut malæ affectiones hominis promaneant. Sed Christiana religione inbutus etiam mentem non intelligit, ex conditione hominis post superveniente, i. e. quæ per lapsum Adami in genus humanum redundavit, esse quocumque hominis, recens nati imbecillitatem, quæ tanta est, ut nisi accedat aliorum hominum auxilium, vel pereunt tum ipsi esset vel in animal quovis bruto horridè in se descendendum. Eum locum hæc verba claudo: *igitur quod homo non miserissimam vitam inter-
mitti, aut inopia degere, à conjunctione & societate
familij hæbet. Non est bonum hominem esse solam
vitam ad sustentationem duntaxat, sed ad societatem
cum aliis hominibus in universum pertinet. Hoc
manifestum est, sermonem mihi esse non de Ad-
amo in Paradiso, sed de infantibus in ista, quæ nunc
conspicitur, imbecillitate natis. Sententia
tam illa, non est bonum hominem esse solum, quæ
initio à DEO ad significandam necessitatem con-
paris Adami ad jungenda proferebatur, à me lati-
ne extenditur, sed ad præsentem materiam applica-
tur. Id quod in materia gravi feriatq; facere fas
piquum est. Hinc patet, quantum specimen cas-
limum sit, quod Index *Noquitiam* verba mea hoc
modo adducit: *Illud autem, quod primus homo extra
societatem sine lege, ordine ac decore fuerit, probari illi
posse dicto putat; Non est bonum hominem esse solum.**

§. 7. Alio quoq; contradit *Autor Indis*, quæ cavillettur, tanquam pugnantia cum dogmatibus, quæ super primævo statu hominis in nostris Ecclesiis recepta sunt. Dicit, me p. 140. *primævo homines, prout in origine & statu suo primævo se habuerant, non tantum mortalium nomine appellari, sed tantum etiam imbecillitatem illis tribuere, ne suo peculiari cum servari non potuissent.* Atqui jam abunde ostensum fuit, mihi d. I. sermonem non esse de statu Adami paradisiaco, sed vnicè mihi propositum fuisse quadam fictione, representare conditionem hominis ab omni ope aliorum hominum in orbe terrarum adhuc inculto destituti, indicio capto ab illa imbellia, ignorantia, & incultu, quæ nascentes jam mortales comitantur. Hæc quippe isto loco nobis est *primæva indigentia & imbecillitas*. Igitur nullo modo à me Adamo in statu innocentie mortalitas tribuitur; neque negatur mortem demum per peccatum in mundum introivisse. Sic & manifesta calumnia est, quod ulterius arguit, me asserere; *Mors salutaris causa generis humani diversitate sexus, propagandique, se facultate creatum esse.* p. 750. Ita enim mea verba sunt: *Postquam igitur morti obnoxium fuerat redditum genus humanum, ne aut nova semper stirps creando esset sufficiens, aut tam nobilis speciei duratio unius ævi, spatium extingueretur, sapientissimus Creator prospexerit discrimine sexus, & naturali facultate indita commixtis corporibus sese propagandi.* Heic sane impudentissime mihi tribuitur hæc propositio: *genus*

genus humanum ab initio mortale creatum, eoque sine datam ipsi diversitatem sexus. Sed dum verbis plusquamperfecti temporis utor, & *genus humanum morti fuerat redditum abnoxium; Creator prospexerat;* satis innuo, ab initio generis humanum morti non fuisse obnoxium, sed ex facto post accedente tale redditum. Et quia omniscius Creator illum casum utique praeviderat, eidem quoque velut eventualiter prospexisse per discrimen sexus, & facultatem propagandi, ne genus humanum ultra aetatem unius hominis non duraret. Eoque per sapientiam Creatoris vis generandi mediante sexus diversitate usum habuit in statu hominis tam integro, quam corrupto. In illo enim statu preventura erat soboles primae integritatis haeres, ut plures DEUS haberet cultores; in altero autem statu preventura erat soboles corrupta, ne per irrepentem ex peccato mortem intra unam aetatem genus humanum interiret, postquam Deo visum non fuit, extincto priore novum genus hominum innocentium denuo creare; eoque maluit orbem terrarum à corruptis hominibus incoli, quam plane desertum jacere. Patet ergo *Autorem Indisio* ejusmodi errores in meo libro non invenisse, sed de suo intulisse, ac postquam de creverat omnino quosdam errores mihi impingere, verba mea quovis modo ad scopum suum detorsisse; quae sane lectori quo & erudito, & qui ex calumniis, vanisq; litigijs gloriam non captat, tale quid ultro non insinuant.

§. 8. Non erubescit quocumque *Autor Judicium* aliam non paulo atrociorē calumniam circa hoc caput mihi impingere, dum hanc mihi sententiam tribuit: *Quod homo prout ex creatione physice perfectus extra societatem existit, sine lege, ordine & decore retuliantem habuerit voluntatem, brevisq; ipse inferior ac prior fuerit, qua causa, quam obrem, lex illi superaddita sit.* p. 3. 4. p. 176. 178. Si hoc artificium viris cordatis probatur, ut ex diversis locis non quidem integræ sententiæ, sed singula verba combinentur, & nonnulla de alieno infarciantur; tunc sane facillimum fuerit, vel sanctissimis sententiis diversos, eosque fœdissimos sensus tribuere. Nullibi enim in omnibus meis scriptis hæc propositio extat: *hominem physice perfectum sine lege, ordine & decore unquam extitisse.* Quin potius contrarium doceo p. 6. ubi statum hominis naturalem ex primo considerandi modo per quem tenetur esse creatum autorem suum agnoscentem, volentem, & opera ejusdem admirans, & cui vita sit diversa à brutis exigenda, expresse trado hominem comitari *ab ipsa naturitate.* Etp. 32. ex professo explico *de obligationibus connatis, seu quæ omnibus eo ipso, quod prædita ratione animalia sunt, inhærent; seu quæ ipsam naturam rationalem ut rationem continentur.* Quomodo igitur in mentem mihi venire potuerit, asserere, hominem physice perfectum unquam sine lege, ordine & decore extitisse? Si obligationes insunt homini ut tali, quomodo lex unquam ab eo abesse potuit? Sic & nullibi in meis scriptis doceo, *hominem ab ipsa creatione*

tione

*vere reluctansem rationi habuisse voluntatem, vnde
 ipse inferiori ac priori fuisse.* Quin potius
 et si meum non fuerit de hominis integritate
 aut corruptione tradere, cum ea doctrina Theolo-
 giæ sit propria; tamen ut omnem cavillationibus
 anam præscinderem, discretis verbis conditionem
*naturæ humanæ dixi esse: primigeniam aut post
 supervenientem.* Quo ipso utiq; satis pro ratione
 instituti mei, quod nequaquam fuit locus Theo-
 gicos conscribere, infinuari, quicquid miserie aut
 pravitate in natura humana jam deprehenditur,
 non ad primigeniam ipsius conditionem, sed ad
 post supervenientem, mediante Adami lapsu, re-
 ferendum. Et valde lippum esse oportet, quæ
 cernere nequeat, ea quæ d. I. §. 5. traduntur, ad
 conditionem hominis primigeniam, quæ §. 6. 7. 8.
 ad post supervenientem statum pertinere. Sed
 & in eo insignis stupor *Schwarzii* conspicitur, quod
 putarit, quia d. I. ex contemplatione naturæ hu-
 manæ colligo, non congruisse homini, ut viveret
 ex lex; igitur me statuisse & præsupponere,
 hominem unquam à lege immunem extitisse.
 Nullo inquam modo sequitur; Quia incongruum
 est homini, si conditionem naturæ ipsius con-
 templemur, ut sit ex lex; igitur homo ullo tempo-
 ris momento sine lege extitit. Sane enim & Me-
 dici, quando de usu partium in corpore humano
 commentantur, non solum positive ostendunt, cui
 usui quævis pars in corpore humano inserviat;
 Sed & quam incommodum, noxium, aut indecorum
 fueris, si illa pars deesset. Num idcirco sta-
 tuunt

tuant aut præsupponunt, istam partem aliquando abfuisse, & post deprehensa ea incommoditate reparatam? Si dicant v. g. congruum valde esse homini, ut cervicem habeat flexilem, ne semper toto corpore sese inclinare aut circumvertere opus habeat: Num ideo statuunt, homines aliquando rigida cervice extitisse, & vertebrae post accessisse? Nisi quis forte eo absurditatis velit descendere, ut dicat; Deum nõ potuisse velut in antecessum prospicere, quid creaturæ abs se producendæ decorum sit futurum, sed capto prius experimento defectum deprehensum supplevisse. Sicut imperiti architecti solent, qui jam extructa ubi displicuerint reformant, & mutant quadrata rotundis. Scilicet imperfectionis humanæ hoc opus est, tentando demum rei convenientem formam adaptare, & Creatoris opera, ab ipso uno velut momento absoluta, per partes contemplari, & addendo aut abstrahendo horum inter se convenientiam & relationem rimari, ut hac via vestigia sapientiæ divinæ utcunque deprehensa admirari liceat. Ex eo autem creaturarum attributa re ipsa separare velle, & unius sine altero existentiam comminisci, summa ruditas aut malitia foret.

§. 9. Sed & ea, quæ super indole entium moralium in genere tradidi p. 3. ab *Indicis compilatore* arripiuntur, velut grandem errorem adversus primævum hominis statum, prout Theologi hunc considerant, continentia, dum inter errores meos & hunc referretur.

Attri-

attribuitur vel *Essentia moralis originis homini phy-*
sico perfectio superaddita saltem, non creata.
 Ubi planiorem nobis respondendi viam
 habebat, si paulo disertius explicasset, adversus
 quendam articulum fidei nostram sententiam pugna
 reprobaret, aut ubi, in locis theologicis de natu-
 ra entium moralium in genere traderetur. Nunc
 coniectura tantum nobis indagandum est, quid
 scriptorum ipsi suggesserit rerum moralium
 ignorantia. Et id quidem pro more suo *Autor*
liberis, quod de suo infarciat hæc verba, *non*
videtur, quæ in libro meo nullibi extant.
 Quin potius eorum contrarium à me docetur, co-
 que fingit iste repugnantiam inter *superadditi* &
removeri, quæ revera nulla est. Deinde quan-
 tum supplicando licet assequi, id sibi, aut aliis
 persuadere voluit *Schwarzia*, à me statui; ho-
 minem ab initio creatum partibus quidem phy-
 sici perfectum, sed absque omni velut moralis-
 tate, quæ deinceps ipsi tanquam extrinsecum alia
 quod accidens, & quod essentiam ipsius non
 necessario comitabatur, sit superaddita. Ex quo
 consequi somniat, à me negari, imaginem Dei fu-
 isse homini concreatam, aut quod ea ad natu-
 ralem primi hominis perfectionem pertinuerit;
 sed habuisse tantum rationem emanantem cu-
 jusdam accessorii, quæ sublato de perfectio-
 ne hominis nihil decesserit. Enimvero in
 hoc hominem istum ratio vehementer fugit,
 quod imaginem DEI in classem entium mo-
 raliū

ratiqum conjicere vult, cum tamen illa quæ maxime inter entia naturalia locum sortitur. Et quidem videre mihi videor, quid istum movisse putavit scilicet id omne ad entia moralia referendum, quod quemcumque respectum ad mortem habet. Sed quo privilegio, quam tibi ipse fronte definitionem, authentica erit? Aut quare cum ad librum meum calumniandum provelaret, non id otii sibi sumsit, ut accurate consideraret, quid nisi entia moralia dicerentur, quæ super earum origine & naturâ traderentur, quæ classes denique earundem constituerent? His enim perpositis facile fuisset animadvertere, imaginem Dei, & idola primi hominis, de quibus Theologi agunt, nullo modo ad entia moralia posse referri, prout illa à me definiuntur. Alias enim si quæ istis super entibus moralibus somniat, obtinerent, in eorum classe quoque censi deberent omnes libri, qui ad mores spectant, imagines itidem sanctæ apud Pontificios; tum ipsa templa, & campanæ; atque earum fonitus, quæ homines evocantur ad audiendos sacros sermones morum emendationi subservientes; toga insuper holoserica ad talos descendens, capillus castigator, collare fistulosum, abdomen & ronchi, superciliumque, tanquam gravitatem morum arguentia; denique & ipsum patibulum, cui maxima inest efficacia ad malos mores dedocendos. Quo cum nihil absurdius dici queat, vel hoc indicio esse potest, quam turpiter sedare soleant homines semidocti, idiotis longe intractabiliore, magisque importuni, qui ad cen-
 suram

firmam ferendam provelant super rebus, quas vix
 prius labiis degustarunt; & quam horribilia fin-
 gendi ansam sua inscitia præbeat ingenius turbu-
 lentis, & quibus ad famam, cujus tam ardens sitis
 obscurat, nulla alia patet via, quam ex litigiis ad-
 versus viros celebres susceptis. Sicuti & ex eos-
 dem fonte promanat alius articulus *Indicis*: *En-
 tia moralia, eorumque effectus originitus etiam confi-
 demur amitti vel deleri pro lubitu posse sine ulla mu-
 tatione aut corruptione ejus rei, cujus antea fuerunt.*
 p. 4. & 19. Ubi itidem primo loco observanda
 est sorda illa verborum meorum interpolatio,
 non nisi tribolatoribus calumniatoribus usurpata,
 quippe quæ fraudem ita aperte aperitur. Nam
 nullibi in meo libro extant hæc verba; *originitus
 deleri confidenter*, quorum sensum mihi divinan-
 do non distullicuit assequi. Sicuti & vocabulum
amitti de suo addidit *confessor Indicis*. Tum &
 dictio *pro lubitu* infidiose posita est, quæ fortasse
 imperitiori insinuari posset; entia moralia pro
 nudo lubitu ejus, cui inhærent, deleri posse: cum
 tamen hæc sint mea verba; entia moralia eorumque
 effectus deleri iterum posse pro lubitu *arbitra-
 demur*, à quibus suam habent originem. In quo
 ipso cum utique momenti aliquid sit ad istorum
 naturam exprimendam, à viro candide agente id
 omitti non debebat. Denique & hoc male
 est positum; *sine ulla mutatione aut corruptione
 ejus rei, cujus antea fuerunt*. Quod non leviter
 abit à meis verbis; *nulla mutatione physica in re
 cui erant superadditi proveniens*; item ipsa perso-

nam aut rerum substantia physica hanc quidquam immutat. Sane enim licet substantia physica subiecti non mutetur, sublato ente morali; potest tamen eandem sublationem gravis mutatio, aut corruptio alterius generis sequi, Sic. v.g. ubi statu suo quis exiit, eius substantia physica non mutatur; sed nihilo secius gravissima inde mutatio ipsi provenire potest, quæ ad contemptum, insultationem aliorum, paupertatem, aliaq; mala illum deducere valet. Si dominio in res suas amisso non mutatur substantia physica hominis; molestant tamen idem mutationem inde sentit, è divite pauper factus. Sic dispensator ille iniquus munere dimotus suam substantiam physicam retinebat, ut tamen mox de insolitis laboribus aut mendicitate metuere inciperet. Igitur cum ego de mutatione substantiæ physice a solite inculcarim, malitiosum est pro ea substituere ullam mutationem aut corruptionem. Sed hæc ideo tantum à me paulo latius deducta sunt ad ostendendas sceleratas calumniandi artes isti homini tam familiares. Nam ad me ab opinione erroris eximendum sufficit dixisse; Imaginè Dei, qua primus homo præfulgebat, & qua per lapsum amissa natura nostra labè peccati originalis est infecta, non fuisse ens morale; sed fuisse perfectionem quandam physicam naturæ humanæ, eoq; ipsa sublata utique substantiam physicam hominis sensisse, mutationem dum morti, variisq; imbecillitatibus ac sensui tot malorum obnoxia fuit reddita.

§. 10. Porro quos *autor Indicii* ex vocabulis *superaddendis* & *imponendis* scrupulos concepit, illi itidè ignos

ignorantiam agnoscunt parentem. Neq; ex eo quod dicimus, entia moralia rebyjam existentibus & physice perfectis superaddi, inferre licet; nos asserere, hominē per ullum temporis momentū ita revera existisse omnibus entibus moralibus vacuum. Sane nos de statu hominis naturali p. 6. & obligationibus congenitis p. 12. disertē docemus, quæ homini utiq; cœvæ sunt, & sine quibus nullo momento temporis homo existit. Sed dum in debent entium moralium penitus rimamur, deprehendimus ea diversum quid esse à substantiis, eoq; ad modos, aut si ita mavis accidentia esse referenda. Jam autem modorum natura est, ut intelligantur prærequirere subjectū aliquod, cui inhzrent, quod licet non semper tempore, tamen nature & ordine concipiendi prius est. Eoq; summa inscitia est, si quis natura & ordine concipiendæ prius quid altero dicat, arguere, quasi idem tempore quoq; prius existere asserat. Sane & circa attributa physica prius subjectū, quam adjunctū, prius materiam quam quantitatem concipimus, ut ut illa nunquam sine hac existerit. Quia porro entia moralia non ex substantiis, & qualitatibus hominis physicis resultant, sed originarie à determinatione, decreto atq; imperio Creatoris; inde istorū subjectū non aliud animo concipere possumus, quam hominē physice perfectū, cui ista attributa ex impositione Creatoris superaddita intelligantur. Nā de cæteris entibus moralibus, quæ ex impositione hominū proveniunt, manifestū est, illa substantiæ hominis jam perfectæ post superaddi, eoq; & tem-

pare posteriora ipso homine sunt. Unde & patet, *id
construari, & superimponi imperite sibi opponi; cū
utriq; dentur entia moralis, quæ humano generi cō-
creata, i. e. in ipso creationis momento superimpo-
sita sint. Eoq; superimpositionis vocabulo non no-
tatur productio aliqua creationis quoad tempus po-
sterior; sed idem adhibetur peculiariter ad expri-
mendū modū originariū producendi entia mora-
lia; sicuti ex usu Theologorū modus originarius entia
physica finitæ producendi creatio nuncupatur.*

§. 11. *Quædam & b. v. s. i. n. c. longo post flagel-
latum Indicem intervallo, calumniam, quam su-
pra §. 8. excusimus, alia dissertatione removere
non erubuit, etsi paulisper interpolatam hoc mo-
do: Reluctanti legi voluntate, quæ nunc vivitur, per-
lute per se & naturam suam indifferente, creatur
esse hominem. Ubi mirari libet hominis ves-
niam, cui non suffecit de eadem calumnia somel
convinci, & insuper ruditatem suam fædis modis
apricari. Nam isthac propositio, quam mihi
malitiose affingit, revera est ineptissima; & aperte
contradictionem involvit, aliquid legi reluctans
indifferens esse ante respectum ad legem. Quod
perinde est ac si dicerem, qui pedalem habet bar-
bam citra respectum ad barbam imberbis est. De-
inde & hoc magnam ipsius in rebus moralibus in-
scitiam arguit, quod indifferentiam de voluntate
dici posse patet. Sane bonitas & malitia, quan-
do sunt attributa actionum, medium habent, in-
differentiam. Sed quando personæ aut rei phys-
icæ, in quam bonitatis aut malitiæ denominatio
cadere*

cadere potest, non datur medium. v. g. inter ro-
 sum & pravum, iustum & iniustum, integrum &
 corruptum. Ex quo genere est etiam voluntas
 hominis, quam aut bonam aut malam, seu inte-
 gram, aut corruptam esse oportet; indifferentem,
 seu quæ neq; bona neq; mala sit dari absurdum.
 dictum est. Deniq; miserabiles plane sunt conse-
 quentia, quas ex somniis suis elicit; quasi nempe
 ex sententia, quam mihi affingit, sequatur: De-
 um creasse aliquid, quod infinitæ ipsius sanctitatis
 & iustitiæ adversatur, Filium Dei de rebus per se
 indifferentibus hominem factum, in vita æterna
 rebellionem affectuum locum habiturum. Qua-
 rum ineptiarum absurditas clarius adparebit, si
 hæc illatio cum thesi mea conferatur. Ita enim
 iste ratiocinatur; Si lex in ipsa creatione homini
 superaddita, & nunquam sine lege homo fuerit.
 E. Deus creavit aliquid, quod infinitæ ipsius san-
 ctitatis & iustitiæ adversetur. Id est, quia Deus sta-
 tim in creatione hominem esse bonum iussit, E-
 eundem malum ipse creavit. Item, si Deus nul-
 lo momento hominem sicut ex legem esse, E. Filius
 Dei de rebus per se indifferentibus homo factus
 est. Item: quia malitia hominis post creationem
 ipsi supervenit. E. in vita æterna rebellio affectu-
 um locum habebit. Antecedens meum est, illa-
 tio *Schwarzii*. Quem animi morbum eiusmodi
 ratiocinia arguant, Medici viderint.

§. 12. Deniq; & illud summi stuporis est argu-
 mentum, quod malevoli statum hominis natura-
 lem, de quo mihi sermo est, confundere insitiant

cum *statu purorum naturalium*, quem Scholastici quondam commenti sunt. Quirites vestram fidem! Quid cognitionis mea dogmata cum istis commentis habent? Ubi ego de puris naturalibus scholasticorum ago? Ubi locorum mihi inquiratur, dona gratiæ, seu quæ hominem in statu gratiæ ponunt, Adamo esse concreata, an post superaddita? Neq; vero qui vocabula superaddendi in aëria materia utitur, is statim cum *Bellarmino* sentit. Et plura utiq; sunt, quæ homini superaddita dici possunt, præter ea, de quibus inter Theologos nostrates & Pontificios disceptatur. Quæ omnia cum ita perspicue in Apologia mea sint deducta, mirum est *D. Scherærum* non erubuisse auditoribus suis inter alia hoc quoq; ad calamum dictare, ad istam hanc thesin; *statum purorum naturalium esse commentum Scholasticorum: A quo errare non alienus est Pufendorfus, quod quicquid in Apologia sua tergiversetur, ex libris de I. N. & G. l. 2. c. 2. §. 2. patet, & sagaci lectori manifestum est.* Miram vero sagacitatem, cui etiam id manifestum esse poterat, hujus vestigia nuspiã adparent. Quid porro sibi volunt ista verba; *quicquid in Apologia sua tergiversetur?* An non id dicere velle videtur; Quia semel ego tantus Theologus, libelli famosi patrocinium fusepi, & iudicium meum de opere à me non lecto superstruxi schedæ per carnificem combustæ; igitur ne autoritas mea detrimenti quid patiatur, si & ipse aliquando dormitasse videar, præfracte in semel suscepto proposito Pufendorsum calumniandi & diffamandi est persistendum, quicquid ipse

CON

contestetur, & quantacunque perspicuitate verba ac mentem suam ipse explicet. Atqui bonum & candidum virum magis decebat precipitantiam iudicii sui ingenue agnoscere; & si publica erroris professio maiestate istius togæ inferior videbatur, silentio potius rem paulatim ad oblivionem deducere, quam injuriam semel illatam solâ pervicacia & impudentia continuare. Neque enim *Scherzerus* id indignum credere suo fastigio debet, si aliquando in facto errasse visus fuerit. Sane notum est; quantas turbas, & quanta apud sapientes ludibria dederit hoc ipso seculo præseps iudicium viri, qui scrinium pectoris sui non paulo maiore dignatione, quam *D. Scherzerus* æstimat. Pontificem Romanum dico, qui quinque propositiones *Jansenii*, atroci carmine damnasset; quas postea, qui huic favebant, nusquam in *Jansenii* scriptis apparere contendebant. Quæ dilquisitio universam *Sorbonam* miris modis exercuit, aliis bono *Alexandro* à calumniatoribus *Jansenii* impositum agnoscentibus, aliis contra præfracte confirmantibus sibi adparere, quod nusquam extabat: Revera tamen cordatis insanum videbatur, per doctores in suffragia missos demum definire velle, quod intenso in paginam & lineam digito demonstrari debebat. Igitur si vel maxime *D. Scherzerus* studiosis suis talia vel millies dicitet; tamen nisi paginam & lineam ostendere possit, ubi vel verbulo de puris illis Scholasticorum naturalibus à me mentio facta sit, vel sensu communi, vel fronte, cordatis care-
 re judicabitur.

CAPUT IV.

DE
FUNDAMENTALI PROPOSITIONE LEGIS NATURALIS.

§. I.

Postquam constitutum mihi fuerat: jus naturale in justæ formæ disciplinæ redigere, easque partes inter se bene cohererent, & ex se evidenter fluerent; prima cura fuit circa constituendam idoneum fundamentum, seu propositionem fundamentalem; quæ videlicet omnia ejusdem præcepta comprehendio complecteretur, & ex qua ista facili & perspicua subsumptione deduci, in eamque resolvi possent. Quæ quidem, si congruere debebat scopo nostro, quo eam disciplinam ad captum universi generis humani attemperare, & supra controversias circa peculiarem cultum divini Numinis elevare studemus, debebat talis esse, ut non solum cætera præcepta per evidentem consequentiam inde fluerent, sed & ut ejusdem veritas ex solo rationis lumine exsplenderet; adeoque ad eandem agnoscendam omnes homines perspicuis demonstrationibus adigi possent, quamcunque de modo propitiandi Numinis haberent opinionem. Neque enim opuserat, ut isthæc propositio esset ex earum numero, quæ communiter naturæ notæ vocantur, seu quarum evidentia citra rationationem intellectui sese adprobat. Sed sufficiebat

debet eam ex ejusmodi extractam observationibus, quas ipsa natura rerum & hominis suppeditat, & quæ à nullo sane rationis compote indubium vocari possunt. Hæc porro propositio licet eundem in disciplina juris naturalis usum præbeat, quem in physicis & astronomicis exhibent hypotheses; eadem tamen hypothesis proprie dicta non est, idcirco quod non duntaxat tanquam vera supponatur, non definita utrum revera cum naturæ rerum congruat, an minus; sed ejus veritas & existentia manifestis & certis demonstrationibus utique subnitatur. Quod si quis vocabulo *fundamentum* in alio sensu utatur, faciat id suo libitæ, dummodo non putet, eo ipso se mihi contradicere, aut per ea, quæ ipse super capis declamat, destruere ea, quæ ego de aliis commentor. Sic ut *si* *Alibi* *hæc* *fundamentum* *juris* *vocatur* *id, quæ* *aliquis* *diapuum* *est. ut* *fit* *vel* *fiat* *jus*; & in specie *fundamentum* *naturæ* *juris* *constituitur* *naturæ* *objecti* *juris* *naturæ, idcirco* *quia* *actus* *illi, qui* *objectum* *juris* *naturæ* *est* *dicuntur, talis* *naturæ* *sunt, ut* *si* *quis* *recte* *rationem* *adit, &* *de* *hæc* *prædicta* *judicare* *vult, aliter* *judicare* *nequit* *quam* *quod* *hujusmodi* *actus* *ex* *facta* *naturæ* *necessarii* *sunt* *in* *genere* *morum.* Quæ *verba* *si* *promulgatur* *ab* *ipso* *in* *proximo* *Synopsos* *Institutum* *juris* *naturæ* *§. 22. manserit* *pro* *quæ* *ubi* *publici* *juris* *facta* *fuerit, orbem* *eruditum* *novam* *sidus* *irradiabit, quod* *splendeat* *velut* *inter* *ignes* *Lunæ* *minores.*

§. 2. Talem igitur, quam designavimus, propositionem fundamentalem ut inveniremus, vi

98 DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

sum fuit eas, quæ à quibusdam loco talium adhibita sunt, paulo curatius excutere, & nam sero po nostro congruant examinare. Ex hoc ipso enim ratio adparebit, quate cæteris sepositis illas quam elegi, sese potissimum potuerit adprobare. Primo igitur loco excutitur, quod scilicet Romani jus naturale pronunciauerunt id, quod natura omnia animalia docuit, ita ut ad hoc jus spectent illi actus, in quos connata quadam necessitate fertur, aut à quibus refugit hominum, & quæ, ac brutorum animalium indoles. Ex horum mente fundamentalis propositio legis naturalis hæc esset; in quoscunque actus homines, & quæ ac bruta feruntur, illi legi naturali præcepti, quos utriusque refugiunt, eadem lege vetiti intelliguntur. Istæ hæc propositio quare à nobis repudiata sit, non opus est, ut heic repetamus. Neque ad rem facit, quod non nemo hoc sensu jus naturale in bruta cadere tradat, quatenus brutorum creationes instinctu quodam, voluntatibus hominum simili, peractæ congruant cum divini Numinis ordinatione, & eatenus sint iustæ; & per consequens in bruta hætenus cadere rectitudinē suorum actuum, quatenus secundum ordinationem divinam peraguntur. Nam hoc non obstante dissimilitudo & inæquæquatio inter actus hominum, & brutorum remanet, dum diversum utriusque scopum actibus hominum, quam brutorum Creator præfixit, & diversæ speciei brutorum actus non minus cum hominum actibus, quam inter se discrepant. Et si vel maxime regulam illam, juxta quam Deus ab æterno actus creaturarum suarum regere decrevit,

crevit; legem Dei æternam vocare velimus, cujus intuitu brutorum æque ac hominum actus æternæ lege Dei regantur, aut ad eandem quadrant; haut quaquam tamen ideo actus brutorum & hominum eodem modulo metiendi sunt, cum lex illa æterna bruta regat tanquã machinas vel automata quasdam, quæis nulla abs regula sibi præfixa discedendi libertas, aut voluntaria & deliberata ad eandem conformatio; eadem autem lex regat homines, tanquam tales, quibus actu uniuersorum antegressa cognitio & libertas est.

§. 3. Inde tanquam scopo meo incongruam rejecti thesin isthanc; quod in se & sua natura honestũ aut turpe est, id lege naturali præcipitur aut vetatur. De qua sequenti capite peculiariter erit disceptandum. Tum ulterius à me inquisitum; num commode ad finem meum adhiberi queat dogma nostratibus Theologis familiare; quod jus naturale sit *in se ipsum* justitiæ Dei essentialis; adeoque num in disciplina juris naturalis, ad omnium hominũ captum accommodata, propositionis fundamentalis vicem subire possit isthæc: Quicquid cum justitiâ Dei essentiali congruit, id lex naturalis hominibus præcipit; quicquid eidem repugnat, eadem lex hominibus interdicit. Hæc propositio quare à nobis nõ potuerit ad eum, quem diximus, scopum adsumi, l. 2. c. 3. §. 9. & in *Apologia* §. 9. & 25. expositum fuit. Qua super re ne cupiam scrupulus remanere queat, denuo eam quantum potest perspicue, inculcare tãdio non erit. Ac primo quidem observandum est, ea quæ super justitiâ divina nobis perspecta sunt, vel ex solis divinis literis hausta esse, rationi nostræ in se incognita,

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

vel ex lumine rationis, conspirantibus simul sacris scripturis, innotuisse. Ad posteriorem classem pertinet, quod Deus promissa sua firmiter servet, in verbis suis sit veracissimus, nemini injuriam faciat, munus velut judicarium in creaturas legibus obnoxias incorrupte exerceat, et si regulas justitiæ divinæ vindictivæ non parum à regulis justitiæ in foro humano exercendæ abire, satis patere potest, si quis ea, quæ nos l. 2. c. 3. tradidimus, cum articulis fidei, qui ad munus velut judicarium Dei respectum habent, conferre velit. Et quidem ut hæc justitia competat Deo essentialiter, id est, ut hoc attributum ex perfectione ipsius essentiaè necessario resultet, & ut per essentiaè suæ perfectionem non possit aliter cum creaturis suis quam juste agere. (Nam justitia etiam in DEO concipitur tanquam attributum, quod respectum ad alios involvit.) Non autem quod ad consuetudinem sibi talem perfectionem comparaverit, aut quod ad eam exercendam lege aliqua à superiore lata obligetur. Ad priorem classem spectant ea dogmata de justitia divina, quæ subternuntur & implicantur articulis fidei Christianæ de lapsu Adam, & subsequuta inde miseria generis humani; de incarnatione Filii Dei, ejusque satisfactione, merito, & passione; de justificatione hominis; de penis impiorum æternis. Hæc uti captum humanæ rationis superant; ita eadem excedere regulas justitiæ humanæ, eoque has ad illam applicandas non esse, diserte protestati sumus l. 8. c. 3. §. 2. Nam nisi quis huic discrimini justitiæ divinæ & humanæ

humanæ præse inuitatur, mihi quidem non adparet, quomodo Sacinianorum strophis satisfacere queat, qui regulis justitiæ humanæ ad justitiam, divinam translatis, articulos jam memoratos, adeoq; integrum systema Theologiæ Orthodoxæ subversum erant. Quæ ergo à me obiter super justitiâ divinâ tanguntur, unice ad posteriorem classem pertinent. Prioris generis dogmata captum humanæ rationis superantia Theologiæ in solidum reservantur.

§. 4. Deinde quamquam Deum esse justum essentialiter etiam ex lumine rationis notum sit; tamen quo minus hoc effatum; (essentialem Dei justitiâ esse *αὐτῆς τῆς νόμου* legis naturalis, & hanc esse illius *ἐκτέλεσιν*,) vicem propositionis fundamentalis in disciplina juris naturalis subire possit, graves rationes obstant. Sane enim non potest sola ratio nostra, quæ tamen pro unico cognoscendi principio nostrorum dogmatum circa jus naturale fuit assumpta, perspicere, quod Deo necessarium fuerit, justitiâ, quæ in homines cadere debebat, exprimere ad propriam & essentialem suam justitiâ; aut quod necessarium sit creaturam perfectionum divinarum aliquam, adæquate præsertim, representare. Deinde rationi nostræ sibi soli relicte justitiâ humanâ prius cognita est, quam justitiâ divinâ, eoq; in disciplina soli rationi inperstructa loco fundamenti adsumi non potest; justitiâ humanâ divinâ esse *ἐκτέλεσιν*. Ratio enim humanâ sibi soli relicte Deum ex operibus suis cognoscit, ejusq; attributa colligit ex perfe-

ctioni-

62 DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

tionibus, quæ cum in aliis creaturis, tum in homine præcipue conspiciuntur, depurando imperfectiones, quæ ex essentia finita, aut mole corporea proveniunt, & ad captum divinæ eminentiæ istas attemperando. Sic quando animadvertimus præstantiam & perfectionem in se habere, si homo fidem datam servet, verax sit, nemini injuriam inferat, jus incorrupte dicat; colligimus sane hanc perfectionem in eo utique intelligendam, qui prima est causa, & hujus universi summus moderator, modo tamen longe nobiliore, & qui in ente eminentissimo & independente locum posse invenire. Unde inconveniens est, id quod intuitu nostræ cognitionis posterius est, supponere tanquam fundamentalem propositionem, ex qua id, quod ordine cognitionis prius est, deducendum sit. Accedit, quod ratio nostra non parum discriminis inter justitiam divinam & humanam comprehendat. Nam uti jam dictum, justitia divina est essentialis, humana imperata. Justitia humana exercetur inter naturæ æquales, superiori tribunali obnoxios; divina à Creatore cœli & terræ adversus hominem terricolam. Quæ homo ex justitia exhibet alteri, ad ea exigenda hic jus habet; atqui ad aliquid à Deo exigendum nulla creatura jus habet; quippe cum etiam quæ ex promisso Deus nobis præstat, ejus gratiæ in acceptis referre debeamus; & omnes pii execrantur impudentiam istius Monachi moribundi, qui velut suo jure Deum cœlū poscebat hisce verbis; solve quod debes, Scilicet homo non debet aliter, quam juste facere, Deus non

non potest non jure facere. Turpi etiam actus quidam sunt justitiæ humanæ, qui in Deum ob eminentiam essentiae ipsius cadere non intelliguntur, uti sunt non pauci actus justitiæ universalis, & illa justitiæ particularis, quæ contractus regit, ad sublevandam indigentiam humanam inventos. Unde si quis ex sepe dicta propositione præcepta legis naturalis deducere instituat, deprehendet, non solum consequentiam sepe fore inevidentem, & quam sola ratio comprehendere nequeat, sed & illud principium non una parte esse insufficiente. Sic si ita colligere velim; homo debet pacta servare, quia Deus sua promissa servat; homo non debet injuriam homini facere, quia Deus nemini injuriam facit: isthæc connexio soli rationi evidens non est, cui infinitum discrimen inter Creatorem cœli & terre, & homuncionem semper animo obversatur. Ast si ita inferam; reddite debita vestra, quia Deus reddit suis creditoribus; estote grati, quia Deus est gratus adversus suos benefactores; obedite regi, quia Deus obedit superioribus suis; honorate parentes, quia Deus honorat parentes suos, ineptam & falsam rationem allegasse judicabitur. Quæ omnia qui probe expendit, facile probabit rationem meam, quare alia propositio fundamentalis mihi fuerit investiganda. Præsertim cum non ratio solum, sed & Sacra Scriptura inadæquationem inter justitiam divinam & humanam discrete agnoscat, sane enim non minima pars justitiæ humanæ est, quæ in contractu emtionis venditionis conspicitur, aut quæ cernitur in retribuendis beneficiis. Atqui neque illa per *Psalmam* L, 10, 11, 12, neque hæc per *Romanos*, XI, 35, in Deum cadit.

§. 5. Isthæc quanquam in se sunt planissima; omnem tamen lapidem movent adversarii, ut errorem aliquem mihi hæc impingant. Et primo quidem in occasione hæc calumnie atripiuntur hæc ipsa verba: *Hinc & quando Deo tribuitur justitia, non illa est intelligenda respicere aliquam obligationem, aut jus in altero, sicut justitia humanâ id inferit. Sed quia talem agendi modum perfectissimæ suæ naturæ congruere ipsæ operibus & per revelationes ostendit: inde eidem mortales id vocabulum adplicamus, quo quæ recte à nobis adversus alios aguntur exprimus.* p. 134. Hæc quid scrupuli cordato, & à litigiis alieno oriri possit non despicio. Adferitur eo loco hæc thesis, quod libertas Dei legibus ptoprie dictis non circumscribatûr. Adversus hanc obijci poterat, in Deum cadere justitiam, seu Deum justum esse. Jam autem justitiam tam personæ quam actionum involvere respectum ad legem. Justitiam enim cuiq; tribuere, quod legibus ipsi tribui jubetur; & justum vocari, qui alteri talia tribuere studet: eoq; talem haut quidquam sibi libertatē omnimodâ posse tribuere. Ad quam objectionem respondetur; justitiam Dei, & justitiam humanam non per omnia pari passu ambulare. Nam justitiam humanam respicere obligationem, quæ legem & superiorem ponit; quia homo ad juste agendum obligatur per legem superioris. Alterum autem, adyersus quem justitia est exercenda, habere jus ad id obtinendum, vel perfectum, vel imperfectum; id est, ut quod sibi debetur possit exigere vel per modum belli sivi

si vivat in naturali libertate, vel actione in foro intentata, si civis sit; vel saltem ut possit super iniquitate non tribuentis querelam movere. Horum autem nihil in Deum cadit, quippe quo superior non datur, qui legem ipsi prescribere, aut obligationem injungere queat: & adversus quem nemini jus competere potest, deficiente foro, & quia quicquid creaturæ habent boni, bonitati ipsius in acceptis referunt. quia tamen perfectioni divinitæ essentia congruit, tali modo cū creaturis agere, ut & promissa sua constantissime servet, & nemini injuriā faciat, & suprema iuris atque assertoris legum, iudicisq; munere incorrupte fungatur: inde huic attributo divino, ex quo Deus tali modo agere intelligitur, idem vocabulū iustitiæ tribuitur, quō homines solent exprimere, quæ recte ab ipsis adversus alios aguntur. Quanquam enim ejusmodi vocabula, quæ æque attributis Dei & hominum tribuuntur, tanto eminentiorē perfectionē in deo, quam in hominibus notent, quanto divina essentia humanā est nobilior: iisdem tamen vocabulis utraq; attributa fuerunt exprimenda, non solum quia per lumen rationis à cognitis perfectionibus humanis ad perfectiones divinas utcunque investigandas ascendimus: sed etiam quia alias nullum conceptum formare apud nos possemus attributorum divinatorum, nisi vocabula significationis ante nobis notæ ad ea applicarentur. Istæ igitur verba hætenus explicata ita detorta, adducit nosarius *Index: statuit iustitiam ad DEUM propter similitudinem factam, saltem nempe agendi*
E *modum*

86 DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

modum ad Deum applicari. Deo, *αὐτῷ* imo etiam minus Deo quam hominibus competere, p. 134. 166. §. 9. p. 177. §. 12. Hæc adparet, priora quidem verba mutilate esse adducta, & prout ab ipso exprimuntur, nullum plane sensum præ se ferre, nisi quod infestissimus calumniator hoc insinuare velle videtur, quasi à me plane justitia divina negetur. Quæquam atrox sit calumnia; ex jam dictis satis patere potest. Par illi est, quod mihi affingit, quasi scripserim, *Deo justitiam αὐτῷ competere*. Quod dictum nullibi in meo libro extat. Equidem p. 166. à me scribitur; *valde αὐτῷ dici, Deum à se ipso, aut à sua essentia obligari*; nimirum quia obligatio proprie dicta & quæ vinculum juris est, principium aliquod extrinsecum & superius præsupponit. Sed num ideo Deus *αὐτῷ* justus dicitur, quia juste agit propter essentia suæ perfectionem, non autem propter obligationem extrinsecus accedentem? Num justitia essentialis minus *αὐτῷ* justitia est, quam imperata, & habitualis? Deniq; concolor auctori mendacium est, quod in Indice scribitur, à me statui; *justitiam etiam minus Deo, quam hominibus competere*. Num si dicam, justitiam divinam & humanam non eodem modulo metiendam; divinam naturam eminentioris esse indolis, quam humanam; quosdam actus justitiæ humanæ, qui nempe præsupponunt indigentiam, in perfectionem Dei non cadere; ideo statuo justitiam Deo *minus* competere, quam hominibus? Perinde ac si dicerem; Deus non opus habet ejusmodi operosa structura oculi ad videndum, sicut homo

homo; ergo Deus minus clare intuetur res, quam homo. Sic. p. 177. dico *Justitiam divinam & humanam eodem modo loquerendam esse, hanc quidem in deo, Justitiam evincitur, quod in sacris literis saepe ad exemplum Dei revocatur. Luc. VI. 36. Matth. V. 44. 45. XVIII. 33. quippe cum in illis locis arguuntur ut a minori ad majus ductum videatur.* Ubi nimirum id doceo quando jubemur misericordes esse sicut & pater noster misericors est, non statim inferendum esse, misericordiam divinam & humanam ejusdem indolis esse, aut eodem modo & ex eadem causa Deum teneri ad misericordiam exercendam, qua homo tenetur: verum in propria ejus dicti hoc modo longe solidius exprimi: **SIC DEUS** supremus omnium, beatissimus, & ut a quo nulla unquam venia indigens, est misericors erga creaturam suam, quae peccato iram ipsius in se provocavit; quanto magis par est hominum misericordem esse erga fratrem, cujus venia & auxilio ipse quoque opus habet. *Damus hanc veniam, petimusque vicissim.* Si herus misericors est erga servum, quanto magis servus debet esse misericors erga conservum. Si Deus oriri solem facit etiam super malos, quanto magis par est hominem benefacere suo inimico; hominem inquam, qui & ipse aliis tam crebrae offensarum materiam praebet, & qui aliorum auxilio tanto opere indiget. Ubi sane manifestum est, licet hoc genus ratiocinandi a minori ad majus adpelleretur, non ideo tamen necessario attributum illud commune minus priori quam posteriori inesse. Sic si

dicam; Si Rex, in summa fortuna constitutus, humanus, modestus, ab omni fastu & luxu alienus est; quanto magis modice conditionis civem his virtutibus studere par est, cujus opes stultitiam non præiungunt. Ratiocinium hoc bene se habet, sed inde non sequitur, necessario istas virtutes minus inesse Regi, quam civi privati; cum utique Reges dentur animo modestissimo & à vanitate alieno, multi contra privati & tenuis fortunæ homines intolerabili fastu turgidi.

§. 6. Opponunt quoque nobis auctoritatem nostratium Theologorum, quibus legem sanctitatis, misericordie, iustitiæ & perfectionis divinæ interpretantur, & velut *armonia* adpellare familiare est. Ad quod regerimus, alio nos sine, & ex aliis fundamentis de lege natura tractare, quæ Theologi, qui istam doctrinam ad indolentiam & usum suæ disciplinæ attemperant, & Scripturas sacras præcedæ quatuor principio suorum dogmatum habent rationem tantum in secundas partes admittunt, & Scripturis divinis ancillari jubent. Igitur quæ isti super lege divina ex suo principio tradunt, id nostræ disciplinæ nullo modo præjudicare potest. Deinde, & illud constat, istam sententiam totidem verbis in literis sacris non extare, sed inventam à Theologis, & e-logii loco legi divinæ adplicatam, ut sanctitatem, atque iustitiam legislatoris, & perfectionem ipsius legis inde æstimemus. Nequaquam autem ea dictio est cavillanda, aut ultra illorum scopum & intentionem, & rei ipsius naturam extendenda. Neque crediderim ulli unquam, cui ea sententia usurpa-

furpata fuit, in mentem venisse, ex vocabulo *triflu-*
vulpho, aut *divinis mat* hoc exsculpere; quod
 justitia Dei adversus creaturas sese exerens, ratio-
 nales cumprimis, & justitia hominibus invicem
 exercenda quoad omnes partes sibi invicem re-
 spondeat, Deoq; eadem, quæ hominibus, officia
 incumbant. Multo minus autem arbitror ali-
 quem eousq; delirare, ut cum *Schwarzio* statuere
 velit; *Quia scit legem Dei esse adequatum in ho-*
ma justitia divina, & ignom legem, nescit peccato-
rum deformitatem, non capit deniq; necessitatem Sal-
vasoris. Quid ejusmodi sequela agrius fingi pot-
 est? At ego infinitos fuisse dico, qui istorum ar-
 ticularum fidei plenam & salvificam cognitionem
 habuerunt, quibus tamen nunquam in mentem
 venit, Creatorem *divinū*, & incorporeum, iis-
 dem officiis adstringere, quibus hominum condi-
 tio est obnoxia, imperio superiorum subiecta, &
 corporea mole pressa. Sane qui cerebrum non
 habet in calcanea, facile capere potest, plurima of-
 ficia hominum, adeoq; plurimas partes justitiæ
 humanæ, subjectionem, & naturam corpoream,
 præsupponere, nec citra hanc intelligi posse; quæ
 Deo, tanquam enti supremo & incorporeo, attri-
 buere absurditas blasphemiz proxima foret. Vix
 operæ pretium fuerit aliam ineptiam *Schwarzii*
 heic repetere, qua taxare voluerat id, quod scripseram,
 Deum esse veracem in suis verbis & promissis,
 & munus velut judicarium incorrupte exer-
 cere. Adversus quæ ille magno cum supercilio
 crepabat; *Deus est justus non in pulvis, & verbis, aut*

96 DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

Διακρίσις, à iudicio solum, sed & iudicium ab essen-
tia; eoque iustitia proprie magis illi quam hominibus
competit. Ubi quidem exagitare nolo solidam
applicationem terminorum Græcorum $\mu\alpha\lambda\alpha\kappa\alpha\tau\acute{\iota}\alpha$
& $\delta\iota\alpha\kappa\alpha\tau\acute{\iota}\varsigma$, qua ignorantiam Græce linguæ o-
stentare voluit; sed quisiverim tantummodo;
ubinam ego negaverim Deum esse iustum essen-
tialiter? aut quæ hæc sit oppositio; & quid obftet,
quo minus, qui dicitur fidelis in servandis pro-
missis, verax in verbis, incorruptus in admini-
stranda iustitia, idem hæcce attributa habeat es-
sentialiter? Denique eousque rabies calumniandi
Schwarzium agitabat, ut tandem seipsum Photi-
nianismo adstringeret, dum in quadam concione,
qua virus suum è loco sacro in me evomere con-
*stituerat, ita pronuciabat: *In Rege exferit se sermo**
ago iustitia divina. Nam sicuti DEUS non solum
clemens, & misericors, sed simul etiam iustus est, &
in iudicio & iustitia regnat: ita etiam Rex pro con-
ditione causarum, temporum & personarum severi-
tatem, & Zelum iustitia loco lenitatis adhibere no-
vit. Atqui si iustitia Dei & iustitia Regum pari
paso ambulant, tunc necessario sequitur: Sicut
Rex pro conditione causarum, personarum &
temporum iustitiæ severitate utitur, sed extra si-
milem conditionem ex clementia condonat deli-
cta citra ullam intervenientem satisfactionem; ita
& Deus ubi conditio causarum, personarum, &
temporum id requirere peculiariter videtur, iusti-
tia severitate utitur, sed extra similem conditio-
nem ex clementia condonat delicta citra ullam sa-
tisfacti-

tisfactionem. Quid est cum Photinianis necessitatem Salvatoris evert ere, si hoc non est? Adparet igitur istam lucernam Ecclesiaz, quæ tam tenebricosas spargit flammæ, acri emunctorio opus habere.

§. 7: Facile quoque ex hisce colligi potest, quare a nobis rejectum sit jus illud Deo cum hominibus commune, quod aliqui statuunt. Sane enim cui ex solo rationis lumine res dijudicantur, nullo modo concipere datur, quod eodem jure adstringi possit aut ad eandem legem actiones suas formare teneatur. Deus supremus omnium dominus, & homo divino imperio obnoxius, cum præsertim multa, ad quæ homines jure seu legibus adstringuntur, in Deum propter eminentiam & perfectionem naturæ suæ cadere nequeant. Et quanquam in non paucis Deus eodem modo se gerat erga creaturas, sicut homines se invicem gerere jure jubentur, in sacris quoque literis pii non semel ad exemplum Dei imitandum revocantur; non tamē ideo statim actiones Dei & hominum ex eodem principio promanant, aut ad eandem normam exiguntur. Nam Deus propter essentia suæ perfectionem non aliter potest agere; homo autem propter incumbens sibi Dei imperium non debet aliter agere. Sicuti & id nemini persuaderi potest, Deo non plus licere in hominem, quam uni homini in alterum hominem. Neque utique sequitur, quod quis alteri agendum injungit, ad idem quoque ipsum teneri. Igitur ex ratione quidem tale jus DEO & hominibus commune, & quidem utrinque adæquatum, nemo unquam exculsit. An istud liquidis

Scripturæ Sacræ dictis adstruî queat, nondum mihi constat. Equidem allegat *Schwarzii* dictum 2. *Tim.* II. 13. quod ipse prædictatoria sua autoritate ita *opales*; *Voluntas Dei nulla ratione à legibus natura sua discedere potest.* Fateor tamen, me nondum esse ita perspicacem, ut videam isthæc consequi; Si Deus fidelis est, ut ut hominum fides fluxa sit, & seipsum abnegare nequit; Ergo Deus est obnoxius legibus. Jactatur etiam trita illa sententia; *Deus sibi ipse est lex.* Quam imperitus valde foret, qui cavillari velit, cum ejus acumen hoc modo sit explicandum; Dei naturam ita perfecte bonam esse, ut nulla lege aut norma, impulsu vè exteriore ad hoc ut recte agat, præter ipsam opus habeat; & isthæc sola normæ & obligationis locû in ipso subeat. Et in hoc præcipue refulcet perfectio divinæ naturæ, quod per eam quidē non possit non recte agere, & tamen quicquid agit liberrime agat; cum in creaturis uniformis modus agendi libertatem vel plane tollat, vel minuere aut circumscribere videatur. Si popularia ad rem, quid facerent, dici quoq; posset, hunc mundum magnam esse civitatem, cujus supremus Rector Deus est. Quemadmodum igitur in civitate Princeps subjectis quidem leges præscribit, ipse autem legibus superior est, ut tamen ultro faciat ea, quæ in ipsius personam possunt cadere; Sic & DEUS creaturis leges fert, ipse legibus superior, ut tamen ultro faciat, quæ majestatem & perfectionem suam decent. *Veltbemii* dissertatio, quam super hoc argumento conscribillaturum se minatus est,

est, in manus meas non pervenit, quæ fortasse an-
 sam præbere posset pluribus ea discutiendi, qui-
 bus divinam majestatem quidam in ordinem re-
 digere laborant. Interim ex *Synopsi* ipsius per-
 spicio, illum conari hanc difficultatem tollere ad-
 hibita distinctione inter obligationem, quæ ex im-
 petu superioris provenit, & eam, quæ ex natura
 ipsius actus resultat. Unde quando Deus obli-
 gari dicitur, sensum esse; *Dari certos actus per se
 & ex sua natura debitas, in genere morum, ut saltem a
 perfectione sue morali Deus hos actus omittere non
 queat.* Enimvero illa obligatio ex natura actus
 nullæ est; neque quævis necessitas agendi ex obli-
 gatione aut jure provenit, cum aliquid etiam ad
 certi quid agendum determinari queat à suæ na-
 turæ conditione; ad quod proprie loquendo obli-
 gatum dici nequit. Nam obligatio in doctrina
 morum proprie dicit necessitatem à superiore al-
 latam in subjecto, cui diversum agendi naturalis
 facultas est. Unde profanum est, jus & obliga-
 tionem, quæ in sua natura subjectionem invol-
 vunt, Divinæ majestati obtrudere; cum quan-
 tumcumque istos terminos ab imperfectione depur-
 rare instituas, nil nisi obligationem & jus impro-
 prie dictum exsculpere inde queas, cujus sensus
 huc tandem redit: Deus propter perfectionem
 suam quædam non potest non agere, & quædam
 propter eandem non potest non omittere. Ubi
 & hoc monendum est, male à *Veltbemio* adpellari
 perfectionem aliquam Dei *moralem*, cum omnes
 perfectiones in Deo sint essentielles, & quantum

mihî constat ex usu omnium philosophorum perfectio moralis vocetur quæ usu, & disciplina adquiritur, & tanquam habitus animo inâzret.

§. 8. Cæterum dum illibatam Dei libertatem asserunt inus, *Schwurzius* pro more suo mentem & verba mea in sinistram detorquere sensum satagit; dum in execrabili suo *Indice* talem mihi thesîn affingit: *Deum, eo quod agens liberrimum est, natura sua legibus ita non teneri, ut hoc vel illud (intellige peccata) agere non possit, affirmatque omnino illa, qua non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere, legemq; sibi ipsi non nisi ex placito esse. p. 133.* Quam diabolicam plane calumniam etsi in *Apologia* mea jam satis castigavi; tamen quia hoc scripto omne malevolorû virus junctim abstergere constitui, pleraq; heic repetere non pigebit. Et quantum scelus priora verba continent, quando ita statui à me mentitur; *Deum natura sua legibus ita non teneri, ut hoc vel illud (nempe peccata) agere non possit.* Quæ sententia in hanc propositionem resolvitur; *Deus potest peccare.* Ast qui verba meæ candide expendit, fateri cogitur, hoc quidem seculo atrociorē calumniam non fuisse auditam. Ita enim sunt verba mea: *Omnimoda libertas, & omnino impeditenti aut defectus nescia in solum Deum. Q. M. cadit, qua tanquam nobilis summo attribueam perfectissima ipsius essentia concipitur. Quæ & ipso nullam circumscriptiōem admittit, & cum omnipotentia est conjuncta. Unde quod Deus quædam non agit, aut non omnia semper agit; illud non est ex defectu*

*defectu libertatis sed ex proprio beneplacito. Ubi sane nemo tam cæcus est, quin videat, per ista quædam non intelligi hoc locò, nec posse intelligi peccata, sed talia, quæ alias salva perfectione divina à DEO agi posse videbantur. Nam de peccatis in verbis immediate sequentibus sermo est; & nemo unquam tantopere deliravit, ut talem quæstionem formaret; An Deus peccet? sed ita quandoque solet quæri; An Deus possit peccare? Manifestum est igitur, in istis meis verbis, quas calumniator ita fœde detorquet, contineri responsionem ad hanc quæstionem tacitam. Cum Deus sit liberrimus & omnipotens, & abyssus ejus potentia & bonitatis nondum sit exhausta, quare tamen quædam non agit, aut non semper agit, quæ alias à perfectione ipsius abhorrere non videntur? Ego heic nihil aliud habeo quod respondeam, quam quod beneplacitum Dei ita ferat; & solam hanc rationem reddere simplicius & in divinam majestatem reverentius duco, quam subtilia commenta adornare, quibus omnipotentia divina in ordinem redigitur, & judicii nostri angustiis circumscribitur. Et hanc rationem niti arbitror non solum sana ratione, sed etiam dictis Scripturæ *Psal. CXV. 3. Ezech. I, 11.* Deinde ulterius dicto loco rationem reddo, quare Deus non possit quædam, nempe peccata, agere. *Quod autem idem quædam non posse agere dicitur, id non provenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, naturali aut morali. sed ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperatum concipimus.* Scilicet quod*

76 DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

quod Deus non posse peccare dicitur, id non est ex impedimento extrinsecus accedente naturali; i. e. vi majore validioris, nec morali, i. e. obligatione à superiore profecta. Neutrum enim cadit in eum, qui superiorem non habet. Sed provenit hoc ex placito seu voluntate rectissima, & quæ convenit Enti maximo & præstantissimo. Ubi quod placiti seu voluntatis Dei, tanquam Entis supremi & perfectissimi, potissimum mentionem fecerim, rationem hanc attuli, quod ubi de libertate Dei sermo est, convenientius videatur ejusdem perfectioni exprimendæ voluntatem, qualis in perfectissimum ens cadere potest, velut principium ipsius actionum assignare. Tum ut ea perfectio, qua Deus peccare non posse intelligitur, cum summa libertate conjuncta exprimeretur, & non pro tali impossibilitate peccandi haberetur, qualis in brutis & rebus inanimatis est, quæ ideo peccare non possunt, quia rationali voluntate destituuntur. Deniq; quia in attributis divinis, quæ ad analogiam facultatum in homine utcumq; solemus concipere, perfectissima unio & velut conspiratio est intelligenda; sic ut voluntas Dei ejusdem magnitudini, præstantiæ, justitiæ, sanctitati, bonitati nunquam repugnare possit, adeoq; illa huic nunquam sit opponenda. *Schwarzium* autem pro more suo verba mea malitiose detorquet hoc modo: *Deus omnia illa, quæ non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placita vel voluntate non agere.* Ubi adparet, pro vocabulo *quodam* ipsum substituisse *omnia*; omisisse quoq; non solum

hanc vocem *otiose* impedimentum, sed & clausulam, quæ maxime ad rem faciebat, quod placitum divinum *mortales ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperatum concipimus*. Sed & non contentus declaratione, quam in *Apologia* mea feceram, odiose vocabula cavillatur; jactans, *idioniam & extensionem divinam unam simpliciter idemq; esse, adeoque de illa ne unio quidem satis recte, nequæ conspiratio aliqua, vel reflexio, vel nescio quæ Dei voluntas ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperata, sed unitas simplicissime dici possit*. At qui si hoc tantum dicerem, me dictionis genus adhibuisse liberius, & quod ad apices formularum superstitiose non adstringeretur in disciplina, ubi theses theologicas proponere haut quidquam infuturum meum fuit; & cum de sinceritate sententia constet vocabula vellicare malignum esse; quis æquus non fateretur, otiose mihi inane litigium moveri? Sed ut huc confugiam opus non est. *Perfectissima unio idem mihi est quod unitas aut identitas*. Qui dicit, in attributis divinis esse perfectissimam *velut conspirationem*, satis indicat, se metaphorica uti locutione, ad exprimendum hunc sensum; inter attributa divina nulla est repugnantia, & Deus non agit, quæ sibi repugnant. De attributis divinis nusquam *reflexionem* dixi, sed ita verba mea sunt *Apolog. p. 8. Si vel maxime essentiam divinam ad modulum nostræ rationis vellemus exigere, quod nempe & ipse, quando actionem, siquam est suscepturus, velut reflexionem faciat super essentia & attributis suis, &c.* Non credo vo-

culas

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

putas si & velut otiose heic esse positas. Sed nec supercilium istius Tenebrionis prohibebit, quo minus dicamus: *DEI voluntas ad magnitudinem & præstantiam ipsius est attemporata*; exprimendo huic sensui; DEUS nunquam vult aliquid, quod ipsius magnitudini & præstantiæ repugnat, seu quo minus Optimus Maximus sit. Hæc enim porro calumniator, iste questus est, quod attributa divina non satis univerim; mox carpit quoque, quod eadem non satis accurate discreverim. *Attributa divina, inquit, formaliter, i. e. juxta modum concipiendi nostrum ita ab se invicem differunt, ut nullo modo confundi, nec v. g. magnitudo & præstantia pro sanctitate & justitia poni, dicique possit, quod voluntas Dei secundum magnitudinem & præstantiam, h. e. infinitatem & majestatem pro illo quod dici debet, secundum sanctitatem & justitiam se moveat.* Atqui inquam magnitudo & præstantia sunt vocabula generaliora, quæ Sapientia, rectitudini, justitia & sanctitati non opponuntur, sed hæc potius includunt. Præstans est, & qui justus, qui rectus, sanctus & sapiens est. Sed nec dubium est, quin cum Deus cælum ac terram crearet, non solum sapientiam, rectitudinem, justitiam & sanctitatem, sed & omnipotentiam ac bonitatem, seu magnitudinem & præstantiam, exhiberet. Denique & illam mihi thesin, falso affingit *Index: Deum sibi ipsi legem non nisi ex piacito esse.* Hæc quippe thesis non solum nullibi in libro meo extat, sed & absurde ac nullo plane sensu concepta

propt. Sed ita dicimus: *In quem sensus interpretandum est illud verbum: DEUS sibi ipse se laetatur.* Quis est sensus ille, qui ex superioribus sicut recte interpretandum acumen hujus dicti? His nempe, quod voluntas Dei, semper se velut moveat, prout magnitudine & praestantia ipsius dignum est, id est, sapientissime & optime, adeoque lege extrinsecus accedente, qua dirigatur, opus non habeat. Verbo quoque notanda est calumnia *Velhemii*, qui fingit *propositionem hanc; Impossibile est Deum mentiri; ex mente sua hanc habere sensum; Deus non vult mentiri.* Sed iste est meus sensus; mentiri repugnat voluntati Dei tanquam Entis perfectissimi, repugnat perfectioni divinae, cum quae voluntas divina semper conspirat, & quidem ut id non proveniat ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, sed ut nihilominus ipsi omnimoda libertas omnis vinculi expers, constet.

§. 9. Vicina hisce sunt, quae malevoli super Imagine DEI movent. Cujus mentio tantum obiter à me injecta fuit, non ut quidquam quod Ecclesiae nostrae de ista tradunt, in dubium revocarem; sed ea duntaxat intentione, ut ostenderem; etsi hominem ad imaginem Dei creatum esse ex sacris literis constet, non ideo tamen justitiam hominibus invicem exercendam, & justitiam Dei essentialem inter se per omnia adaequari. Rationem subjunxi; quia imago Dei est amissa per lapsum, lux autem naturalis & ejus sensus atque cognitio in hominibus adhuc superest. Quamquam

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

quam enim quaedam istius reliquiae remansisse doceantur, inter quas etiam cognitio & sensus legis naturalis refertur; tamen saltem praecipua ejusdem parte destructa, per cujus possessionem homo in statu gratiae constituebatur, longe difficilius perspicere licet, quousque justitia divina & humana sibi invicem respondeant. Sicuti edificio collapso vix ac ne vix quidem de ejusdem cum prototypo convenientia judicare amplius licet, ut rudera quaedam adhuc extant. De cetero parem ob rationem scopo nostro accommodata non est haec propositio: Homo est creatus ad imaginem Dei; quippe quae nec ex solo rationis lumine demonstrari potest, nec ex solo rationis lumine demonstrari potest, nec ex qua rationes praecceptorum legis naturalis perspicue & ad captum omnium gentium derivare licet. Quanquam enim & illud ex naturali lumine constet, quaedam attributa in homine deprehendi, quae itidem in Deo, etsi infinitis modis eminentiora concipiuntur, puta intellectus, voluntas, imperium in alios, et quae intuitu homo aliqualem imaginem Dei referre dici queat etiam illis, qui divinas literas ignorant; tamen quae à Theologis super imagine Dei traduntur, cujus possessio hominem in statu gratiae constituebat, & quae per lapsum amissa homo in statum irae conjectus est, & magnam naturae suae corruptionem sensit, item quae & quales sint istius reliquiae seu rudera, an & quatenus cognitio legis naturalis eo lapsu detrimentum passa sit; dogmata sunt solum rationi incognita, eoque ad nostram disci-

disciplinam parum accommodata, solique Theologia relinquenda. Et sane si quis ex ejusmodi fundamentali propositione præcepta legis naturalis deducere instituat, non poterit non ea consecutio & connexio inevidens videri illis, qui Sacras Scripturas ignorant, aut non admittunt. Si inquam disciplinam juris naturalis ad captum omnium hominum traditurus ita ratiocinari velim; homo est creatus ad imaginem Dei, Ergo parentes sunt honorandi, non mæchandum, non furandum. : neque evidens erit illatio homini Theologorum Christianorum tradita ignorant, nec quomodo ejusdem evidentiam ex aliis ratiociniis eliciat, rationi humanæ facultas suppetit.

§. 10. Deduxit jam nos ordo rerum ad *Dn. Valentini Alberti Professoris Lipsiensis Annotata super H. Grotium*, qui ejus scripti *proamium & protheorian* videtur potissimam opposuisse præfationi Opusculi nostri de *Officiis hominis & civis juxta legem naturalem*. Cujus commenta eo curatius excutientur, quo liquidius ex hisce patebit, quam anxie omnem lapidem moveant veteres magistri, ne dictata & collegia manuscripta detrimenti quid patiantur. Ac in *proamio* quidem queritur, *diabolum in eo totum fuisse, ut philosophiam tam theoreticam, quam practicam, eximia utiq; Dei dona, florentem Papatu corrumpere*. Quod verissime dictum; sed adhi tamen debuerat, id potissimum factum ope sacerdotum; qui ad stabiliendam suam tyrannidem manibus, iisdemq; intricatissimis nugis scholas oppleverunt, quibus districta bona ingenia

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

nia à solidarum rerum investigatione averterentur : & ut homines cæco obsequio à nutu eorundem dependerent, genuinam philosophiam moralem penitus oppreserunt. . . Pergit; *post repurgatam religionem non desisse, diabolum his donis divinis adversus Deum & doctrinas divinas abuti: hinc primum theoreticam philosophiam præliò iniquissimo cum Theologia commissam, ac filla es ses huic contraria.* Quid per hoc prælium intelligat *Alberus*, nondum satis mihi liquet. Nam quæ ab *Hofmanno* quondam in Academia Julia excitabatur liticula, triobolaris erat, non tam ex insigni aliqua diaboli astutia profecta, quam ex morositate viri, Zelo ut multi alii à scientia parum subnixo, agitati; quæ ex exiguo valde strepitu deflagavit. De cætero ut vera philosophia, & ex natura rerum hausta, eique congruens, & Theologia itidem veræ, & ex genuina sacrarum literarum interpretatione desumpta, inter se pugnent, fieri non potest; cum utraque DEI vox sit, qui sibi haut quidquam ipse contradicit. Enimvero si quando vel falsa decreta philosophorum cum veris dogmatibus Theologicis, vel verâ scita philosophica cū falsis Theologorū commentis, aut pravis Scripturarū interpretationibus, vel utriusq; falsa inter se committuntur, id vitio hominum contingit, nec ideo nativa amicitia inter eas disciplinas dissolvitur. Neq; vero cordatus philosophus, si qua viderit dogmata in vera Theologia ex genuina Scripturarum interpretatione adstructa supra captum humanæ rationis, & communis

philos

philosophiæ regulas asurgere, eo nomine ista in-
indubium revocabit; cum & hoc sana philosophia
doceat, Deum posse facere supra quam homines
capere possumus, neque rationē nostram potentiaē
divinæ esse mensuram. Pergit; cum è philosophiæ
practica nostro seculo doctrina de jure natura & gentium
enucleatius proponeretur, hæc ut orthodoxa fidei
adversæ crederet, maximopere laboravit diabolus. Es-
jus effecti si hic est sensus; diabolum id maximopere
laborasse, ut libro meo de Jure naturæ & gentium
errores contra orthodoxam religionē attingeret,
eoque nomine ego fructu exhausti laboris exciderē;
tunc fateor nihil verius potuisse dici. Sed quia
tam æquum pro me judicium à Scherzeri affine vix
sperare licet, credere cogimur alium sensum ipsi
præ oculis fuisse; qui nobis, ut mollissime dicam,
à viro cordato plane alienus videtur. Equidem
id sine dubio ad artes regni tenebrarum pertinet,
moralia dogmata nullis subhixa fundamentis
mordicus retinere; falsis & perniciosis traditis ge-
nuinam politicam corrumpere; vastis & intrica-
tis voluminibus de justitia & jure, nec non com-
mentitiis casibus conscientiaē actionū humanarum
regulas certas, solidas, & perspicuas obruere, ani-
mosque hominum inter ancipitia velut natantes
ab hominum suis commodis velificantium nutu
suspendere; probabilitatē denique etiam probiori-
bus Pontificiorum detestatam comminisci. Ad isthæc
arcana status regni istius dissipanda, inter alios fi-
nes pertinet opera eorū, qui hoc seculo doctrinam
juris naturæ & gentium, alta hætenus caligine se-
pultam, eruere, & in justam disciplinam redigere,

laborarunt. Ubi tamen contigit, ut qui cæteris omnibus viam præivit *Grotius*, intempestive & præter necessitatem quædam subinde adspiceret, quæ à scitis nostrarum Ecclesiarum abirent, eoque nomine passim à nostris notaretur. Hæc ipsa tamen cum ad disciplinam juris naturalis non spectent, eam neque corrumpunt, neque ut eadem orthodoxæ fidei adversa evadat efficiunt. Sicuti frumentum admixtis paleis haut quidquam corrumpitur, sed nativam utique retinet indolem; quæ tamen usui humano sit idoneum, paleas separari abs se desiderat. Eodem modo uti disciplina juris naturalis heterogena abs se removeri flagitat. Sic & *Hobbesius* præter commenta circa religionem, ex hypothesi Epicuræ, & dum à democraticis hominibus nimis in diversa nitens in alterum extremum impingit, itidem non pauca aliena aut falsa sanctissimæ disciplinæ admiscuit. Sed num ideo jus naturale orthodoxæ fidei adversum evasit? Num ideo error artificis ipsi arti est imputandus? Num aurum ideo naturam suam amisit propter admixtas scorias, aut sequiora metalla, quæ artifici perito separare in proclivi est? Multo minus sanctitati hujus disciplinæ quid decedit, si quædam meorum scriptorum loca ab imperitis aut malevolis hominibus per calumnias male habita sunt. Quemadmodum igitur jus naturale & gentium isti criminationi Albertinæ, quod nempe orthodoxæ fidei adversum evaserit, quam efficacissime contradicit, eaque summam sibi injuriam inferri protestatur: ita ut ab omnibus calum-

niis

niis deinceps immune sit, & nativa pulcritudine exsplendescere queat, hoc desiderat, hoc contendit, hoc flagitat, ut nihil heterogenei deinceps sibi admisceatur, ac imprimis ut extra controversias Theologicas subducatur, ne bellis non suis implicitum laceretur. Utq; adeo ea disciplina ex nativis principiis extracta & deducta domesticis tantum dogmatibus exurgat, alienis præliis arenam præbere ne cogatur; & omnibus amicis uti queat, quæ leges amicitiae & pacis omnibus inculcare satagit.

§. 11. Inde exponit *Albertus*, qua via ipse tanto malo mederi constituerit, ut nempe jus naturæ cum orthodoxa fide in gratiam reduceret. Ei fini conducere judicat. 1. *Ut disciplina Juris naturæ & gentium studiosa juventuti maxime commendetur & inculcetur.* Addiderim: & ego; eidem sancte confirmandû, quam bonæ fragis eam inde traxerunt, quam ex affinis sui *Aurifodinis, Manualibus, Opere Pretiis Orientalibus & Occidentalibus*, ipsoq; quo nominato *Priscianus* semper ringitur; *Vademecum.* 2. *Grotium manibus juventutis extorqueri nec posse nec debere.* Valde obesa vero naris oporteret esse, qui deprehendere non posset, hoc axioma id agi, ut juvenus à meis scriptis arceatur. Ast si *Albertus* nosset, quam parum mea interfit, an ab istis hominibus mea legantur, minus anxie dictatis & collegiis suis *Velthemisig;* manuscriptis metueret. Quicquid tamen de meis libris fiat, id salva veneratione, qua Grotianum ingenium opusq; prosequor, dicere mihi fas est; cum *Grotium*

maxime præstabilem quidem operam in jure natura eruendo & digerendo posuerit, ut tamen neque omnia, quæ ad eam disciplinam pertinent, attigerit, aut plene satis deduxerit, neque in justæ formam artis id jus disposuerit, & præter admixta multa heterodoxa materiam de bello fusius tractaverit, quam in generali disciplina requirebatur: nihil sane causæ adparet, quo minus & possit & debeat juvenus disciplinam istam ex aliis autoribus haurire. Qui tamen omnes cum non possint non subinde lectores ad *Grotium*, tanquam qui primus glaciem hæc frægerit, remittere, huic semper honos atq; existimatio sua salva constabit. Revera igitur institutum *Alberti* hunc producere effectum est idoneum, ut disciplina juris naturalis nunquam ad plenam perfectionem adfurgere queat; utq; adeo ex *Grotio* novus quidam Magister Sententiarum evadat, qui à variis vario modo frustulatis concisus, evisceratus, extorsuatus, ac diversi coloribus velut jusculis commentariorum, notarum, observantiorum, animadversionum, compendiorum, tabellarum, & analyseon per quicquid, atqui, ergo (quod pedanticissimum ferculum est,) perfusus atq; adornatus juventuti proponatur; cui hæc persuasio animo sit infixæ, apicem scientiæ hujus sese attigisse, si textum Grotianum utcunq; intelligat. Sicuti postquam scholæ Aristotelem in oraculi vicem adorare cœpissent, exinde omnis philosophantium labor circa consarcinandos commentarios in Aristotelem absumtus fuit; & nisi hoc demum seculo egregia quædam ingenia, istud servitiû eierare ausa fuissent, per octodecim

amplius secula adhuc solida rerū scientia ne latum quidem unguem promovisset 3. *Grotii libros in compendium orthodoxū redigendos, in quo vera ejus doctrina ex hypothesebus orthodoxie deducantur, falsa cum fundamentis suis evertantur.* Atqui jam dudum D. Jo. Andreas Osiander omnia, quæ religioni orthodoxæ adversantur, accuratissime notavit, ut hoc quidem sine compendio novo opus non sit. Et cum errores *Grotii* libris *de jure B. & P.* adspersi circa materias versentur, quæ ad generalem juris naturalis disciplinā non spectant, quid opus est compendia in primis sectanti istos errores velut monumentū aliquod aut partem disciplinæ retinere; cum sufficiat, eos simpliciter separari, & silentio præteriri. Sic sane agricolæ paleas una cū frumento puro haut quidquam in granaria recondunt. Si ubi abs coquo cibus sordes aut pili sint admixti, hi non solent in peculiari patina apponi; sed simul & semel abjiciuntur. Sanè ubi semel error aliquis ex fundamento fuerit destructus, non opus est ejusdem semper deinceps mentionem fieri, ubi vera sententia traditur: cum thesi semper adjungere anti thesin nihil aliud sit, quam disciplinas sordium mole reddere turgidas. Sicut nemo Grammaticorū judicavit, omnes solæcisticos, qui unquā contra veram dicendi rationē admisisunt, in lexicis esse annotandos; non magis quam Mathematici operæ pretiū ducunt, omnes falsas operationes & parologismos, dum veras operationes & ratiocinia tradunt, simul memorare. Et unica via est, ut cōpendiis ejusmodi & notis in æternum

carere possumus, disciplinam juris naturalis ex sola ratione deducere, & nihil eidem, quod in Theologia controversum est, admiscere. In primis autem nova plane & mira creatura est *Compendium Juris Naturæ & Gentium Orthodoxum*, quod nobis intra paucos annos centum & amplius alia compendia parturiet, omnia orthodoxiæ nomine superbientia, sed inter quæ tamen mira sit discordia, & quorum quodlibet cæteris hæresin aut schisma objiciat, æterniq; ignis pœnas minitetur. Neminis quippe ignotum est, quamlibet ex partibus, in quas Christianismus discissus est, sibi orthodoxiæ dignationem vindicare, cæteras omnes hæreseos aut schismatis arcessere. Postquæ ergo nostræ Ecclesiæ Albertinum compendium unanimi consensu receperunt, sine dubio peculiari compendio illi opus habebunt, quos vulgo *Syncretistas* vocant; Eos quippe communi secum libro *Symbolico* uti nolet *Schwarzius*, qui *Petro Winstupio* Scaniæ Episcopo atrocissimi flagitii, loco, & tanquam certissimum argumentum heterodoxiæ exprobat, quod hic quondam in *Georgii Calixti* laudem epigramma composuerat. Cum porro cæteræ Christianorum sectæ deterioris nolint esse conditionis, singulæ proprium sibi compendium vindicabunt. Eandem sibi licentiam deinceps assumant Mahummedani, & ipsi in sectas divisi; ac demum varia Gentilium genera per utramq; Indiam sparsa. Transibit dein hoc exemplum ad alias disciplinas, ut mox quoque habituri simus arithmeticam, & geometriam, & astronomiam, & logicam, & phy-

& physicam, & medicinam, & metaphysicam orthodoxam. *Nicolanus* quoq; *Beckmannus* alto deinceps supercilio quicquid est Jctorum gentilium, ac Pontificiæ, Calvinianæq; religioni additorum despiciet, utpote *Gesenii* fraterculus atq; ocellus. Ciceronis quoq; latinitas & Martialis poesis longe infra *Petri Winstrupii* pedes abjecta jacebit, quippe cujus humeris ex *Gesenii* elogio Atlas Ecclesiæ incumbit. Atqui nemini sano hactenus in mentem venit, disciplinas, è lumine rationis provenientes, partibus illis involvere, in quas res Christiana lacerata est. Et imprimis disciplina juris gentium hoc commento appendix Theologiæ fieri constanter abnuat. Nam si hypotheses istæ, ex quibus jus suum orthodoxum deducere vult *Albertus*, verbo Dei revelato structæ sunt, non magis hoc jus ad regendas omnium gentium inter se actiones idoneum erit, quam istæ hoc momento in unam circa sacra sententiam conspirabunt. Quod si autem sanæ rationi inmituntur illæ hypotheses, scire velim, ex quo privilegio sibi hoc arroget *Albertus*, ut ipse ratione melius quam cæteri omnes usus judicari debeat. Enimvero respuunt in istas partes distrahi disciplinæ philosophicæ, inter quas & nostra suum profitetur nomen, quæ ad omnes æque homines citra discrimen religionis spectant, & non aliud principium, normamvé aliam exigunt præter rerum naturam, & lumen sanæ rationis; huic quod congruit, verum, quod adversatur, falsum adpellatur: orthodoxiæ & heterodoxiæ vocabula

solis Theologis relinquuntur. Credat quoq; *Albertus*, non omnes homines ita stupidos esse, quin animadvertant, hoc strategemate ipsum dictatis suis irrefragabilem auctoritatem conciliatum ire, dum sub orthodoxiæ nomine eadem venditat. Hoc quippe concessio, velut hæreticum & veneno infectum proscribetur, quicquid ab istis discrepaverit. Et cum non exiguam nostræ disciplinæ partem constituat politica architectonica, eodem obtentu isti homines dictatoriam sibi circa hujus dogmata auctoritatem arrogabunt. Quod quam non usq; adeo tutum sit summis imperantibus civilibus, & præteritorum seculorum & hujus nostri funestissima exempla docent.

§. 12. In *protheoria* deinde *Albertus* certas hypotheses ponit, cui orthodoxum jus naturale sit superstruendum. Inter quas prima est: *Fons à quo à Christianis pura juris natura notitia hauriri potest & debet, est orthodoxa doctrina de statu integritatis. In hoc enim habuit homo imaginem DEI, inter cujus reliquias est Jus Natura. Hujus igitur cognitio ab illa non minus ac existentia dependet.* Ubi observandum, hanc hypothesis illis tantum quadrare, quibus jus naturale pars articuli de Lege in Theologia constituitur. Verum cum nobis jus naturæ & gentium hoc sine tractetur, ut sit regula actionum & negotiorum inter omnes homines non quæ Christiani, sed quæ homines sunt; & vero illa hypothesis hominibus ut talibus sit ignorata: igitur absurdum est

est Christianis dare peculiare principium ejus juris, quod ipsis commune cum aliis etiam non Christianis esse debet; & cui si unice inniti velint Christiani, idem jus apud alios non Christianos adversus se inutile & inefficax facient. Qui uti doctrinam de imagine Dei ignorant; ita & jus ei fundamento innixum adspernabuntur. Quod si igitur usus hujus juris debet esse universalis, idem ex principio, quod ab omnibus hominibus qua talibus admittitur, nempe ex rationibus, ex inspecta rerum & hominum natura collectis, est derivandum. Deinde cum status integritatis actu inter duos tantum homines, & ad tempus valde exiguum extiterit, jus autem naturæ & gentium jam in genere humano multiplicato & in varias civitates digesto, multisque institutis exulto usum obtineat; non adparet, quomodo pauca illa, quæ de illo statu in divinis literis habentur, & inter quæ de jure naturæ & gentium mentio non fit, jam norma esse queant actionum, quæ in genere humano certum regimen desiderant: cum ex divinis literis demonstrari non possit, eandem faciem & dispositionem generis humani, eadem instituta, eadem negotiorum genera futura fuisse, hominibus in statu innocentiae multiplicatis, quæ nunc deprehenduntur. Quæ enim super hac re disputantur, nulla solida demonstratione, sed probabilibus tantum conjecturis nituntur, quibus quisq; ex suo ingenio fidem addit, demitve. Præterea assertio hæc; *jus naturæ est inter reliquias imaginis divinæ*

divina, in sacris literis totidem verbis non extat, sed à Theologis recepta est ex hac ratione, quod cognitio de agendis aut fugiendis, quæ homini in statu integritatis perfecta aderat, etiam post lapsum jam superfit, etsi non omnibus numeris absoluta. Circa quam assertionem id duntaxat fuerit monendum; pari ratione dici posse v. g. arithmetica, geometria, physica, & alias scientias esse reliquias imaginis divinæ. Nam dubitare fas non est, quin facultas numerandi & mensurandi homini in statu integritatis adfuerit, quæ nunc, etsi cum difficultate & obscuritate conjuncta, in nobis deprehenditur. Nemo tamen ideo dixerit; fontem, è quo Christianis pura arithmetica, geometria aut physica notitia hauriri potest ac debet, esse doctrinam orthodoxam de statu integritatis. Nam *Albertus* utiq; n. 2. reliquias divinæ imaginis etiam in principiis theoreticis consistere dicit. Igitur si non alia ratione jus naturæ & gentium à Christianis tractari & demonstrari debet, quàm *Albertus* postulat, intra angustos valde terminos ejus autoritas & usus compingetur, nec amplius idem erit jus gentium, universo generi humano commune, sed paucorum magistrorum, qui invidia adversus recentiorum opera suis collegiis manuscriptis apud imperitos juvenes hoc obtentu sanctimoniam circumponere fatagunt. Nam quod omnes Ecclesiis nostris additi in Albertinum commentum juraturi sint, vehementer dubito.

§. 13. Quamquam autem fundamento convulso tota quæ superstruitur machina ultro collapsatur; visum est tamen carptim quadam annotare, qua *Albertus* rem acutetigisse non videtur. Et quidem n. 4. ita tradit: *Cum omnes reliquæ imaginis divinæ, inter quas etiam est jus natura, sine in nobis corrupta, mirum non est, si corrupte tradentur; nisi memores simus & studiosi pristinae integritatis, quantum facit ad partem in statu corruptionis.* Hæc id quidem nobis extra dubium est, non in voluntate solum nostra corruptionem deprehendi, sed & in intellectu, ubi non solum, ni peculiaris Dei gratia accedat, cæci plane sumus circa dispendenda divina, quantum ea ad Deum nobis propitiandum faciunt; quin & circa alias scientias in nobis sentiri, hebetudinem, torporem, hæsitationem, & facillimum in errores prolapsum. Sed id cum primis in questione est, an, quod ab *Alberto* proponitur medium sit idoneum ad declinandos errores in scientiis humanis; nempe ut recurremus ad statum integritatis, & considerata, quæ ibi erat, scientiarum perfectione & rectitudine, defectus atq; errores statum corruptionis comitantes corrigamus. Quam quidem methodum supplendi aut corrigendi disciplinas nemo, quantum mihi constat, ex philosophis Christianis hætenus commendavit, aut insignem ejusdem usum ostendere potuit. Neq; est quod quis objiciat, præcepta legis naturalis in Sacra Scriptura contineri, aliarum disciplinarum dogmata non item. Nam id duntaxat ex *Alberto*, quasi verim

num

nū admittat v. g. in arithmetica, geometria, astronomia, aliisque scientiis certa & extra dubitationis aleam posita dogmata dati ope solius naturalis rationis, & citra subsidium divinarum literarum inventa? Si ansuit, (quod, ni omnis ratio ipsum fugiat, sine dubio facturus est,) tunc sane nulla adparet causa, quare jus naturæ & gentium non æque firmiter, ac cæteræ scientiæ, possit deduci ex axiomatibus, & observationibus iudicio ipsorum sensuum comprobatis; adeoque quare Christiani juris naturæ & gentium doctores magis necessum habeant ad statum integritatis confugere, quo dogmata sua in justam rectitudinem & certitudinem redigant, quam Christiani arithmetici, geometræ, optici, astronomi, physici, medici. Aut enim aliquid rectitudinis in hujusmodi scientiis rationi supererit, aut omne id, quod philosophari vocamus, inane quid & nugatorium erit.

§. 14. Nihil autem plane ad rem facit, quod *Albertus* n. 5. adducit exemplum *Grotii*, qui l. 2. c. 8. §. 2. circa statum primorum hominum à sententia orthodoxorum abeuntia tradiderat. Nam contra cum de isthoc statu ex solis divinis literis constet, vel solo hoc exemplo adparet, quantis disputationum verticibus jus naturale implicandum sit, si methodo *Albertinæ* insistere velimus, propter discrepantem inter Christianos S. Scripturæ interpretationem. Cum contra omnis ejusmodi litium materia præscindatur, si doctrinam de statu integritatis Theologiæ propriam unice relinquamus.

& in disciplina juris naturalis præsentem duntaxat hominis conditionem, quam etiam sensus jam nostris percipiunt, consideremus. Sed & quod ipse *Albertus* n. 7. monet, ligantes inter Theologiam & Philosophiam positos ne moveamus, & simus philosophi, simus quoque Christiani, ut tamen ideo peculiariter philosophiam Christianam ne commiscamus. Nam philosopho ut sit Christianus aut gentilis, orthodoxus aut heterodoxus, æque accidit, atque eidem accidit, ut sit Germanus, aut Gallus aut Anglus; aut uti Musico contingit barbato aut imberbi esse. Nec ideo tamen vera philosophia magis religione, aut natione, quam Musica barbitio distinguitur. Sane multa novit philosophus, qui idem Christianus est, quæ philosophus non Christianus ignorat: novit etiam Christianus, qui idem philosophus est, quæ Christianus non philosophus ignorat. Sed non ideo minus bonus Christianus erit, qui non est philosophus; aut Archimedes ideo minus bonus mathematicus, quia non Christianus. Equidem ubi, quæ à Philosopho operatione rationis sciuntur, in divinis quoque literis traduntur, ex ea conspersione tradita philosophica mire illustrari certum est. Sed si divinae literæ quæ tradant, ad quod ratio plane nequit pertingere, nescio quid theorematum inde elicere queat philosophus, præsertim ubi in ea præsupposita, quæ *Albertus* philosopho Christiano à Theologo. n. 8. mutuanda scribit, omnes Christiani non conspiciunt, sed in varias interpretationes distrahantur. Transibit quippe ea discordia in theses philosophorum inde eliciendas, quam philosopho ut tali componere impossibile erit; eoque ex ista

mixtu-

96 DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

mixtura Theologiae nihil lucrabitur philosophus præter lites inextricabiles. Sed quod exempli causa adfert *Albertus*, quod per propositiones illas inusitatas, personales & sacramentales, locupletior reddatur Logica, non adparet. Nam quod inusitatz illaz vocentur, id inde est, quod ratio humana capere nequeat connexionem subjecti & prædicati; de qua pronunciare, recte an secus se habeat, non ad Logicam spectat, sed ad Theologiam. Ex quo sane quæ peculiariora sibi formare theorematum possit ars Logica non video. Cum enim Logicus qua talis tantum sollicitus esse debeat de formali velut structura propositionum, earumque conjunctione aut disjunctione ad eliciendam formalem consequentiam: igitur ipse ut talis non est in materialem quasi veritatem propositionum inquirere. Eoque Logico ut tali propter quasdam propositiones Theologicas, caput humanum superantes, non magis opus est nosse doctrinam de unione personali & sacramentali, quam eidem opus est nosse medicinam propter hanc propositionem; Rhabarbarum habet vim purgandi, sanguis movetur in circulum. Alias enim confusio fieret omnium disciplinarum & eodem jure Grammatico ut tali noscendæ forent omnes essentia, quia ille vocabula & phrasas suppeditat formandis enunciationibus. Sic neque dogma illud de aquis supracælestibus, quod secundo loco adfert *Albertus*, physicam multum videtur locupletare. Præterquam enim quod non omnes Christiani loca Scripturæ, ubi earum mentio

tio

tio fit, eodem modo interpretentur, quæ lis antequam composita sit, dubium erit, quis ipsis locus in systemate mundi assignari debeat: etiam assumpta interpretatione plerorumq; nostratum, Theologorum, non parum difficultatis istæ aquæ dabunt. Nam manifestum est omnes istos, qui hanc interpretationem amplexi sunt, systema Ptolomaicum, & orbes illos veterum reales supposuisse, quorum uni quicquid est stellarum præter Planetas affixum sit. Cum autem recentiorum observationes diversam plane systematis mundani faciem deprehenderint, non adeo in proclivi erit iisdem idoneum locum ultra omnes mundanos vertices attribuere. Quicquid hujus tamen sit, tum illæ aquæ insensus hætenus non incurrerint, & nulla super iisdem extent phænomena, physico sane Christiano nihil de hisce dicendum restat, quam neque de istis omnium Christianorum interpretationem conspirare, neq; ope sensuum, quidquam de istis hucusq; deprehendi potuisse.

Si 15. Inde n. 9. novum nos modum, quo a revelatione status integri in doctrina de jure natura abstrahendum sit docere aggreditur Albertus. Nimirum eum à Christiano philosopho exacte cognoscendum, sed cognitum non proponendum, sed tantum præsupponendum esse, ut in iis, quæ sui fori sunt, procedat rectius & tutius. Enimvero ejusmodi modus abstrahendi hætenus in philosophia inauditus fuit, ut abstrahere idem sit, quod ex alia disciplina tanquam ibi demonstratum præsupponere, & citra ulteriorem disquisitionem assumere

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

ei; ulterius theorematum superstruere. Qui enim circa certum negotium ab aliqua cognitione abstrahit, is eam sibi plane non attendit, & gerit se non aliter, ac si de ista plane sibi nihil constaret, eoque ex aliis principiis sua dogmata deducit. Qui autem aliquid præsupponit, is licet eo loco circa idem demonstrandum non sit sollicitus, id tamen semper præ oculis habet, suaque dogmata ad idem semper refert. Sicuti nemo unquam tam absurdus fuit, ut diceret, v. g. opticum aut astronomum à theorematibus geometricis abstrahere, qui eadem præsupponit, & suas propositiones iisdem superstruit. Unde nostra sententia est; posse jus naturale demonstrari, posse se huic disciplinæ suam constare integritatem, in promptu eidem esse domestica principia, aut quæ saltem à Theologia non dependeant; licet quis plane ignoret statum integritatis, aut cognitum non præsupponat. Eoque philosopho, qui idem Christianus est, doctrinam de statu integritatis utique cognoscenda est, sed hoc duntaxat fine, ut articulos fidei suæ plene teneat: non autem ad hoc, ut philosophetur, ut disciplinam juris naturæ & gentium adornet universalem, & quæ ad captum omnium hominum sit, atque controversias super peculiari cultu divino transcendat. Sicut v. g. medicus Christianus nosse quidem debet, mortem & quicquid morborum homines infestat, stipendium peccati esse, adeoque à statu integritatis

gritatis abfuisse, sed ut tamen hanc notitiam in nulla parte medicinæ præsupponat. Manifestum præterea est hoc novo abstrahendi modo nostram disciplinam Theologorum controversiis implicari, & velut tributariam horum imperio subjici, sic ut ejusdem doctoribus nihil aliud relinquatur, quam *Scherzeri* alicujus, aut *Schwarzii*, aut *Gesæni* dictata & collegia manuscripta adorare, & anxia voce imitari tanquam oracula eorum, qui supremum jus vitæ & necis in nos habeant. Quo quidem bonis & erectis ingenii nihil acerbius accidere possit. Denique hac, quam *Albertus* commendat, via nihil aliud quam theologia moralis producitur; cui quidem status integritatis necessario præsupponendus. Verum hac morali theologiâ nostrâ disciplina longe latior, & magis universalis est, domesticis principiis innixa, ac tradens officia hominum & regulas expediendorum negotiorum, quæ ex peculiari religione, aut voluntate imperantium civilium haut promanant. Eoque si quod detur officium, quod ex nostra disciplina deduci nequeat, id ex theologia morali aut jurisprudentia civili est derivandum. Sic ut revera ubi jus naturæ & gentium deficit, ibi theologia moralis & jus civile incipiat. Est autem plane absurdum disciplinam magis universalem hypotheseo disciplinæ minus abstractæ superstruere. Cum hic nativus ordo disciplinarum sit, ut generales & simpliciores præcedant, particulares & compositæ sequantur, & hæc illas, non vice versa,

præsupponant. Quemadmodum etiam theologia naturalis, quam aliqui etiam ad jus naturale referunt, ordine & natura prior est theologia revelata, & hæc illam, non illa hanc præsupponit; quatenus autem illa ad finem hominis non pertingit, hæc supplet. Et prius utique quis homo, quam Christianus esse concipitur. Homines quippe nascuntur, Christiani fiunt, adeoque & officia hominis ut talis, quam Christiani, prout hæc aliquid istis superaddunt, priora concipiuntur. Atque inde *araldus* est, disciplinam, quæ de officiis hominis ut talis tradit, hypothesebus discipline, quæ de officiis Christiani ut talis agit, superstruere.

§. 16. Pronunciat deinde *Albertus* ex nova sua abstractione hominem in disciplina juris naturalis concipiendum esse non alium, quam sub initium fuit; non ut orbis indigenam, aut terræ filium; non ut casu in illum projectum; sed ut integrum, & ad imaginem Dei creatum. Ubi observandum, omnino quidem hominem ut integrum creatum esse concipiendum, si quis methodo Albertine iussit vellet, quippe ex qua revera nihil aliud quam theologia moralis provenire apta est. Sed in disciplina juris naturalis universalis, & quæ peculiarem cultum divini Numinis transcendit, quam nos adornatum vivimus, plane non necessum est certi & definiti quid super originibus generis humani asserere; sed ea res ibidem in medio potest relinqui, tanquam quaestio historica & facti, quam sola ratiocinatione, aut ex observa-

tionem

tione naturæ rerum & hominis nunc asequi im-
 possibile est. Quando autem in disciplina juris
 naturalis occupatifumus circa demonstrationem
 hujus propositionis: status hominis sibi soli reli-
 cti, absq; auxilio aliorum hominum est miserr-
 rimus: ad majorem ejus illustrationem dicimus,
 huic propositioni suam constare veritatē, quam-
 cunq; quis originem generis humani velit præ-
 supponere, quatenus quidem ex sola ratione jam
 colligere licet. (Nam notitiā de veris humani
 generis originibus, & primæva felicitate solis Sa-
 cris literis debemus.) Adeoq; in nostra discipli-
 na super veris generis humani originibus nihil
 certi aut definiti asseritur; sed tantum hoc ad-
 struitur, hominem sibi soli relictum fore miserr-
 mum, quamcunq; quis ductu solius rationis opi-
 nionem de prima hominis origine concipiat, sin-
 gatvè. Conferatur si placet §. 4. *dissertat. nostra
 de statu hominum naturali.* Ubi & hoc obiter mo-
 nendum, de suo affinxisse mihi *Albertum* hoc vo-
 cabulum; homo non ut *casu* in mundum proje-
 ctus concipiendus est. Nam id quidem d. l. in
 meo libro non extat; & revera absurdum est so-
 lam rationem sequenti concipere hominem casu
 in mundum projectum: sed dico *ut cunq;* seu *un-
 decunq;* projectum, ut significarem. me hoc loco ve-
 ras origines generis in medio relinquere, ac thesi
 meæ veritatem constare, qualescunq; demum sin-
 gantur. Ratio autem quam dictato suo *Albertus*
 subjungit, nihili est. *Id autem* inquit, *nunc ex ea
 ratione fieri debet, quia homini jus natura non aliter
 inest.*

inest, quam prout reliquias imaginis divinae ex statu integritatis in nos traductas possidet. Nam hæc ratio non tantum in jus naturæ quadrat, sed & in quasvis alias scientias rationi superstructas. Æque enim arithmetica & geometria, aliæq; scientiæ dici possunt esse ex reliquiis imaginis divinae, ex statu integritatis in nos traductis. Neque ideo tamen in hisce scientiis homo necessario in statu integritatis est concipiendus. Alia porro est consideratio humanæ conditionis theologica; alia philosophica, quatenus ab illa cognitione abstrahit, quæ ex peculiari revelatione divinarum literarum profluit. Juxta priorem considerationem jus naturæ eo modo æstimatur, prout *Albertus* vult. Philosophus autem id tantum respicit, quomodo in præsens illa se habeat, non considerato an olim ea aliter se habuerit. Exemplo res fiet clarior. Prodigio ex dissipato amplissimo patrimonio mille aurei adhuc supersunt, Ex hac sorte deinceps se sustentare, prodigendi sine facto, instituit. Hic ut intelligat, quantum ex hac summa lucrari possit, & quousq; redditus inde provenientes pertingant, non opus est, ut eam summam consideret tanquam reliquias magni patrimonii, & quotam partem illius hæc faciat: sed simpliciter spectat, quanta ea in præsens sit. Ast ubi idem ad rationes reddendas sit vocandus, omnino totum patrimonium, quantum id ab initio fuit, & quid nunc restet, considerandum est. Eodem modo philosophus est sollicitus, quousq; rationis lumen, quod in præsens penes hominem invenitur,

tur; pertingere queat. Sed Theologus, cujus est dispicere, quomodo homo rationes suas Deo ad probare possit, considerare utiq; debet, quanta fors ab initio homini divinitus fuerit credita, quantum hic postea sua culpa decoxerit, quid res mediis ad reliquatoris pœnam declinandam sit adhibendum.

§. 7. Impugnat deinceps *Albertus*, quod ego asserueram, in disciplina juris naturalis hominem nunc considerari, prout ejus natura est corrupta, & multis pravis cupidinibus scatens; addita ratione planissima, quod status integritatis soli rationi sit incognitus; cum tamen ex illa unice nostra disciplina fuerit extruenda, quo foret ad captum totius humani generis. Ubi & hoc patet, corruptionem humani generis haud quidquam præsupponi tanquam normam juris, sed tanquam affectionem subjecti, quæ lege naturali compescenda, & emendanda sit. Contra *Albertus* pertendit, necessarium omnino esse, ut omnes nationes utantur jure universali, quod ad principia Theologiæ in nostris Ecclesiis recepta sit adaptatum, Ac n. II. quidem fatetur, non pauca juris naturalis præcepta usq; adeo ad hominem corruptum respicere, ut in hominem integrum plane cadere nequeant. v. g. facilem esse ad condonandas injurias, subvenire miseris. Adde & ego, si quis accurate velit evolve-
re totum Systema juris naturalis & gentium, deprehendet longe maximam ejus partem in hominem integrum, prout ejus conditio à nostris Theologis designatur, non cadere. Mox

tamen n. 12. consulit sibi distinctiuncula inter *principium & objectum* juris naturalis; quasi status integer sit principium ejusmodi axiomatum aut præceptorum, quæ tantum in statu corrupto intelligi possunt; corruptus autem status sit tantummodo eorundem præceptorum objectum. Quam distinctionem credo juvenes imperitos magno profecutos applausu, utpote quibus illæ subtilitates quam maxime solent esse admirationi, quæ obscuritate sua rebus in se perspicuis maximas tenebras offundunt. Etsi statim n. 13. eandem popularibus verbis proponat; *Dei providentia*, inquit, *& benignitate fieri, ut post lapsum inter reliquias imaginis divinæ nobis ea cernantur principia practica, quæ non tantum in eodem genere actionis moralis etsi in minore gradu hodie possunt observari, sed & ad eas actiones, quæ statui corrupto sunt propria, in eodem valore extendi.* Id est, in statu integro extiterunt axiomata, quæ nunc in statu corrupto ut tali sequenda sunt. Atqui heic quæri potest, utrum ista axiomata homini in statu integro actu inhæserint, ita ut v. g. actu intellexerit, quibus modis hominum egestati foret succurrendum, qua ratione in defunctorum bona succedendum, quæ tutoribus adversus pupillos obligatio, quæ forma judiciorum, quæ ratio pœnas exigendi, quæ bellorum, quæ fœderum jura; antequam egestas, mors, delictum; pœna, bellum in genus humanum caderet: an vero illa axiomata demum post lapsum in animis hominum enasci cœperint. Utrumvis asserere velis, rem non exiguis

quis implicitam tenebris deprehendes. Ast ex nostra mente planissimum est dicere; sicuti homini integro ex contemplatione naturæ suæ ratione regulas officii, quod in eam conditionem cadere poterat, suggestit: ita ratio homini corrupto itidem ex contemplatione naturæ & conditionis suæ officia illi conditioni necessaria suggerit. Pergit *Albertus* n. 14. *Statum integrum à Christiano cognitum fieri nonnam status corrupti, seu ex orthodoxa illius cognitione resurgere in homine sana ratione usque dictamina non pauca, quæ ad observandas & confirmandas reliquias imaginis divinæ, nec non ad recuperandam perfectiorem moralem, quantum vixibus naturalibus fieri potest, nos abstringunt. Et ex hac causa inter præcepta juris naturalis sunt referenda.* Ubi moneo, vix satis sibi heic constare *Albertum*. Nam nuper dixerat, talia axiomata nobis post lapsum committi, quæ nunc apud *Christianos* ex cognitione status integri resultare pronunciat. Hæc duo quippe diversissima sunt. Nam quod conascitur, omnibus hominibus ut talibus adest: sed quod resultat ex cognitione status *Christianis* tantum noti, id in *Christianos* duntaxat cadit. Quo igitur jure regentur, qui articulum fidei *Christianæ* de statu integro ignorant aut agnoscere renuunt?

§. 18. Exinde patet, frustra operam ab *Alberto* sumi, quando vim obligativam status integri ad jus natura hodie refert vel formaliter vel naturaliter. Nam uti hoc quidam certum est, quod omnia præcepta legis naturalis, quæ hominem in statu

G 5

integro

integro obligabant, eundem quoque in statu corrupto obligent: ita illa præcepta, quæ non nisi in corruptum statum cadere possunt, ad integrum statum tanquam normam referri, aut per extensionem quandam provenire, citra idoneam probationem, & inepte dicitur. Perinde ac si quis dicere velit, regulas curandi morbos per extensionem quandam ex dicta sani hominis provenisse; aut dictam febricitantis ad dictam sani hominis normaliter referri. Qua methodo an multum lucis accessurum sit medicinæ, Æsculapii filii viderint. Saltem ita longe petitum est illud *normaliter* ut tantum ad tuendam utrunque thesin id sit inventum, non quod revera aliquid inde proficere hæc disciplina possit. Nam & tanta multitudo regularum, fere obscurarum, ab *Alberto* promulgatur, quæ confundere potius quam dirigere aliquem in hac disciplina queant; & si quis vel maxime omnia, quæ super integritatis statu Theologi tradunt, noverit; tamen quid juris in statum corruptum cadat, idem distincte & plene non intelliget, nisi alia principia in subsidium adhibuerit.

§. 19. Videtur quoque *Alberto* displicuisse, quod cum jus naturale ad usum fori humani à nobis adaptetur, quod forum circa externas hominis actiones occupatur, ad ea autem, quæ intrapectus latitant, nec aliquem effectum aut signum foras produnt, non penetrat: idem jus *magnam partem* circa formandas hominis exteriores actiones versari dixerim. Cum contra Theologia moralis id maxime laboret, ut animi motus ad placitum

Numis

Numinis componantur. Ad hoc reponit *Albertus* n. 21. *Honestum non consistere in sola actione exteriori, quæ etiam ab hypocrita splendide & in speciem exerceri potest, sed primario nititur ipsa interna actionis bonitate.* Atqui ne *Albertus* putet, hoc à nobis fuisse ignoratum aut negatum, inspiciat operis nostri de *Jure N. & G. L. 1. c. 7. §. 4. & 6. & c. 8. §. 2. 3.* Et quando dicimus *magnam pacem*, satis significamus, ab eodẽ etiam interiores animi motus non plane in super haberi. Enimvero cum duo sint fora, quibus actiones suas ad probare debet homo, divinum & humanum, cujus fori discrimen passim insinuavi; convenientissimum fuit vilius curam divini fori relinquere Theologia, quæ actiones humanas potissimum considerat, prout respectum habent ad Deum, ejusque voluntati congruunt vel non congruunt, & quæ remedia sint propitiando Deo ad expiandas quæ tam varie committuntur à lege aberrationes. Juri autem naturali præcipuæ curæ est forum humanum, quod licet & ipsum intelligat, actiones, quibus ulla ab agentis animo labes adhæret, in foro divino reprobari; cùm tamen ratio humana nullum jam remedium idoneum, & cui secure queat ad quiescere inveniat expiandis apud Numen delictis, inde ea cura ad Theologiam remissa id maxime spectat, quam efficaciam humanæ actiones ad conciliandos aut irritandos homines habeant, & qua ratione negotia hominibus invicem intercedentia sint temperanda. Cum autem Deus maxime interna animi respiciat, homines autem iis afficiantur, quæ in actum

exte-

exteriorem prodeunt, sensusq; feriunt; ratio sane adparet, quare disciplinæ juris naturalis majori ex parte circa exteriores hominis actiones sit dispiciendum.

§. 20. Sed nec omnia ad palatum *Alberto* videntur, quæ à me super hac quæstione tradita sunt: Num jus naturæ idem fuerit in statu integro, atq; in corrupto? Quæ hac redeunt, quod utrinq; quidem summa ejus juris capita sint eadem; sed circa particularia præcepta discrimen aliquod emergat. Nam ex affirmativis quidem præceptis illa in statu integro locum non invenisse, quæ vel præsupponunt institutum à felicissima hominis conditione abhorrrens, vel sine morte & miseria non intelliguntur. Sed & convenientius videri cætera legis naturalis officia præceptis potius affirmativis juberi, quam eorum intermissionem negativis sanciri, ubi nulli pravi cupidines adsunt, qui in talia delicta propellant; etsi alias quodvis præceptum affirmativum virtualiter interdictum omnis oppositi contineat. Unde non est quæstio: num homini integro eadem vitia fuerint vetita, quæ nunc sunt corrupto, seu num eadem tunc, quæ nunc, inhonesta fuerint? Sed hoc quæritur, num capita legis naturalis in quovis genere actionis in statu integro affirmativis potius, quam negativis præceptis, seu quæ potius virtutes juberent, quam vitia diserte prohiberent, exprimi convenientius fuerit? Quorum prius à nobis ex evidentissima ratione fuit adsertum. Neq; vero quæ *Albertus* in contrarium habet, alicujus

cujus sunt ponderis. N. 22. agnoscit, *in honestum eo ipso, quo precipitur honestum, actu oblique prohiberi.* (Satius fuerat implicite dixisse; quia quæ hoc modo prohibentur, directe prohibentur.) N. tamen 23. asserit, *cetera non minus & expressa exterre axiomata, quibus in natura inhonestum prohibes, ac quibus honestum precipit.* Rationem subjungit n. 24. *quia homo integer, si præsertim status integritatis fuisset continuatus, et si vires semper habiturus fuisset ad legem implendam, exercitium tamen earum in libertate erat positum, ut posset uti uti PERINDE ac abuti.* Atqui licet hominem integrum peccare potuisse eventus ostenderit; non tamen credendum est ejus libertatem ita velut in æquis libris constitutam, ut non magis versus bonum, quam versus malum vergeret. Quin potius cum ab homine integro non solum pravi cupidines exlaverint, sed & idem in statu gratiæ per possessionem imaginis divinæ constitutus fuerit, omnino insignis vergentia in ipso ad bonum, & abhorrentia ultronea à malo statuenda est. Alias enim ego quidem non capio, quomodo homo regeneratus, in quo tamen radix mali heic nunquam plene extirpatur, aut otiosa & inefficax redditur, per gratiam divinam eo usque provehi queat, ut lege Dei delectetur, ut detestetur peccatum, ut doleat sibi tantum facultatis non esse ad implendum bonum, quantum est voluntatis: si voluntas hominis integri, qui nullum mali fomitem intus habeat, & quem major utique gratia Spiritus Sancti sustentabat, quam hominem regeneratum, in æqui-

librio

libris ad bonum & malum fuerit constituta, ut libertate sua *perinde* posset abuti, quam uti. Omnino igitur convenientius videtur ei, in quo magna ad bonum, nulla ad malum proclivitasprehenditur, officii sui regulas præceptis potius affirmatiivis quam negativis proponi, etsi de cætero æqualis ad utraque observanda fit obligatio. Caveat igitur *Albertus*, ne dum circa mea tradita modum in scripto quarit, ipse sædo se errore induat, ac statum integritatis nobis plane subvertat. Sicuti & id naris non minus munitæ argumentum est, quod n. 25. addit: *Ex hac causa Deum protoplastos in statu integritatis præcepto negativo à peccato retraxisse.* DELIGNO NE COMEDAS. Nam sermo nobis utique est de præceptis naturalibus, non positivis. Et d. l. ob præceptum istud hæc verba (*non positivum*) parenthesis inclusa sunt; ne fortasse *Albertus* putet, sese primum fuisse tam lynceum, ut rem tam abstrusam observarit. Et alibi sine dubio cogitationibus suis vagabatur *Albertus*, quando scribebat; Deum isto præcepto, *de ligno ne comedas*, protoplastos à peccato retraxisse. Nam de ligno comedere peccatum non erat, nisi Deus vetuisset; eoque Deus tunc vetando non à peccato retrahebat; sed efficiebat, ut actus, qui lege naturali peccatum non erat, peccatum fieret.

§. 21. Post hæc operosus est *Albertus*, ut leges naturales, quæ peccatum jam commissum præsupponunt, per extensionem ex statu integritatis deducat, utq; regulas quasdam cudat, ex quibus in-

telli-

telligatur, quomodo status integer corrupto statusi pro norma sit. Ubi id quidē certum est, non paucā particularia præcepta emerfisse post corruptam conditionē humanamquæ in integro locum plane non inveniebant. Veum ut ista *normaliter* in statu integro contineantur, non magis accurate dici arbitramur, quam si quis regulas curandi morbos normaliter referri ad regulas diætæ, quæ in sanum & robustum hominem cadit, a serere velit. Sed & in eo extra oleas vagatur *Albertus*, quod, ut necessitatē hujus extensionis in statu corrupto ostendat, jactet; etiam in statu integritatis, si diutius durasset, necessario in quibusdam illam adhibendam fuisse; in ejusq; rei illustrationē exempli loco adfert, quod cū ab initio jure naturali non prohibitum fuerit, matrimonium inter fratrem & sororem, id post multiplicatis hominibus etiam in statu integro honestatis studio prohibendum fuerit. Nam sermo heic est de lege naturali, non de positiva, qua fratrum & sororū conjugia prohiberi constat. Per talem autem extensionē, qualem *Albertus* vult, id, quod ex ista extensione producitur præceptum itidem inter jura naturalia, non autem inter positiva locum sortiri debet. Eoq; interdictū connubium inter fratres & sorores nō provenit per extensionem vetiti matrimonii in linea recta, sed peculiari, ratione nititur. Sed nec idoneam rationē adferre potest *Albertus*, quare in genere humano integro post ipsius multiplicationem connubia fratrum & sororum in vetitum ire debuerint. Nam quæ horum in corrupto statu prohibitorum rationes

IN DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

rationes afferuntur, de latius spargendis amicitiiis, ut nuptis præsidium esset contra injurias maritorum, aut ne cohæbitatio ipsorum inobservata, stupris præberet occasionem, in statum integrum non cadant, abs quo itidem exulabat pudor, qui mihi aliisq; inter præcipuas causas ejus interdicti allegatur. Deniq; absurdum videtur dicere; aliquid in statu integro vetitum fuisse *honestatis causa*. Hæc enim locutio videtur præsupponere, aliquid minus honestum antea usu fuisse frequentatum, v. g. Si Orientales populi dicant, apud se honestatis causa receptum fuisse, ut mulieres in publico velata facie incedant, aut à convivis virorum alienorum absint, satis innuunt, diversum morem quibusdam vitiis fomitem præbuisse.

§. 22. Tandem *Albertus* monet, circa eas extensiones caute agendum esse, ne in excessu aut defectu peccemus; & ei malo evitando operosum adparatum regularum huc inservientium propinat. Circa quas illud ab initio monendum; eandem multitudinem & anxietatem certissimo esse judicio methodi morbida, & ad extruendam aliquam disciplinam inepta. Cum contra, qui ad captum omnium hominum disciplinam juris naturalis accommodarunt, una regula, eaq; planissima rem absolvant. Deinde illæ ipsæ regulæ non sunt pars Theologiæ orthodoxæ circa statum integritatis, sed ab *Alberto* excogitatae sunt ex collatione præceptorum juris naturalis, quæ in statum corruptum cadunt, cum statu integro. Adeo-

que

que non possunt haberi pro axiomatibus, ex quibus ea disciplina extrui possit aut debeat; cum sint nihil aliud quam reflexiones super officiis in utrumque statum cadentibus, quatenus coincidunt, aut aliquam similitudinem inter se habent. Cum ergo an & quousq; regulæ Albertinæ valeant, non ex Theologorum scitis de statu integro, sed ex aliis principiis demonstrandum sit, quæ non alia possunt esse, quam observationes ex natura humana, prout ea nunc sese habet, petitæ; quid opus est per ambages vagari, ac tam obscuros intricatos & paucis cognitos tramites sectari. Nam si ponamus aliquem, qui ad unguem calleat, quæ Theologi nostri super statu innocentie tradunt, qui idem tamen aliunde juris naturalis disciplinam jam non didicerit, ex istis quidem regulis non majores profectus in jure naturali faciet, quàm ex Lullianarum figurarum vertigine. Et hæc quidem ad commenta *Alberti* monere visum fuit.

§. 23. Cæterum dum circa investigandam ejusmodi propositionem fundamentalem satagimus, non potuit non quoq; accurrere illa discipatio de notitiis naturalibus; quæ si ad liquidum deducta esset, nihil expeditius foret, quam dicere; illa juris esse naturalis, quorum notitia animis hominum natura foret instæ, quæ deinceps suis cuique animus suggereret. Enimvero cum aliquid naturaliter notum esse duplici sensu dici queat; velut opponatur ei, quod ex divina revelatione fuit, aut per experientiam constat, & in fa-

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

Quo est positum, vel ut opponatur ei, quod viribus naturalis rationis citra omnem informationem, aut ratiocinationem cognoscitur; in neutra acceptione provenit propositio, scopo nostro satis accommoda. Si enim naturalis notitia in priori sensu capiatur, legi naturali nihil eximii præ cæteris scientiis tribuitur, quæ ex solo rationis lumine promanant. Hoc modo enim Logica, Arithmetica, Geometria, natura notæ dici possunt, quia neque ad eas addiscendas revelatione supernaturali opus est, neque observationem historicam & experimenta eadem præsupponunt. In hisce si quis circa demonstrandas propositiones nihil aliud afferre velit, quam quod natura notæ sint, parum efficiet; cum ad liquidam & firmam scientiam percipiendam distinctæ & propiores rationes requirantur. Adeoq; si v.g. demonstrandum sit, in triangulo tres angulos esse æquales duobus rectis; & nihil aliud quis afferre velit præter hoc, quod ratio naturalis id dicat, is quidem inter mathematicos nunquam illustris erit.

Est si naturaliter notum capias in posteriori sensu, pro eo quod ab ipsa nativitate per modum actualium & distinctarum propositionum citra ullam antegressam informationem aut ratiocinationem animo inhæret, ne sic quidem propositionem habebis scopo nostro congruentem. Quid enim si contingat non singulos tantum homines, sed & integras nationes super præcepto aliquo legis naturalis dissentire, quæ via tunc erit verum investigandi? Cum nemo recordari queat, quid sibi

libi nascenti in animo hæserit. Ergo deferretur
 controversia ad recens natos infantes, ut ipsi di-
 spiciant, utra ex sententiis, super quibus contro-
 vertitur, in animis ipsorum jam hæreat. Quod
 si quis reponat, utiq; infantes habere notitiam
 istarum propositionum, verum directam tantum,
 non reflexam, seu nosse quidem istas, sed quod
 noverint, id non nosse, nec de eo cogitare, aut
 meminisse; is sciat, non usque adeo arduum qui-
 dem esse distinctionem, qualemcunq; comminisci;
 sed ut revera existat, quod nusquam est, utque
 cordati homines istud animo concipere queant, id
 vero oppido quam difficile esse. Sed & notum est,
 quantæ super istis notitiis innatis disceptationes
 agitate sint. Aristoteles tabulæ nudæ animum
 hominis nascentis assimilavit, cui tamen quidvis
 possit inscribi. Multis nihil in animo esse tra-
 ditur, quod non prius fuerit in sensu, ac si omnis
 nostra scientia in animû sese ope sensuû penetra-
 ret. Quod effatum recentiores quidam philosophi
 impugnant hac exceptione, quod utiq; idea Dei,
 item idea harum propositionû, *ego cogito, ego sum,*
 in animo sint, quæ nunquã in sensu fuerit. In quos
 tamen & ipsos alii vicissim arma movent. Alii ob-
 servant, in esse animo hominis non solum facultatẽ
 res adprehendendi, sed & illas inter se conferendi,
 ac in quæ convenient aut discrepent discernendi,
 & ex considerata ea convenientia aut disconveni-
 entia novas notiones eliciendi, quas in sensu pri-
 us fuisse minus recte dicitur. Unde evenit, ut
 felicia cum primis ingenia multa intelligant &

norint, quæ nunquam auditione aut lectione percipiunt. Profus uti fertiles agri inſperſa ſemina multo cum honore reddunt. Sic & de cauſis & conſequentiis rerum judicare poteſt animus humanus, id quod inter objecta ſenſuum referri non poſſe videtur. Eoq; ita corrigunt vulgatum iſtud, ut nihil in memoria ſit, quod non fuerit in ſenſu; ut tamen in mente multa ſint, quæ per ſenſus ingreſſa non ſunt. De cætero nemini mortalium conſtat, qualēs ſint imagines rerum, & quæ earum conſecutio in animis infantum, antequam ſari queant. Nam ex quo uſum ſermonis habemus, cogitata noſtra in animo tanquam propoſitiones verbis conſtantes tacite volvi in apice eſt. Quo autem modo & quibus incrementis ſermo cinandi facultas comparetur, nemini non conſtat. Scilicet ex frequenti auditione primo addiſcuntur nomina rerum, quæ quotidie ſenſibus obverſantur. Inde progreſſus fit ad verba communiffimas actiones exprimentia, ſed quæ modo infinitivo tanquam ſimpliciffimo primitus efferri ſolent. Inde paulatim nomina & verba combinantur. Inflexiones nominum & verborum, aliæque particule pedetentim, addiſcuntur. Orationes autem apte connectere rationis jam adoleſcentis opus eſt. Atq; iisdem incrementis iſta mentalis oratio, quæ per cogitationes tacitas in animo ſeſe explicat, procedere videtur. Enimvero quia principia ſcientiarum ita perſpicua ſunt, ut facili negotio & levi ex occasione ſeſe animis hominum inſinuent;

ſic

sic ut fere recordari nequeamus, quando primum
 ea hauserimus, ipsaque adeo non tam extrinsecus
 in animum penetrare, quam in eo jam latitare,
 & per exterminam occasionem excitari videantur:
 inde in tralatitium dogma invaluit, semina sci-
 entiarum animis hominum connasci, quæ habi-
 tum quandam imperfectum constituent, qui de-
 in adhibita cultura & disciplina in perfectam sci-
 entiam adolescat. Aliis tamen omne, quod na-
 turalis notitiæ vocabulo venit, in potentia pro-
 pinqua tantum; animis à natiuitate inherere af-
 fertur. Cæterum uti alios cum habitibus suis
 imperfectis, & potentiis propinquis luctari æquo
 animo patior: ita disciplinam juris naturalis ex
 contemplatione naturæ rerum, & hominum,
 deducere instituenti non potuit non rejici illa af-
 fertio; quod animis hominum ab ipsa natiuitate
 congenita sint, & velut impressa juris naturalis
 saltem generalia præcepta ad modum *actualium*,
 & *distinctarum propositionum*, quæ statim atque
 usus sermonis accesserit, citra ulteriorem infor-
 mationem aut meditationem ab homine proprio
 mente possint exprimi. Ad has enim ex sola ra-
 tione deprehendendas aliis experimentis opus
 est, quam quæ hactenus haberi potuerunt. Cæ-
 terum postquam actualis ista & distincta propo-
 sitiones, ex quotidiana infantum inspectione,
 adeoque ex natura hominis, prout ea in sensus
 nostros incurrit, non adparent; ad auctoritatem
 & scripturæ confugitur, & cum primis utgetur,
 quod *Roman. II. 15.* lex naturæ cordibus hominum

in scripta dicitur. Enimvero hoc ipso, quod ea af-
 fertio non aliunde quam ex sacris literis hausta
 est, in scripto nostro parum quadrat, quo omnia ad
 lumen rationis referimus. Deinde phrasis illa,
 quæ non in divinis tantum literis, sed & alios apud
 autores occurrit, manifeste metaphorica est;
 cujus emphasis firmitatem, stabilitatem & velut in-
 deletabilitatem notitiæ istius, nequaquam autem pe-
 culiarem modum ejus notitiæ comparandæ insinuat.
 Unde cum in aliis omnibus locis hæc phra-
 sis notet notitiæ adquisitam, nulla ratio reddi
 potest, quare in solo isto loco eadem significet no-
 titiam ab ipsa nativitate per modum actualium &
 distinctarum propositionum in hærentem. Nisi
 foree in spiculis *Schwarzii* glosis infallibilis auto-
 ritas sit tribuenda, qui post verba illa, *opus legis cor-
 dibus ipsorum inscriptum esse*, infercit, *aut quam ih-
 lud faciant, aut ratione sua utantur*. Cujus tamen
 assumendi fundamenta nulla in ipso textu depre-
 henduntur, cum haut quidquam de infantibus ibi
 sermo sit, aut qui ratione sua nondum uti norunt,
 sed de talibus, quibus invisibilia Dei ex visibilibus
 & ex rebus creatis perspecta esse poterant. Neq;
 vero ulla hec glossa opus est, cum verba imme-
 diate sequentia clarissime pondus istius phrasæ
 explicent. *Gentes, quæ legem scriptam non
 habent, tamen naturæ opera legis faciunt, eo quod
 sibi ipsæ lex sunt, ac demonstrant opus legis cordibus
 ipsorum esse inscriptum; siquidem conscientia eos
 convincit, & cogitationes se invicem accusantes &
 excusantes*. Ex quibus verbis hicce planissimus
 resul-

resultat sensus: Notitia legis naturalis, quæ ex contemplatione creaturarum absque peculiari promulgatione, qualis Judæis contigit, oritur, non superfunctoria est, & quæ facile iterum evanescere & deleri queat; sed penitissimo infixæ est animo, sic ut ubi quis contra eam legem peccarit, ipsa conscientia eum convincat, & cogitationes inter se accusantes & excusantes. Unde & locutio illa, quam Tenebrio iste velut solennem confessionem crepat: *lex natura est inscripta cordibus per imaginem Dei*, revera huic loco Paulino non quadrat, ubi non per imaginem Dei, sed per contemplationem creaturarum lex inscribi cordibus dicitur. Quanquam si omnino imaginis divinæ mentio sit heic facienda, hic sensus sit, planissimus; quod homo ex visibilibus invisibilia Dei cognoscere possit, id ipsum exinde esse, quod idem ad imaginem Dei creatus sit. Inepte quoque ab Eodem adducitur dictum *Jerem. XXXI, 33*. Nam si ex hoc *Schwarzine* exsculpere velit, legem naturalem nascentibus per modum actualium & distinctarum propositionum inhzrere, præsupponendum ipsi est, quod Deus eodem modo intellectum hominis illuminet in generatione, quo eum illuminat in regeneratione; & quod lex Dei in regeneratione intellectui hominis inscribatur per modum actualium & distinctarum propositionum eitra ullam informationem. Quod quomodo sit liquido probaturus ipse viderit.

§. 24. Dispiciendum quoque; paucis est, num fundamentalis propositionis locum subire possit

hæcce; Honesta sunt facienda, turpia sunt omittenda: quam quidem *Valentinus Veltbemi* Professor Jenensis tanquam principium primo-primum venditat, abs quo omnis doctrina moralis primo procedat, & in quod ultimo resolvatur; in quo fundentur omnia alia præcepta legis naturæ; in quo prima ratio agendi contineatur; quod sit in demonstrabile, & unde decisiones omnium questionum ac casuum moralium prodeant. Ubi monemus, ut aliqua propositio usum, quem intendimus, exhibere queat, non quidem requiri, ut prima sit, aut prima prior, seu ut ejus ratio à priori non possit reddi. Sed tamen nec hoc sufficere ut vera & extra dubitationis aleam posita sit; verum id quam maxime requiri, ut evidentem contineat rationem propositionum particularium, quæ in eam resolvendæ sunt. Talem esse propositionem, quam nos fundamentalem constituimus, in apriço est; utpote quæ licet extracta ex observationibus, quas natura rerum & hominum suppeditat, à nemine tamen, qui sensum communem non eieravit, in dubium vocari potest; & particularium legis naturalis præceptorum evidentissimam rationem continet, in quam itidem hæc facillime resolvi queant. Ast axioma Veltbemiæ primo est mutilum, quippe in quo deest mentio subjecti, cui aliquid honestum aut turpe, faciendum aut omittendum sit. Sane enim brutis neque honestum, aliquid, neque turpe est, eoque istis nihil ut honestum faciendum, nihil ut turpe omittendum.

Deinde

Deinde falsum est, eam propositionem usque adeo esse primam, ut ejus ratio a priori reddi non possit aut debeat. Cum enim honestum sit, quod ad honorem & existimationem hominis augendam aut conservandam facit, seu quod conditionem, personam & dignationem ejus decet; turpe autem contrariam habeat naturam: utrumque sane ex accurate inspecta natura & conditione hominis est investigandum; eoque omnino illi via, quam nos tenuimus, est insistendum. Investigato autem quid hominis conditionem deceat, inquirendum jam est, unde ipsi, tanquam agenti libero, necessitas sit utique faciendi quæ honesta, omittendi, quæ turpia vocantur. Quod ultimo tandem a voluntate & jussu Creatoris provenire, ex ipsa natura rerum & hominis philosopho est demonstrandum. Eoque observationes ex natura rerum petita: revera sunt ultimum illud in scientiis humanis, quo ubi perventum fuerit, nulla amplius ratio a priori locum habet. Qui autem diversam a nobis sectantur viam, circulari sua demonstratione sibi & aliis illudunt. Ab his quippe si quæras, quid honestum sit; respondent, quod cum recta ratione convenit. Si quæras, quid sit cum recta ratione convenire; respondent ex *Aristotele*; rectam rationem esse, quæ non prohibetur opus suum exercere per appetitum sensitivum. Si ulterius urgeas, unde constat, rationem ab appetitu sensitivo non prohiberi opus suum exercere: respondebunt demum; quando

22 DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

ratio honesta facienda, turpia omittenda dicitur. Nec liberantur isti homines sua vertigine, si vel maxime ponamus, dari honesta & turpia per se. Nam tunc eadem quaestiones recurrent, unde constet, hoc vel illud in se & sua natura honestum aut turpe esse. Ad quod iterum vel negatoriarum responsiones erunt reponendae, vel tandem id ipsum ex natura rerum & hominum erit deducendum. Sic nemo vel hilo sapientior potest fieri illa doctrina *Velthemii*, quam in *proemio Synopsios sua MSa* §. 21. proponit: *Fundamentum juris naturalis esse naturam objecti juris natura, seu naturam actuum, de quibus lex naturalis proponit. Rationem esse, quia actus illi, qui objectum juris naturalis esse dicuntur, talis natura sunt, ut si quis recta ratione utitur, & de hisce actibus practice judicare vult, aliter judicare nequit, quam quod hujusmodi actus ex sua natura necessarii sint in genere morum.* At quid respondebit *Velthemi*, si quis ulterius quaerendo instet, quod eundem indicio alicui constare queat, se recta ratione fuisse usum? Quod si autem aliquis eum *Velthemi* dicat; ubi hucusque perventum fuerit, ut respondeatur, *hoc vel illud in se & sua natura turpe esse*, non ulterius quaerendum esse; ac si acquiescere nolit, colaphos & fustes ipsi intentandos: tunc suaserim quidem, ut puer aliquis nivem atram fateatur potius, quam ut savitiam tam duri magistri in se irriter. Sed qui manum ferulae subdixerunt, non eo minus plagosum istum *Orbitium*, *Anticyram* navigare jubebunt,

bebunt. Nam stultum quidem est, primorum principiorum rationes exquirere; sed stultius pro primis principiis venditare, quæ magnæ adhuc disceptationi obnoxia sunt. In primis autem observandum, hæc effata; *honestum est faciendum, turpe omittendum*, in disciplina juris naturalis esse valde sterilia, & quæ ad alia dogmata eruenda parim lucis afferant. Nam in disciplina morali versantes præsupponimus, vel plena & facili demonstratione agnoscimus, honesta, seu quæ hominem decent, esse faciendâ, contraria omittendâ. Enimvero de hoc investigando sumus solliciti, quænam sint illa honesta, quænam turpia; & ad hoc dignoscendum idonea axiomata & observationes quærimus; & hæc propositionem pro fundamentali amplectimur, quæ universale aliquod *principium* hujus rei suppeditaverit. Eoque omnia quidem, quæ in praxi morali exprimenda sunt, ad hæc duo capita revocantur; honesta sunt faciendâ, turpia omittendâ; sed qua infallibili nota utrumque dignoscatur, ex aliis fundamentis est deducendum. quod si autem aliquis dicat, evidentiam hujus ratiocinii, (v.g. honesta sunt faciendâ, sui cuiq; tribuere est honestû, qui promissû servat tribuit alteri quod suû est; Ergo promissa sunt servandâ;) facile constare illi, qui vitio *inadvertentia* non laborat; is eo ipso fatetur, ut quis norit, an hæc vel illa species actionis honesta sit, non ex hoc axiomate, (*honestâ sunt faciendâ*, deducti posse, sed ad hoc noscendum aliis principiis opus esse;

Sicuti

Sicuti in medicina nihil magnifici præstabitur, hisce effatis; salutaria sunt adhibenda, noxiis est abstinendum; sed ut quæ cuiq; morbo salutaria sint, quæ noxia, intelligatur, hic labor, hoc opus est; cui sane fini alia principia subservire debent.

CAPUT V.

De

ORIGINE MORALITATIS ET INDIFFERENTIA. MOIUS PHYSICI IN ACTIONE HUMANA.

S. L.

Hic quæ super hac materia tradidi, Divinis Literis, sanæ rationi, ipsique rerum naturæ maxime convenientia sint; ita sinistre tamen eadem per homines malevolos aut propter præjudicia cæcitate accepta, ita pessimis modis exagitata sunt, ut vix unquam ulli erudito fœdiorem calumniam impactam crediderim. Et quanquam semel jam atq; iterum publice declaraverim, quæ procul & sententia & verba mea ab istorum fœditum calumniis abeant; tamen postquam rei evidentiæ victos se cernunt, ab impudentia præsidium sibi mutuunt, & calumniandi pervicacia saltem apud imperitos sinistram de me opinionem alere insutuant. Eo operosius nunc eandem controversiam

versam denuo deducere placet, ut saltem illud prætextum malevolis adimatur, me sententiam meam non satis clare exposuisse. Quod si deinceps quis veterem calumniam revomuerit, non alia defensione opus erit, quam ut mendacii opprobrium publice ipsi impingatur.

§: 2. Ut igitur denuo rem ab incunabilis repetamus, actionem moralem penitus introspectenti patet, aliquot in illis esse naturale seu physicum; aliud morale, quod ab impositione, determinatione, & definitione entium intelligentium promanat. Physicum est, quodcumque a potentiis homini congenitis, ut talibus, procedit; ut est non solum motus membrorum & artuum humaniorum una cum effectu, quem motus iste per naturalem habitudinem in objecto producit; sed etiam actus animæ, per quem iste motus prævia cognitione, & ex decreto voluntatis prodire intelligitur, & ex quo consequitur, ut ejusmodi actus homini imputari, seu suus dici, & ipse ejusdem autor haberi queat. Sed ut plena actio moralis fiat, huic motui physico supervenit & accedit qualitas quæpiam seu affectio moralis, juxta quam actio illa bona & mala in genere morum dicitur; quæ affectio resultat ex congruentia aut disconvenientia ejus actionis cum norma morali seu lege, & quidem ut ea convenientia aut disconvenientia, non temere & quasi fortuito, sed per ultroneam applicationem & directionem hominis provenerit; i. e. ut homo sciens volensque actionem suam ad normam istam applicaverit, aut applicare noluerit.

luerit. Hanc affectionem actionis, quam bonitatem & malitiam vocamus, esse qualitatem moralem, non autem physicam in aprico est; quippe cum illa non resultet ex affectionibus naturalibus motus: quod omnes agnoscunt, qui discrimen entium naturalium & moralium capiunt. Quae autem neutra harum qualitatum imbuta est actio, eam indifferentem solemus vocare. Ex hac autem distincta consideratione adparet, quid sit illud in actione humana, ad quod Deus quoque tanquam autor & conservator naturae concurrat, & quid hominis sit proprium. Nimirum ad id, quod in actione humana physicum est, Deus quoque concurrat; quippe qui & membra hominis, viresque & vim locomotivam conservat, nec non facultates animae sustentat, ut homo intelligere, & velle ac nolle, adeoque actionem humanam edere possit. Hominis autem proprium & peculiare est, quod in actione ista est morale; nempe facultates & vires naturales, à DEO concessas & sustentatas applicare, & ad normam dirigere vel non dirigere; quae applicatio & directio prout recte aut secus se habet, actionem bonam aut malam reddit. Ita tamen ut si quid ab homine recte fuerit actum, causam gloriandi & velut pretendendi quid adversus Deum non habeat, quippe qui vires homini suppeditavit, deditque; ut eas recte applicare posset, nisi ipse nollet. Sed contra ubi secus quid ab homine actum fuerit, omnis culpa solius est hominis, quippe qui viribus à Deo concessis abusus est, sicut uti neglexit.

Quana

Qualitatem porro bonitatis & malitiæ moralis in actiones humanas ex relatione ad legem oriri, constat. Et ipsæ Sacræ literæ peccatum vocant *impulsus* seu aberrationem aut defectum à lege. Ergo bona actio est aliquid cum lege congruens. Id quod vel pueri norunt, & qui nondum ære lavantur.

§. 2. Hunc igitur motum physicum, seu actionem humanam, quatenus ab omni lege tam naturali quam positiva abstrahit, indifferentem in genere morum pronunciamus, i. e. neque bonam, neque malam. Quod dogma usq; adeo nihil novitatis habet, ut etiam rusticis ex sensu communi cognitum sit, qui utique intelligunt, & adplicare norunt tritum illud : Ubi nulla est lex, ibi nulla est transgressio. Et idem jam antea à me evidentissimis rationibus demonstratum est. Nam manifestam contradictionem implicat dicere, aliquid absque respectu ad legem, bonum aut malum esse in genere morum; cum ea bonitas & malitia resultet ex convenientia aut discrepantia actionis à lege. Et quia ad quamvis actionem humanam, in hoc modo consideratam, Deus tanquam autor & conservator naturæ positivo influxu concurrat, necessum sane est eam in genere morum indifferentem pronunciare; cum alias Deus malæ quoq; actionis autor & adiutor dicendus foret. Accedit & hoc, quod dentur actiones, in quibus motus physicus plane est unus & idem; quæ tamen moraliter diversissimæ sunt, & una ad bonas aut licitas, altera ad malas refertur. Quod fieri non posset, nisi motus physicus absq; respectu ad legem
in ge-

in genere morum esset indifferens. Sic vitam homini eripit latro, miles, carnifex, & qui se adversus invasorem defendit. Prior malam actionem perpetrat, cæteri bonam aut licitam. Id quod fieri non posset, nisi vitam eripere homini etiam voluntario absq; respectu ad legem in genere morum indifferens foret. Sic idem cum eadem concumbit, dum adhuc soluta, aut cum altero nupta est, & postquam ipse eandem uxorem adsevit. Uterque concubitus in genere naturæ est idem; sed in genere morum prior peccatum est, posterior non. Ergo concubitus in genere naturæ, indifferens est, sed idem postquam ad legem referatur licitus, bonus aut malus exadit.

§. 4. Enimvero ne quis hanc assertionem suo latius extenderet, caute monui; non omnia vocabula actionem humanam significantia notare nudum motum physicum, à lege abstractum; sed plurima notare actionem plene moralem; bonam aut malam, adeoq; una cum motu physico connotare respectum ad legem. Eoq; ad nauseam usq; intulicavi, pessime inferri hoc modo. Actio humana citra respectum ad legem est indifferens in genere morum, Ergo etiam homicidium, adulterium, furtum est indifferens in genere morum. Hæc quippe vocabula non notant nudum motum physicum; seu actionem sine respectu ad legem; sed quam maxime præter motum physicum connotant aberrationem à lege. Sic homicidium non simpliciter notat ereptionem vitæ, sed injustam & legibus repugnantem; adulterium non

non notat simplicē concubitum, sed talē qui legibus interdicitur. Et eum in finē à me adductus est locus ex *Aristotelis addicomas bñ* l. 2. c. 6. ubi de indifferentia affectuum contra Stoicos disputat, & monet; quosdam affectus & actus ipso nomine cum pravitate implicari, i. e. non notare simplicē motū animi, aut actionē, sed motū animi & actionē legibus repugnantem; ut invidia, *ἰσχυρομανία*, impudentia, item adulterium, furtum, homicidium. Sic ut profecto inauditæ calumniæ exemplum sit, ex hac doctrina fingere, à me statui, v. g. adulterium, furtum, homicidium esse in genere morum indifferentia. Sane enim adulterium non notat simplicem concubitum & commixtionem cum femina; sicuti furtum non notat simplicem contrectationem rei alienæ, qualis etiam est in usufructu, commodato, precario, locato conducto, sed aliquid amplius. Eoq; contrectare rem alienam est indifferens, furtum autem est malum.

§. 5. Quanquam autem manifestum sit, bonitatem & malitiam actionum esse qualitates morales; scrupulum tamen movere potest, quod ex actionibus turpibus pudor, qui utiq; effectus naturalis est, proveniat. Jam si effectus in classe qualitatum naturalium locum sortitur, utique & causam ejusdem, nempe turpitudinem, pari classe censendam. Quod dubium discussi l. 1. c. 2. §. 7. nempe nihil repugnare, ex qualitate morali produci effectum physicum; pudoremq; non ex turpe tantum actione oriri, sed & aliis ex rebus, quibus nihil moralis turpitudinis inest; quod d. l. latius deduxi.

Et huc etiam spectant verba in antecedente §. 6. à me posita, quæ D. Scherzerus in privato Collegio improbe cavillatus est, & in alium plane & absurdum sensum detorquere non erubuit; quasi à me omnes actiones indifferentes, & naturam nihil turpe statueretur. Ac ne quid foedarum artium, quibus cetera calumniatorum factio in hoc negotio usa est, ab ipso emitteretur, parenthesis de suo verbis meis inferuit, quæ plane à contextu meo abhorret: *Quod naturalem* (eorum quæ turpia habentur) *indifferentiam multi agere concipere queant, inde est, quod à teneris istorum vitiorum detestationibus fuit inculcata, quæ opinio simplici ad huc menti impressa in vim naturalis cujusdam affectus videtur invaluisse.* Ubi manifestum est parenthesis illam, quæ infercitur à Scherzero & contradictoriam producere propositionem (turpia naturaliter esse indifferentia,) & ab iis quæ ibi disputantur, plane abire. Nam utiq; verba immediate antecedentia in toto illo paragrapho satis ostendunt, me agere tantum de nudo motu physico citra respectum ad legem, non autem de integra actione morali, & quæ convenientiam aut inconvenientiam cum lege connotat. Aliud quippe est, si dicam: motus physicus, qui in furto intervenit, est indifferens in genere morum; aliud est si dicam; furtum est naturaliter indifferens. Prior thesis mea est: posterior per atrocissimam injuriam & calumniam mihi ab Asinio Tenebrione & ejus sequatoribus affingitur. Licet autem verba mea jam alibi sat plane sint exposita, & in se nihil sinistrae suspicionis excitare,

excitare queant, nisi apud eos, qui araneorum ad instar etiam ex innoxiiis floribus venenum trahere norunt: conabor tamen plusculum lucis istis afferre. Continent igitur illa responsionem ad tacitam quantam objectionem, quam innuere potius, quam expressis verbis ponere malui, quod ea mihi semper scribendi ratio arriserit, ut ingeniose lectori potius aliquid cogitandum relinquerem, quam nimis anxia rerum manifestarum inculcatione tedium ipsi moverem. Scilicet abjicere quis poterat, turpitudinem actionum esse qualitatem physicam, ideo quod multi circa certa vitia naturalem quandam horrorem sentiant, sicuti quidam certum sibi genus ceteris gratum averfantur. Atqui cum averfatio ista sit passio quaedam naturalis, causam ipsius, nempe turpitudinem vitiorum, eandem qualitatem esse naturalem, (& non morale ex respectu ad legem resultantem,) credi posset. Ad hanc objectionem responsio dicto loco insinuat. Scilicet uti alias communis proverbio consuetudo altera natura dicitur, ita etiam apud bene educatos a juvenute tanta inolescit vitiorum quorundam averfatio, ut isti ab hisce abhorreere videantur non tam quod legibus ista repugnare norint, quam quia affectus ipsi ab iis abhorrent. Quod alibi exemplo fratrum & fororum declaravi, quos carnali invicem amore exardescere monstri simile habetur, cum tamen matrimonia eorum positiva tantum lege interdici plurimj Theologorum & Iurorum agnoscant. Taliter igitur educatis vix subit originem istius averfationis ab interdicto legis arcescere, aut cogitare,

tere, motum physicum, qui isti actioni subest, esse quid indifferens; sed turpitudinem talium actionum non alio modo repugnare homini arbitrantur, atque nimium calorem, frigus, dolorem, & quod præterea naturalium qualitatum homini est infestum. Judicent ex hisce cordati, quantum scelus sit, quod *Scherzerus* juventuti, quæ ex alieno potius, quam proprio judicio pendet, instillate non erubescat, asseri à me *indifferentiam* *in* *monalem*, seu *impium* illud dogma, quod *natura* *nihil* *sit* *turpe*. Et ut eo foediorum maculam existimationi meæ adspargeret, eodem loco jungit nescio quos veteres philosophos, qui credo per impuram *dicatorem* tale quid olim jactarunt; imo & deliria *Græcorum*, qui stolido obtentu libertatis *Christi* illa, quæ naturali honestati adversantur, *ad* *à* *papa* esse nugabantur. Sane majori documento opus non est, uti præbetur, vel omnino *cerebrum* *in* *lacunis* *Scholasticorum* & *Rabbinorum* decoxisse *Scherzerum*, vel eidem post susceptum patrocinium libelli famosi & per carnificem combusti nihil frontis ac probitatis; superesse.

§. 6. Cum igitur constet, bonitatem & malitiam in actionibus humanis esse qualitatem moralem, ortam ex convenientia, aut inconvenientia cum lege, lex autem auctore & latore suo antiquior seu prior esse nequeat: consequitur etiam originem moralitatis ultimo ad legislatorem esse referendam, nec ultra ipsum retrahendam; eoque non fingendam esse honestatem & turpitudinem, quæ lege aut legislatore sit prior. Quo præ-

ter

ter alia argumenta alibi jam à me adducta, etiam applicari potest illud, quod ingeniosissimus Theologus Jq. Andreas Osiander in *Animadvrs.*, ad Gregorium p. 60. habet. *Si danteur aliquod bonum aut malum morale ante legem, quomodo obligatio, que non nisi à superiore proficiscitur, ibi adesse possit? Nam bonum & malum morale involvit respectum ad personam, que istam actionem edit; cui si nulla est obligatio, neq; etiam est bonum & malum.* Cum porro ratio legis sit actus maxime voluntarius, est quippe lex decretum superioris; adparet ab origine moralitatis voluntatem legislatoris nec posse, nec debere excludi; eoque revera de omnibus actibus, quacumq; lege præceptis aut vetitis dici posse; illos præcipi aut vetari, quia legislator voluit. Enimvero heic voluntas legislatoris non concipienda est tanquam cæcus quidam impetus animi; & mera libido, nulla ratione subnixa, & que nullum alium scopum habeat, quam ut libertas subjectorum circumscribatur. Sed habenda est lex pro opere maxime rationabili, & quod subditis summæ rationis loco in actionibus suis dirigendis esse debeat. Inde etiam, qui leges positivas ferunt, semper respiciunt aut respicere debent bonum aliquod ex earum observatione proventurum, licet id bonum, adeoque & ea ratio legis ipsis subjectis quandoq; parum sit cognita. Ast naturalium legum observatio longe maximum & evidentissimum bonum humano generi producit; quippe cum Creator naturam hominis ita formarit, ut nisi observatis hisce legibus

gibus illud incolume esse nequeat. Sicut ultima ratio harum legum fit, quia earum observatio ad naturam & conditionem hominis ita quadrat, ut ex illa hujus incolumitas & felicitas, sicuti ex ejusdem neglectu calamitas, miseria & destructio, dependeat. Naturam autem suam homo a volente utiq; Deo sortitus est; neq; homini lex naturalis injungi potuisset, nisi & natura hominis, & certarum actionum ad eandem habitudo a Deo producta fuisset.

§. 7. Ex dictis porro colligitur, quam ob causam & quo sensu a me sit rejecta hæc propositio; ea de quibus lex naturæ disponit, per & in se & sua natura sunt honesta aut turpia: nempe quatenus per hanc propositionem Deus, ejusq; voluntas a prima origine moralitatis excluditur, & hujus vel nullum plane certum principium, vel aliud extra & præter Deum legemq; statuitur. Alias enim eandem in certo sensu lubenter admittimus. Et quidem primo eam probamus, si *per se & sua natura* opponatur impositioni, conventioni & opinioni humanæ. Sicuti & *Aristoteles* justum naturale opponit legibus civilibus & positivis, quæ non ubique valent, quæq; ex impositione humana, conventioni, aut opinione oriuntur. Deinde admittimus eandem, si addatur mentio subjecti, cui ea in se & sua natura honesta dicantur: v. g. dantur actus, qui per se Deo non conveniant, i. e. qui salva ipsius perfectione & citra contradictionem in eum cadere non possunt. Idem, dantur actus in se & sua natura honesti aut turpes homini; seu quia natura

tura hominis ita est comparata, ut ista non possint non eidem congruere vel non congruere: Adeoque quicumque per hanc locutionem Deum legemque divinam ab origine moralitatis non excludunt, quicquid *per se & sua natura* ultra creationem non retrahunt, idque se antecedenter ad Deum, ejusve voluntatem & dispositionem habere negant, mihi nequaquam contradicunt, aut si & ipsi clamores in me tollant, cum propria umbra stolidè luctantur. Inde & plane cum sententia mea conspirant, quæ in *Protheoria Annotatorum in Grotium* n. 18. proponit *Valentinus Albericus*, Professor Lipsiensis, & ipsius *Scherzeri* affinis, *Compendii orthodoxum juris naturalis* quàm maxime enixus. *Honestum*, inquit, quod ad utrumque statum, (integrum & corruptum.) pertinet, est simpliciter tale, dependenter tamen à Deo. Res se ferme habet, sicut cum propositionibus necessariis essentialibus. Homo sane non potest non esse rationalis, quia alias non esset homo. At enim hæc essentia humana necessitas dependet à decreto divino, quo illa sit immutabiliter ordinata ac definita est. Quemadmodum porro jus nature necessarium omnino est, nec valet, ut *Aristoteles* loquitur, quia ita videtur, vel non videtur: legislatorem tamen, quia lex est, requirit: ita honestum simpliciter semper tale est, & arbitrio nostro eximitur, salva tamen, quam à DEO omnis boni fonte habet dependentia. Sic & *Idem ad Protagomena Grotii* thes. IV. §. 17. recte externam causam juris Nature vocat Deum, quia ut talia principia in nobis

existerent ipse voluit. Et §. 18. Unde constat de de-
 pendentia obligationis in jure naturali à Deo; adeo-
 ut si dateremus non esse DEUM, aut non curari ab eo
 negotia humana, nullum etiam locum juri naturali
 relinquere possumus. Lex enim sine latore legis
 non magis esse potest, quam effectus sine causa. Sic
 ad l. 1. c. 1. §. 11. Idem objectum juris naturalis dicit
 actus debitos aut illicitos per se, prout conveniunt,
 aut repugnant distaminibus statum integri hodie-
 num validis: quæ ut existerent in nobis, Deum ve-
 luisse supra tradiderat. Et tamen Idem ad §. 18.
 d. 1. sui oblitus, & velut vertigine correptus, rever-
 ra Deum ab origine legis naturalis excludit, dum
 repetit & adprobat sententiam Græci falsam
 & ineptam, & quæ, uti suspicor, propter solam a-
 mænitatem figuræ rhetoricæ ipsi imposuit. Ob-
 jectum juris naturalis, inquit, sunt actus debiti aut
 illiciti per se; positivi divini, indifferentes. Hinc il-
 los præcipit Deus aut vetat, quia in se justii aut inju-
 sti sunt: hi justii aut injusti sunt, quia Deus præcipit
 eos, aut vetat. Ubi sane & ipse lo per se & in se
 præcepto, voluntati & dispositioni divinæ oppo-
 nit. Quid ergo ad jus naturæ Deus contulit, si
 actus illi ante ejus præceptum in se justii fuerunt
 aut injusti? Humanis equidem legislatoribus il-
 lud per se justum & injustum opponi debet, ne-
 quaquam autem Deo, qui voluit & fecit, ut actus
 illi necessario humano naturæ congruerent vel
 non congruerent; & quem nulla necessitas subi-
 gebat, ut istos actus præciperet aut vetaret, nisi
 quam

quam ipse sibi fecerat, & quæ stuebat ex fine, quem ipse sibi libere proposuerat.

§. 8. Enimvero in hac controversia quantum mihi constat maxime omnium horrendis clamoribus rem gessit *Valentinus Velthemius Professor Jenensis*, duabus dissertationibus super hoc argumento Jenæ editis. Quarum prior etsi jam in *Appendice ad Dissertationes meas* dignam se anathomen subierit, & cramben alias eandem bis adponere molestum sit; tamen quia hoc scripto universa illa liturgia amplecti constitutum est, non pigebit eadem heic denuo recensere. Ac initio quidem monet, hanc sibi viam videri ad investigandum jus naturale maxime idoneam, *contemplari naturæ actuum*, qui objectum ejus juris constituunt, in iusq; fundatam obligationem. Atqui contemplatio illorum actuum huc quidem facit, ut naturalia à positivis discerni queant, nequaquam autem ut voluntas Dei ab origine ejus juris excludatur. Neque contemplatione illa multum efficies, ni actus illos cum conditione humanæ naturæ compares. Inde quando termini quæstionis explicantur, fraudulentè exempli loco ejusmodi actus subjiciuntur, *colere Deum, honorare parentes, omittere furtum, homicidium*. Atqui si *Velthemius* hanc meam thesin oppugnat quod motus physicus in actionibus moralibus sit indifferens, per summam ruditatem aut malitiam adducuntur exempla actionum, quæ nequaquam nudum motum physicum, sed integram actionem moralem, & respectum ad legem invol-

ventem notant. Quod si autem id vult impug-
 nare *Veltbemius*, quod à me voluntas Divina inter
 origines moralitatis ponitur; tunc sane constat, in
 eo qui cultum & honorem alteri exhibiturus est,
 lumen intellectus requirit: quod sane homo ex vo-
 luntate & placito divino sortitus est, & eo quidem
 sine. ut ope istius Creatorem agnosceret atq; cole-
 ret. Sic & quando *Idem* honestum vocat id, quod
recta rationi ut tali convenit, propria vineta cædit.
 Nam qui ad rectam rationem provocat, utiq; præ-
 supponit, eam cognitione legis naturalis imbu-
 tam. Neq; enim ejus rectitudo aliunde potest æ-
 stimari, quam quod ex contemplatione conditio-
 nis humanæ præcepta legis naturalis, adeoq; jus-
 sum & beneplacitum Creatoris, bene ratiocinando
 colligat. Quin & quod rationem homo possideat,
 ejusq; ope colligere aliquid possit, tanquam bene-
 ficium abs Deo ultro collatum possidet. Deniq;
 si vocabula *debiti & moraliter necessarij* de hominis
 actione efferantur, simul principium velut & fons
 debitionis & necessitatis innuitur, qui non in actu
 ipso, sed in decreto & voluntate legislatoris, per
 legem declarata, quærendus est.

§. 7. Circa statum controversiæ porro notan-
 dum, quæstionem ad solas hominum actiones esse
 restringendam; de his enim solis, ut & de origine
 humani juris, mihi sermo est. Unde male *Veltbes-
 mius* quæstionem indefinite format: *Num ab agen-
 tis libero arbitrio qua tali procedentes actiones den-
 sur, qua ratione sui citra impositionem convenient res
 esse ratione?* Nam rectitudo in actionibus divinis,
 & humanis ex diverso plane principio provenit,

nec pari modulo metienda est. Et si quis ea, quæ me de actionibꝫ humanis disseruntur, ad divinas velit adplicare, summam mihi injuriam inferret. Deinde circa vocabulum *impositionis* notandum, id à me non ita stricte accipi, uti à plerisq; pro ejusmodi determinatione, quæ citra fundamentū in re ex solo placito imponentis provenit. Sed ea quoq; ex impositione nobis esse dicuntur, quæ ex posita voluntate ac dispositione auctoris non possunt non consequi, siquidem ille sibi ipsi constare debet. Eoq; alia nobis impositio est, quæ nil nisi merum placitum imponentis præsupponit; alia est, quæ provenit ex necessaria consecutione eorum, quæ prius ab eodē libere determinata erant. Quarum illa in legibus & institutis positivis, hæc in actibꝫ humanis ad legem naturalem spectantibus cernitur; quippe cum Deus libere talem homini naturam assignarit talemq; finem præfixerit, ut certæ actiones non possint non eidem convenire, vel disconvenire. Sicuti si architectus sibi proposuerit templū extruere, partes ejus utiq; aliter disponendæ sunt, quam diverforii cujuscumq;, ni ipse scopo suo stolidè repugnare velit. Et quis tamē ab ista partium in templo dispositione & habitudine voluntatem architecti excluderet? Unde *Veltbemi-*um vehementer ratio fugit, dum putat: *Si nulli actus sunt per se honesti aut turpes citra impositionem divinam, æque facile Deum quævis peccata posse licite declarare, atq; Princeps gladii. usum aut bombardæ dislosionem in urbe vetare aut permittere potest.* Nam hautquaquā natura hominis ita formata est, ut

ut gestatio gladii necessario ipsi conveniat vel non conveniat, sicuti alii actus, circa quos jus naturale versatur. Adeoque si quaestio ita institueretur: Num natura hominis ita sit à Deo formata, ut posita ea conditione non potuerit non necessitas moralis ipsi injungi certos actus suscipiendi aut omittendi? nulla plane futura erat controversia, cum hoc ipsum à me operose inculcetur.

§. 10. Excutiamus jam argumenta, quae pro sua sententia producit *Velthemius*. Ac primo locotecoquit, quod ego proposueram l. 2. c. 3. §. 4. *Si omnis actuum humanorum moralitas à lege dependet, sequitur, Deum potuisse legem naturae ita formare, ut contraria forent praecepta illis, quae jam sunt, v. g. ut inter officia hominis mutua esset occidere, funari, machari, calumniari, inter vetita autem, gratum animum exhibere, pacta servare, mutuum reddere.* Ad hoc dubium ego respondi, id non obscure contradictionem involvere. Postquam enim Deus destinasset hominem creare animal rationale ac sociale non poterat non lex naturalis ipsi congruere & praescribi, non ex necessitate absoluta sed hypothetica. Si enim is ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed aliis feni & horridi speciei animantis fuisset producta. Heic *Velthemius* exclamat, contradictione me involvi, meq; respondisse, hominem dupliciter spectari posse. 1. ut Deus eum destinavit creare animal rationale ac sociale, 2. ut Deus eum producere potuisset ferum ac horridum animal. Atqui ni calum-

niandi

niandi rabies omnem *Veltbemio* frontem excus-
 fisset, nunquam ausus esset tam improbe dupli-
 cem illam hominis considerationem fingere, cu-
 jus in libro meo nullum vestigium extat. Cum
 sensus responsionis meæ sit planissimus; contra-
 venturum fuisse Deum voluntati & decreto suo,
 si talia homini assignasset officia, quæ naturæ i-
 ipsius adversabantur. Volendo enim creare ho-
 minem, voluisse creare animal sociabile; assi-
 gnando igi præpostera officia, ferum & horri-
 dum animal produxisse; id quod contradictio-
 nem involvit. Sic & alia effata absurda & falsa
 per calumniam mihi *Veltbemius* affingit. Post-
 quam Deus decreverit creare hominem, in liberrimo
 Dei beneplacito fuisse, qualem naturam voluerit ho-
 mini assignare, num animalis rationalis ac socialis,
 an naturam animalis horridi & feri. Item, Deus
 potuit creare hominem, & potuit velle creare, ut
 tamen in beneplacito ipsius adhuc fuerit, qualem na-
 turam homini velle assignare, num animalis rati-
 onalis ac socialis, an feri & horridi. Depone at-
 restuas pignori, *Veltbemi*, nî ostenderis, quo lo-
 cō tam absurda hæc à me tradantur, & mox pro
 Mida camelus eris. Sed nec isthæc est mea sen-
 tentiâ uti alio loco *Veltbemius* cavillatur: Si homo
 non foret animal rationale ac sociale, sed ferum
 & horridum, non obstante externa figura inter-
 bruta referendum, tunc actus ejusmodi, v. g.
 adulterium, homicidium, furtum, non fore actus
 turpes. Sed hoc dico, si eum casum absurdum,
 & con-

& contradictorium ponas, nullum plane futurum
 esset adulterium, furtum, homicidium, nec quaes-
 tio tunc de actuum turpitudine posset institui;
 cum non entis nulla sint accidentia.

§. 11. Alterum argumentum itidem ex opere
 meo d. l. pepromisit *Velthemius*: *Si non dantur, in-*
quit, actus per se honesti aut turpes, sequitur Deum
si voluisset potuisse constituere, ut inter officia homi-
nis esset Deum blasphemare, inter veritas Deum co-
terr. Ego reposueram, id ratiocinii contradictio-
 nem involvere. Heic nihil habet, quod reprobet
Velthemius, nisi ut sycophantias suas mihi obtru-
 dere laboret; quasi ego ullibi tradidissem: *Deum*
potuisse creare hominem, ut idem non esset ani-
mal rationale ac faciale. Tertio loco primum argu-
 mentum levi sub mutatione iterum proponitur:
Si non dantur, actus per se honesti aut turpes, sequi-
tur, quod inter hominis debita possit esse seipsum per-
dere, seipsum odisse. &c. Verum ultro expirat
 animam miserum hocce ratiocinium, ut jugula-
 tione nostra opus id non habeat.

§. 12. Quarto loco urget *Velthemius*, ex nostra
 sententia nullum dari posse amplius discrimen, inter
 legem naturalem & positivam. Verum illud, fat-
 palpabile a nobis traditum jam est l. i. c. 6. §. 18. & l.
 2, c. 3. §. 23. Sed quia alias hic locus valde jeju-
 nus erat futurus, unam atque alteram stricturam
 sui ingenii promit *Velthemius*. Primo dicit: *Ut*
libera voluntas hominis, penes quem majestas est, la-
gem voluntariam ferre & mutare, potest; Quidni
divis

divina majestas, cum voluntas Dei sit summe libera; aque, imo multo magis, ac in legibus positivis fieri solet, legem naturæ mutare, imo contrarium, ejus percipere posset? Adparet Velibemium non meliora sibi de Voluntate Dei polliceri, quam de libidine Caligulæ aut Neronis cujusdam. Deinde impudenter plane, & absurde scribit; Mem non exubuisse statuere, ac si Deus ad contraria officia hominem potuisset adstringere. Ita enim aperte loco supra cit. p. 162. tradit: Si ad contraria officia, (puta ad furandum, mœchandum, calumniandum) homo fuisset adstrictus, non sociale, sed aliæ feræ & horridi species animantis fuisset producta. Ergo jam, si diis placet, qui assumpta hypothese absurda aliquam sententiam absurdi convincere laborat, is eam ipsam sententiam tanquam suam, positive asserit. Ego qui statuo, SI creatura sub figura humana fuisset producta, ad contraria legi naturali officia adstricta, non ea sociale animal, & homo, sed bellua futura erat: Igitur positive statuo, quod homo potuerit fieri bellua, i. e. quod animal, de cujus essentia est rationalitas, potuerit esse irrationale? Ubi frons tua, Velibemi?

§. 13. Quinto loco ita *Velibemius* ratiocinatur: *Si Deus sua natura est justus, sequitur, quod actus dentur per se honesti, suæque natura debiti, itemque, actus per se turpes ac ex sua natura illiciti. Verum ego nullam heic puto consequentiam esse à Deo ad hominem. Nam ex diverso plane principio est, quod Deus quidam non posse, aut non posse non facere*

tere dicitur; quæ ex quo homini alia agenda, alia omittenda sunt. In Deo enim id provenit, ex perfectione ipsius essentia; in homine ex imperio superioris. Quo ipso construnt machinæ illæ, quas *Idem* contra sententiam meam ex *Ebra.* VI. 18. instruere satagit. In Deo enim promissum & jamentum fallere impossibile est propter divinæ essentia; perfectionem. Inter homines autem ἀπιστία & παράνοια sunt fides, & iurandum propter legem naturalem, & quia citra horum sanctimoniam societas inter homines salva esse nequit. Sexto loco quaestionem movet: *Num Deus ullo modo possit velle, ut inobedientia erga Deum formaliter & in se spectata non sit peccatum?* Ego respondeo, stolide quaestionem hanc institui, nisi simul ponatur subjectum, cui inobedientia sit tribuenda. Nam posita creatura rationali negamus Deum hoc velle posse, nisi eum sibi ipsi repugnare absurde fingas. Nulla autem posita creatura rationali Deus super obedientia in neutram partem decernere intelligitur. Non enim capi potest, quomodo Deus possit velle, ut sibi obediat, si nullos condiderit, qui obedire possint. Septimo denique loco ita colligit *Velsheimius*: *Si nullus actus per se honestus, ac suæ naturæ debitus, nullus actus per se turpis ac sua naturæ illicitus, sequitur Deum posse facere omne possibile realiter à se distinctum, nullamque in genere naturæ in Deo importans imperfectionem, i. e. Deus poterit mentiri.* Hoc enim exemplum rei, quæ in genere naturæ nullam importat imperfectionem, à *Velsheimio* adfertur.

fertur. Atqui præterquam quod de humanis tan-
 tum actibus, non de divinis, sermo mihi sit, sane men-
 tiri posse in genere naturæ maximam importat
 imperfectionem. Qui enim mentitur, vel alteri
 furtim nocere vult, quod malitiæ est cum de gene-
 ri quadem ignavia conjuncta; vel non audet sen-
 sa animi sui palam aperire, quod robustiorem me-
 tuentis est; vel plura promittit, quam præstare pos-
 sit, quod vires suas ignorantis est. Atque hisce se-
 ptem ratiociniis, adperso passim calumniarum
 condimento, prior *Volsbemi* dissertatio absolvitur.

§. 14. Posteriores autem dissertationem cre-
 dideram ex meritis autoritatibus, pro perfectitate *Vols-*
themiana stantibus, esse confirmatam. Verum
 ea postmodum inspecta deprehendi, virum istum
 occupari circa cavillanda ea, quæ l. 1. c. 2. §. 6. dispu-
 taveram, & quæ deinde in *Apologia mea* *Asinio* *Te-*
nebrioni, monstro bitotmi ex *Josua* *Schwarzio* tan-
 quam *Judicis* *Novitatum* autore, & *Nicolao* *Beckmanno*
 tanquam ejusdem interpolatore & editore,
 coarctato opposueram. Eoq; ista jam præse erunt
 discutienda. Hæc igitur fuerat mea thesis: *Ut di-*
sciplina Juris Naturalis veræ sit scientia, non necessa-
rium videatur statuere, quædam per se vitæ omnem
impositionem esse honesta & turpia, & ea esse obje-
ctum juris naturalis. Contradicit hæc thesi *Volsbe-*
mii, quod dicitur a se qui ipsi non datur gravitatem dif-
 ferentiam inter leges naturales & positivas. Neg-
 lam ingenti libertudinem sibi posse imputari, credit,
 tametsi ac tantor' divos Philosophos (Ciceros, Theologos
 præsum-

præcuntes habeat. Ad hæc reponimus, istum *Veltheimii* stuporem affectatum videri. Et ut maxime ita obtusum ipsi sit cerebrum, nullum tamen inde veritati præjudicium creari potest. Istorum quoque, ad quos provocat, virorum autoritas eo minoris est, quod iisdem sane de jure naturæ in formam disciplinæ redigendo nondum in mentem venerat; eoque & iisdem nunquam cogitaverant, quæ hypotheses ei scopo necessariæ forent. Nec minus difficile probatu foret, omnes illos, qui objectum juris naturalis dixerant actus per se honestos aut turpes, *non per se* opposuisse dispositioni Creatoris, & eam perfectitatem antecedenter ad voluntatem Dei se habere asseruisse; quem sensum solum nos nescimus. Denique si quis error popularis sit factus, num adeo veritatis dignationem idem adeptus est? aut viris eruditis piaculum est, eundem destructum ire? Aut num istorum quos allegat *Veltheimius* cuiuspiam privilegio cautum fuit, ne in questione philosophica errare posset?

§. 17. Inde ad examinandum, quod à me propositum fuerat, argumentum accingitur *Veltheimius*. *Cum honestas & turpitudine sint affectiones actionum humanarum, ita ex convenientia aut inconvenientia à lege, lex vero sit jussum superioris: non adparere, quomodo honestas aut turpitudine intelligi possint ante legem & superioris impositionem.* Hæc admittit *Veltheimius* honestatem & turpitudinem esse affectiones actionum humanarum; sed negat, eas oriri ex convenientia aut inconvenientia à lege. Rationem addit; *quia objecti legis natura, quæ per se fundat realem cum lege convenientiam*

am aut disconvenientiam, prior sit illa ipsa convenientia aut disconvenientia. id est; quia actus isti ante legem per se & sua natura honesti vel turpes erant. Enimvero hoc ipsum in questione est, an actiones humanæ ex se & sua natura ante legem honesti sint vel turpes? Unde si quid agere volebat *Velthemi*, non debebat petere id quod est in principio, sed tales nobis definitiones honesti & turpis dare, quæ nullum plane respectum ad legem involverent. Debebat proscribere definitionem peccati Apostolicam, quod illud sit *à voluptate*, & meliorem substituere. Debebat falsi convincere illam communem notionem; ubi nulla lex, ibi nulla transgressio. Cæterum accuratius consideranti facile patet, *Velthemi*, inde in errorem inductum, quod vulgo legem naturalem convenientia cum recta hominis ratione metiri soleant; quæ cum rebus ipsis sit posterior, & non faciat, ut res tales vel non tales sint, ideo capere non possunt, quomodo honestas & turpitudine actionum, quæ legis naturalis objectum constituunt, à convenientia & disconvenientia cum lege eririposuit. Accedit, quod iste videatur considerare humanam naturam velut perfecte existentem & legem velut ex intervallo post ipsi supervenientem. Cum tamen hæc tempore simul extiterint, & ipsa lex, naturæ quæ humanæ conditio legi accommodata simul à Deo condita sit. Enimvero ut facile admitimus, ratiocinia humana esse aliquid posterius honestate & turpitudine, quæ in actionibus, de quibus lex naturalis disponit, conspicitur, eoque hæc ab istis non provenire, ita debebat *Velthemi* in mentem venire, eundem qui legis

naturalis lator est, autorem quoq; naturæ rerum & hominum esse, & hanc ita formasse, ut certi motus hominum certos respectus ad alios haberent, certosque effectus apud alios producere apti forent. Et eo ipso, dum creavit hominem, certamque essentiam eidem assignavit, jussisse, ut certi motus ad legem referentur, & ex convenientia aut disconvenientia cum eadem honestatis & turpitudinis rationem sortirentur. Sic ut nequaquam Natura actuum humanorum lege prior sit; sicut nec ipsa hominis essentia lege naturali prior aut antiquior est, quippe cum Deus eo ipso, dum homini essentiam quam habet dedit, eidem & legem naturalem tanquam normam actionum tulerit. Sunt porro utiq; diversæ naturæ actus adulterii, & gestationis gladii, adeo ut ex ea diversitate certo liceat ratiocinari, illum lege naturali prohiberi, hunc non item. Neq; tamen ideo prioris actus turpitudine non ex lege naturali est. Nam DEUS conditor idem humanæ naturæ, legisq; naturalis, dum hominem legi obnoxium futurum effinxit, ejusdem naturam ita formavit, ut iste actus eidem congruere non posset salvo fine & velut idea, quam circa hominem formandum sibi proposuerat. Contra idem naturam hominis non ita finxit, ut illa utiq; à gestatione gladii abhorreret. In eo porro *Velehemsus* insigniter impingit, dum sententiæ suæ stabiliendæ ita ratiocinatur; *Uti visibilitas, qua affectio est hominis & nigredo, qua affectio est corvi, non oriuntur ex convenientia cum recta ratione theoretica, qua est judicium rectum de rebus,*

rebus, uti sunt; nec homo ideo sit risibilis, aut corvus niger, quia homo, dum recta ratione utitur, iudicat hominem esse risibilem, corvum nigrum: ita necessitas actus gratitudinis non magis ex convenientia cum ratione practica oritur. Nam primo stolidum est affectiones corporum naturalium, quæ sensu percipiuntur, comparare cum affectione morali actionis humanæ, quæ diversæ plane est indolis. Neq; enim, si honestas & turpitude ex respectu ad legem resultat, ideo etiam affectiones physicæ corporum naturalium ex relatione ad legem proveniant. Deinde nos non dicimus, illam affectionem moralem actionis humanæ provenire à convenientia cum recta ratione; sed à convenientia cum lege; quæ duo male à *Velthemio* confunduntur, cum sint diversissima. Nam recta ratio non facit, ut aliqua actio sit honesta vel turpis, sed mediante recta ratione homo investigare & cognoscere potest, quæ per legem naturalem honesta aut turpia declarentur. Deniq; improbe heic Deum cum creatura pari passu ambulare jubet *Velthemius*, dum dicit: *Quodvis ens intelligens, sive Deus sit, sive creatura, recte iudicat actum gratitudinis esse honestum, quia in se & antecedenter ad rectum iudicium talis est.* Nam de creatura hoc vere asseritur. Sed dicere, aliquid se antecedenter habere ad rectum iudicium Dei, est à creatione istius ipsum excludere. Sane enim ex iudicio Dei, si ita loqui fas est, natura & conditio hominis ita formata est, ut v. g. gratitudo ipsi omnino conveniret. Ergo illa non magis antecedenter se ad iudicium

cium Dei habet, quam proportio & dispositio partium ædificii ad iudicium architecti, aut capacitas & figura ollæ ad iudicium figuli. Stulte porro quærit *Veltbemius*, unde probare velint, quod lex in communi conceptu sit iussum superioris. Nam ego hoc ita manifestum esse arbitror, ut nemo, cui sensus communis est, de eo dubitare queat. Adde *Veltbemius*; se nondum posse penetrare, quid desit objecto legis naturalis, quo minus etiam antecedenter ad voluntatem Dei sit verum fundamentum legis naturalis. Atqui valde hebetem oportet *Veltbemium* esse, si hoc penetrare non potest, quod objectum legis naturalis antecedenter quidem ad voluntatem & dispositionem humanam sufficiens sit fundamentum (cognoscendi) legem naturalem; i. e. quod rationi humanæ ad intelligendum jus naturale sufficiat objectum istius legis, ejusque habitudinem ad naturam humanam considerasse, quippe quod à voluntate & dispositione hominis originem non habet. Verum à fundamento velut existendi legis naturalis voluntatem Dei excludere, & objecto legis naturalis vim producendi necessitatem moralem antecedenter ad voluntatem Dei tribuere, est negare Deum esse rerum omnium conditorem, & à voluntate Dei dependisse, quæ & quales creaturæ producerentur. Et vellem scire, an *Veltbemius* capere possit, quod verba S. Scripturæ, *faciamus hominem ad imaginem nostram*, quam maxime exprimant voluntario agentem, & qui velut in consiliū ierit, priusquam ad agendum, se determinaret. Unde nisi Deum creatorem

tozem humani generis, & autorem legis naturalis abnegare velit *Veltbemius*, concedendum utiq; ipsi est, legem naturalem à voluntate Dei profectam, sed quæ velut attemperavit sese ad conditionem naturæ humanæ divinitus determinatæ, & tribuatæ. Neq; enim quando circa constituendum jus naturale, & ortam inde moralitatem in actionib; humanis voluntatem Dei antecessisse dicimus, de hac cogitare debemus tanquam de voluntate alicujus hominis, qui etiam absurda & sibi non coherentia velle potest, & subjectis importune occinit; sic volo, sic jubeo. Sed concipienda est voluntas Dei, tanquam Entis sapientissimi & perfectissimi, & sibi per omnia constantis, quicq; a deo & finem & naturam hominis, & normam actionum ejusdem sibi examusim congruentem, volens utiq; lubensq; effinxit. Sic ut nulla heic necessitas locum habeat, nisi quæ ipsam determinationem Dei per sapientissimam ejus voluntatē factam, consequitur. Nihil ergo attulit *Veltbemius*, quo minus honestatem & turpitudinem actionum humanarum à convenientia vel disconvenientia cum lege naturali derivare, & peccatum deinceps quoq; *avoué* appellare queamus.

§. 16. Ad demonstrandum porro, originē moralitatis ad Deum esse referendam, ego addideram: *Qui extra impositionem divinam moralitatis actionum humanarum aeternam aliquam statuunt regulam, nihil mihi aliud videntur agere, quam ut DEO adjungant principium aliquod coaeternum extrinsecum, quod ipse in assignandis rerum formis sequi necessarium habuerit.* Hanc consequentiam se videre posse

se negat *Petchemius*. At quid me, refert, quæ te
 pere iste creuetiat, aut lippiat. Nam modica tantæ
 tum perspicacia opus est, ut quis hanc consequens
 tiam capiat: Si moralitas actionum humanarum,
 earumq; habitudo & convenientia cum natura &
 conditione humana non est à divina impositione,
 cum eadem non possit esse à seipso, neq; sum esse,
 ut sit à principio aliquo extra Deum. De cætero
 non opus erat *Helthemium* tam prolixè aliorum
 sententias recensere, quæ me haut quidquam mor
 vent, ni evidenti & firma ratione nitantur; præ
 fertim cum ex illis, quas format *positioibus* nihil
 possit exsculpi adversus me; qui nihil aliud ago,
 quam ut asseram; Dei voluntatem ab assignan
 dis rerum formis non esse excludendam, & adeo
 am nihil antecederet se habere. Sane enim non
 minus *natura actionum*, quæ objectum legis natur
 ralis constituunt, quam aliæ quævis res ab æterne
 fuerunt in Dei intellectu secundum esse cognitum; &
 i. e. Deus ab æterno prævidit, qualis quæq; res de
 ñnceps creanda futura esset: sed simul etiam co
 gnovit eas, tanquam suo tempore libere, adeoque
 concurrente utiq; sua voluntate creandas, & tali
 natura dotandas. Eoq; licet moralitas actionum
 objective in intellectu divino ab æterno fuerit;
 non tamen sequitur, eam ut actu existeret, non
 habere à dispositione & voluntate Dei. Cum in
 ter ea, quæ objective ab æterno in intellectu divi
 no esse dicuntur, hoc primo omnium loco ponens
 dum sit, quod quasdam res ipse creare vellet. Sic
 fit sane in puncto rationis præus *natura actionis esse*.

obje-

*obiectivum in intellectu Dei, posterius quid convenientia eius actionis cum lege aut disconvenientia; quæ secunda est Kelhemii positio. Id est, quando intellectum divinum ad modulum nostræ rationis metimur, prius concipimus ipsum esse physicum actionis tanquam motus alicujus physici, quam eius convenientiam aut disconvenientiam cum lege. Sed num id prohibet, quo minus affectiones morales actionis à convenientia aut disconvenientia cum norma orientur? Sic nec tertia positio, quod naturam actionis moralis ab aeterno à Deo cognita fuit immutabile fundamentum realitæ convenientiæ cum lege natura aut disconvenientiæ, aliquid habet nobis adversi. Nam naturæ actionum ideo à Deo tali modo, & cum tali habitudine formatae sunt, ut necessariam cū lege naturali convenientiam aut disconvenientiam haberent. Sed positio quarta Kelhemii scædum continet errorem. Convenientia, inquit, cū lege natura aut disconvenientia fundamentaliter non pendet ab assignatione Dei, sed assignatione Dei prior est nostro concipiendi modo. Id est,abilitas actionum, secundum quam necessario cum lege naturæ conveniunt aut disconveniunt, non pendet ab assignatione & dispositione Dei. Quis ergo alius præter Deum naturas rerum formavit? Aut num ipsæ sese tali modo effinxerunt? Nimirum id agi adparet à Kelhemio, ut munere Creatoris Deus dimoveatur; & res etiam quoad essentiam à DEO dependere negentur. Ratio quam adstruendo suo absurdo subnectit, ficulnea est: *Quia, inquit,**

nostro concipiendi modo prior est actio, quam Deus cognoscit ex sua natura honestam vel turpem, posterior est intellectio, qua Deus eam turpem intelligit. Sed unde probabitur, nostrum concipiendi modum, ex imperfectione intellectus nostri resultantem, aliquid præjudicare ordini & naturæ rerum à Deo constitutæ? Quin ineptus & nugatorius est sensus hujus rationis, nisi hoc modo explicetur; nostro concipiendi modo Deus prius cognoscit, quod in actione humana est physicum, posterius id, quod in eadem morale est; quia illud subjecti, hoc adjunctivicem subit. Sed quid hoc contra nos? Denique nec quinta ejus positio aliquid ad rem facit. *Natura actionis, inquit, quam intelligimus honestam aut turpem ante jussum superioris, adeoq; citra superioris impositionem, secundum esse cognitum, quod habet in Deo, est ipse Deus immutabilis.* Id est. Ideæ actionum humanarum, quæ objectum legis naturalis constituunt, in intellectu Dei sunt ipse Deus; quia nihil est in DEO, quod non sit ipse Deus, quippe cujus perfectio accidentia, & imagines velut heterogeneas respuit. Sed num ex hoc sequitur: ergo essentia & habitudo istarum actionum non est à Dei dispositione? Aut uti Deus in se & sua natura non dependet ab alio, ita & natura actionis humanæ ab alio non dependet? Nondum ergo *Weltbeminus* jejunis suis sophisticationibus effecit, quo minus deinceps quoq; omnes creaturæ, non existentiam tantum suam, sed & essentiam Deo tanquam primæ causæ in acceptis ferre debeant. Et si qui fuerunt

runt

sunt Philosophi aut Theologi, qui quasdam naturas rerum à Deo quoad essentiam non dependenter finxerunt, omnino admittere coguntur principium aliud Deo coæternum; ni malint dicere, quaslibet res habere naturas suas à semetipsis; quod non minus absurdum est.

§. 17. Inde circa isthæc mea verba cavillanda occupatur *Veltbemius*: *Deum uti omnia, ita & hominem liberrima voluntate creasse, cui consequens est, in beneplacito ejusdem fuisse, qualem homini naturam vellet assignare.* Puto satis clarum esse, id à me dici, à voluntate Dei Creatoris hominem & existentiam, & essentiam suam habere, seu quod sit, & quod talis sit. Si nondum cupere potest *Veltbemius*, quid hîsce velim, ablegabo ipsum ad catechesin puerilem, & explicationem articuli primi in Symbolo Apostolico; ubi profiteamur, quod Deus nos creaverit, & quod nobis dederit corpus & animam, oculos & aures, *rationē* & omnes sensus. Cum eo autē, quod Deus homini *rationē* dedit, conjunctum est; quod quidā ipsius motus seu actiones omnino cū lege naturali conveniant, vel non conveniant. Id si homo non habet voluntate Dei, non opus est, ut Deo gratias agat, quod ipsū Creaturā rationalem effinxit, eoq; nomine ad colendū istū sese adstrictum profiteatur. quod enim nobis per se & sua natura citra beneficiū & voluntatē Creatoris adest, pro eo quomodo ipsi obligati queamus esse non adparet. Frustra jactat *Veltbemius*: *Naturā hominis esse æternā, non quasi ab æterno homo Deo coexistens, sed quia immutabilis est connexia hominis cū tali natura, qualis*

qualis est natura animalis rationalis ac socialis.
 Ast unde est illa immutabilis connexio, nisi à voluntate Creatoris, qui præter bruta animalia etiam voluit creare animal rationis compos, quod vocamus hominem? Neque enim æternitas, quæ essentiis rerum tribuitur, Dei Creatoris voluntatem excludit. Et essentiæ rebus à Deo semel assignatæ sunt immutabiles; quia & in hoc perfectionis summi Entis relucet, quod modo quam maxime constanti operetur. Et omnino pro nobis facit locus *Mendoza à Veltbemiq* adductus (etsi alias id genus hominum autoritas parum ponderis apud me habeat:) *Essentia rebus conveniunt necessario, quia Deus volens producere hominem i. e. animal rationale ac sociale, nõ potest illi tribuere essentiam lapidis, i. e. corporis anima & organis destituti, quia non faceret hominem, sed lapidem.* Id est, qui proposuit sibi producere animal rationale, & eo ipso produceret corpus anima & organis destitutum; is vel proposito suo per imprudentiam aut impotentiam excideret, vel absurde sibi repugnantia vellet: quorum utrumq; à perfectione divina abhorret.

¶ §. 18. Incassum inde cavillatur *Veltbemi* id quod ego scripseram: *Videmus quotidie bruta tales actus exercere citra peccatum, quib; homo patriæ vis gravissimo se scelere erat obstricturus; v. g. occidendo promiscue coeundo.* Non quod motus physicus hominis & bruti in se differant, sed quia moralitas, quæ actionibus hominum per legem est imposita, à brutis attributa abest. Sane & ipse, dum rationem

tionem à brutis abesse subjungo, utiq; satis innuo, similitudinem actus physici in homine & bruto esse intelligendam, excepta ratione. Ipsam tamen rationem, nisi sensu & cognitione legis imbuta foret, citra reflexionem ad legem in hominis actionibus moralitatem deprehendere non posse, in apriico est; quia contradictionem implicat, norma non cognita aliquid tanquam normæ conveniens adprehendere. Nam possent quidem eo casu actus isti considerari sub notione utilis aut inutilis, præfici aut nocui, nequaquam autem sub notione honesti & turpis, quod relationem ad legem notat. Et falsissimum est, posita hac rationis conditione, nihilominus adesse omnia, quæ ad cognoscendam moralitatem requiruntur. Nam, ut sub debita correctione retineamus exemplum à *Veltbemio* allatum de furto, adesset quidem tunc attractatio rei, quam quis in usus suos seposuisset invito seponente: (nam non data lege proprium & alienum non daretur, quippe cum dominium humanum nitatur pacto, cujus firmitas ex lege est;) daretur etiam natura ejus actus, ut nempe irritaretur is, cui ea res auferretur, ad violentam rei defensionem, aut læsionem auferentis; ex quo sequeretur relatio ad rationem legis signaram, quæ adprehenderet eam actionem, tanquam rixæ, & pugnæ, & comitantium hanc malorum occasionem. Sicuti bruta quoq;, si auferatur eis, quem sibi destinarant, ad lædendum irritantur; eoq; imbecillior canis robustiori cibum eripere timet. Sed si nulla existeret lex, quæ istum actum sub nomine furti

furti vetaret, impossibile foret rationi eam sub
notione turpis, i. e. à lege discrepantis concipere.
Nam morsibus & calcibus inter se decertare apud
bruta quidem nihil turpitudinis habet. Imo in-
ter homines, posito statu belli, in quo lex dominii
silet, tunc certare odiis, tunc res rapuisse licebit.
Sic v. g. posito, dixtam nulla lege adstringi, sana ra-
tio humana capere potest, esum graminis nutri-
tioni esse ineptum. Sed ut eundem turpem quo-
que concipiat, fieri non potest.

§. 19. Valde quoque satagit Noster circator-
quendum locum *Aristotelis Nicom.* II. 6. à *Grotio*
citatum l. 2. c. 1. §. 10. sed non tam ut solidi quid
afferat, quam ut præsidium in professione stupo-
ris & impudenti negatione collocare videatur. Et
sensus quidem istius loci est planissimus, alibi
jam à nobis expositus. Sane *Aristoteles* ibi non
docet, dari affectum aut actum vitiosum citra om-
nem respectum ad legem: verum affectus dari
asserit malos & turpes, qui non demum propter
excessum & defectum, sed etiam intra mediocrita-
tem considerati legibus repugnant. Nam etiam
mediocriter aut modice invidere, malevolum esse
malis alienis lætari, vitiosum est. Unde & vocabu-
la dantur, quæ vitiositatem istius affectus statim
connotant. Sicuti & dantur vocabula actionum, quæ
non notant nudum & indifferentem motum phy-
sicum, sed motum cum vitio conjunctum, seu actio-
nem vitiosam & legibus repugnantem. Ex hisce di-
xi non consequi; Ergo dari affectus aut actiones
in se turpes sine respectu ad legem; cum illud ipsum
vitiū, quod ei affectui aut actioni inest, ex discon-

venientia cum lege proveniat. *Veltbemius* tamen pro imperio hanc consequentiam valore jubet *καρπυαία* aut invidia in se mala est, necdemum vitiosa fit propter excessum aut defectum; ergo vitium illud non oritur ex discrepantia à lege. Simulq; pronunciat, vocabulum *in se* hoc loco opponendum respectui ad legem, *excessum* autem & *defectum* notare convenientiam & disconvenientiam cum lege. Et quia videbat hac explicatione nihil dari stolidius, & à ratione, & mente ipsius *Aristotelis* alienius; igitur ne quis contra hiscere audeat, sacrosanctum suam decretum interponit; *Sic enim intelligi hæc verba debent*, inquit. *Est ego contra dico*; ea verba sic intelligi non posse nec debere. Utri creditis Quirites?

§. 20. Cæterum ut ego clarius ostenderem, locum citatum *Aristotelis* contra meam sententiam nihil facere, operose explicavi, *vocabula ista, v. g. malevolentiam, impudentiam, invidiam, adulterium, furtum, homicidium, &c.* non notare nudos & mores *motus physicas, quos nos indifferenter pronunciamus, sed magis physicos una cū aberratione à lege, adeoque actiones quam maxime morales.* Sed usq; adeo nihil effecisse me apud *Veltbemium* video, ut dum circa clarissima stuporem suum obtendit, in longe majores absurditates, & nugacissimas cavillationes provolvatur. Ac primo quidē putide inculcat, sermonem esse de actibus voluntariis; quasi ea res unquam in controversiam venisset. Sane, & ipsissimi motus voluntatis, abstrahendo ab omni lege, v. g. velle, nolle, appetere, averfari, nō min⁹ quē aliorū facult

facultatum motus indifferentes sunt. Dein solidè & contradictoriè statum controversiè format, dum dicit; *questio est, an adulterium* (hoc enim exempli causa adsumit, *per se ac citra respectum ad legem sit turpe?* Nam manifestè contradictionem involvit quærere: an adulterium, quod est actus legi repugnans, sit turpe citra respectum ad legem? cum legi repugnare ad essentiam & definitionem adulterii spectet. Perinde ac si quærerem, num homo citra respectum ad rationem, & ab eadem, abstrahendo sit rationalis; Enimvero si in adulterio consideremus id, quod remanet semota *dupla*, seu moralitate & aberratione à lege, adeoque merum actum physicum, ad quem etiam Deus tanquam conservator naturæ concurret; dicimus illum actum mere physicum esse moraliter indifferentem. Est autem ille actus mere physicus in adulterio, misceri eidem, cui miscetur & alter, cui tamen nullum in eam peculiare jus competit. Quæ quidem est definitio non adulterii, sed actus seu motus illius physici, qui adulterio tanquam materiale substernitur. Huic autem actui mere physico si accedat morale, seu illud, quod ex aberratione à lege provenit, tunc illa commixtio fit pollutio, i. e. impura & turpis commixtio, quia exercetur in alienam uxorem, i. e. in talem, in quam per leges soli marito jus, ut cum ea misceretur, erat quæsitum. Unde patet, quam stupide aut improbe *Veltheimius* quærat, à me statum quæstionis mutari. Non enim quæsitum aut dubitatum unquam fuit à me, an adulterium per se, i. e. lege

lege naturali, turpe fit, quippe cum natura humana sit ita à Deo formata, ut adulterium non possit non eidem disconvenire. Sed id quærebatur, an remoto omni respectu ad legem, seu si separet ab adulterio, quæ ex *aversione* seu aberratione à lege ei accedunt, & retineas illud solum, quod in isto actu est physicum, in eo motu physico aliquid turpe sit. Hoc est quod nego; sed & illud simul nego, istum actum mere physicum ab *aversione* abstractum, adulterium esse, aut eo vocabulo recte appellari. Fieri enim potest, ut duo viri eidem feminae misceantur, sed ut tamen, variantibus requisitis lege determinatis, alia ejusmodi commixtio sit adulterium, alia licita, alia alio vocabulo veniat. Sic si duo viri soluti eidem scorto misceantur, non adulterium est, sed simplex scortatio. Sic rem habet quis cum uxore alterius, quam post ab isto repudiatam ipse in matrimonium ducit; huic paripari refert prior maritus. Hoc casu concubitus unius ejusdemq; cum eadem femina, nunc licitus est, mox adulterium evadit, & vice versa. Actus physicus heic idem, sed accedente legis determinatione diversæ indolis actus morales inde proveniunt. Puto non nimis acri opus esse ingenio, ut intelligatur, quid proprie in controversia sit, & quam stulte cum propria umbra lucterur *Veltthemius*, cujus nugæ preesse excutere cum summo tædio est conjunctum. Quam furiosum enim est, quod dicit; *ætum meum scrupulum huc redire: Si concubitus cum alterius uxore non est adulterium, nisi si flex alii uxorem prius addixerit, sequitur, quod citra*

L

respe-

respectum ad legem adulterium non fit turpe. Ubi quæso hujus delirii vestigia in meis scriptis deprehendisti, *Velthemius*? An non intelligis id asseri contradictionem involvere; esse alterius uxorem, antequam lex eam certo viro addiderit? Nam uxor est sociâ thori legitima, & cujus possessio soli marito est addicta. Et eo ipso dum aliqua fit uxor, leges eam soli marito addicunt; & quæ alicui viro soli per leges addicitur, eo ipso uxor fit. A lege inquam, est conditio & obligatio uxoris, & quod, si alius cum ea concubat, adulterium admittatur. Et antequam leges fœminam alicui viro soli addixerint, ea ipsius uxor non est, nec in ea adulterium patrat. Ineptiæ autem sunt plus quam pueriles, putare, aliquam prius fieri uxorem, & postea, cum jam uxor facta est, soli viro per leges addici. Quid porro cerebri in illo esse credamus, qui quærit; *quidnam superior inter homines segreges & extra civilem societate constitutos, uxorem marito addicat, num homo, an Deus?* Credo nullum rusticum in tota Thuringia tam stupidum esse, quin respondere norit; à Deo tanquam autore legis naturalis, & per hanc legem marito soli uxorem addici. Atqui reponit *Velthemius, liberrimo utriusq; consensu uxor hujus mariti (in statu illo segregate extra civitatem) propria facta est.* Sed num inde sequitur; Ergo lex divina naturalis uxorem marito non addicit? An non in civitatibus quoq; liberrimo viri & fœminæ consensu matrimonia contrahuntur? An solus omnium mortalium

Vel-

Vellebimus ignorat, pacta, mutuq; quamvis consensu inita, firmitatem & sanctimoniam suam à lege habere? Deniq; frivola plane est illa subtilitas, qua lex quidem antecedenter se ad adulterium habere admittitur, sed non tanquam fundamentum, verum tanquam nuda conditio, eog; turpitudine adulterii utiq; antecedenter se habeat ad voluntatem legislatoris, adulterium venientis. Quis enim nudam conditionem antecedentem vocaverit, quod dum Deus indolem generis humani ita formavit, ut eidem utiq; congrueret, lociam generationis uni esse addictam, id ut observaretur lege in ipsa creatione lata sanxerit, & contra hanc legem patratum concubitum adulterii nomine damnaverit? Ergo per tædiosas suas nugas nondum evicit *Vellebimus*, quo minus lex naturæ, quæ est decretum & jussum Dei Creatoris, se antecedenter ad moralitatem in quibusvis actibus humanis habeat.

§. 21. Monueratq; deinde ego, non videri Grotium rem recte expendisse, dum inter illa, ad quæ divina se potentia non extendit, eo quod contradictionem involvat, refert matitiam quorundam actuum humanorum; sicuti ut bis duo non sint quatuor à DEO effici non possit. Talem enim contradictionem non adparere in actibus juri naturali adversantibus, quæ illis adparet, si bis duo negentur quatuor esse. Hoc discrimen qui deprehendere non possit, eum ingenio valde infelici oportet esse. Nam ut res numerari possit, non opus est certa ejusdem dispositio

tionem, nec præcepto aliquo superioris; verum eo ipso, quo qualiscunque res existit, una est. Si juxta hanc alia res existat, unum & unum est, quod compendii causa duo vocamus. Unum & unum si bis sumatur, fit unum, unum, unum & unum, quod compendii causa quatuor appellamus. Unde qui negat bis duo esse quatuor, negat idem esse idem. Ad ejusmodi contradictionem reduci non potest turpitudine, quæ in actionibus humanis conspicitur; quæ ut resultare possit, requiritur, tum ut peculiari modo natura hominis sit formata, tum ut lex tanquam norma actionum ipsi sit posita, ex cujus relatione demum illa qualitas moralis provenit. Cum ad hoc ut res numerabilis sit, nihil aliud requiratur, quam ut quocunque modo existat. Unde quod turpe est, non potest quidem non turpe esse; sed ut quid turpe esse queat, id est à peculiari conditione humanæ naturæ, & cœva illi lege naturali. Ex quo fonte quicquid est per se & in se naturalis & intrinsecæ turpitudinis vel honestatis in actionibus humanis tantum derivabimus, quousque Deus munere Creatoris & summi Legislatoris à *Volshemio* nondum fuerit dimotus.

§. 22. Istæc quanquam circa præsentem questionem sufficere poterant: tamen quia in ista dissertatione *Volshemius* prolixam telam miserarum sophisticationum subnectit, ad ista quoque nonnulla reponam, num forte inflatissimus homo ad agnitionem suæ vanitatis adduci queat. Ac initio quidem à suæ sententiæ sectatoribus conatur re-

move.

movere incommodum illud, quo ipsos implicari
 pronunciaveram in *Apologia mea* p. 35. quod nempe
qui ita crude jactant; quæ in se & sua natura tur-
pia sint; lege naturali vetari, non constituent certum
aliquod præceptum, ex quo constet, an & cur aliquid in
se turpe sit; simulq; quod non possint non hoc modo in
circulum revolvi. Adversus hæc *Vellemus* pri-
 mo reponit autoritatem *disertationis* suæ de *Pr-*
incipiis moralibus, quæ, uti reliquæ omnes ipsius, non
 tam conscripta, quam per vomitum in chartam e-
 ruptata videtur. Deinde huc confugit, quod pri-
 ma principia probari nequeant: esse autem prima
 principia moralia; *per se & sua natura honestum,*
est expetendum, per se & sua natura turpe est fugien-
dum. Id quod non uno nomine ineptum nobis
 videtur. Nam in jam citata *disertatione* hæc
 principia simpliciter ita erant expressa: *honestum*
sunt facienda, turpia sunt omittenda. Nunc autem
 asuitur *per se & sua natura*; cum tamen non so-
 lum ea, quæ positivè lege jubentur aut vetan-
 tur, utique facienda sint & omittenda; sed etiam
 id quam maxime in controversiam veniat, an &
 quo sensu aliquid in se & sua natura honestum sit,
 aut turpe. Atqui alio loco ostendimus, ea non
 esse prima principia, utut alias sententiæ sint ve-
 rissimæ; quia ratio à priori reddi potest, cur homi-
 ni necessitas incumbat honesta facienda, turpia
 omittendi. Deniq; in *moralibus* nil magni præ-
 stitit, qui novit, honesta esse facienda, turpia fugi-
 enda: cum hic præcipuus labor sit investigasse,
 quænam honesta sint, quænam turpia, & quodnam

quædam sit ista liquido dignoscendi. Quod
 quidem nunquam constituere poterit *Velthe-*
mius, quamdiu nil nisi circulum suum crepare
 movit. Inde pariter me vertiginis reum pera-
 gere instituit *Velthehmius*, velut ex principio à
 me constituto idem proveniat circulus, & à me
 itidem obscurum per æque obscuram explicari.
 Nam si quis ex me querat, de quibusnam lege
 naturali disponatur, me respondere, de iis, quæ ne-
 cessario faciunt ad socialitatem hominis, aut eam
 turbant. Sin ulterius quis inisset, quanam autem
 necessario faciunt ad socialitatem, nihil me habere
 quod respondeam, quam ea, de quibus lege natura-
 li disponitur. Verum longe tibi heic abest calum-
 niandi artificium, *Velthehmi*. Nam nusquam hæc
 propositio, homini colenda est socialitas, à me
 pro principio primo & indemonstrabili, ac
 per se noto, & in quo demum subsistendum sit,
 vendicata fuit. Sed vocavi eam propositionem
 fundamentalem, seu, ad quam omnia præcepta
 legis naturalis, in primis quæ alios homines spe-
 ctant, reduci, & in eam resolvi queant; quæ ta-
 men ipsa ex observationibus, è natura rerum &
 hominum petitis, à priori demonstratur. Sicuti
 & illa omnia, quæ ad socialitatem facere, aut eidem
 repugnare à me dicuntur, ex paribus observa-
 tionibus deducuntur. Quod *Velthehmium* late-
 re non poterat, si vel legit ea, quæ calumnianda si-
 bi sumisit, vel genuinum demonstrandi modum
 intelligeret, cujus ipsum ignarissimum esse patet.
 Unde & recte pronunciat, *abesse à se ut judicet; illis-*
illis-

illisque iudicium relinquit, *qui iudicare possunt, & debent.* Et sane quid indignius est, quam quod homo, qui nihil aliud quam per plures annos Jenæ in lacunis Metaphysicorum volutatus est, apud nos aliquid destudiis hiscere velit? Quod enim luculentius specimen esse poterat triobolaris eruditionis, quam quod ad lectionem *Gratii* adspiraturo, fundamenta *Logices & Metaphysices* potissimum commendet; aut quod ultra dogmata Aristotelica in morali & civili doctrina progredi velle nefas iudicet, aut quod sententiam meam de demonstratione tanquam Aristoteli contrariam rejiciat; cum tamen eandem in praxi exprimant Mathematici, penes quos solos hactenus demonstrandi artificium fuit; nisi quod non ita pridem multi eruditi ad alias philosophiæ partes, & ad morales quoque doctrinas eandem applicare cœperunt. Quod autem primus ego sim habendus, qui glaciem fregerit, viamque ad solidam de jure naturæ & gentium scientiam monstraverim, id jactasse à meæ semper modestiæ abfuit, nec tanto unquam me sum dignatus honore. Quid laboris heic exhausserim, ipse novi; quod operæ pretium fecerim, optimus & eruditissimus quisque liquidissimo iudicabit. Id sane confido, si quam meritis sum eo nomine laudem, fore ut eam furialis calumniatorum factio mihi non detrahat; & si vivum livor premat, posteritas saltem mihi decus meum rependet. Et tu, *Veltbemi*, non alio facinore superstes eris, quam quia à me vapulasti.

§. 23. Inde specimine quoque ostendere, vult *Velthemius*, in doctrina à se progugnata utri- que dari *γωδισμα*, ex quo liquido constet, an & cur aliquid in se sit honestum & turpe. In exem- plum adsumitur quaestio; *Cum promissa sint ser- vanda?* Rationem ipse hanc adfert; quia promissio est translatio juris in personam, cui fit promissio: Jus vero suum cuiq; tribuendum. Spero ne- minem, qui *judicium domi habet*, & qui *bellebo- rosus* non est, (en flosculos *Velthemianos!*) desi- deraturum, ut cum *Velthemio* id ratiocinium in- formam syllogismi refingam. Enimvero etsi hanc sententiam, *jus suum cuiq; tribuendum*, ego quidem verisimam norim; eam tamen ita comparatam, nego, ut quis distinctam, claram, & ultimam ra- tionem istius effati, *promissum est servandum*, inde perspicere possit. Sed quia talis juris bruta non sunt capacia, nec de illis dici potest, ipsis esse jus suum; aut iisdē aliquid tanquam jus suū esse tri- buendum: igitur merito quaeritur, cur homini a- liquod jus suum competat, quod ipsi omnino ab altero homine sit tribuendum? Item, cur per pro- missum tale jus in altero producat, cuius vi om- nino quid ipsi sit tribuendum? *Velthemius* sine dubio reponet; frustra hoc quaeri, cum nemini ignotum esse queat, alteri injuriam non esse fa- ciendam: id quippe esse per se turpe, sicut jus su- um alteri tribuere per se honestum. Atqui hoc modo æque ac antea ignoro rationem hujus ef- fati, *promissum est servandum*; nec eo magis adpa- es *γωδισμα* aliquod, & quidem universale, & ad
omnes

omnes quæstiones applicari idoneum, ex quo cognosci queat, quate in se & sua natura honestum sit promissum servare. Ac nisi ad quæstiones à me motas apte respondeatur, intelligi nequit, quare promisso non servato injuria fiat. Id quod tamen ex nostra hypothese planissime, & ad captum etiam idiotarum deduci potest. Interim hoc monemus, etsi Grotiana definitio, ex Scholasticorum lacunis hausta, non nisi per circulum explicari possit; haut ideo tamen istum virum, cujus ingenio tam multa debemus, arguimus, quasi is omnes quæstiones per circulum explicet. Nam fieri potest, ut qui in generali aliqua quæstione impingit, circa particularia rem acu tangat. Neque tamen ideo definitio illa redditur inculpabilis, etiamsi vel sexcentæ quæstiones adducantur, quæ à Grotio recte decisæ fuerint.

§. 24. Aliquando tamen humaniter mecum videtur agere velle *Velthemius*, dum *lubentissime admittit, non peccare, qui ad quæstiones de certis quibusdã actibus respondet per convenientiã aut disconvenientiam cum lege socialitatis domini à Creatore injuncta.* Ubi illud observari velim, si assumam aliquam propositionem, v. g. fides est servanda, & eam ex hac ratione adstruam, quia fides ad socialitatem necessario requiritur: cum dante *Velthemio* fidem servare per se & sua natura sit honestum; utique & hæc propositio, quæ istius rationem continet, nempe de colenda socialitate, erit per se & sua natura honesta. Et tamen *Velthemius* dicere, non veretur, *legem socialitatis homini à Creatore*

injunctam. Cum in eo controversia nostra præcipue vertatur, quod ego voluntatē, dispositionem & legem Creatoris istius perfectitate priorem esse adstruam, nec *lo per se bonestum aut turpe* legi Creatoris opponendum sed subordinandum contentendam: ille contra per se & sua natura honestum & turpe antecederet ad voluntatem summi legislatoris se habere clamitet. Verum mox, ne nimis erga nos liberalis fuisse videatur, adducto supercilio addit; *modo responsa sua non venditet pro sciis entificis, i. e. talibus, qui solidam scientiam querentibus ex asse satisfaciant.* Solidam autem scientiam quærent illi, qui tam *candidos*, qualis *Veltbemi*us est, *nati* fuerunt *manuductores*, & vere *παραδωκται*, *lectioisq;* *commendatissimorum autorum assuefacti* sunt, i. e. qui ex *Tolet*o & *Zabarella* doctrinam analyticam hausērunt, & per omnem ætatem in luto Sophistarum, & qui quintas inde essentias extraxerunt, volutati sunt: Hac scilicet via sola itur ad astra.

§. 25. Inde culturam socialitatis, à nobis in fundamentalis propositionis locum assumptam, carpit *Veltbemi*us, quasi hoc modo nulla statuatur officia erga Deum & seipsum. Enimvero qui librum meum non solo calumniandi animo inspexit, facile deprehendit, mihi præcipue propositum fuisse, officia hominum erga se invicem tradere, & quid juris inter homines mutuo exerceatur; cui fini nullum commodius principium adsumi, quam socialitatem posse in aprico est. Et eam ob rationem caput de Religione Naturali in eo libro

nuspi

nuspian extat. Hoc quippe consecrarium est doctrinæ naturalis de Deo, quam alii ad philosophiam primam referunt, alii peculiari disciplina sub vocabulo Theologiæ Naturalis adornant; eoque nativam velut sedem in disciplina Juris Naturalis non sortitur. Sed cum postea in usum juventutis officia hominis & civis juxta legem naturalem in compendium redigenda forent, caput de Religione Naturali ex illa sive Theologia Naturali, sive Philosophia prima mutuo sumsi, & in eum libellum transuli. Quod eo minus heterogeneum debet videri in ea disciplina, ubi cætera omnia ex socialitate deducuntur; quia non solum lex naturalis à Deo vim atque autoritatem legis nanciscitur, sed & quia Religio Naturalis in hac disciplina, prout ea à nobis adornata fuit, eo tantum modo considerari potest, prout humanæ societatis vinculum, & velut coagulum est. Nam de Religione tradere, prout ad salutem æternam acquirendam spectat, aut prout illa circa hominem in statu integritatis sese habuit, Theologorum est; in quorum messem falces mittunt, qui cum *Veltbemio sine philosophia moralis salutem æternam anima* discutiant. Officia autem hominis erga seipsum partim ex religione, partim ex lege socialitatis fluunt, ita ut nisi homo servus Dei, & membrum societatis humanæ esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent. Quæ cum à me jam exposita sint in libello de *Officio hominis & civis* l. i. c. 3. §. 13. mirum tamen est, vociferante *Veltbemio* auditorium Jenense hac immani calumnia rebor-

reboasse; *me nulla agnoscere officia hominis erga Deum & seipsum.* Ex dictis porro facile dispellitur calumnia, quã isthæc verba *prefationis* in opere nostro impetuntur; quod *nondum* valeam *dispicere, quenam sit illa morum honestas ubiq; & extra societatem, hoc est, reflexionem ad alios homines observanda.* Nam puritas illa animi, & internorum motuum sanctimonia quam maxime etiam societatis humanæ bono exuberat, & quo quis decentius erga Deum se gesserit, eo religiosius idem officia erga homines observabit. Unde & divinus Scriptor hac nota dilectionem Dei agnosci jubet, si quis fratrem suum diligat; & mendaces proclamat, qui amore Dei se jactant, cum fratres suos odio prosequantur. Fuit etiam qui objiceret exemplum hominis solitarii, qui extra societatem humanam constitutus, utiq; peccaturus sit Deum in illa sua solitudine blasphemando, cum brutis corpus commiscendo, aut vitam sibi adimendo, etsi societati, abs qua semotus degere præsupponitur, nihil incommodi inde afferatur. Sed uti quid circa blasphemiam & *aversionem* respondendum sit, ex superioribus facile adparet; ita commixtio cum brutis utiq; socialitati repugnat. Quin & illa ipsa vita solitaria, ni ob commodum humanæ societatis sit suscepta, legi naturali repugnat. Nam ad hoc, *ut quis absq; ulla impedimentis tanto majori studio pietati & precibus ad Deum incumbat,* opus non est *a consortio hominum & impii hujus mundi segregare se, vitamq; solitariam societati anteferre.* Quasi non in vita
quam

quam maxime sociali locus sit precibus fundendis aut quasi pietas commodius inter feras sylvestres, quam homines exerceatur. Add. *Matth.* V, 14, 15, 16. Quin & rectius thalamum quam eremum cogitat, cui de tanta fœditate patranda in mentem venire potest. Pariter quod adducitur de Adamo ante Evam conditam; cujus innocentia & pietas à societate, quæ nondum erat mensurari non potuit, nihil habet difficultatis. Additur, si omnis honestas ad custodiam societatis referenda foret, tunc fas fore v.g. urgente fame ut aliqui sese interimant, quo societati multitudine laboranti consulatur; probandum factum Lacedæmoniorum juvenes promiscuè cum uxoribus concubituros mittentium apud *Justinum* l. 3. c. 4. laudandam communionem omnium rerum Platoniam. Enimvero hic casus partim inepte ad præsentem quæstionem applicantur, partim confundunt bonum particularis cujusdam societatis cum socialitate; cum hautquaquam ex illo, sed ex hac officia hominum inter se deducantur; multo minus pro regula honesti haberi queat quod quis per stoliditatem ex usu certæ societatis fore credit. Sic sane omnes particulares societates ad honestatē metiendæ sunt, non vice versa; nec eo minus tamen quid homini adversus hominem honestum ex socialitate colligere licet. Ex qua itidem antecedente judicari potest, quæ peculiaris societas bona aut mala appellari debeat. Denique & in superioribus satis ostensum fuit, non repugnare, fundamentalem juris naturalis propositionem esse, hominem debere sociabilem esse; & hujus

jus propositionis evidentiam atq; necessitatem
 ex contemplatione humanæ naturæ expendescere.
 Unum tamen fateor nostræ methodo deesse,
 quo *Veltheimii* decreta solide fulciuntur. Hic enim
 cum fateatur, doctrinam suam moralem,
 quam ex probatis & receptis scriptis, viva voce
 hausit, tandem in hæc propositiones resolvi; *Est
 per se honestum ac sua natura, adeoq; expetendum,
 faciendum; Est per se turpe ac sua natura, adeoq; fu-
 giendum, omittendum*: ut stupidos illos homines
 protelet, qui viam istam in circulum revolvi ar-
 guunt, & rationem nosse cupiunt, cur hoc vel illud
 per se honestum aut turpe dicatur; *fustes* de-
 mum potius illis quam rationes intentandas pro-
 nunciat. Ubi miror *Veltheimium* usque adeo à
 gravitate Patriarchæ sui *Nicolai Beckmanni* dege-
 nerasse, ut ad rustici alicujus instar fustibus de-
 pugnare cupiat; cum tamen hic egregius vir om-
 nei armorum genere, spectante & pollicem pre-
 mense Dno. Episcopo *Petro Winstrupio* in hujus-
 ce aula Lundeni cum circumforaneo lanista
 tantus Doctor & Professor gloriose decertaverit;
 ejusq; artis fiducia litem, quæ sibi à me propter
 impresum Indicem Novitatum intentabatur, du-
 ello maluerit, quam sententiæ judiciali deciden-
 dam committere. Enimvero ego ultimam ratio-
 nem doctrinæ meæ à rustibus aut gladiis petere
 haut quidquam constitui. Qui rationes meas cape-
 re non potest, aut non vult, non habet quod cuti
 suæ metuat. Neq; usq; adeo operam & oleum me
 perdidisse judico, ut non spes mihi sit fore ingenia

recta & præjudiciis non distorta, quæ citra metum
fustium scripta mea sint æstimatura. Quod si quis
tamē tabellis suis & collegiis manuscriptis, quibus
insuevit, immori malit, ego sane neq; indignor,
neq; invideo. Quin ultro omnes biblioplas oro
obsecroq; , ne mea scripta deinceps in illa loca
adportent ubi Asinii Tenebrionis sectatores re-
rum potiuntur.

§. 26. Multa quoq; blaterat *Velhemius* circa hæc
verba *Apologiæ* meæ: *Ex quo & aliud horribile ab-
surdū consequitur: si nempe datur aliquid honestum
& turpe in se antecedenter ad Deum, vel admittendū
esse fatum Stoicum, cui & ipse Deus sit alligatus; vel
dari aliquod principium Deo prius aut coæternum,
formas rerum quasi determinans & specificans, cui
ne Deus quidem contravenire possit aut debeat.*
Quia cum homine stupido mihi res est, aut qui
stuporem simulat, ut calumniandi occasione desit,
tentabo an efficere possim, ut vim ratiocinationis
meæ capere queat. Mea igitur sententia est, mo-
ralitatem actionum humanarum, & habitudinem
illam, juxta quam aptæ sunt honestæ aut turpes
vocari, esse à Deo, ejusq; definitione & determina-
tione petendam, abs qua nullo modo ejusdem
voluntas excludiqueat. *Velhemius* contra contem-
dit, eam moralitatem antecedenter se ad volunta-
tem Dei habere. Heic ego repono; si illa moralitas
non refertur ad autorē Deum, tanquam Ens li-
berum, cum illa utique à seipsa esse nequeat, ne-
cessum esse, ut sit ab alio principio extra DE-
Um. Jam autem non adparet, quodnam aliud prin-

principium heic fingi possit, præter fatum Stoicum, aut principium Deo prius aut cœternum, formas rerum determinans: i. e. ut vel dicatur, actiones humanas moralitatem habere ex immutabili fato, sex ex indeclinabili rerum serie, nescio unde producta cui etiam ipse Deus sit alligatus; vel ut alius præter Deum sit, à quo formæ rerum, sint productæ. Utrumq; absurdum ego pronuncio, quia per id Deus Creatoris & supremi rerum arbitri munere dimovetur. Heicigitur *Velthe-
mius* id primo fastidit, quod fatum Stoicum, aut principium Deo cœternum *horribile absurdum* vocarim. Nam ipsi rem leviculam putat Deum abnegare, omnium rerum creatorem, modo per scitias sua salva perftet. Dein displicet, quod nō distinctiq; explicarim, quid per fatum Stoicū intelligā quippe de quo diversæ sint eruditorum opinioniones. Atqui moris mihi nō est, quacūq; occasione locos communes expilare, & quæ additi verba, *cui & ipse Deus sit alligatus*, satis quale fatum intelligam arguunt. Hinc miserrimus & vere deplorandus Sophista delirat; me, quod fati Stoici mentionem fecerim, id velle inde concludere, quod qui peccant, ex fatali necessitate peccant, & culpam à se in fatum amitteri queant. Hanc enim consequentiam nectunt illi, qui fatum Stoicum admittunt. (*Nemo sit facti nocens, est apud Senecam.*) Atqui ego fatum Stoicum seu à Deo independens rejicio, & horribile absurdum pronuncio. Quid ergo mihi cum consequentiis, quas ejus fati defensores nectunt? Præterea negat *Velthe-
mius, Grosium*, & qui eandem heic

heic cum ipso forent sententiam, statuere aliquod principium extra Deum existens, eiq; coeternum, à quo intrinseca honestas aut turpitudine actionum dependeat. *At ego nusquam dixi, eos expresse id statuere; sed hoc dico, id consequi ex sententia eorum, siquidem ò per se & sua natura dispositioni & determinationi divinæ opponant. Sæpe autem contingit, ut quis thesin aliquam asserat, cujus absurdam consequentiam non prævidet; sæpe ut hanc inde fluere neget, cæteri asserant. Addit, à sua sententia defensoribus neminem in dubium vocare, discrimen honesti & turpis à Deo, ejusq; definitione & determinatione petendam esse. Credas jam Velschemium sapere velle. Sed quod una manu videri voluit dedisse, altera mox iterum eripit. Statim enim addit: modo hoc admittatur, quod à Deo aliter honestas ac turpitudine actuum determinari nequeat, nisi ut harum istorumvè actuum, quos per se & sua natura honestos statuimus, natura fers. Quales intellectus Dei sapientissimus agnoscat actus, tales iudicet, ut tamen in puncto rationis semper prior sit turpitudine actus, à Deo facta definitione ejus turpitudinis atq; determinationi. Atqui hoc ipsum jam maxime queritur, unde sit illa natura actuum, cui determinatio divina attemperare sese debuerit? Ego dico, hanc naturam actuum itidem esse à determinatione Dei, utpote qui hominis naturam ita formavit, ut & legis esset capax, & quæ naturas dicit vocatur lex omnino cum, ejus conditione quadraret. Nam nemo utiq; præter Deum homini dedit, ut talem haberet naturam, ut talis actuum*

M

ab ipso

ab ipso exercendorum esset indoles. Cum autem Deus hominem crearet cum talem ipsi, ejusque actibus naturam daret, quam maxime voluntarie agebat. Igitur moralitas illa actuum humanorum ad voluntatem Dei antecedenter se habere falso dicitur. Equidem quales actus Dei intellectus agnoscit, tales judicat; sed tales & non alios, taliter & non aliter agnoscit, quam quales creare constituit: i. e. agnoscit actus, qui legis naturæ objectum constituunt omnino naturæ, humanæ congruere; vel non congruere sed hoc agnoscit, actus illos eam habitudine cum natura humana obtinere, quia ipse ejusmodi creaturam libere creare constituit. Unde falsum est, quod in puncto rationis turpitudine actus prior sit definitione à Deo facta. Sed primo omnium concipitur homo tanquam creatura rationalis à Deo libere producenda. Inde concipitur habitudo ipsorum actuum, ad normam dirigi aptorum. Post hanc lex, tanquam norma, ad quam actus isti necessario referendi & dirigendi sint, Ac demum concipitur honestas & turpitudine, tanquam affectiones actuum ad normam relatorum. Aliud punctum rationis heic comminisci, aut ordinem hunc intervertere, contra rationem est. Quicumque igitur naturam illorum actuum, de quibus sermo est, ad autorem Deum referunt, ab ipso in creatione hominis ita adornatam, illi mecum consentiunt. Qui autem actus illos habitudinem & indolem suam, non à divina definitione, determinatione, & voluntate habere contendunt, illi viderint, quem sibi creatorem velint adoptare. Sane neque *Veltbemius*, neque

neq; universa ista factio hanc mihi persuasionem unquam eripiet, me Deo debere & quod sim, & quod homo sim, & quod creatura sim legis capax, & quod quidam motus mei voluntarii eam habeant indolem, ut omnino adaptandi sint ad normam, quam Deus in creatione mihi injunxit, & quod actus meus, si ad eam normam quadret, honestus & bonus, ubi ab ea discrepet, malus & turpis fit; & deniq; quod aliquid horum antecederet ad Deum se habere qui asserat, in Deum Creatorem sit injurius.

§.27. Tandem atrocē quoq; oppugnationē subeunt, quæ super necessitate in actionibus moralibus versante proposueram; eam nempe esse non absolutam sed hypotheticam, supponentē creationem animalis rationalis, quam nemo est, quin liberrima voluntati Dei adscribat. Heic ut adpareat omnem Vellebentis conatū frustra in aërem effundi, observandum est; eum locum à me opponi verbis Grotii l. 3. c. 1. §. 10. quod actus, circa quos lex naturalis versatur, à Deo necessario præcepti aut veriti intelliguntur. Quæstio igitur est, qualis heic necessitas sit in ordine ad Deum, seu quale genus necessitatis Deum subegerit, ut circa actus istos legem statueret? Ego respondeo, eam esse non absolutā, sed hypotheticā, quia supponitur à Deo animal rationale liberrima voluntate creatum. Posito enim Deum libere voluisse, creare animal rationale, non potuit non circa certos illius actus lege disponere; quia alias voluntas Dei sibi ipsi repugnare fingeretur. Adeoque non absolute necessariū fuit à Deo legē natur-

ralem ferri; sed ea necessitas orta fuit ex suppositione actus, abs Deo liberrima voluntate suscepti, nempe ex creatione hominis. Quæ autem necessario consequuntur actum libere & contingenter susceptum, illa utiq; ex necessitate non absoluta, sed hypothetica fieri dicuntur. *Si currit movetur*, est exemplum necessitatis hypotheticæ à *Volubemio* positum. Antequam quis cursum libere susciperet, neq; currere, neq; moveri necessarium ipsi erat; posito autem cursu libere suscepto, non potest non simul existere motus. Sic antequam Deus crearet hominem; neq; creare hominem, neq; legem naturæ ferre Deo necessarium erat. Sed posito, creationem hominis ab eo libere susceptam, non potuit non lex naturæ simul ferri. Sicut sperem, me ad applicationem huius termini augustissimis imperii Methaphysici Monarchis satis ad probare posse. De hac ergo specie necessitatis circa actiones morales versantis, quatenus nempe ad Deum illa refertur, unice mihi sermo fuit. Ast si alio modo formetur quæstio, aliam quoque emergere oportet responsionem. Si enim eam ad hominem referam hoc modo; quæ necessitas homini insit ad actus istos observandos aut omittendos? respondetur, eam esse necessitatem quam vocant obligationis. Sin præcise quæram de coherentia affectionis moralis cum certa actione humana, v. g. honestatis cum honore parentum, turpitudinis cum adulterio: seu quænam sit illa necessitas, qua parentes honorare honestum, machari turpe sit: respondetur, esse neces-

necessitatem absolutam in genere morum , quæ contradistinguitur necessitati absolute in genere naturæ, quæ affectiones physicas cum rebus naturalibus v. g. vis comburendi cum igne, conjunguntur. Quæ duo genera necessitatis in hoc differunt, quod hæc nil aliud præsupponat, quam actum creationis, quo rebus ejusmodi naturæ est à Creatore infinita; illa autem, præterea superioris impositionem & legem prærequirat. Ex quibus manifeste adparet, à *Vellebenio* primam illam questionem, de qua mihi sermo est, cum postrema confundi. Quod utrum per imprudentiam factum sit, an vero ut ansam arriperet tam abstrusæ eruditionis Oceanum exonerandi, simulq; potero mihi insultandi, dubium est. Sane uti cucurbitas lippire, & toto cælo à sententia mea aberrare, isti homini insolitum non est; ita splendidum & sedignum finem, ut dissertationi suæ imponeret, operam dedisse videtur; dum ea occasione per aliquot paginas doctrinam de necessitate, sexcentis tabellis expositam, & quam Jenæ passeret quoq; cantillans, non minore eloquentiæ torrente evolavit, quam agyrtæ virtutes adipis murium Alpino- rum solent. Hinc sublato immensum supercilio & acerbitate plane Orbiliana imperitiam genuina, ac divinitus apud Jenenses sancitæ Metaphysicæ mihi exprobrat, in quam impingendo gravissimo me læsa majestatis pedantia crimine adstrinxerit. Ad quam accusationem paucis repono; ex prædictis manifestum esse, in questione à me proposita terminum necessitatis hypotheticæ propriæ, & ex usu omnium Metaphysicorum fuisse adhibi-

tum: sed quod *Velthemius* aliam quaestionem sub-
 fituerit, cui iste terminus non quadraret, culpam
 nullam penes me esse. Deinde, si vel maxime
 ego terminum aliquem Scholasticum aliter acce-
 pissetem, quam tabulis Sthalianis, velut aeterna Par-
 carum lege, sancitum est; num tamen ideo tam in-
 acetè more insultari parerat viro, cui oblatra-
 se unicam sibi viam ad qualemcunque famam ad-
 quirendam sufficere *Velthemius* judicavit? An
 tantus ideo tumultus excitandus, ac si de Ecclesia
 & reip. salute ageretur? Praesertim cum omnem
 illam sapientiam *Velthemianam*, cujus praeipu-
 am partem *Institutiones Logicae* sui affinis, & *methodi*
Sthaliana absolvunt, plane ignorasse, aut sal-
 tem ejus notitiam dissimulasse apud solide eru-
 ditos, & quibus me ac mea scripta potissimum
 adprobare gaudeam, non magis rubori sit; quam
 aulico cuiquam, quod hircum non oleat. Sed ut
 quod res est fatear, juvenilibus annis, & cum stu-
 dia impetu potius quam iudicio tractarem, non
 paucas bonas horas in ea philosophia, cujus pul-
 critudine *Velthemius* attonitus stupet, me perdis-
 disse memini. Quin & cum Jenæ eo ipso musco,
 in quo Sthalius animam exhaverat, uterer, quo-
 tiescunq; respirarem, atomos quasdam distin-
 ctionum & terminorum metaphysicorum vide-
 bar deglutire, quibus aër iste pertinacissime in-
 sectus erat. Postea tamen diversum coelum pulve-
 res istos ultero discussit, & ex tota illa scientia id
 praeipuum remansit, quod sciam, eum, qui istam
 solam scit, nihil scire.

§. 28. Exhibisce igitur quilibet cordatus iudicabit, num *Vellemius* recte clamitet; totam *litem* in abusu terminorum à me facta consistere, & me reverentem cum istis sentire, quos ex pruritu novandi impugno. Sane enim non intra sola vocabula hæret isthæc disceptatio; num moralitas actionum antecodenter ad voluntatem Dei legemq; se habeat; num illa natura actuum, qui per se honesti aut turpes dicuntur, voluntati Creatoris opponi, an vero potius eidem subjungi & subordinari debeant? Et cum naspiam thesin suam *Vellemius* revocet, aut ita replicet, ut cum mea conspiret, ac nihil attulerit, quo mea sententia destruat, nescio quo jure me velim nolim inter suos numerare queat. Verum quid ille sentiat aut non sentiat mea nihil refert, modo tam inficetis clamoribus meam famam lacerare desinat. Nam uti nihil facilius mihi, quam istius miseras sophistications destruere; ita poenitenda est pugna, ubi vicisse hostem in gloriam habetur.

§. 29. Cum ad alia pedem jam proferrem; occurrit alia *Vellemii* disertatio, quæ inscribitur *De Statu Controversie*; in qua per hoc dum mendacium hæc mihi thesis affingitur; quod nullum actum necessario turpē statuam, sed velle contingenter turpes esse illos actus quos consensus communis necessario turpes judicat, e.g. contingenter esse turpe adulteriū, quatenus contingit committi ab homine ut est rationalis. Bone Deus, inquit sese formas vertere non novit dira calumniandi rabies! Si micam boni viri habet *Vellemius*; ostendat, ubinam locorū in meis scriptis

scriptis ex assertio extet. Quam potius non minus r. oditatis, quam malitiz isti calumniz subest! Cui enim ignotum est omnes actiones humanas respectu exercitii aut existentiz esse contingentes, quia a voluntate tanquam facultate libera, procedunt. Verum hæc contingentia non obstat, quo miris illis certæ affectiones necessario competant. Quod jam docui in *opere meo* l. 1. c. 2. §. 5. Neq; etiam quo minus v. g. adulterium homini necessario, i. e. ex necessitate obligationis sit o-mittendum, & quod adulterium necessario turpe sit, i. e. lege naturali, non positiva, non obstat, quod illud intelligi nequeat, nisi posito animali rationali & sociali à Deo libere creato. Sicuti incendium intelligi non potest, nisi posito igne, & materia combustibili à Deo libere creata. Ex quibus tamen non nisi triobolaris sophista in ferret; Ergo adulterium contigenter est turpe; Ergo ignis contigenter est calidus.

§. 30. Nondum Jena nos dimittit. Post Vethemianas alia nobis dissertatio offertur *anno 1675* habita sub præsidio celebris J. Cti, sed quam stylus adolescentis factum arguit. Cujus temeritatem responsione indignam judicarem, ni suspicarer robustiores quosdam tela isti suppeditasse. Sed rem ipsam excutiamus, de autore parum solliciti. Initio igitur sophisticationibus suis astute viam struit. Cum enim *honestam & turpe bono & malo merito respondere* pronunciasset, honestum dein ita definit: *quod præcisa delectatione est conventio, natura naturali, quærens est ratio.* Quod

Quod primum est falsum, quo incautionibus futurum facere conatur. Honestas quippe & turpitas, bonitas & malitia moralis per convenientiam & disconvenientiam cum lege tanquam norma actionum definienda est. Sed convenientia vel disconvenientia cum natura rationali, ut tali, proprie est affectio actionum, quæ naturali lege præcipiuntur. Equidem cum optimo & sapientissimo Creatori placeret condere hominem, cujus libertas certis legibus foret circumscribenda, ejusdem naturam ita simul formavit, ut actiones, quæ lege naturali præcipiuntur, non possent non naturæ hominis convenire, & quæ vetantur, repugnare. Sic ut legem ferendo, & libertatem hominis circumscribendo non nude potestatem suam ostentare, aut inutiles vinculo molestiam homini facere, & velut laqueos tendere vellet; sed ut homo, dum obsequium suum Creatori adprobat, & naturæ suæ convenienter ageret, & incolumitatem juxta atque emolumentum suum promotum iret. Unde conveniunt quidem actiones bonæ cum naturæ hominis; sed in ea convenientia formalis ratio bonitatis moralis non consistit. Sicuti & cum bonitas & malitia actionum sit argumentum obedientiæ, & inobedienciæ quam favor aut indignatio superioris sequitur; intelligi nequit, quomodo quis præcise eo nomine, quia naturæ suæ convenienter egerit, obsequii laudem, & superioris adprobationem mereri queat. Accedit quod utique actio bona sit legi positivæ obtemperasse, mala eandem violasse. Atqui quæ positivæ

M 5

lege

lege præcipiuntur aut vetantur, haut quidquam cum natura rationali ut tali conveniunt, aut discrepant; eoque ex conditione naturæ rationalis investigari nequeunt. Deinde ineptum est, quod divisio actionum honestarum hoc modo instituitur: *Conveniunt porro actiones morales bona vel honesta naturæ vel simpliciter, vel ex arbitrio solius præipientis.* Nam quæ ex arbitrio solius præipientis naturæ rationali ut tali convenire hæc dicuntur, revera eidem non conveniunt, sed ad eam in universum consideratam indifferenter se habent, aut saltem certis duntaxat hominibus ex peculiari ratione conveniunt. Adeoque alteram hujus divisionis membrum revera contradictionem implicat. Quia qui positivam legem fert, nequaquam eo ipso naturam hominis ita format, ut ea lex ipsi, qua rationalis est, omnino conveniat: sicuti Creator fecit, dum legem naturæ homini abs se condendo injungere constituerat. Mendose quoque mox dicitur; quod quæ positiva lege præcipiuntur, *casu tantum*, non intrinsece & sua natura honesta sint. Nam sane Deus & humani legislatores nequaquam *casu* leges positivas ferunt, sed gravi ratione moti, etsi ea quandoque subjectos lateat. Sic & animadversionem merentur sequentia: *Contra ea, quæ simpliciter homini conveniunt, illa non ex hypothese, sed sua natura sunt honesta: quoniam non demum agenda sunt propter voluntatem jussusque divinum, sed propter intrinsecam suam cum ratione naturali convenientiam.* Ubi priora verba quidem tolerari possunt, si hoc modo

expos

exponantur: *Qua simpliciter homini i. e. prout est animal rationale ac sociale, conveniunt, illa non ex hypothesi i. e. non ex suppositione absolutæ & nudæ voluntatis legislatoris, sunt honesta; seu illa non ideo honesta sunt, quia absolute legislator ita voluit, non attemperata & formata simul natura & conditione humana, ut ea honesta omnino ipsi congruerent: sed sua natura sunt honesta, i. e. quia natura hominis ita formata est, ut ista non possent non eidem convenire. Sed posteriora verba plane ferenda non sunt; quod quæ sua natura honesta dicuntur, non demum agenda sunt propter voluntatem, jussumque divinum, sed propter intrinsicam suam cum rationali natura convenientiam. Atqui profecto ultima ratio, quare agenda sunt, quæ lege naturali præcipiuntur, est voluntas & jussum Creatoris; neq; qui peccat ideo Dei offensam incurrit, quia naturæ suæ convenienter non egit, sed quia adversus voluntatē divinam egit. Qui voluntatē dominici non fecit, ille vapulat. Sane *Zuscherus* noster in *Catechesi puerili* rationem obsequii præceptis divinis præstandi à jussum & voluntate Dei arcescit, it, dum ita diligenter inculcat; Debemus Deum timere & diligere, ut hoc vel illud faciamus; cum satius fuisset ex *Theologia* istorum hominum dixisse: debemus naturæ nostræ convenienter agere. Neq; *David Rex* uspiam orat; doce me convenienter agere naturæ rationali ut talis; sed doce me agere secundū voluntatē tuam. Sed nimirū ista veteris pietatis scita novæ*

sectæ

sectæ patronis sordent, qui omni conatu hoc videtur agere, ut voluntas Dei à constitutione legis naturalis, & formatione generis humani excludatur. Ex dictis porro facile colligitur, quod sensu conclusio istius loci admittenda sit: *quocirca necessario sequitur, condito homine Deum non potuisse non jubere talia vel prohibere.* i. e. cum Deus ex libera voluntate constituisset creare animal natura rationali ac sociali à se donandum, non potuit non talia jubere vel prohibere; quia alias Deus aberrasset à scopo suo, quem in creando homine sibi præfixerat, adeoque sibi ipsi velut repugnasset, & contradixisset. Qui enim cum ratione agit, non potest non designationi suæ convenienter agere.

§. 31. Nec minus infelicem aut fraudulentum se gerit disputator ille in formando quæstionis statu, dum dicit: *Disquirendum est, utrum dentur actiones morales intrinsece, sive in se honestæ aut turpes? An potius omnes omnino ex hypothesi ac mera voluntate legislatoris sint tales?* Quis non videt decipulam instrui vocabulo *mera voluntatis*? Nam nemo unquam asseruit, quod actiones humanæ, de quibus lege naturali disponitur, honestæ sint vel turpes ex *mera* voluntate Dei, i. e. ut nulla plane ratio eorum præceptorum præter nudam & absolutam voluntatem Dei allegari possit. Quippe cum Deus non potuerit non eas tales declarare, posita creatione animantis rationalis ac socialis libere suscepta. Eoque voluntas Dei, qua actiones istas honestas vel turpes declaravit, non

mera

mera est, sed quæ non potuit non resultare exposito actu voluntario creandi animal rationale ac sociale. Ut jam non amplius obscurum sit, quo sensu honestas & turpitudine illis actionibus in respectu ad Deum & necessario, & voluntate ejusdem in esse dici queat. Unde mirum est, quod cum iste in sequentibus scripsisset; *à Deo hominem ad certum finem procreatum, & inde necessarium fieri, ut actiones hominum convenienter fini instituantur; in maxima autem illarum varietate quædam ad finem utiq; esse necessarias, quædam eidem repugnare: mox tamen addat; id non ex voluntate divina contingere, sed simpliciter atq; ex intrinseca, actu natum.* Nam quia & finis iste homini voluntate divina est constitutus, & voluntate itidem divina ita sit formata hominis natura, ut certæ ipsius actiones non possent non ad finem congruere vel non congruere: igitur heic natura actu intrinseca voluntati divinæ non opponenda, sed subordinanda est; cum nisi illud voluntate divina constitutum fuisset, hoc consecutum non fuerat. Unde & lubenter admittimus, quod porro dicit: *Cum sapientissimum Numen ita velit institui hominum actiones, ut finem, ad quem conditi sunt, etiam consequantur, necessario quoq; jubere debuit actiones fini respondentes, adversas venire; quia alias sibi contraria voluisset.* Sed quod sequitur, ferri non potest: *Tamen si Deus nunquam præcipisset aut vetasset, tamen exercenda omnino vel mittenda forent ex sua & subjecti agentis natura.* Conspirat quippe hoc cum flosculo illo *Vel-*
thes

themiano, parum à blasphemia abeunte: quasi lex naturæ obligatura fuisset gentes, etiamsi Deus non esset. Et si quis omnino absurdam & impiam hanc hypothefin supponere velit, istos actus nunquam à Deo lege sancitos fuisse: tunc tamen impossibile foret eas concipere sub notatione honestatis aut turpitudinis, sed tantum sub notatione commoditatis aut utilitatis concipi possent. Sicut convenienter meæ naturæ ago, si frivente frigore luculentum focum instruam, aut vestes pellibus suffultas geram; quod tamen cum nulla lege sancitum sit, nec fecisse honestum, nec omisisse turpe dicitur. Ac nauci est nova illa philosophia, quod *legis ea duntaxat vis sit, ut obligetur subjectum, & incurrat pœnam contra præceptum legislatoris nitens.* Nam hætenus omnes sani crediderunt, primam vim legis esse, subjecto significare quid agendum, quid omitendum, injuncta simul per imperium obligatione. Neque intelligi potest, quomodo quis obligari, aut pœnæ capax fieri queat, nisi prius significatum sit, quod ab ipso fieri, quid non fieri debeat. Quæ igitur necessitas subigit ad tam absurda, & à sensu communi abhorrentia commenta confugere; nisi forte cœlum terræ miscendum est, ut *Asinii Tenebrionis calumniæ aliquo fuce adornentur?* *Itaque licet ante legem neq; transgressio sit, neque pœna; nihilominus tamen actus aliquis necessarius subjecto ad obtinendum finem aut fugiendus statui potest.* Bene; sed non

non sub notione honesti aut turpis, nisi lex accesserit. *Quod si jam necessario quadam jubentur aut vetantur, inquit, propter intrinsecam suam honestatem & turpitudinem: (mendosè; nam scribendum erat, propter convenientiam aut repugnantiam cum natura animali ac rationali abs Deo libere formata; quia honestas & turpitudinis sunt affectiones actionum, quæ legem sequuntur.) manifestum etiam sit, hanc omnia iussa divina vel prohibitiones, mere arbitraria esse. Atqui hæc conclusio aërem ferit, quia nunquam mihi asserere in mentem venit, omnia iussa divina mere arbitraria esse, aut quacunque à Deo mandata aut vetita sunt, ex solo arbitrio ipsius omnia provenisse, nullo habito respectu ad conditionem naturæ rationalis & socialis abs ipso libere formatam.*

§. 32. Videamus, quo acumine & candore argumentum à me allatum dissolvere aggrediatur: *Si honesta quadam sunt ante legem divinam, ergo & ante voluntatem Dei, ergo & ante Deum & aternitatem. Quod argumentum Ipse dicit acutum & hebetiori inexplicabile. Expectamus inusitatum & admirabile acumen. Negat igitur id, quod legem divinam antecedit, statim etiam ipsam voluntatem Dei antecedere. Aliam enim esse voluntatem, aliam declarationem voluntatis cum præceptione aut prohibitionem conjunctam, qua legis appellatione venit. Quanquam enim lex oranis voluntatem Dei præsupponat, neutiquam tamen quicquid ille voluerit fieri vel omiti, statim præcipere aut vetare*

vetare. Atqui omnino quicquid Deus vult fieri vel omitti ab homine, seu quas actiones suscipi, aut omitti, id ipsum quoque precipit aut vetat, & cum voluntatis illius nullus sit effectus nisi subiecto innotescat, etiam revelat seu promulgat: quippe cum heic nihil desit, quod ad legis essentiam requiratur. Quod enim Noster excipit: *quid se aliunde perspecta superioris voluntate vitro eandem sequamur? quid opus runc lege foret?* id ad presentem questionem stolidè applicatur. Nam impossibile est, creaturam aliunde voluntatem divinam perspicere, nisi Deo revelante. Quicquid ergo ille quocunq; modo revelavit, ut ab homine fieret vel non fieret, lex est. Quod non revelavit, id uti ab homine cognosci nequit, ita & lex non est. Quanquam autem *lex posterior sit voluntate, si non semper actu, at ordine considerandi;* quia nempe prius concipimus voluntatem, posterius decretum voluntatis: tamen in hac questione nihil interest, utrum neget, honestatem oriri à lege Dei, an à voluntate Dei; quia DEUS aliter quam per modum legis velle non potest, ut honesta ab aliis fiant; eoque ipso dum vult ea fieri, etiam legem fert. Et ab æterno voluit Deus ut honesta fierent tunc, quando existerent, qui facere honesta possent; eoq; ipso ab æterno legem ferre homini abs se condendo voluit; etsi ipsa lex actu, antequam homo conderetur, lata non fuit. In has angustias redactus Noster disputator nullam aliam elabendi viam videt, quam ut factum illud, *Veltantio*, tantopere commendatum

carmen,

carmen resonet: *Honestas heic loci intelliguntur, quas facienda nobis sunt, quantumvis nunquam voluisset Deus, nunquam praecepisset, ut faceremus.* Ergo hoc solum restat, ut isti homines dicant; humanum genus futurum fuisse, licet nunquam a Deo fuisset creatum. Pergit; quae (honestas) *ideo velle, ideo, praecipere debuit, quoniam homini facienda erant.* Mirum in ista secta novum quempiam Deum comminiscatur, antea ignotum, qui Deo, Creatori humani generis injungeret, quid ipse velle & praecipere deberet. Et quid lege lata opus erat, si ista & antea homini facienda, & antea honesta erant? Sequitur; *posita igitur honestate ista, ponitur simul voluntas divina, ut tempore conjuncta sint, ordine considerandi duntaxat separentur.* Prius enim adsit oportet objectum voluntatis, antequam velis. Sed nimirum oblitus est Noster, sermonem esse de voluntate ejus, cujus nullum objectum extra ipsum extaret, nisi ipse voluisset: & quod voluntas divina objecta extra se determinet, non quod objecta determinent voluntatem divinam. Hactenus igitur fat crasse circa resolutionem hujus difficultatis versatus est Noster. Sed nunc subtilius rem rimatus ita demum statuit. *Non datur honestum, nisi respectu hominis, Ergo non praecedit aeternitatem. i. e. non datur honestum, nisi in actionibus humanis ad legem conformatis. Quod si ab aeterno conditus fuisset homo, quin ab aeterno quadam ejusdem fini convenerint aut repugnarint, nihil dubitandum.* Non intelligit Noster, contradictionem implicare, *conditum esse ab aeterno,*

Quod enim ab æterno est, id conditum non est; & quod conditum est, non potuit ab æterno esse, sed omnino principium habuit. *Ut igitur finem obtineri Deus, ita & congrua atq; necessaria ei fini, contraria vitari ab aeterno voluisset.* Sed num ex admissa hac etiam stolidi hypothesi sequitur, quominus honestas sit affectio actionum humanarum ex conformitate cum lege resultans? Aut numquid per hypotheses contradictorias veritas destrui potest? *At legem forte nullam præscripsisset.* Ast hoc non *forte* sed fortiter declinare est. Ponitur finis, ponitur effectus; ast non ponitur medium necessarium, seu quo non interveniente nec finis obtineri, nec effectus intelligi potest. Si rationem quæras tanti absurdi, nihil audis, nisi *forte* nullam legem præscripsisset. Ita disputare solent, qui *Pelrobium*, tantum Analytices artificem, cominus vociferantem audiunt? *Quocirca habuissemus honesta, aeternitati coæva, lege priora, cum voluntate Numinis ætatisime, & in ipso ortu hominis conjuncta.* Adspergamus frigidam huic ratiocinio, quia jamjam sub manibus videtur expiraturum. Et tamen theatro obmutescente plausum sibi ipse dat miser histrio. *Ita obitridimus, inquit, acumen.* Risum teneatis amici?

§. 33. Neque tamen post tanta deliria desinit arguator Noster: *Licet porro finis, ad quem homo procreatus, positus in divino arbitrio fuerit, ut illo demum constituto actiones quadam intrinsece honesta aut inhonestæ dicantur; id tamen nobis nihil ne-*
gotii

gotii facescit. Et quid tali modo disputanti negotium facescere posset, qui per contradictorias hypotheses sua absurda stabilit? *Nam accipiendus jam est finis, iuquit, prout constitutus est.* Atqui finis iste, prout constitutus est, omnino includit legem tanquam medium aut normam, ad quam actiones hominum finis à divino arbitrio, constituto attemperandæ sint, ut honestæ audire queant. Ergo in mille se formas vertat licet Noster, nunquam tamen efficiet, ut honestas actionum legem divinam antevertat. Denique ut adpareat, istos homines omne suum præsidium in Sophisticationibus reponere, ita totum locum concludit: *Quare non est cur assentiamur illis, qui omnia Dei iussa, vel interdicta tantum voluntaria esse volunt, quasiq; ante legem nihil referat, sive actus aliquis instituat, sive omitatur ab homine, sive contrarium ejus fiat.* Ast ubinam ego hanc rem ita explicavi, dum voluntatem Dei uti non à creatione, ita nec à legis naturalis latione excludendam contendere; quod nihil referat, quicquid homini præciperetur? Cum ad nauseam usque à me inculcatum sit, posita tali natura, conditione & fine hominis, non potuisse non eas leges à Deo humano generi ferre. Fine enim & natura atq; conditione semel designata, non amplius mereres arbitrii est, quæ media, aut quæ leges sint præscribendæ. Et immanè quantum fallitur Noster, quando dicit: *Si mereres arbitrii fuisset, etiam in contraria fini, suo potuisset actus dirigere.* Nam in contraria fini suo tendere stultitæ est.

Eoq̄ absurdum juxta & impium est, arbitrio Creatoris talem libertatem tribuere, quæ contraria fini suo suscipere possit. Hinc & stolidè alia quæstio instituitur: *Utrum jus natura constet ex præceptis mere arbitrariis, an vero necessariis?* Nam ego semper mere arbitraria præceptis legis naturalis contradistinxi, & necessitatem sui generis hisce nunquam detraxi. Sic quando dicitur: *naturale jus ex natura objecti oriri, positivum à præcepto;* id ita interpretandum, ut à naturali jure præceptum non excludatur, sed quod attemperatum, est ad naturam & conditionem hominis in universum, qualis attemperatio in positivis legibus non conspicitur. Tandem à Nostro carmen Velthemianum repetitur: *Subsistendum esse sciscitanti, cur aliquid natura præcipiat aut vetet? in illa ratione; quia intrinsece honestum, quia intrinsece turpe est.* Hac prima juris naturalis principia, ultra quæ causam nullam reddere à priori scimus. *Honestæ enim naturæ sunt, quæ in se, nullo respectu ad legem, conveniunt rationali naturæ, sive quæ in se respondent fini, ad quem homo est conditus.* Ut hoc dogma à nemine deinceps impugnetur, opus fuerit terribili anathemate id munire. Pergit: *Itaq̄, male sic reddideris honesti causam; quia convenit humana naturæ, seu quia convenit cum fine, ad quem à Deo sumus procreati.* *Quis enim sobria mentis ita loquatur? Homo i. e. animal rationale est, quia est animal rationale.* Hoc quidem Veltbemio & Sociis rectè canitur. Verum ex mea sententia quæstiones & responsiones ita sunt formandæ. **Cur hoc**

hoc vel illud, v. g. gratum esse, & honestum? quia id lege naturali præcipitur. Cur lex naturalis id lege naturali præcipit? Quia id congruit cum natura & conditione hominis in univèrsum. Unde eam naturam & conditionem sortitus est homo? ex assignatione & dono Creatoris. Cur ejusmodi naturam & conditionem isti creaturæ assignare eidem placuit? Quia ejus sapientiæ & bonitati ita visum fuit. Hucusq; ubi perventum fuerit, ego subsistendum demum judico. Atq; hæc isti disputatori sufficient.

§. 34. Addamus etiam, quæ super hac quæstione philosophatus est *Josua Schwarzius*, qui ut ut mandato Regio juberetur silentium agere; tamen ne per inclusæ sapientiæ fermentationem intestina creparent, maluit sprete Majestatis Regiæ reus esse, quam isthæc mysteria non eructare. *Querenti*, inquit, *Cur qua lege naturali prohibentur, absolute, per se & sua natura sint turpia?* Respondet, & quidem absq; omni ruditatis, malitia, aut xvoð oçias rubore, & prout tam illustris Indicis autore dignum est: *Non ideo, quod rationi repugnant, (id enim circulus iste foret, qui nobis (Tenebrionistis) immerito affingitur; verum quod infinita sapientia & justitia Dei, adeoq; summa rectitudi- ni intellectus, & voluntatis divina adversatur.* Ubi primo observandum, quæstionem ex mente *Velsbemi* & aliorum vitiligatorum inepte hoc modo concipi: Nam illi id per se & sua natura opponunt, cuivis rationi à priori: seu quando aliquid per se & sua natura honestum dicitur, nullam amplius

rationem inquirendam putant ſi d'plane in eo ad
 quieſcere jubent. Unde & iidem clamant; hō-
 neſtum & turpe, quod per ſe tale dicitur, antecē-
 denter ſe ad voluntatem Dei habere. Dein quæ
 tanto cum ſupercilio profertur reſponſio, obſcu-
 ritate, & ambiguitate laborat. Nam non ſatis di-
 ſtincte exprimitur, utrum hoc, quod per ſe turpia
 ſapientiæ & juſtitia Dei adverſantur, ex diſpoſi-
 tione, ſanctione, & juſſu ipſius Dei provenerint,
 ſeu utrum ipſe Deus effecerit, ut iſta per ſe tur-
 pia divina ſapientiæ & juſtitia repugnarent; an
 verò illa citra diſpoſitionem Dei per ſe extiterint.
 Poſterior ſenſus revera diſcedit in ſententiam
Velthemii, quam tamen iſte viſus fuit rejeciſſe.
 Prior autem ſenſus mihi non contradicit. Nam
 ego quidem non repugno, ſi quis aſſerere velit,
 Deum condendo naturam hominis procurariſſe,
 ut certæ hominis actiones ejus juſtitia & ſapientia
 congruerent, quædam non congruerent.
 Sed tunc ulterius notandum, eam reſponſionem
 eſſe remotam, & velut ſaltum committere, ſimulq;
 ex diverſa diſciplina peti. Nam proxima & imme-
 diata reſponſio ad propoſitam quæſtionem eſt hæc:
 Quia Creator naturam hominis ita formavit, ut
 iſta non poſſent non repugnare legi, quam condi-
 tio ejusmodi nature requirebat, eoq; homini eſſe
 vitanda. At ſi quis ulterius quærendo inſtet; cur
 Deus naturam hominis ita formavit? tunc qui-
 dem ex lumine rationis nullum aliud reſponſum
 ſuper eſt, quam quod iſtud optimo & ſapientis-
 ſimo Creatori ita placuit. Nam ea reſponſio,
 quod

quod id congruerit sapientiæ & justitiæ divinæ, aut quod divina justitia hoc requisiverit, ex scitis religionis Christianæ petitur est. Ratio enim sibi relicta ignorat, quod justitia divina præcise requisiverit ejusmodi animal creati, cujus certæ actiones cum ipsa convenientiam aut discrepantiam haberent. *Idem quoque circa terminum necessitatis hypotheticæ cum Velchemio* diversas quæstiones confundit; qua de re supra satis dictum. Deniq; & novam hæc difficultatem movet Noster. Negat quippe, posita mea assertionem, quod *omnes actus illi, qui vel turpes sunt, ut blasphemia, incestus, vel honesti, ut cultus & honor Dei, castitas, temperantia, &c. ex hypothese rationis aut socialitatis liberrime à Deo creatæ, tales sunt. Turpes enim & honestas eos esse respectu infinitæ sapientiæ & justitiæ DEI; quod eidem vel repugnant, vel conformes sunt. Cultum quippe Dei & blasphemiam, illum honestum, hanc turpem esse, non solum prout ab homine animante sociali, sed etiam ab Angelo, vel Spiritu sociali non creato, e. diaboloproficerentur.* Enimvero & hic scrupulus nihili est. Nam primo ex nostra sententia id, quod ex voluntate Dei profectum est, & id quod cum ipsius sapientiæ & justitiæ congruit, sibi invicem non sunt opponenda; quippe cum commode simul stare possint. Deinde unice mihi propositum fuit jus quod in homines cadit, inquirere. De jure Naturæ Angelorum & diabolorum dispiciant subtiles isti homines, qui

cum doctoribus Angelicis & Seraphicis familiaritatem contraxerunt, & qui de conditione spirituum non minore confidentia, quam Medici de partibus humani corporis, disputant. Quod autem cultus Dei spiritibus creatis honestus, blasphemia turpis sit, id provenit ex causa, quæ in homines æque ac in istos cadit; nempe quia à Deo creati sunt, intellectu ac voluntate præditi. Tali enim Creaturæ non potest non cultus Creatoris convenire, blasphemia disconvenire. Addantur quoque supra disputata §. 25. Sed qua ratione in Spiritibus castitas, incestus, temperantia cadat, tunc intelligemus, quando à *Schwarzio* de diversitate sexus in Spiritibus, eorundemque diæta traditum fuerit.

§. 25. Fuit insuper non nemo, qui alibi locorum scrupulos suos circa meam sententiam publice exposuit. Is igitur admittit, *proximam rationem aut causam, qua Deus adductus sit ad talem nobis vivendi regulam proponendam, esse naturam humanam; quippe cum frustra ab homine exigenterentur tales actiones, ni homo esset homo, i. e. animal anima rationali præditum. Remotam tamen rationem esse ipsam illam ætuum, quæ lege naturali imperantur, honestatem & pulchritudinem intrinsecam.* Nam tales actus v. g. benefactorem amare, colere, venerari, innocentem non ledere, jus suum cuique tribuere, ordinatam & castam degere vitam, stare patris, non mentiri, neminem iniquis fraudibus opprimere, in se & sua habitudine intrinseca adeo esse justos & honestos, ut pro summa sanctitate & justitia sua

sua non potuerit non istos Deus exigere abs quovis, qui per naturam tales prestare posset. Enimvero satis patet, gratis heic contradicendi ansam fuisse, quæsitam. Nam & nos asserimus, Deum sibi ipsi fuisse repugnaturum, si creato animali rationali ac sociali tales actus eidem non injunxisset. Sed id inde consequi negamus, voluntatem divinam hinc excludendam, aut actus istos denominationem bonitatis moralis non sortiri à convenientia cum lege. Absurdum quoque est, hisce actibus intrinsecam aliquam habitudinē tribuere citra suppositionem idonei subjecti, abs quo isti actus exerceri debeant. Nisi enim ponas creaturas rationales ac sociales, hi actus non magis intelligi possunt, quam discrimina sonorum remoto ex rerum natura omni auditu. Eorum habitudo illorum non est intrinseca & abstracta à subjecto, sed relativa ad subjectum idoneum, cui & ipsi notio legis subest. Inde Idem contendit, actionum quarundam bonitatem & malitiam non unice à cujusquam voluntate, aut libera quadam superioris impositione, sed à necessariis istarum actionum cum subjecta convenientia vel repugnantia metiendam esse. Sed incassum opera heic ponitur, si meminisse voluisset, nos distinxisse inter impositionem, quæ à mera & libera voluntate superioris proficiscitur, & quæ constructionem & determinationem ab eadem factam consequitur. Quorum illa in positivis, hæc in naturalibus legibus locum habeat. Fatetur deinde, in ipso motu potentiæ physica per se non inesse aliquam moralitatem:

humanam tamen actionem non solum motus physici specificatione absolvi, sed attendendum etiam ad principia actionum, circumstantias, objectum; sed & illud simul monitum, quicquid in actione humana à lege determinatur id morale esse, cætera, ad motum physicum referri. Frustra quoque jactatur, imprimis habendam rationem objecti, congruatne illud actioni, an repugnet. Inde v. g. amare Deum, honorare parentes, benefactores & superiores, probare honesta, vituperare turpia, occidere infestum patriæ hostem, &c. in se & sua natura æquum & honestum haberi. Atqui an aliquod objectum congruat vel repugnet actioni, i. e. an motus aliquis physicus recte, necne circa aliquod objectum exerceatur, id intelligi nequit, nisi posito certo subjecto agente; cui an congruat vel non congruat circa certum objectum aliquem motum exercere, ex ipsius subjecti conditione judicandum fuerit. Sic si pronuntiare velis, qualis actio sit honorare parentes, necessario ponendam est certum subjectum, nempe homo: posito autem homine ponitur quoque lex conditioni naturæ ipsius à Creatore assignatæ congrua. Eoque id in se & sua natura heic imperite legi opponitur. Porro Idem ut probet, etiam citra respectum ad legem deprehendi posse moralitatem in actionibus humanis, exempli loco adducit quæstionem, an Deus sit colendus, an contemnendus. Cujus priorem partem affirmandam dicit, posteriorem negandam ex sola consideratione naturæ

naturæ

naturæ divinæ, idque *colligi non lege quadam, sed necessaria prædicati cum subiecti seu actionis physica cum objecto congruentia.* Atqui quæstio hæc moveri, & locum habere nequit, nisi posita creatura rationali, ex cujus indole facile colligitur, necessitatem colendi Numinis lege ipsi injunctam. Nam an nulla creatura præter brutam existence hæc quæstio sit in cathedris agitanda, vix crediderim. Pariter ineptum est, quod additur; *innocentem ledere, suum nemini tribuere, fidem frangere, probos homines maledictis insectari &c. adeo manifestam implicare iniquitatem, ut quamvis nullus esset sensus legis, nulla veneratio Numinis, nullum supplicii periculum, tamen non possint non etiam sceleratis fimi homines fateri, si ad ipsam fæditatem actionum istarum attenderent, haut æquum & honestum esse, ut tali modo se erga proximū & æqualem gerant: saltem alios, ad quos actio illa non spectaret, tale judicium laturos.* Atqui tales actus dari non possent, nisi existerent homines legibus obnoxii. Nisi forte credimus, quæstiones de honesto & turpi multum negotii daturas, si præter bruta nullum animal orbis terrarū caperet. Et vellem scire, utrum qui ita pronunciant, rationales ac sociales sese creaturas esse præsupponant, an minus. Si prius, sane dubitandum non est, quin ipsorum judicium procedat ex animo sensu legis naturalis penitus imbuto. Sin posterius, tunc pari certitudine heic pronunciant, ac si homo de meditationibus bestiarum, aut avium, aut piscis liquidi quid definire præsumere.

sumeret. Quin si quis assumpta tam absurda hypothesi de honestate actionum humanarum pronunciare instituat, perinde feliciter rem expediet, ac si sublata ex rerum natura luce super coloribus disputare vellet. Ex ejusmodi igitur præmissis & hypothesibus num aliquid contra sententiam, nostram firmiter concludi queat, & num exinde obligatio aliquid faciendi aut omittendi citra jussum superioris & legem demonstrata sit, eruditi judicent. Quæ præterea rationes adferuntur pro hac sententia, quod *detur aliquid in se & sua natura absq; omni respectu ad legem, turpe aut honestum*, facile destrui possunt. Dicitur, quod *Dei actiones justæ sint & honestæ, id non esse ex impositione & lege superioris*. Enimvero jam antea monitum fuit, quæstionem esse non de rectitudine actionum divinarum, sed de origine moralitatis in actionibus humanis. Additur; *adeo necessariam esse actuum quorundam ad certa objecta relationem, & convenientiam, ut ni ad conveniens sibi objectum illi referantur, non possit non moralis deformitas oriri; idq; non ex lege vel superioris imperio, sed ex ipsa rerum actionumq; ad se invicem habitudine provenire*. Atqui illa habitudo ex conditione subjecti promanat, cui lex simul includitur. Sic *cultus Dei* non intelligitur, nisi positis creaturis intelligentibus, quas dum tales produxit Deus, simul sui cultum iisdem imperavit; & ut ille cultus in eas cadere posset, talem naturam iisdem attribuit. Sic *amare & venerari benefactorem* nemo potest, nisi naturam habeat, ut quid
& qua

*præstantiori, eminentiori, & prudentiori benefactos
ri cultum, honorem, & obedientiam præstemus. Hoc
ratiocinium vim aliquam haberet si præter hu-
manas leges nullæ divinæ darentur; ac si nullum
esset imperium præter hominis in hominem. Es-
nimvero quia Deus hominem qualem vellet crea-
vit, & qua uti conditione deberet eidem assigna-
vit, non opus est aliqua ratione à priori, ut osten-
datur, quare Creatoris legibus sit parendum. Nam
ut hæc summa esset lex; creatura rationalis legi-
bus Creatoris parere debet, ipse Creator fecit. In
conceptu autem Creatoris, notio præstantioris, &
eminentioris, & prudentioris, & benefactoris in-
est. Ut autem humanis legibus pareamus lex di-
vina imperat. Est autem cerebri valde vertiginos-
si aliquem heic *circulum* somniare; velut *quando
ex nobis quæritur, cur v. g. furtum non sit facien-
dum, & respondeamus, quia lege est vetitum, ubi ulte-
rius urgeamur, cur quod lege est vetitum non sit com-
mittendum, nil aliud habeamus, quod reponamus, ni-
si quia & illud lege prohibitum sit.* Nam quando
nos hucusq; pervenimus, ut dicamus, aliquid lege
divina interdici, stultum credimus quærere, qua
alia lege ista lex divina confirmetur. Sed hæc
rationem ejus interdici afferimus; quia Opti-
mo & Sapientissimo Creatori placuit naturam
hominis ita formare, ut intermissio ejusmodi
actus non posset non eidem congruere. Et hu-
jus rationis rationem ulterius inquirendam non
arbitramur.*

§. 36. *Fridericum Gesenium* extremo loco reser-
 servavimus, quippe cui nihil aliud propositum,
 quam calumniandi & convitiandi artem ostenta-
 re. Cujus hoc palmarium ipsi videtur specimen,
 quæ in alios jacta sunt convicia in nos derivare,
 utut sententiæ utrinq; toto cælo differant. Sic
 cum *Hobbesius* dixisset: *Nullam esse communem re-*
gulam boni & mali à natura objectorum petendam,
verum à persona, ubi resp. non est, vel in resp. à ma-
gistratu. Hanc assertionem licet ego contutave-
 rim, eidem tamen simile iste dicit, quod origo mo-
 ralitatis in actionibus humanis ad impositionem,
 determinationem, & jussum Dei à me revocata
 sit. Igitur jam ex ratiocinio *Garlæano* æquipol-
 lent hæ propositiones: nulla est regula boni & ma-
 li omnibus hominibus communis, & Deus est au-
 tor & lator legis naturæ. Prior thesis *Hobbesii* est,
 posterior mea. Etsi mox cum totum meum locum
 adduxisset, fateatur, si quis *caute & cum cura* ex-
 plicationem meam legerit, videre eum posse, ad
 impositionem legis divinæ originem honestatis
 & turpitudinis à me revocari. Et nihilominus ni-
 mium cautus *Vigil* metuit, ne ex ea locutione vul-
 gus credat, honestatem & turpitudinem illam esse
 se ex impositione hominum, citra fundamentum
 in re. Atqui ego doctis scripsi; odi profanum vul-
 gus & arceo; & quo doctior obtingat lector, eo æ-
 quius ab ipso judicium mihi polliceor. Illud
 autem valde flagitiosum duco, judicium
 de aliquo scripto ferre velle, nisi idem
 prius *caute & cum cura* lectum fuerit. Et
 cum

cum expressis verbis à me legis divinæ & Dei mentio facta sit, quomodo metuere potui, ne quis eum locum de lege & impositione humana caperet? *Inde pessimas consequentias*, prout ipse vocat, necesse instituit; quarum hæc instar omnium esse potest: Si actiones humanæ honestatis aut turpitudinis notionem sortiuntur ex convenientia aut disconvenientia cum lege divina, & ex Dei legislatoris definitione, determinatione, impositione & jussu; sicq; legis naturalis præcepta inter homines invicem exercenda in socialitatem resolvuntur: Ergo *unica tantum virtus erit, qua malitia dicenda*. Antecedens meum est, ex quo tam lepidum consequens deducit bonus noster Præful. Nam huic bipedi definitionem animalis rationalis accommodabimus? Idem deinde me cum *Caramuele* sentire scribit, quo convitia, quibus iste adpersus est, in me jactare queat. *Caramuelis* thesis, prout à *Gesenio* refertur, hæc est: *Multa præcepto divino reperiri interdicta, quæ præcisa à præcepto debeant dici indifferentia*. (Si de iis, quæ lege positiva vetantur sermo est, thesis hæc nullam reprehensionem meretur.) *Peculatorum contranaturalium unumquodq; seclusa Dei interdictione nunquam fore malum*. (Hanc thesin contradictionem implicare ego arbitror.) Mox adducitur mea thesis, huic si diis placet similis: *Actiones hominum antecedenter ad legem, seu abstrahendo ab omni lege sunt indifferentes, neq; bone, neq; mala*. Debuerat etiam non omisisse,

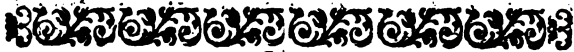
Gef-

Gesenius hæc verba; *prout sunt nudi motus facultatis alicujus physica, seu ejus negatio.* Audiamus aliud ratiocinium *Garlæanum*. Cum communis sit omni naturæ rationali justitia, Deo *Angelo* & homini, non erit moralitas in actionibus humanis ex impositione Dei; quia absurdum foret dictu, justitiam Dei habere essentia suæ rationem à placito, voluntate, & impositione divina. Enimvero diversissima est indolis justitia divina à justitia humana; quippe cum illa essentialis sit, hæc nequaquam. Eoq; non sequitur: justitia in actionibus divinis non oritur ex impositione & jussu Dei, sed ex essentiali hujus perfectione: Ergo justitia humana non habet essentia suæ rationem à placito, voluntate & impositione divina. Sicuti nec hoc sequitur: Dei & hominis actiones rectæ in multis conveniunt, seu DEUS in multis eodem modo erga creaturas se gerit, quo homines adversus se invicem gerere debent; ergo ex eodem principio utriusque actiones promanant. Quæ supra jam dicta sunt, repetere nihil attinet. Neq; arbitror, quemquam deinceps fore tam *Helleborosum*, (quæ *Velthemii* dictio est) qui ex eo, quod ego voluntatem Dei à constitutione legis naturalis non magis quam à creatione excludendam contendere, conclusurus sit juxta regulas *Analytices Garlæanæ*; me hoc ipso omne jus naturale funditus evertere aut veterem *Carneadis* errorem recoquere. Cum nec divinis literis infrequens sit, ut secundum voluntatē & beneplacitum Dei, & secundum legem facere

O

æqui

æquipolleant. Add. quoque *Psalm. CXV. 3. Ephes. I. 11. Apocal. IV. 11.*

CAPUT VI.

De

EXAMINE DOCTRINARUM.

§. I.

Cum I. VII, c. 4. partes summi imperii civiles distincte explicarem, inter has quoque tanquam partem summe necessariam, magnique usus & ponderis referebam examinem doctrinarum, quæ in civitate traduntur. Cum enim homines plerasque suas actiones ex propriis opinionibus regant, & si qua publicæ leges ab hisce diversæ abire videntur, musitantes pareant omnesque vias tentent obsequium detrectandi, aut leges quique has sua auctoritate tuentur subvertendi: inde patet, quantum periculi civitatibus, eorumque rectoribus imminet, si per doctrinas in publicum sparsas ejusmodi opinionibus animi civium imbuantur, quæ cum usu & fine civitatum, (quem semper rectum legibus naturæ convenientem præsupponimus; & nihil nobis negotii cum corruptelis rerum. pravisque dominantium artibus protestamur,) repugnant. Eoque conclusimus, expedire, ut publice civitates ejusmodi doctrinis velut personet, quæ cum fine & usu civitatum congruunt, simulque animi civium à puero istis imbuantur. Cum autem mihi propositum non esset universam hanc materiam, in primis de potestate summorum imperantium circa sacra Christiana plene exsequi, quod illud à scopo operis, utpote à quavis religi-

one peculiari abstrahentis, aliorum videretur; igitur sufficiebat mihi proposuisse distinctionem inter dogmata, quæ non sua natura, sed tantum propter intemperiem hominum turbas excitare possunt, & inter illa, quæ sua natura animos hominum ad turbandas civitates disponunt. Circa priora dixi impediri quidem non posse, quo minus dissensiones orientur; attamen ne turbent pacem publicam per summum imperium effici posse, pœna in conviciatores & vitiligatores statuta. Verum talia dogmata, quæ *sive sub specie religionis sive alio modo obtrudantur, jus naturale & principia sana politica convellunt, adeoque exitiabiles morbos in civitate producere apta sunt*, a summo imperio civili ad examen revocanda, & è civitate plane proscribenda statuo. Ex hac igitur doctrina tam salutari ac necessaria, grande mihi calumniam impingendi ansam arripiebat *Josua Schwarzius*; quam & postea ipsius socius *Nicolaus Beckmannus* impudentissime crocitabat, velut à me traditum fuisset; religionem statui reipublicæ esse accommodandam, & pro instrumento hujus habendam. Videbatur autem isthæc calumniâ scopo ipsorum cum primis idonea, quod & quam maxime valeret ad irritandos sacerdotum animos; quos sui in me furoris ministros fore sperabant; & quod eadem Macchiavello solet tribui; quod nomen tantopere vulgo invisum est. Et observanda est hoc loco detestabilis vel scordia vel malitiâ *Schwarzii*, qui, ut calumniæ suæ fucum allineret, ita articulum suum formavit: *Statuit, civitatē ejusmodi doctrinam personare debere; qua cum sine & usu civitatis congruat; explicatque hoc ipsum non tantum*

de scientia humana, sed etiam ea, quæ est circa cultum Dei. At si cui in animo sit candorem istius lōliginis cognoscere, inspiciat modo l. c. p. 910. Ubi postquam scripseram, expedire, ut civitas doctrinis personet cum fine & usu civitatum congruentibus, subjungo: *Equidem nullum fere datur dogma neque circa cultum Dei, neque circa scientias humanas, unde dissensiones, discordia, convitia, & demum bella oriri non possint; idque fieri dico, non propter dogmatum falsitatem, sed propter intemperiem & ambitionem humani ingenii.* Quem locum his verbis elaudō: *verum de hisce dogmatibus proprie sermo non est.* Igitur expressis verbis nego me de religione agere, sed tantum de falsis dogmatibus ethicis & politicis, quæ sub specie religionis alicubi obtruduntur. Et tamen nullus pudor est isti hominī mendacia spargere, quæ deprehendere potest, quisquis legere novit. Occinit tamen nobis bonus iste vir dictum *Matthæi X, 34, 35.* quod utique ex religione Christiana dicantur proventura dissidia etiam inter conjunctissimos, quam tamen eo nomine è civitate proscribendam nemo dixerit. Verum nescio an magis in Doctore Theologo despuenda sit plusquam puerilis ruditas, quod indoli doctrinæ tribuat effectum, qui ex perversitate hominum oriebatur, sanctissimam doctrinam vesano odio prosequentium; an blasphemix similis contumelia religioni Christianæ impacta, quasi illa fini & usui civitatum repugnaret, aut ad turbas generandas apta nata esset.

Que

Quo sane nihil malitiosius aut impudentius unquam inter antiquas illas persecutiones religioni Christianæ objectum fuit. Obiter quoq; addamus aliud exemplum, in quo singularem suam felicitatem circa interpretandas divinas scripturas doctor iste ostentavit. Nuper enim elapso die 29. Octobr. anni 1676. cum per quatuor menses suggestu abstinuisset, receptus ea die dominica textus ex *Matth. XXII. 15.* seqq. qui idoneus cum primis videbatur expromendo in Regiam Majestatem Sueciæ qualem ter repetitum juramentum requirebat animo, simulq; ut de fide & obsequio Principibus legitimis debito auditores suos instrueret. Eaque occasione ex textu arrepta, non sine affectata verborum gravitate audientes informabat, utri ex Regibus circa Scaniam pugnantibus tanquam legitimo suo domino & velut ex præcepto divino adprobare deberent. Cui fini locus *Roman, XIII, 1.* ad Regem Daniæ applicabatur, qui utique potestatem in ipsos haberet, occupatis hujus provinciæ oppidis portibusque, & Malmogia obsidione cincta. Nimirum quia si diis placet statim legitimus noster magistratus fit, qui hostis in terras nostras irrumpit, aut quia inter vim hostilem, & potestatem legitimam nihil interest, aut quia statim facta invasione subditorum fides solvitur erga Regem situm, quam maxime circa sua vindicanda satagentem, Ubi scire velim, si quis isti homini crimen perduellionis & perfidiæ objicere velit, num eo

O 3

ipso

ipso Christos Domini tetigisse censendus sit; quo elogio ipsum, sacrosque inviolabiles pronuntiabat *Gesenius*, quam maxime circa me calumniis & mendaciis onerandum laborantes.

§. 2. Isthæc omnia cum late deducta sint tum in *Apologia* mea, tum peculiari dissertatione de *Concordia Religionis Christianæ*, (primæ illius, & ab erroribus atq; assumptis humanis repurgatæ,) cum vera politica; tamen adjungere placet, pessimas quasdam consequentias *Gesenii*, ut appareat, quousque malitia & vesania hominum progredi possit. Ex quibus hæc est instar omnium: Quia *Hobbesius*, dum Evangelium Christi una cum religione à civilis potestatis autoritate suspendit, judicatur omnem religionem evertere; igitur & ego, dum falsa dogmata politica, sub specie religionis obtrudi solita, proscribenda judico, quæ turbarum & seditionum semina continent, & ad evertendum imperium civile tendunt, veram religionem destructum eo. Pari scilicet modo atque frumentum it destructum, qui paleas ab eo separare instituit. Allatrat quoq; iste bipes hanc meam assertionem: *Religio quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra spheram hujus vitæ terminatur*. Id est, in disciplina, quæ ex sola ratione, prout ea nunc sese habet, extracta est, de religione non ulterius tractari potest, quam quatenus homines per eandem ad vitam hanc honeste exigendam disponuntur. Sed quatenus per ipsam salus animarum paratur, alterius disciplinæ est dispicere. Sane in patria mea rusticorum pueri docentur,

quod

quod extra Christum nulla sit salus. Jam autem de Christo non jus naturale, sed Theologia docet. Num igitur Gesenius hoc vult, ut jus naturale viam salutis æternæ tradat? Aut nam ipsi probantur, quæ *Vetthemius* in *Epitome Philosophiæ Moralis*, qua auditorū suorum calamos non ita pridem fatigavit, *questione prima* habet? *Utrum finis Philosophiæ Moralis salus & beatitudo sit æterna?* Super qua *cap. 1. §. 8.* ita censet: *Finis ultimus Philosophiæ Moralis salus & beatitudo est æterna; intermediæ vero conservatio Legum Naturæ, & sanctimoniarum vitæ, quæ Legibus Naturæ conformetur. Sive potius accurate philosophando (nam sane antegressa ejus philosophia sat crassa fuerat) finis hujus philosophiæ adequatus est, conservatio Legum Naturæ, & status istius, in qua recta rationis nostræ, legumq; naturæ auctori hominibus non potest displicere, quantum à studio profectæ honestatis, b. e. pietatis, probitatis & justitiæ exercitio pendet.* Et §. 6. d. 1. pergit: *Finis ultimus Theologiæ Moralis idem est, qui Philosophiæ Moralis, nempe salus & beatitudo æterna. Ebra. XII. 14. Roman. VIII. 13. Marc. XIII. 13.* Enim vero aut me omnia fallunt, aut ab incolis valde descitum erit cælum, quo illi recipiantur, qui per *Vetthemii* philosophiam moralem salvantur. Non dubium ergo est, quin ipse Gesenius pessimam hanc consequentiam suam sit vocaturus: quia ego nego, ex jure naturali, prout id nunc sese habet, salutem æternam adquiri. Ergo nego eandem adquiri per veram religionem ex divinis literis haustam. Perinde ac si dicerem; rana non potest volare; ergo nec ciconia. Non multo melior est

hæc ejusdem argumentatio: Quia expedit civitati, ut ipsa personet doctrinis, quæ cum usu & fine civitatum congruunt, id est, ut bona ethica & politica publice doceatur: Ergo expedit civitatem personare religione Muhammedana, & gentili Chinesium. Sane ego uti asserui, doctrinam, quæ sua natura civitatem perturbat, eadem esse ejiciendam; ita nunquam vice versa dixi quæcunque doctrina civitatem sua natura non perturbat, ea omnino est recipiend; cum religio esse possit salutis animarum exitiabilis, cui tamen nulla prava dogmata politica sunt admixta. Multo minus, qui dicit falsam politicam in civitate non esse docendam, is negat veram religionem ibidem docendam. Sicuti qui dicit, Præsulem Garlanum non debere insulis & maledicis libellis nauseam seculi lacescere; is non negat, eundem cerevisiæ coctoribus concionari debere. Similis farina est hæc *Gesenii* argumentatio: Quia jam nemo per religionem naturalem salvatur: Ergo autoritas religionis Christianæ non dependet à Deo. Per ejusmodi igitur consequentias cum viam sibi quærat *Gesenius* atrocissima quæque convitia in me spargendi, penes lectores est discernere, utrum homo iste cæco quodam mentis stupore, an infinita malitia laboret. Me sane sive bona fide *Gesenius* deliret, sive furorem simulat, ejus maledicta non tangunt; cum quo animi morbo alii infestentur præstare meum non sit.

§. 3. Restat deniq; ut verbo tangamus eam controversiam; num in republica Christiana detur alia doctrinarum ex lumine rationis promanantium censura, eminentior & sanctior illis; quæ summis imperantibus civilibus, quos & ipsos Christianos præsupponimus, competit? Quam quidem quæstionem ego contradictionem implicare censeo, & quod diversa assertio gravia incommoda in republica producere apta sit. Affirmativa tamen videtur placere *Josue Schwarzio*, sociisq;, quam & concionabundus adstruit *Fridericus Gesenius*. Quorum ille quidem colorem inde petit excusandæ temeritati, aut potius sceleri suo, quod modo tam importuno & præpostero censuram ferre Instituit in librum à Regia Majestate per eos, quibus id maneris competit, revisum & adprobatum. Quod ausum suum tanta pervicacia persecutus est, ut quanquam repetitis vicibus ipsi gravi sub comminatione injunctum esset silentium, & ut nullo modo me laceraret, ipseque *Index Novitatum*, dignus tam illustri ingenio factus, publice per carnificem in foro oppidi Lundensis crematus esset; tamen præter calumnias, quibus perpetuo imperitorum aures animosq; opplere laboravit, & cathedra sacra ad evomendum suum in me virus abuti, publicis disputationibus me lacerare non est veritus. *Gesenius* autem id factum insigniter commendat, velut hic *Atlas*, qui dudum ferendo cælo defensus est, jam tantorum virorum humeris innixus placide ad-

quiescat, Enimvero id quidem certum est, post
tam foedum specimen censuram librorum in hoc
regno *Schwarzio* haut quidemquam deferendam.
Quod si autem in publicum prodeat, qui rationi-
bus istam prætensionē stabilire aggrediatur, non
deerunt, qui jura summorum imperantium
sunt vindicaturi. *Ke domum satura, venit
Hesperus, ita capella.*

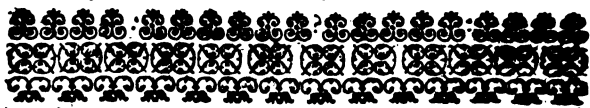
SAMUELIS PUFENDORFII
EPISTOLA
AD AMICOS SUOS PER
GERMANIAM,

Super

Libello famoso, quem *Ni-*
colaus Beckmannus quondam Professor
in Academia Carolina, nunc vero cum infam-
ia inde relegatus, mentito nomine *Ue-*
ridici Constantis superiori anno
disseminavit.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

SAVONAROLA
1498-1513
BY
FRANCESCO DE ROSSI
TRANSLATED BY
FRANCESCO DE ROSSI
AND
FRANCESCO DE ROSSI

Non dubium est, *Viri amici*, quot quot vel collegio quondam, vel conversatione, vel literarum, commercio, vel benevolentia ex scriptis meis concepta, vel alia ratione mihi conjuncti estis, quin gravem dolorem atque indignationem conceperitis, pro repente in conspectum vestrum execrabili libello famoso, quo foediorum quidem orcus nunquam in opprobrium seculi evomuit. Quamquam enim & ipsa dictio hominem a sinistro stupore ac ruditate arguat, & tota nefarii scripti facies nil nisi professam mentendi rabiem præ se ferat: dolendum tamen videbatur, adversus me potissimum fuisse exserendum, quousque furor, infernali agitated oestro, procedere possit, & quid extremum in mentiendo atque calumniando foret. Sane multi in vicem mercedis pro utilissimo labore suo malefactorum importunitatem sunt experti; in plurimos quoque innocentes viros foeda & absurda multa sæpe numero jactata sunt: tamen quantum mihi ex historia literaria notum est, hoc certe seculo exemplum non extat viri eruditi, cujus veræ & innoxie sententiæ per inscitiam aut pravitatem malevolorum malignius detortæ sint, vel qui obscenioribus mendaciis, modo quæ magis scelesto adpersus sit.

Quin

Quin & cum haecenus creditum fuerit, penes monachos & missifices palmam impudentiae extitisse circa adversarios suos foedis mendaciis & criminationibus onerandos; jam tandem repertus est novus *Alastor*, qui calumniatorum haecenus antesignanis omnem ruborem possit abstergere. Quorum & hoc insigne est artificium; plaustra mendaciorum in alios jactare, ac dein postulare, ut ista falsa esse ostendantur; perinde quasi accusasse & convitia sparsisse ad criminis probationem sufficiat. Ceterum eo iniquius fors mea comparata est, quod nec plane filere ad mendacia ista liceat; nec alius detur, qui horum vanitatem ita perspicue demonstrare queat: & tamen honesto viro cum infami isto *Alastore* congregari erubescendum sit, cui jam amisso honore & existimatione ea novissima voluptas petitur, quam magnitudo infamiae apud desperatos generare solet. Equidem apud eos, qui me norunt; defensione nulla opus est, quibus de absurditate horum mendaciorum abunde constat. Honesti autem & cordati viri ultro ejusmodi spurcas chartas detestantur; improbumque judicant de viris integris semper famae sinistrae quid suspicari ex tali scriptiois genere quod apud omnes populos moratiores infamiam & grave supplicium meretur. Et si eo res humanae redierunt, ut ejusmodi chartis aliqua fides habeatur, jam omnium atrocissimorum scelerum reus est, cui impudens & nequam inimicus obtigit. Est tamen

non

non quibusvis tam candidus animus, nec id probitatis in plurimos mortales cadit, ut quæ aliis infertur injuria, eam abs se quoque non plane alienam judicent. Alii ut ut pleraque conficta agnoscant, tamen non omnia plane de nihilo esse suspicantur. Denique qui odio aut invidiat in nos flagrant, aut qui ex scriptis nostris oppugnatis laureolam aucupantur, saltem in sinu gaudent, quacunque via molestiam mihi creari, si non aperte ejusmodi scelus adprobare audent, quod non detestari impuri animi argumentum est. Visum igitur fuit hanc descriptionem publicare, non ut me ab objectis criminibus purgem, quorum vanitatem DEUS, cujus notitiam nihil fugit; & multi honesti viri, queis vita moresque mei penitus perspecti sunt, norunt; aut quod cum tetrico cadavere hominis jam civiliter mortui luctari velim: sed ut Germaniz ob oculos ponam exemplum inusitati cujusdam & humanam malitiam supergressi faroris, qui inter prodigia & ostenta hujus seculi referri mereatur. Simul & hæc inde proveniet utilitas, quod adversarii mei, qui tam inficetum mihi bellum movere instituerunt, non magno opere cristas erecturi sint, in lucem protracto suo antesignano, qui primus incensor fuit omnium turbarum, quæ in me, meumque librum subsignis Inscitiz, Livoris & Calumniae surrexerunt. Plurimum autem ad illustrationem totius negotii faciet, si Cerberum istum ex antri sui tenebris protractum in aperto velut campo publice spectandum

dum destituam. De quo tamen nihil tradam, nisi quod in notitia omnium eorum inter quos isthæc scribo, versatur, & quod si opus sit, fide actorum publicorum, & literarum authenticarum, probari possit. Neque enim ut Beckmannus deterrimus bipedum habeatur, figmentis opus est, qui dum vixit, hoc unicum omni studio egit, ut stoliditas & pravitas sua in obscuro ne latitaret.

Nicolaus igitur *Beckmannus* Heida apud Dithmarsos oriundus, cum eo tempore, quo bellum Svecicum in Polonia & Borussia deflagabat, Regiomonte egisset, ubi miros profectus in Saltationibus Polonicis fecit, nescio qua occasione in familiam certi cujusdam Comitis Suecici se contulit, ut ejusdem filium prima literarum elementa doceret. Holmiam post finitum bellum delatus nulla alia re, quam stodilitate potuit inclarescere quæ in faciem ipsi solebat exprobrari. Post sexennium in familia Comitis absumentum Marpurgum abiit, juris studio se adplicaturus. Ubi dicitur, *Medullam suam Justinianeam* ex privato collegio MSto Professoris cujusdam compilasse, vel potius id paucis in locis interpolatum præfixo suo nomine Parisiis post edidisse. Certe vix triennium est, cum Nobilis quidam Suecus, qui Marpurgi aliquandiu hæserat, præsentibus quibusdam studiosis, & Professore uno heic loci diceret; Marpurgensem illum Professore Beckmanno plagii actionem intentaturum. Id certe patet, eam *Medullam* alium præferre genium à *Commentario ab Insti-*

Instituta aliquot post annos scripto; nec eam spirare ruditatem & vesaniam, qua hic scater; cum tamen alias intra tantum temporis spatium in melius ire debuissent studia hominis. Quicquid huius sit, saltem descriptio ejus libri non exiguo labore ipsi constitit, cujus intemperantia icterum Parisiis contraxit. Aureliis titulum Doctoris, qui miros homini Spiritus dabat; præsentî pecunia emit. Commendatione Comitum, cui per sexennium inservierat, professionem juris Romani in Academia Carolina tunc recens instituta nanciscitur. In qua qualem personam acturus esset, ipso inaugurationis die luculento specimine præcludit, dum professionem ad ædem sacram cœptâ super præcedentia cum Schvvarzio, qui tunc extraordinarii professoris Theologiæ titulum gerebat, ita aciter contendit, ut ad manus res jamjam deventura videretur, ni cæteri se interposuissent. Et hæc ratio est, quare in libello famoso, dum *vitios Magni Nominis* recitat, meos heic loci adversarios, seipsum anteponat Schvvarzio, ut vel nunc saltem dignitatem suam adversus istum vindicet. Quid post hæc auspicia turbarum apud nos dedit, memorare supervacuum est. Quæ me tangunt paucis recensuisse suffecerit. Ab initio igitur bonus ille vir amicum se mihi simulabat; & cum sub adventum meum forte in Fionia abesset, cujus ædibus tantisper uti constitueram; ipse in domo sua conclave unum atque alterum per sex puto hebdomadas mihi concedebat; donec

P

pro-

proprias mihi zdes emissem. Pro quo officio plus ipsi discedens donavi, quam quanti totius anni pensio esse posset. Quanquam autem stoliditatem hominis & pudendam ruditatem primo statim congressu deprehendebam, eo minus tamen collisionis ab eo mihi metuebam, quod & curæ suæ supellectilis conscius eum crederem, & cum in diverso studiorum genere versaremur, vel Cuiacium peritia juris superare posset, ut luminibus meis nequidquam obstrueret. Paulatim tamen deprehendere cæpi, quam profunda invidiæ flamma istius pectus adureret; & quod omnes fortunæ suæ rationes heic loci in eo sitas crediderit, ut ego hinc abessem. Cum nondum huc adpulisset, (quod postea mihi cognitum est,) non dubitavit ab Illustrissimo Academiæ Cancellario per literas petere; efficeret, ut ego Heidelbergæ manerem, se enim cum collega suo facile partes meas suppleturum. Etsi responsum accepit, quo non magnopere gavisus fuit. Primis temporibus, dum amicum se adhuc simulat, subinde aures meas obrundebat, laborem, ut in aula splendore munere potirer. Quod quo consilio caneret, facile adparebat, postquam non obscure ægrescere ipsum animadverti, cum videret domum meam à nobilibus adolescentibus magis ac magis frequentari. Apertius sese livor cæpit exferere, cum intellexisset, librum meum jam ad umbilicum deduci, & mox loco debito censuræ subjiendum. Ipse enim mire ardebat primus huic loco scriptis suis famam conciliare. Igitur statim

qua;

quatuor aut quinque commentarios ad Instituta in-
 mensa sua disponit; ex illis novum, si diis placet,
 commentarium generaturus; & vix paucis pagi-
 nis utcumque conscribilatis, ejus imprimendi li-
 centiam Holmiæ per literas petit. Mox & biblio-
 polam sollicitat, ut eidem imprimendo sumtus sup-
 peditet, Ipe presentissimi lucri facta. Nam con-
 firmabat fore, ut ita cupide iste liber emeretur, si-
 cut calentes à fornacesimilæ solent; quæ ipsius ver-
 ba erant. (Es würde abgehen/wie warm Semmel.)
 Cum isti persuadere non posset, ut pecunias suas
 perdere vellet, propriis sumtibus tam nobilem in-
 genii sui foetum in lucem protrahere constituit. Ut
 tamen omnino me præverteret, typographum in
 has leges adigere tentabat; nullam paginam im-
 primendam susciperet, antequam opus suum esset
 absolutum. Hoc quoque conatu depulsa miserrima
 ambitio eo acerbius indoluit, quod mihi postea,
 insingeretur commentarium ipsius revidere, ne-
 quid legibus hujus regni adversum eo continere-
 tur. Nam ruditatem & stultiam suo periculo a-
 pricari concessum ipsi erat. Interea cum per triens-
 nium hominis vesania & pravitas ex variis litigiis
 ab ipso motis perspecta, patientiam superiorum
 consumsisset, initio anni 1671. salario privatus est,
 quo insinuabatur, sedem furoris exferendi alibi
 esse ipsi quærendam. Hec igitur judicabat, unis-
 cam sibi superesse viam heic locorum subsisten-
 di, si qua me evertere valuisset. Et si
 ego propalato jam ejus in me livore aperte
 jactarem; si vel maxime dudum sepultus ego

forem, ipsum tamen Beckmannum mansurum. Exinde hoc potissimum paratio conspiratio illa, adversus me cepit, de qua in Apologia mea satis expositum fuit. Et ipse, dum in typographiam subinde graditur, aliquot articulos, cerebro suo non quadrantes, annotaverat; sed quos ceteri socii tanquam ad rhombum nihil plane facientes rejiciebant. Ac Schyvarzius illibatam gloriam ex confecto Indice Novitatum sibi vindicatum ibat. Spes autem erat fore, ut si *tanti nominis viri* (ex e- logio Beckmanni) supercilio me suo notassent, & universus Sueciæ Clerus in me insurgeret, & ego inauditus, in defensusq; condemnarer. Sane tam certam victoriam animo præceperant, ut is, penes quem præcipua factionis autoritas, cui pi- am amico his ipsis verbis diceret; *ne Regem qui- dem servare me posse.* Et idem publice in Acade- miæ Consistorio, me absente, pronunciaverat; ; omni mihi ingenio meo opus fore, ut hinc me ex- tricarém. Credo equidem, si Beckmanno iudice causa esset disceptanda. Postea cum adversariis meis silentium foret impositum, Beckmannus nondum sibi quiescendum putavit; sed Indicem istum, abs se quibusdam in locis interpolatum, Giesæ Hassorum typis excudendum curavit, ope- ra ad hanc rem usus cujusdam bibliopolæ Holmi- ensis qui cum interrogaret quare non nomen su- tum scripto adponeret? respondit; exiguum id es- se, nec dignum, cui nomen præfigatur; eoq; dun- taxat sine id conceptum, ut Pufendorfius intelli-

gat.

gat, alios quoque homines præter ipsum quid sapere. Ita homini persuasit tam turpem operam sibi navare, cum viri candorem proceritate corporis, & titulo Doctoris metiretur. Curavit tamen, ut Beckmanni MStum sibi remitteretur, quo autorem suum convincere posset, si forte post eam in rem inquireretur. Cæterum an istud scelus solo Beckmanno autore susceptum sit, an vero cujuspiam alterius suasu, consilio, aut adprobatione, liquido asserere nondum possum. Et facile patior, ut Beckmannus solus ex eo facinore nebulonis titulum reportet. Nec si quis particeps fuit, ideo pœnam divinam effugiet, ut uti humani fori severitatem declinaverit. Causa autem istius flagitii suscepti manifeste adparet. Spes quippe erat fore in Germania aliquem præcipitis animi, & male oculati Zeli Theologum, qui conspectis istis chartis, nulla disquisitione instituta, statim ad arma clamaret. Ex quo novum prostratæ causæ fulcrum accessurum judicabatur. Quis enim deinceps dubitaret, quin Pufendorpius statuisset, quæ ipsi in mentem nunquam venerunt si doctor aliquis in Germania libellum famosum velut Apostolicum monumentum adorasset, aut Pufendorpi tradita in tabellis suis & dictatis non reperiri assereret. Enimvero uti in eo Beckmannum, sua spes non plane fefellit, quod utiq; intam suo scripto effecit, ut unus & alter tam turpiter se proflituerit; utq; adeo juxta Teutonicum adagium unus stultus multos stultos faceret: ita in eo

falsus animi fuit, quod aut tanti ponderis apud nos fore putaret unius vel alterius viri cœcum, judicium; aut suum se scelus ita occulte instruxisse crederet, ut ejus nunquam convinci posset. Nam cum rescivissem, quis Francofurti id scriptum distribuisset, facile deinde fuit ad fontem sceleris penetrare. Noster autem Beckmannus, cum sentiret me jam jam ad finem inquisitionis pervenisse, repente Holmiam versus iter arripit, & exitinere ad uxorem rescribit, ut supellestem suam quantum posset venderet. In aulam delatus missionem suam petere cœpit; sed prævertentibus meis literis dilatus, cum interea Holmiæ MStum ipsius coram magistratu prolatum esset, & jam littores mandatum accepissent, ut postea die hominem in carcerem raperent, ipse rem subodoratus, an conscientia vecors, nocte concubia Holmia profugit, & accelerandæ veredariorum promissitudini, an occultandæ fugæ Comitum sese per hospitium edidit. Et quanquam ad portus hujus provincie mandatum erat, ut sisteretur; tamē per conniventiam militum, aut ex litore infrequenti in vicinam Zelandiam evasit. Hafnia mense decembri anno 1673. epistolam ad me scribit, in qua primo me Hamburgum in duellum provocat, eo certidorem sibi de me victoriam pollicitus, quod ipse dexteritatis suæ in arte gladiatoria non obscurum specimen dederat, heic loci cum Lanista quodam circumforaneo, qui licentiam artis suæ exercendæ petebat, in magna studiosorum corona tantus

Doctor

Doct̄or & Professor congressus, ut ostenderet, Beckmannianam vefaniam non legibus solum armatam, sed & armis decoratam esse. Sed quia suspicabatur, ægre me adduci posse tempore hiberno iter Hamburgum suscipere, ut cum nebulone ibi depugnarem, carnifici victimam debituro; eadem illa epistola minatus est, ni ab ipso persequendo desisterem, se mediate & immediate me aggressurum, etiam cum dispendio salutis suæ æternæ, & illa ipsa mendaciâ, quæ jam in recenti ejusdem libello famoso exponuntur, mihi publice objecturum. Quam epistolam ego in Consistorio Academiz protulî, & quasdam ex ea sententias protocollo inferi curavi. Sic ut isthoc scelus, & univ̄ersus mendaciorum apparatus mihi dudum sit perspectus, qui ex illa ipsa epistola fere ad verbum est expressus. Etsi dolendum sit, obscurantur taxat vestigia adparere tam argutz sententiæ, quam in epistola posuerat: se jam me provocare, *quia nunc in statu naturali absq; entibus moralibus constitutus esset.* Quo ipso candide in bestiam se degenerasse profitebatur. Nam in disciplina juris naturalis bestia non aliter consideratur, quam animal in statu quasi naturali absque entibus moralibus constitutum. Ego tamen minas istius flocci faciens, & apud cordatos viros plus innocentiam meam, quam Beckmanni mendaciâ, valituram confidens, intrepide actionem ad versus ipsum persequabar. Demum sententiâ à Consistorio Academico pronunciata, & in aulam

transmissa à S. R. Majestate quidem rati haberetur, ut tamen clementiam suam testaretur, addidit; veniam delicti Beckmannum obtenturum, si deprecatione, qua ego contentus esse possem, me placaret. Sed tantum aberat, ut ille tam insignem Regiam gratiam amplecteretur, ut potius impudentissimas literas, & quales non nisi à Beckmanno conscribi possunt, ad Consistorium Academicum daret; in quibus post prolixos furoris vomitus demum concludit, se propter evitandam damnationem æternam precibus uxoris hoc dare, ut lis illa utrinque silentio sopiatur. De injuria mihi facta, aut deprecatione nullum verbum. Minz tandem repetebantur, & quantum incendium, adversus me esset excitaturus. Subjecit tamen, fore ut uterque nostrum parum honoris inde sit reportaturus. Quod de ipso quidem verissimum est. Nam licet & mihi parum gloriosum sit tantæ bellæ furorem excipere: tamen apud superiores meos, & omnes honestos atque cordatos viros non magis existimationi meæ detrimentum aliquod ex scelesto illo scripto metuo, quam si me furiosus aliquis luto adpersisset. Nam molestum quidem est circa ejusmodi sordes abstergendas occupari; sed quo minus alter insaniat præstare meum non est. Compositione amica hoc modo abrupta, executionem sententiæ omnibus modis impedire nitebantur, qui Indicem Novitatum heic enixerant; quod metuerent, ne aliqua scintilla ex istius infami rogo in ipsorum barbas trans-

vola-

volaret; quorum unus per vulnere Jeshu Christi obsecrabat, ne id fieret. Cum ea res in Senatu Regni in utramque partem disceptaretur, S. R. Majestatis effatum dubitationi finem imposuit; *Puffendorfio petenti justitiam denegari non posse.* Igitur mense Aprilii anno 1675. sententia in Beckmannum heic publice in foro promulgata, & *Index nominum* per carnificem igni per quam luculentò datus est; ex cujus cineribus novus jam libellus famosus ad phœnicis instar surrexit. Et inde tutum jam est Beckmanno libellos famosos edere, & citra respectum Dei hominumq; mentiri, qui semel in desperatum furorem induruit, ut seipsum proficiente malit jacturam salutis aeternæ facere, quam adversus me non insanire. Et honore jacti omni exutus nihil novæ infamiæ amplius capis. Nam ne fugigationem subeat, facile per hos belli tumultus cauturum sperat:

Cæterum ut eo minus dubium restet illis, qui animam istud penitus non norunt, nullum mendacium tam absurdum esse, quo asserto Beckmannus erubescere possit; age unum & alterum ipsius factum proferamus heic loci patratum, quo tempore adhuc inter honestos viros censebatur. Ac ne quid jam repetam de scelestâ illa epistola, sine subscriptione Holmiam missa, de qua mentio fit in Apologia nostra p. 75. cujus Beckmannus autor laudatur; anno 1669. honorato cui piam Viro, (cujus nomen, cum nesciam an hoc gratum ipsi sit futurum, heic adponere super sedeo.) fuit crimen.

objiciebat. Causa coram Commissariis, magnæ indignationis visis, heic loci cognita, mendacii & calumnia convinceretur noster Beckmannus, ut ut syllogismi in forma adornatis, magnos strepitus dedisset. Quo tamen tempore potius, magis, quam infamiam declinavit, tantam injuriam interposita amici condonante isto viro; cui satisfactionis loco erat, quod innocentiam suam demonstrasset, & Beckmannum ad agnitionem injuriæ suæ, ad egisset. Poterat hoc sufficere, ne inter honestos viros luridum suum os amplius ostendere auderet. Audiamus aliud ejus factum non paulo foedius. Per longum satis tempus domi suæ mala maneraria instructa Regis reditus defraudaverat Beckmannus. Re tandem per telonas deprehensa, furtivo molitori multa centum thalerorum simplicium dicitur. Hic ut telonam ulcisceretur, publice ipsi peculatum, furtum, homicidium, atque crimina atrocia objecit. Res coram Commissariis examinatur: Domino Doctoria quæ ubiq; hæret. Quid heic tanti nominis Jctus ageret? qui ut unius delicti pœnam effugeret, pluribus se per vesanam malitiam induerat. Nihil jam restat, quam ut pudoris & existimationis jactura, ipsi vilissima, graviolem pœnam declinet. Interventu amicorum Sueno Jonæ filii (id telonæ nomen est,) ut cunctq; placatur, postquam egregius Doctor literas reversales scripsisset in hanc sententiam: scilicet crimina illa, quæ longo ordine enumerantur, ipsi objecisse non quidem animo ea probandi, sed ut suspen-

suspectum ipsum redderet, quasi & sibi ab eodem
 facta fuerit injuria. Sed cum jam deprehendat,
 hanc rem sibi ad effugiendam multam prodesse,
 non posse; igitur se ista retractare, & telonam ab
 omnibus objectionibus immunem declarare. Te-
 lonam vicissim injuriam ipsi condonat, salvo tamen
 superiorum jure. Quomodo tantus] Cuius mali-
 tiosum calumniatorem & mendacem disertius de-
 scribere poterat? Aut quem sibi amplius locum
 inter honestos viros reliquerat? Extant adhuc
 illæ literæ Beckmanni manu subscriptæ, & exem-
 pla earundem in multorum manibus versantur.
 Quam facile ergo fuerat post hæc specimina fa-
 mosum libellum procludere, insulsis refertum
 mendacijs, homini desperato, infami atque inter-
 stabili, cui unicum hoc vitæ precium restabat,
 quacunque via ardorem vindictæ in me expo-
 nere? Nec est quod aliquem moveat temeraria
 illa asseveratio, qua mendacijs suis fidem adstru-
 ere conatur impurissimus bipedum. Cui enim
 erectis digitis & conceptis verbis, post præmissam
 de pœna perjurii admonitionem, juranti de re,
 quam oculis se suis vidisse diceret, juxta leges hu-
 jus Regni fides haberi non deberet; illius exse-
 crationi aliquod pondus tribuetur ex infamibus
 suis tenebris crocitantem in tali actu, qui meri scele-
 ris causa susceptus est? Perinde ac si quis magni-
 fice de pietate alicujus furis sentire velit, ideo
 quod dum ad furandum se accingit, super successu
 Deum invocat.

Quam

Quamquam autem æqui rerum arbitri ex di-
 ctis facile judicaturi sunt, quo numero habendum
 sit ovum abs ejusmodi corvo exclusum: ne ta-
 men Alastor voto suo ulla ex parte potiatur, neve
 ex mendaciis ipsius vel minima suspicio hæreat,
 quædam ad libellum famosum annotare placet,
 quæ ad impudentiam calumniæ illustrandam ali-
 quid videbuntur facere. Ac levicula quidem il-
 la & prope puerilia prætereo, quibus tamen Ala-
 stor putavit sese animo meo ægerrime facere;
 quod tam solícite *magistrum* me, & *philosophum*, ac
philosophiæ professorem, vocitet. Ea enim erat non
 minima invidiæ causa in me, quod ego loco, & fa-
 lario, quam ipse, gauderem splendidiore, cum ta-
 men titulum doctoris nunquam appetivissem,
 nec me purum putum legistam tulissem. Quasi
 omnem eruditionem titulis scholasticis metiri ne-
 cessum esset; aut quasi inter eruditos opprobrio
 foret, aliquid præter aridas legum allegationes
 nosse. Sic & ridicule *risus* meus notatur à gravi-
 ssimo scilicet viro, qui repente jam tertius è cælo
 cecidit Cato. Quod vocabulum nescio quo in-
 stinctu jam invaserit homo, qui per totam vitam
 risui aliorum præbuit materiam; nisi quod bona
 fide Porcius sit. Etsi quod risui tam infestus sit,
 minus mirum videri jam debeat, utpote qui vesania
 se sua eo redigit, ut ringendi potius quam ri-
 dendi causam habeat. Eoque jam si Diis placet
 nobis comminiscitur novam *Academiam Cator-*
nianam, cui ipse in Apollinis vicem præsideat,
 non

non quidem Musis Gratiisque, sed Infamia, Furore, Flagitio & Barbarie stipatus. Quo ipso collabuntur amicorum ejus magnificæ fabulæ, heic magna asseveratione sparſæ; eundem ejurata vita literaria Fuldæ Cancellarii munere potitum; poſtea Marti ſe conſecraſſe, & tribunum militum, mox præfectum equitum factum; quaſi ad utrumque officium ſat commendationis habeat cum infamia relegatum eſſe, aut à lanista circumforaneo vapulaſſe. Sed iſthæc leviora mittamus. *Athei & atheismi* convitium & in libello famoſo, & in epiſtola encyclica utramque paginam implet. Quod cur Alaſtori potiſſimum placuerit, cum ad mentiendi impudentiam nihil interfuerit, an patricidium mihi & latrocinium, & piraticam, & veneficium, & plura alia objeciſſet, in promptu cauſa eſt; ut nempè ejus vocabuli atrocitate ſacerdotes in me irritaret. Enimvero improbe plane de ſacro ordine ſentit Alaſtor, ſi credit, apud eundem veſani hominis maledictum in libello famoſo eruptatum ponderis aliquid habiturum adverſus virum bonæ ſemper famæ, ipſumque ſtatim ad nutum impuri calumniatoris in iras abiturum. Sane ego longe prolixius mihi polliceor de prudentia & circumſpectione iſtius ordinis: nec facile ſpero ullum cordatum tam prodigum fore exiſtimationis ſuæ, ut ſubauſpiciis Beckmanni tam infami militiæ nomen ſit daturus, in qua nihil aliud quaeratur, quam ut innocentis viri fama variis mendaciis & calumniis maculetur. Sed excuſtiamus

tiamus potius argumenta, quibus Alastor probare instituit crimen tam atrox, & tantopere abhorrens à professione & vita mea, & à præsumptione illa, qua dum vixi apud omnes bonos, quæ me norunt, gavisus sum. Arguuntur primo *pestifera, nova & inaudita principia*: quæ scilicet, ex consideratione rerum & hominum, operum utique divinorum, hausta, quam proxime ad sana tradita Stoicorum, ad religionem autem Christianam examussim quadrant. Circa quæ excollenda laborem à me susceptum profiteor eo fine, ut quantum in me ex quibusdam Protestantium scholis exturbarem jejunam illam Aristotelis Ethicam, circa evolvenda undecim virtutum vocabula satagentem; & politicam ejusdem inutilam, ac quædam dogmata reip. perniciosâ continentem integritati & sanitati restituerem: utque nostrates ex sana ratione, quam lacunis Moralistarû; quod justum & injustum sit eruere mallent. Quem meum laborem & scopum rei literariæ & publicæ salutarem existere vel hoc argumento non parum confirmor, quod sentiam Satanam per primatium suum satellitem tantum furorem in me effundere; utpote cui dolet, regnum tenebrarum detrimenti quid capere. Qui & ipse non alio modo usus est in persequendis puræ religionis instauratoribus, quam ut doctrinam ipsorum juxta & vitam pessimis calumniis oneraret. Et sane si DEI & veritatis causam ageret Alastor, ejusmodi artibus quales in me sunt usurpatæ, haud quidquam opuserat. Jubentur quoque ab Alastore

signum

signum atheismi esse *entia Moralia*; quæ utique fuerunt, quamdiu genus humanum extitit. Sed quod eadem ante hac in ordinem non sunt digesta, nec ipsorum indoles curatius tradita, philosophorum incuria in culpa est. Quæ & ipsa jam à Viro ingeniosissimo D. Erhardo Weigelio Mathematicum apud Jenenses Professore, lingua Teutonice ita perspicue sunt exposita, ut ne à rusticis quidem obscuritatis amplius accusari possint. *Indifferentiam omnium actionum humanarum* à me traditam fœdum est mendacium, ut crediderim, ipsum diabolum eo prolato erubescere posse, quippe quod plane belluinū stuporem arguit. Quid enim rationis illi inesse queat, qui discernere nesciat actionem humanam & moralem à nudo motu physico à lege abstracto. In primis velut sedes novi atheismi in epistola insimulatur *liber primus*; quem cum Beckmannus à se non intelligi ipse fateatur, quo atrocius contra istum exclamat, eo gravius furere est censendus. Per *novitates* meas nihil in jure naturali immutatum est, cujus præcepta perpetuo sunt & fuerunt eadem: sed disciplina ejus juris, modusquæ tractandi & demonstrandi culturam atque polituram capit. Et erroribus ac naniis explosis natura ejusdem facies exsplendescit. Sed nec illud ad atheismum pertinet, si quis contra ignorantiam, malitiam & invidiam apud superiores suos præsidium petat & inveniat; aut si cordati Principes suorum hominum maleconsultum fervorem temperent,

ne per

ne per inania litigia existimationem suam profituant. Id porro commentum non minus sceleratum, quam absurdum est, quod odium, quo *Hobbesii* nomen apud multos laborat, in me transfundere studet *Beekmannus*, & ceteri, qui me allatrant. Cum tamen non ea modo, quæ iste in religione novavit, expressè à me improbenatur; sed & meum fundamentum, ex quo ego juris naturalis præcepta deduco, *Hobbiana* hypothese directe contrarietur. Ego enim *Stoicorum* sanam sententiæ proxime accedo; *Hobbesius* autem *Epicuræorum* hypothesein recoquit. Et si quis *Richardi Cumberlandi* scriptum, eodem anno in *Anglia*; quo meum opus in *Suecia* editum; cum meo accurate conferre velit; videbit, omnia ferè, quæ iste in *Hobbesio* reprehendit, à me quoque fuisse notata; cum tamen idem ex professo hoc egerit, ut *Hobbesii* hypothesein destrueret, ego autem in accessorii duntaxat loco habuerim ejusdem errores notasse. Id tamen non diffiteor, me quadam *Hobbesii* loca conatum explicare, & dextra interpretatione emollire; multa, quæ cum recta ratione congruunt, retinuisse. Quod cur mihi non liceat, nondum adparet; nisi forte illud vehementer ad rem facit, quod *Alastor* istum religione *Cabvinianum* (quem mox *atheum* designat,) & natione *Anglum* tam solícite inculcat. Quasi non infinita *Christianorum* multitudo tantum non in verba *Aristotelis* juraret, qui & religione ethnicus, & natione *Græcus* fuit. Id tamen valde argutum, quod

quod Beckmannus, ut eruditus orbis jam tandem
 quid de Hobbesio sentiendum intelligat, ad *præ-*
fationem commentarii sui ad Instituta lectorem re-
 mittit. Id enim non ex ambitione tantum fit, ut
tanti nominis vir, quem seipsum vocat, propria
 commendatione scripto suo auctoritatem concili-
 et; sed & hac ratione unius vel alterius curiosi-
 tatem irritaturum se sperat, ut eum librum emant,
 Beckmanni sumptibus impressum. Sed videte
 quam non invideam homini extremum famis re-
 medium. Ipse ego quantum possum suadeo,
 hortor, oro obsecroque omnes, qui *Asinil Tene-*
brionis sectam sequuntur, emant sibi istum Patri-
 archæ sui fœtum, & sacrosanctum habeant tanti
 viri monumentum, ex quo nostra ætas videre
 potest, quid ultimum sit in stoliditate. Nescio
 etiam an multum ad rhombum faciat putida illa
 fabula de pugnaduorum stadiosorum, mirandum
 specimen acuminis Beckmanniani; in qua illud
 eleganter ex ingenio Beckmanni est expressum,
 quod ea disputatio *inter pocula* feratur suscepta.
 Nam id habet noster. Post tertium poculum Syl-
 logismi in forma rupto velut repagulo qua data
 porta ruunt, & mensam turbine perflant; ac to-
 tum tectum nil nisi quicumque Atqui Ergo reso-
 nat. Sed id valde præter decorum, quod illi, qui
 à meis partibus steterat, victoriam tribuit, non
 sine scævo omne pro Beckmanno & cæteris, qui
 ipsius novæ militiæ nomen dederunt. Circa
Monzambanum, de quo magnam vim mendacio-

rum cumulat. *Alastor*, quæ alioloco à me dicta sunt
 repetere tædet. Quem usque adeo non capit
 stupor Beckmannianus, ut audere non erubescat,
 eo libello *everfionem status publici per Germaniam
 am quari*: cum tamen Severinus fundamenti lo-
 to subternat; statum Germaniæ, pace West-
 phalica constitutū; esse conservandum, nec con-
 tra eam quidquam novandum. Quo ipso & liber-
 tatem Ordinum Germaniæ, & securitatem religio-
 nis Protestantium inniti, cæcus sit qui non vide-
 at. Ut mirari satis non possim, illos potissi-
 mum id scripti impugnasse, qui hisce partibus fa-
 vere tenebantur. Audiamus tamen argumenta,
 quibus me istius libelli autorem convincere insti-
 tuit. Ait, in tota Suecia *juxta propriam confes-
 sionem* à Magnatibus me autorem haberi. At ea
 confessio nusquam extat. Eum *Magnatibus in Sue-
 cia & aliis in fidei & amicitia tesseram à me datum
 esse*, impudentissimum est mendacium. Nulli
 mortalium unquam libellus iste à me dono datus
 fuit. Imo ille ipse codex, quo ego utor, ab ornatissi-
 mo viro Antonio Christiani Rigensi, tunc meo
 Heidelbergæ contubernali, ex nundinis Franco-
 furtensibus dono mihi afferebatur. Quam ficul-
 neum porro est ratiociniū inde desumptum, quod
 ego *ex præmissis* illud politicum de republica irre-
 gulari, ad statum Germaniæ applicatum, exer-
 citii causa defenderim? De stylo nemo minus
 quam Beckmannus judicare potest, quo nemo un-
 quam stolidus scripsit, De *Sphæra cælesti* Seve-
 rino

rino & Apologiae meae praefixa ridiculum est; quasi nulli alii libri hoc insigne praeferant. Apologia mea Lipsiae impressa est. Interroget Alastor, num & Monzambanus ibidem impressus sit, Par caeteris mendacium est, *me ambizioso, eo nomine gloriarum, quod Monzambanum scripserim.* Quis audivit? Denique ad duorum Virorum testimonia provocare nulla alia occasione Alastori in mentem venit, quam quia norat, Per illustrem quondam Baronem Boineburgium insignem fuisse studiorum meorum fautorem; & cum altero me olim Francofurti frequenter conversatum. Sed mittamus Monzambanum, cui utique aliquis in Germania locus relinquetur, quoad libertas Ordinum, & religio Protestantiam ibi firmo stabit talo. Pergit seipsum mentiendo superare Alastor, dum scribit, *me nullam Religionem cum Platone, (agnoscas hominem in omni antiquitate versatissimum,) aut plane gentilem Romanam fovere.* Quippini? Nam inter alia in opere meo publice scripsi, *religionem statui reip. esse accommodandam, & quae pro instrumento ad conservandum statum publicum habendam.* Quid impudentius unquam orbis audivit? In manibus multorum versatur liber meus, versatur Apologia; postquam peculiaris adhuc dissertatio a me conscripta est eradicae penitus isti calumniae; ubi ad oculos monstratur, id a me tantum doceri: providendum esse rectoribus civitatum, ne sub specie & obtentu religionis

falsa & pernicioſa dogmata politica diſſeminentur. Et tamen non veretur tantum mendacium revocare Alafter, cujus falſitatem deprehendere poſſunt omnes, qui legere norunt. Par mendacium eſt, à me reſurrectionem mortuorum non credi. Si Beckmannus producere poſſit ullum mortaliſimum, qui DEO teſte aſſerere poſſit, ſe publice aut private audiſſe, me ullo verbo articulum iſtum in dubium revocaſſe, tunc optimus & veraciſſimus viſorum Beckmannus à me declarabitur. Sic non credam ego diabolum dari, qui ejuſdem fatellitatem tanta rabie in me ſævire ſentit? Nam quæ Beckmannus in me patravit, humanam malitiam longe excedunt. Sed quod *ſpectra* peccata articulum fidei conſtituant, nondum audiſi. Super quibus ſi quis ad Inquiſitionem me trahat, ita reſpondebo: me nunquam ſpectrum vidiffe, nec ut videam cupere: Ab imperitis hominibus multa nocturno metu & errore caliginis, aut illuſionibus aliorum fingi putare: Omnibus promiſcue fidem detrahere temerarium cenſere. De *æternitate mundi* nemo me vel diſſerendi cauſa pro Ariſtotele loquentem unquam audiſit; & in libello meo *de Officio* eadem à me expreſſe damnatur. Porro ut ego plura fabbata celebrem, quam lex divina & antiqua Eccleſiæ conſuetudo jubet, ratio muneris & ſtudiorum meorum non patitur. quod fraudem in eodem templo duo Sacerdotes alteris diebus dominicis concionentur, quorum alter cathedra ſacra abutatur ad evomendum in me ſuccum

succum nigre loliginis, ac omnes occasiones au-
cupetur me vellicandi & traducendi; num ullo
jure teneor istius hominis virus, quod de sug-
gestu in me evomit, hianti ore præsens excipere?
Aut quis me prohibebit tantisper in alio templo
concionem audire? Crassissimum porro est men-
dacium, quod ego unquam *duos delegatos meo*
nomine ad ullum heic sacerdotem miserim. Om-
nes si opus sit vel jurato falsum id esse testabu-
tur. Sed circa *Secretarium Academiæ* ita se res ha-
bet. Quando primum heic loci bellum contra
me movebatur, ut etiam fex vulgi, quæ alia non
capiēbat, materiam garriendi acciperet, spargeba-
tur, à me doceri, debere unum virum duas ha-
bere uxores. *Istas nugas ad aures Concionatoris*
primarii M. Johannis Ernesti pervenisse ex qui-
busdam verbis ipsius colligebam. Itaque ne op-
timus vir in eo errore hæreret, *Secretarium Acade-*
miciæ, qui tunc domo meâ utebatur, ad eum misi,
ut ex meo libro illi ostenderet, mihi eam sententi-
am à malevolis falso affingi. Quod uti amico ani-
mo à me fiebat; ita & in bonam partem id iste acce-
pit, & ex eo tempore nullum amplius verbum ea
de re fecit. De *tantatione missarum* sine dubio
per somnum Alastori in mentem venit. Nam
quid istæ nugæ sibi velint, ego plane non capio.
Inde aliam mendaciorum seriem orditur Satana
satelles. De quorum falsitate etsi DEO omniscio,
& plurimis honestis viris, qui adhuc vivunt, &
decursum vitæ meæ norunt, constat: pauca tamen

Q 3

addam

addam in gratiam eorum, quibus nulla propior
 mei est noticia. Ac de abominabili crimine
 primum videamus, quod *anno 1657 & 1658. Soræ à*
me patratum scribit. Annum 1657. ego à prin-
 cipio ad finem Jenæ in ædibus D. Weigeli ex-
 egi. Anno 1658. ab Illustri Viro D. Coyeto Zipfa,
 ubi tunc mensa D. Joannis Bornir Jcti utebar,
 evocatus fui, ut studiis filiorum ipsius præessem.
 Nam quod ego nunquam isti viro *ut scribitur*
inservierim, ipse Alastor optime novit. Ad memo-
 ratum Virum Hafniam perveni, ubi is tunc Legas-
 ti munereungebatur, labente mense Aprilii. Cum
 negotiatio Legatorum Suecicorum extraheretur,
 Hafniæ subsistendum mihi erat usque ad mensem
 Augustum. Quo mense cum repente bellum re-
 crudesceret, cum altero Legato Illustrissimo Ba-
 rone Stenone Bielke, nunc Regni Sueciæ Thesaur-
 rario, (nam Dn. Coyetus paucos ante dies ad Re-
 gē Sueciæ excurrerat, me Hafniæ relicto,) ab omni
 Legatorū comitatu ac familia in custodiam datus,
 in quæ ea per octo menses detentus fui. Ergo quo
 tempore ista Soræ à me patrata mentitur Alastor,
 ego Soram nondum oculis meis videram. Sub
 finem mensis Aprilis anno 1659. Hafnia dimis-
 sus Helsingoram perveni viribus valde afflictis,
 quod me nondum à fabri petechiali recreassem;
 quæ paulo ante Hafniæ me morti prope admove-
 rat, in qua Valentinus Caspar Rupitius Magdebur-
 gensis, tunc Medicinæ studiosus, fidelissime mihi
 medi-

medicinam fecerat. Festo Pentecostes imminente Frater recreationis causa, & præcipue ut D. Henricum Ernstium salutarem, Soram me abduxit. Eo pervenimus die Saturni, quæ festum proxime præcedit. Diversabamur in publico hospitio, in quo tunc temporis quoque agebat Habbeus Secretarius Regius, & N. Mullerus Gedanensis Medicinæ Doctor. Prima feria Pentecostes cœnabamur apud Præfectum quondam Soranum D. Georgium Rosencrantz, altera apud D. Georgium Witzleben Theologum; tertio die Abraham Wouchter pictor prandium nobis adparaverat. Quarto die iterum Helsingoram versus tendebamus, & in transitu D. Thomam Bartholinum Roschildæ salutabamus, qui tempore obsidionis Hafniensis ibi commorabatur. Hæc modo, & in talium virorum consorzio triduum mihi Soræ exactum; quæ ex eo tempore nunquam mihi visa. Ex quibus & quid de carmine in puellam scripto, & de novellis concinnatis sentiendum sit, adparet. Et satis novi, nemini mortalium Soræ tale quid de me ne per somnium quidem in mentem venisse, nedum ut unquam constans aliqua fama ea de re fuerit. Sed ista portenta, ut & cætera omnia, diaboli instinctu Alastor finxit, ut illi cui se devovit, improbitatem suam raro quopiam specimine adprobaret, ac ne perjurium suum vulgari cuiquam mendacio impenderet. De vita mea Heidelbergæ exacta testes excitare possum tum, qui instar omnium est, Serenissimum Electorem Palatinum, tum Colle-

gas meos, & tot florentissimos juvenes, qui eo tempore studiis ibi operabantur, tum omnes ejus urbis incolas. Quibus vitam me meam adeo adprobasse confido, ut nihil magis optem, quam Alastorem ibidem deprehendi posse, ubi in mei gratiam virgis publice cadendus, & cauterio signandus sit. Et sane usq; adeo vita mihi eo loco non dissolute agebatur, ut citra vanitatem asseverare auserim, præter laborem publice privatimq; docendi; plus bonorum librorum in Heidelbergæ uno anno mihi fuisse evolutum, quam Beckmannus per totam vitæ suæ spatium inspexit. Quin & ea, quæ vir quondam longe eruditissimus *Bæclerus in epistola dedicatoria Notis ad Grotij librū II.* præfixa, de me in vicina Argentina scripsit, longe diversa ratione, atq; Alastor mentitur, ætatem à me Heidelbergæ exactam insinuant. Sed nimirum præcipuum fontem omnium calumniarum dissimulare non potuit Beckmannus, dum nobilem juventutem contubernio meo tunc usam à me corruptam ganit. Illa enim nobilis juvenus tantam mihi invidiam peperit, & eidem à me alienandæ conspiratio ista in me inita est; de qua satis in Apologia mea dictum. Si nullos ego nobiles discipulos & contubernales heic loci habuisse in, ex ipsius Beckmanni judicio, sanctitate, devotione, innocentia nemo superior me existeret. Quod ulterius mentitur Alastor, *Serenissimi Electoris Palatini Primogenitum contra Parentis salutem Et jus divinum male informatum* à me esse; ea calumnia in ipsos quoque

que Optimos Principes redundat. De qua ut omnibus constet, pauca hæc sufficere possunt. Anno 1667. cum jam decretum esset de me in Sueciam evocando, Serenissimo Elector Palatinus Serenissimo itidẽ suo Filio jussit me certum aliquod pensum extra ordinem explicare; (nam habebat alias ordinarios suos informatores,) Id quod intra tres menses æstivos absolutum fuit. Ac nemo ulterius inquirendum judicabit, ubi intellexerit, id ab Ipso Serenissimo Electore, Principe divinarum atque humanarum rerum callentissimo, fuisse mihi injunctum. Atque iste exiguus labor tantum abest, ut *sine premio* mihi fuerit exactus, ut ipse Alastor non semel fauces suas grandi illo poculo, quo præter alia eo nomine donatum me notat, proluerit. Per summam quoque impudentiam testes excitat Dnn. Blumium & Bœckelmannum, quos honestissimos viros de hoc negotio ne somniasse quidem constat; quorum nominibus ideo abutitur, quod forte audiverat, eos parum æquo in me animo fuisse. Sane Blumius quo tempore ista informatio fiebat, in ministerio & gratia Serenissimi Electoris Palatini non erat. Bœckelmanno autem nihil unquam negotii cum informatione Principis fuit, cujus directio D. Jo. Ludovico Fabricio, viro mihi amicissimo, commissa erat. Per prioribus mendaciam est, quod addit Alastor: *voluisse Seren. Electorem ignominiose me Heidelberga dimittere.* Cum nemo Heidelbergensium ignoret, Serenissimum Electorem meum

Q 1

discesa

discessum ægre tulisse; noluisse tamen incrementa fortunarum mearum, quæ in Suecia quærebam, impedire. Quin post discessum meum Idem clementissimam suam in me propensionem non verbis solum, sed & re ipsa una plus vice testatus est. Ejusdem generis est, quod Alastor pergit; *precario me professionem philosophicam, jura naturalis in Scania adeptum*. Sane extant adhuc literæ Illustris. Regni Cancellarij ad fratrem meum tunc Parisiis Residentem, quibus ab eo requirit, ut mihi persuadeat, ne vocationem Suevicam abnuerem. Et quam precario huc venerim, testatur salarium, & locus mihi assignatus primarius, cujus invidia Alastorem non parum adussit. Ejus quippe stupor digerere non poterat, leges DEI majore dignatione quam Justiniani haberi, & in istis evolvendis non minus ingenij & eruditionis, quam in hisce requiri. Puto jam satis à me ostensum fuisse, abs nullo homine, cui ulla mica honestatis & bonæ mentis restat, tantam *varaginem*, ut Beckmanniana latinitate utar, foedissimorum & absurdissimorum mendaciorum potuisse consarcinari, ni patris mendaciorum diaboli instinctu ferretur; cui ut eo firmiter se pignoret Alastor, perjurio tandem in conspectu Germaniæ sese adstringit. Ergo vivit profecto Deus, qui impium hominem, cui salutem animæ suæ immanibus odiis & vindictæ libidini immolare propositum fuit, dignis demum suppliciis mactabit; postquam quæ hætenus pro
sceler-

sceleribus inflicta est castigatio, malitiam nefarii capitis tantum induravit.

Post eructatum perjurium cætera mendacia securius & languidiore asseveratione expromuntur. Nam quod atrociter in apologiam meam invehitur, facile Beckmanno ignosco. Ibi quippe sub *Asinii Tenebrionis* vocabulo suis se coloribus non infeliciter depictum conspicit, & quod hæcenus ludibrium omnibus, qui cum ipso conversati sunt, exhibuit, jam etiam ignotis debet. Inde *Alastor*, velut proprio veneno exhausto, à fratre & patrono suo dilectissimo Pontifice *Garlebiensi* non nulla mutuo sumit, & solite enumerat officia erga certos viros *magni nominis*, inter quos ipse proximum à primo locum sibi assignat, quæ à me violata jactat. Vbi illud ex arte calumniandi, quod plures huic negotio immiscere conatur, qui idem ad se nihil spectare aperte profitentur, *Illustres juvenes meos* discipulos *Dnn. Fossium, Cervinum, & Papke*, Deinde uti ample nimis officia mea erga istos, quibuscum mihi revera negotium fuit, enumerat, quorum pleraque non agnosco: ita male Beckmannus omisit illa officia, quæ vicissim ab istis mihi debebantur, simulque quales iidem adversus me sese gesserint. De hoc enim nisi constet, durius an mollius justo illi à me haberi sint, judicari non potest. Nec amplius quid dici jam opus est, nisi hoc ut Deus retribuatur illis, sicut de me sunt meriti. Id tantum addo, inauditum hæcenus mihi fuisse, me ab *Episcopa Winstrupia*

aut

aut alio quopiam publice atheismi accusatum. Et quanquam alias ab ipso nihil ommissum est, quo mihi nocere possit: tamen non eo delirii processisse eundem crediderim, ut Beckmanno tam detestabili maledicti formula præire non erubuerit. Dehinc velut in torrentem se effundit eloquentia Beckmanniana, qua mirifice se jactat, ac subinde ingenii sui stricturas spargit; velut quod de collusione mea cū diabolo ructat, oblitus, se paulo ante scripsisse, diabolum à me non credi; item de *Cas ligula Christianorum persecutore*, & *communione uxorum Platonica*, quæ si diis placet, à me asseritur I. VI. c. 5. §. 15. p. 775. Qua declamatione fauces sibi præparat ad evomendum obscenissimum mendacium, quo vel ipse Beckmanni choragus erubescit, qui ne mendacia autores tantum suos maculent, aliquam probabilitatis speciem illis circumdare inter arcana artis suæ habet. Heidelbergæ id factum scribit cum totius urbis scandalo, an per horam mihi subsistere ibi, & in honesto munere versari licebat talia patranti? Fingit quoque de uxoris meæ senectute, quæ æqualis mecum est ætatis, & duos menses, antequam Heidelbergam discederem, pulcra me prole parentem faciebat. Excujus ore nemo mortalium unquam verbum paulo liberius, nedum tam fœdæ rei narrationem audivit. Et quam plane mente moti hominis est fingere, *me ipsam coram multis honestis viris & matronis ad hanc confessionem adegisse*? Nam flagitia utique ut taceantur, autores operam dant. Ut tamen

tamen Lectori adpareat, quâ occasione Alastori in mentem potuerit venire tam fœdam fabulam fingere, narrabo leviculum quid omnibus heic loci notissimum. Quando in conviviiis, uti jam supra innui, syllogismis suis jam prope nos enecarat, ego restringendo disputandi ardori, & quia alias in omni congressu hilariori Beckmannus deridiculo esse sueverat, in sterilitatem matrimonii ipsius joculari incipiebam, qui alias vel Centauris generandis sufficere videbatur posse. Cæteris inde pariter cum risu in eum cavillantibus, ita paulatim à syllogismis ipsius respirabamus. Istas facetias tam inficeto modo nunc ultam it Alastor, *Dialogum Sinceri Warenbergij* à me non fuisse conscriptum non modo ipse Beckmannus novit; sed & probe ipsi cognitum est, quis revera ejus scripti autor sit, quippe qui in Suecia notorius est. Verum isthoc mendatio fraterculus ipse Gosenius Garlæanus demerendus erat; cui de fide & amore tam egregii viri ex animo gratulor. Inde recoquitur explosa dudum calumnia de religione ad statum reip. accommodanda; cui fulciendæ advocatur Monzambanus, qui utique dogmata theologica ad rationes politicas examinare instituit. De quo etsi meum non sit rationem reddere; obiter tamen addo, omnibus non concutientibus per spicuum esse, scriptorem istum præsupponere; religionem Christianam genuinam & sinceram, prout à Salvatore nostro & Apostolis fuit promulgata, nihil continere vere politica adversum.

sum. Sed quia pleræque Christianorum sectæ systematibus suis Theologicis, ex quibus singulæ viam salutis æternæ unice hauriri contendunt, aliquid dogmatum humanorum admiscuerunt: igitur uti sapientibus fas est discernere, quid in religione divinum sit, & quid hominibus originem debeat; ita & iisdem licet detorsiones articulorum fidei, & quicquid est assumentorum humanorum, quod in Theologiam irrepfit, sub disquisitionem vocare, quatenus continent aliquid politicæ adversum, postquam Theologi circa demonstrandam talium falsitatem ex Sacris Literis satagunt. Quod tamen Idem Severinus de multorum Sacerdotum vitiis ita libere non dubitavit scribere, id & ipse ægre fero; & dudum optavi, ut vir quispiam cordatus atque eruditus eam accusationem ex historia Ecclesiastica & civili rerum publ. Christianarum, tum ex praxi communis vitæ, ipsaque experientia solide refelleret. Nam ut Beckmannus aliquis. ejus ordinis advocatum se ferre velit, id oppido quam indignum est. Tandem ut sibi per totum scriptum constaret Alastor, ad extremum fingit, multa me ex libro meo adhuc M^{ro} monitu amicorum & precibus uxoris, (quæ nimirum studia mea moderatur,) delevisse, ne cum Theologis mihi controversia oriretur. atqui nemo mortalium librum meum manuscriptum evolvit; antequam Holmiæ censuræ offerretur; imo nec post eandem, antequam impressus divulgaretur. ac eam

ansam

ansam arripiebant architecti primi Indicis meum librum in suspensionem vocandi, qui tunc temporis heic loci præcipui erant amicorum meorum, aut esse saltem debebant. Qui & ipsi mustasse dicebantur, me post censuram quædam addidisse. Sed utramque criminationem refellere potest manuscriptum meum, quod adhuc mihi asservatur.

Hoc igitur scripto Nicolaus Beckmannus *pios viatores* in Germania contra me excitare potissimum laborat eadem fere ratione, qua ipsius frater Pontifex Garlzanus inter Senos classicum in me canebat. Quorum auspiciis qui militiam in me suscepturi sunt, successum sibi, prædamque & gloriam pro ducum suorum dignitate liquido augurari possunt. Quanquam adparet, Beckmannum non modicum ad sua signa concursum sibi polliceri Lipsiæ, Wittebergæ, Jenæ, & Garlebiæ. Hoc ipsum enim manifeste conspicitur non solû ex infami libello, sed & ex epistola, quam incluso libello, sed & ex epistola, quam incluso libello famoso ad Lipsienses, Jenenses, & Wittebergenses, nec non Gesenium Garlebiensem eodem argumento conscripsit. Hujus epistolæ autographa duo, quæ Wittebergam & Garlebiam destinabantur, quomodo in manus meas pervenerint, operæ pretium esse duxi memorare. Commendaverat eas epistolas Beckmannus Francofurti ad manum in nundinis autumnalibus civi cuiuspiam Salfeldensi, cui nomen Michael Gutvasser, ad præscripta loca curandas, qui ex dicta urbe ad nundinas Lipsienses erat pro-

fecturus. Hic quanquam alias virum non nosset, precibus tamen ipsius permotus eam operam in se suscepit. Cum Jenam transiret, epistolam unam famulo communi Academię tradidit; cujus custodiam procul dubio statim Valthemius sibi asseruit, draconis in vicem aureo velleri invigilaturus, ut hoc specimen generosi & candidi sui animi ederet, & quam mire suum cum Beckmanni astro conspiraret. Nec dubito, quin idem jam Jubilæum sit promulgaturus, plenariam bonę mentis remissionem pollicitus omnibus Asiæ Tenebrionis sectatoribus, qui ad epistolam illam osculandam peregrinationem susceperint. Nam reliqui Ornatisimi Viri ejus Academię Professores magnopere tantum flagitium detestantur. Quin ipsi bibliopolis Jenensibus tam ingenuus est animus, ut dicant; nebulonem esse istius scripti autorem, & qui eundem impresit. Inde dum Lipsiam tendit lator epistolę encyclicę, forte fortuna in eodem silentio vehebatur amicus quidam meus, fidę atque amore mihi conjunctissimus. Ibi ex improvise iste Mercurius non nimis astutus interrogabat; num Garlebię Academia esset? Cum amicus meus quęreret, quid ipsi negotii cum Garlebiensibus esset; iste statim de commissis sibi epistolis effutiit. Heic amicus meus, qui jam de Jenensi epistola intellexerat, suspicari cepit monstri quid subesse; eoquę ut rem expiscaretur, multa jactabat de amicitia, quę sibi cum Pontifico Garleano intercederet. Iste letus se na-

Sunt

dum esse, qui literas Garlebiam curaret, illas amico meo tradidit, adjunctis etiam iis, quæ Wittebergam spectabant. Hic cum ex omnibus signis sceleris quid subesse colligeret, eas resignavit, & ad me transmisit. Utraque manu Beckmanni scripta est, sed quæ omni studio dissimulare laboravit, ut primo obtutu egre agnoscere queas. Nec Beckmanni sigillo sed affinis, ejusdemque famuli Marci Klinck obfignata est. Quæ ad Lipsienses destinabatur, alia via pervenit. Hæc ideo prolixius retuli, ne Beckmannus exclamet, magicis me artibus adjutum istas literas interceptisse. Ubi illud primo stultitiæ Beckmannianæ luculentum est argumentum, quod tribus tam splendidis Academiis quartum velut pari gradu adjungat Gesenium Garlebiensem, vanissimum mortalium, & nugacissimum. Perinde ac si quis inter principes Græcorum ad Trojam Thersirem quoque numerare velit. Quanta enim dignatione Gesenius apud ipsos Lipsienses sit, vel inde colligi potest, quod cum aliquot ante annos eidem litis quid cum defuncto Superintendente Lipsiensi ortum esset, & iste pro more suo in deliria effunditæ cepisset, Lipsiensis isti per servulum suum, qui spurcius erat, responderi curavit, præfixa quoque hujus legitimatione. Qua demum contumelia loquacissimam ranam ad silentium redegit. Deinde illud plane ferendum non est, quod Beckmannus adeo sinistram de tribus illis Academiis concepit opinionem, quasi apud eas potissimum in ventu-

R

rus

rus sit, qui flagitio & furori ipsius sint adplausuri, & apud quos libelli famosi tam pronam inveniant fidem, ut citra ullam amplius disquisitionem ad maculandam famam viri honesti & innocentis duce infami nebulone sint incubituri. Enimvero longe alia mihi de candore, prudentia & moderatione istorum virorum est persuasio, saltem quod iudicium suum eo usque suspensuri sint, donec quid revera in controversia sit, ad liquidum fuerit perductum. Nec minus quod tantum scelus, ad infamiam seculi pertinens, quod in me patratum fuit, ex animo sint averfaturi. Sane ullum Wittebergensem hactenus aliquam tam foedæ fabulæ partem attigisse nondum mihi fuit auditum. Nec universis Jenensibus imputari potest, quod Velthemius deliret; cujus vesaniam plerisque Collegarum ipsius ægerrime ferre novi. Quî & ipse in *Appendice ad dissertationes meas Academicas* responsum ad cavillationes suas accepit, quo non magnopere gavifurus sit. Nec Scherzerus usque adeo Lipsiæ dictatorem agit, ut reliqui omnes in istius gratiam sese prostituere velint. Nam omnia, quæ ibi atque Dresdæ contra me acta sunt, ab ipso solo promanasse, liquido mihi constat; & hoc ipsum in epistola mea provocatoria satis insinuavi. Sic ut nemo quidquam eorum, quæ in ea epistola dicta sunt, præter Scherzerum & Gesenium, in se trahere debeat. Equidem Facultatis Theologicæ mentionem feci. Sed qui aliter poteram? Cum rescriptum Dresdense ejusdem

Facul.

Facultatis relationem allegaret. Et ipse utique cæteros omnes à culpa ejus rei exempti. Multo minus autem hæc res ullum ex reliquis Lipsiensibus Professoribus tangit, qui utique Dredæ non fuerant questi, librum meum à recepta doctrina publica abire. Quos de cætero erga recentiorum scripta æquissimos esse per septennium, quo inter eos vixi, satis perspexi. Sic & maxima mihi injuria fieret, si universus faceret ordo in se trahere vellet ea, quæ ego solius ranae Garlebienfis coactionibus opposui. Sane si unus impudenter pretendat; sacerdotibus competere censuram censura Regia eminentiorem in quavis scripta, eosdem ab omni errore immunes esse, & eruditionem suam ex peculiari inspiratione divina habere, quoslibet ad injurias ipsorum obmutescere debere, & modo Zeli & conscientia vocabulum crepent, tela corundem à jugulo suo nemini avertere licere; alter autem tam enormia postulata neget: uter in istum ordinem injurius fuisse censebitur? Cæterum Scherzero à me sat honoris exhibitum, licet pessime de me merito, quod campum ipsi aperuerim, ubi illustrius specimen ingenii & eruditionis suæ posset exhibere, quam compilato *Manuali Eustachiano*, & *Aurifodina Distinctionum*, ubi dicitur viso pallidus fossor redit, erutoque concolor auro. Nunc quid de ipso sentire debeam nescio, postquam apud venerandum Consistorium Dresdense impetrasse ipsum constat; ut sibi pro imperio injungeretur, ne ad provocacionem

tionem meam responderet: & nihilominus video, ipsum sinistris opinionibus ex libello famoso hauritis mordicus inhaerere, easque omni studio transplantare in juventutem incautam, & quae nondum suspicari potest, sub tam venerabili toga tantum malignitatis aut inscitiae latitare. Ne gratis haec dixisse videar, pauca quaedam loca, quae in manus meas pervenerunt, notabo ex Collegio ipsius superiori anno habito, ut adpareat, ex auri-fodinis etiam scorias effodi. In *Loco IX. de Lege §. 9.* thesis ponitur *de justitia DEI essentiali archetypa seu originali, quae absolute lex aeterna dicitur, quae in ipso DEO sit: contra quam DEVS nullo modo facere possit, ubi Augustinus contra Faustum citatur.* Inde dum errores subjiuntur, haec quoque verba occurrunt: *Essentialem justitiam DEI esse prototypum juris naturalis negat Pufendorfius de J.N. & G. p. 163. seqq.* Haec dico mentem & scopum meum à Scherzere malitiose aut per imperitiam detorqueri. Quae res ut eo clarior fiat, observari velim, duplicem esse de lege naturali translationem; quarum una ad Theologiam spectat, quae ex Scripturis Sacris hauritur, nec ulterius extenditur, quam quatenus locum aliquem in catena velut articulorum fidei habet. Altero autem modo tractatur jus naturale, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus principium cognoscendi unicum est lumen rationis, ac finis & usus intra terminos hujus vitae coercetur, postquam per eam probitatem, quae ex solis naturae nostrae

nostræ viribus jam promanare potest, salute æternæ potiri non datur. In posteriori igitur modo tractandi, qui solus meus est campus, quando agitur de fundamentali aliqua præpositione (aut quocunque vocabulo adpellare velis,) constituenda, ex qua præcepta legis naturalis liquido deduci queant; quæstio oritur; Num illa *thesaurus* Theologica, *quod essentialis DEI justitia sit archetypa legis naturalis humane*, idonea sit, ut subire locum fundamentalis propositionis possit in disciplina juris naturalis, soli rationi superstructa, & accommodata ad captum universi generis humani, quæ id ratione utitur, quamcunque peculiaris religionem foveat? Hanc quæstionem nos negamus, & nostræ negationis invictas rationes attulimus, tum in opere nostro, tum in Apologia. Equidem hæc propositiones ex sola ratione naturali innotescunt; quod Deus sit justus essentialiter, quod nemini injuriam faciat, quod promissa sua firmiter servet, quod verax sit, quodq; munus velut judiciarium in creaturas legibus obnoxias incorrupte exerceat. Enimvero quod justitia DEI essentialis sit archetypa legis naturalis humane, præpositio est soli rationi humane incognita. Et si vel maxime eam tantisper à Theologia commodato sumere velis; tamen rationi humane impossibile est capere vim consequentiæ, si quis ex eadem officia hominum inter se deducere instituat. Si inquam ita velim argumentari: Justitia Dei essentialis est archetypa juris naturalis: Ergo adul-

terium non est committendum : impossibile est rationi humanæ vim & evidentiam hujus consequentis capere, aut investigare propositiones velut interjectas, quibus eadem stabiliatur. Sicut contra si ex nostrâ hypothesi argumenter ; homo debet esse sociabilis ; Ergo non est mœchandum ; plana est consequentia, & interjectę propositiones facile per solam rationem investigari possunt. Quo accedunt difficultates jam expositę ; puta, quod justitia humana respiciat legem & superiorem, & ponat in altero jus ad exigendum ; id quod in justitiam divinam non quadrat. Item, quod quaedam partes justitię humanę in Deum non cadant, quę nempe præsupponunt indigentiam humanam ; uti est justitia, quę contractus reguntur. Item quod justitia Dei vindicativa longe rigidior & exactior sit, quam justitia humana, quę sæpe delictorum veniam facit citra ullam satisfactionem, ex respectu boni publici, aut soli clementię ostendandę : id quod in justitia divina secus est, quę citra satisfactionem generi humano in peccatum prolapsio non potuit placari. Accedit & alia difficultas, quod rationi humanę sibi soli relicte attributa divina colligenda sint ex perfectionibus, quę in creaturis, ipsoquę homine conspiciuntur, deputando imperfectiones, quę ex essentia finita, aut materia corporea proveniunt, & ad captum divinę eminentię istas attemperando ; quodquę adeo notitię humanę, ex solo rationis lumine haustę, prius cognita sit justitia humana, quam justitia divina ; & consequenter in disciplina soli rationi

rationi superstructa præpostere justitia divina archetypa juris naturalis & justitiæ humanæ supponatur. Quod ipsum etiam agnovit *Richardus Camberland de Legibus naturæ, prolegom. §. 6. & cap. V. §. 13.* cui quo minus genuinam jus naturæ tractandi methodum perspiceret, non obstitit, quod natione Anglus sit, & religionem Ecclesiæ Anglicanæ profiteatur, quæ duo attributa Beckmanno tam odiosa sunt. Ergo jam tandem perspicuum satis esse puto, in quo cardo hujus controversiæ volvatur; & ei, qui nobis velit contradicere, hæc difficultates ex sola ratione esse removendas, & liquido ostendendum, utique ex illa essentiali justitia divina ope solius rationis humanæ omnia & singula præcepta legis naturalis deduci posse, ita ut propositiones intermedias & evidentiam consequentiarum capiant etiam illi, qui Scripturam Sacram plane ignorant. Quod neque Scherzerus, neque ullus mortalium præstare potest. An autem hæc difficultates methodo, qua Scherzerus & alii Theologi jus naturæ in Locis suis tractant, obstant, & quomodo istæ ex Scriptura Sacra dissolvendæ sint, ea cura me non tangit. Nam mihi tanquam laico, & qui clavem scientiæ divinæ non teneo, sufficit simpliciter credere, Deum essentialiter esse justum, & eundem legis naturalis humanæ esse autorem. Porro in eodem *Eoco §. 12.* hanc thesin ponit Scherzerus, *Legem Naturæ cordibus hominum inscriptam esse.* At quis hoc unquam negavit, cum eodem

tidem verbis id ab Apostolo asseratur? Sed quaestio est de genuino sensu Phrasos hujus metaphorica; quae sane, si omnia S. Scripturae loca, ubi eadem occurrit, expendantur, nihil aliud significat, quam notitiam firmam, stabilem penitentię mentis infixam, & plane indelebilem. Neque in emphasi istius dictionis peculiaris aliquis modus ejus notitię comparanda insinuat; cum in aliis omnibus Scripturae dictis eadem extra controversiam notitiam adquisitionem exprimat. Et quis clariùs emphasim illam evolverit, quam ipse Apostolus verbis immediate subsequenti? *Ipsa quippe conscientia eor, qui in legem naturę peccaverant, convincit & cogitationes sese accusantes & excusantes,* sicut neque ignorantiam ejus juris obtendere possint, neque ejus sensum unquam ex animo delere. Ergo ex locutione metaphorica Scherzerus nunquam *actuales & distinctas propositiones*, de quibus expresse mihi sermo est, exculperit; quas nemo hactenus in animis infantum recens natorum observare potuit. Et quid me potissimum mordet Scherzerus, cum tamen D. *Joannes Musaeus* Theologus Jenensis, Scherzero nihilo inferiori, *Introduc. in Theologiam* c. 2. §. 19. anno 1673, edita, disertè asserat: *notitias natura intellectui insitas esse non in actu secundo aut primo, sed tantum in potentia propinqua.* Quo ipso utique *distinctas & actuales propositiones* natura insitas negat. Et hæc ni fallor, communis Jenensium est sententia. Quare ergo mihi

mihi solitam obstinata dica scribitur? Eodem loco revomitur execrabilis illa, & vere Beckmanniana calumnia de *indifferentismo morali*. Ubi merito epubescere debebat Scherzerus, siquidem viri boni & candidi nomen ipsi est cordi, quod meam sententiam cum deliriis *Gnosticorum, quorundam Sibitarum*, & nescio quorum præterea confundat, cum quibus illa nihil affinitatis habet; uti cuivis patere potest, qui librum meum accurate evolvit, & non solum famosum Indicem velut cœlitus missum oraculum adoravit, aut fugitivo duntaxat oculo aliquid hinc inde sublegit. Deinde per summam injuriam Scherzerus mihi hanc thesin affingit: *natura nihil esse turpe, quæ nusquam à me ponitur, nec de ea asserenda linguaam in mentem mihi venit*. Sed triplex potissimum thesis à me l. 1. c. 2. §. 6. adstruitur. Prima est, *honestatem & turpitudinem esse affectiones aut qualitates morales actionum humanarum, ortæ ex convenientia aut disconvenientia cum lege*. Hanc thesin si quis impugnaverit, haruspices prodigium nunciabunt, bovem esse locutum. Altera est, *motum physicum in actione humana absque omni respectu ad legem consideratum, esse moraliter indifferentem*. Nam contraria huic thesi implicat, absque respectu ad legem congruere ad legem vel non congruere. De solo isto motu physico me agere ita crebro incultavi, ut metuam, ne lectorē stuporis insimulaverim. nec dogma cū inter theologos hætenus translatitium

latitium fuerit, quando ad id, quod in peccato-
 physicum & materiale est, deum tanquam conser-
 vatores naturæ concurrere unanimiter docuerūt.
 v. g. ad extensionem manus in furto: (quod ci-
 tra blasphemiam dici non posset, ni motus ille
 physicus esset res moraliter indifferens;) nunc ne-
 scio qua maligna mentis febris à quibusdam tan-
 quam monstruosus indifferentismus moralis diffu-
 metur. Sane quamdiu genus humanum fuit,
 solus motus physicus non fuit, actio
 humana & moralis, sed ejusdem duntaxat mate-
 riale. Ad actionem autem moralem præter motum
 physicum requiritur etiam aptitudo ad imputan-
 dum, & respectus ad legem; Unde qui indifferen-
 tiam motus physici trahere volunt ad indifferen-
 tiam actionum moralium, perinde fallunt & fal-
 luntur, ac si in physica Peripatetica nullum inter
 corpora discrimen agnoscere velint, ideo quia
 materia prima indifferenter se ad quamvis for-
 mam habeat. Inprimis autem Scherzerus cavilla-
 ri instituit illa verba mea, quæ extant p. 27. *Quæ
 naturalia (eorum quæ turpia habentur) indiffe-
 rentiam multi egre concipere queant, inde est, quod
 à teneris istorum vitiorum detestatio vobis fuit incul-
 cata, quæ opinio simplici adhuc menti impressa in-
 vim naturalis cujusdam affectus videtur invaluisse.*
 Ubi primo observandum est, quam malitiose Scher-
 zerus de suo parenthesis in verbis meis inserat,
 (eorum quæ turpia habentur.) Nam verba
 immediate præcedentia utique manifeste
 incul-

inculcant, naturalem indifferentiam prædicari non de integra actione morali, non de adulterio, homicidio, furto; sed de actu physico citra respectum ad legem. Non inquam dico, furtum homicidium, adulterium, naturaliter esse indifferentes: sed hoc dico, motus physicus, qui ad materiale istorum vitiorum constituendum concurrat, est naturaliter indifferentis; quia ad illum motum physicum autor & conservator naturæ DEUS influit. Puto autem ignominiosum fore Scherzaro, si operose ipsum docere aggrediar, quid in actione morali sit motus physicus, & quid illi ex lege accedat, quæ vel qualitatem aut dispositionem agentis, vel objectum, vel finem, vel certas denique circumstantias determinat. vid. l. i. c. 7. §. 4. De cætero verba mea planissimum habent sensum, apud illos, quorum iudicium libelli famosi non corruerunt. Scilicet quia probe educatis à pueritia, detestatio vitiorum inculcatur, inde apud multos ipsis affectibus & sensibus quedam istorum averfatio imprimitur, sic ut velut ex naturali quodam horrore ista videantur refugere; quemadmodum objecta sensibus ingrata naturaliter averfamur; utque adeo assuetudo illa & disciplina in naturam velut abeat. Et tali modo educatis vix in mentem subit originem istius averfationis ab interdicto legis accessere, aut de motu physico, qui istis actionibus subest, indifferentiam cogitare. Sicut & ab alijs jam fuit observatum, quanquam primis mundi temporibus connubia fratrum

fratrum & sororum usitata fuerint; tamen ea post apud plerasq; gentes usq; adeo non lege tantum, sed & communi aversatione exolevisse, ut apud probe educatos ipsi sensus velut obtorpuisse videantur. Inde & juvenes fratres cum formosissimis sororibus versari sine ulla prava cogitatione aut tentatione; quæ tamen sese mox circa alias exserat. Manifestum igitur est, Scherzerum immane quantum fallere & falli, dum velut pro imperio mihi obtrudere pertendit dogma, quod quo atrocius notatur, eo gravius delinqvunt, qui istud mihi affingere non erubescunt. Tertia mea Thesis est, DEUM esse autorem legis naturalis, & ad illius determinationem atq; impositionem referendam esse originem moralitatis, quæ in actionibus humanis existat. Quæ thesis Scherzero eo minus scrupuli movebit, quod is utiq; legem æternam in Deo agnoscit. Jam igitur quero, utrum illa moralitas, antecedenter se habeat ad legem æternam Dei, an per accidens tantum & citra dependentiam ad eam congruat, an vero ab eadem tanquam fonte & origine promanet. Si priorum alterutrum asserere velit Scherzerus, habebimus jam Theologum, qui Deum primam esse causam neget. Postremum à me asseritur. Verum hæc omnia in *Appendice ad Dissertationes meas*, Velthemii clamoribus opposita, ita perspicue deducta sunt, ut sperem, cordatos viros, & à vitiligando atq; calumniando alienos, facile declaratione mea adquieturos. Denique in *Loco v. §. 2.* hanc thesin ponit Scher-

Scherzerus: *Statum purorum naturalium Scholasticorum esse figmentum.* Post subjungit: *A quo errore non alienus est Pufendorffius, quod, quicquid in Apologia sua tergiversetur, ex libris de J. N. & G. l. 2. c. 2, §. 2. patet & sagaci lectori manifestum est.* Ast ego dico, inter statum purorū naturalium, quem Scholastici fingunt, & inter statum hominum naturalem, de quo ego tracto, tantum esse discriminis; quantū inter ea, quæ Theologi de pœnitentia seu conversione hominis, & Jureconsulti de pœnitentia in contractibus docent. Quod qui apprehendere non possit, bardum & blennum, ac politices ignarissimum esse oportet. Sicuti & istud spectrum heic loci jam plane disparuit, post publicatam meam dissertationem de statu hominum naturali. Quæ ubi cum cæteris junctim impressis in Germaniam perlata fuerit, non amplius Scherzerus de sagacitate sua multum gloriabitur. Isthæc obiter hoc loco addere visum est, ut omnes cordati judicare possint, si quidem qui ad me diffamandum hætenus incubuerunt, citra præjudicium & affectus sententiam meam penitus agnoscere, atq; explicationem æqua mente admittere velint, nullam mihi amplius cum ipsis, saltem circa quæstiones Theologicas, superesse controversiam. Sin autem id agitur, ut judicia de bonis viris, eorumque doctrina formentur ex libellis famosis, qui ex non intellectis, aut mutilis, detortis, & interpolatis sententiis confarctati sunt; neq; ulla protestatio, interpretatio, & planior deductio forcum inveniat:

amplis

amplius deliberandum erit, quod remedium tali furori sit opponendum.

Sed ut Beckmannum revertar, confido jam omnes cordatos, etiam qui antea me propius non norant, post lectam epistolam liquido agnitu- ros; hoc seculo non extitisse exemplum fœdioris calu- niæ, quam quo me ista orci progenies adspargere instituit: infinitos quoque plus in re literaria præsti- tisse, neminem autem, quam me, ob labores subs- pejoris exēplī insectationes esse perpeffum. Si quis tamen adhuc innocentix favor, si quæ adversus ca- lumnias detestatio, invenientur sane, qui infamē illam belluam condigno malo tandem mactent, aut saltem ab omni honestorum virorum consor- tio exclusam velut carcinoma nationis Germani- cæ, & labem seculi refugiant. Amici autem eo dili- gentius ad innocentiam meam vindicandam in- cumbent, quo magis bonorum omnium interest, tali à exempla non frequentari. Et Deus justissim⁹ jūdex illud portentum generis humani, quod per vesanum nocendi ardorem animam suam exitio pignorare publico perjurio non horruit, ejusmo- di tandem supplicis, quæ frangendo tan- to furori sufficiant, coërcebit.

F I N I S.

